

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR A.B.D.

**MEDYADA MANİPÜLATİF HABERCİLİK:
HÜRRİYET GAZETESİ VE AHMET KAYA ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

HÜLYA BAŞCI

125120109

Danışman: Dr. Kemal ASLAN

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TITANAĞI

02.09.2015

Enstitümüz *Medya ve Kültürel Çalışmalar* Anabilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 125120109 numaralı **Hülya BAŞÇI** "İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Medyada Manipülatif Haberçilik: Hürriyet Gazetesi ve Ahmet Kaya Örneği*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 02.09.2015 tarih ve 2015/16 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48/5. maddesi gereğince (45) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/aybırlığı ile Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. KEMAL ASLAN

KASIM

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. GÜLÜM ŞENİER

Gülüm

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. AYLA ACAR

Ayla

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Medyada Manipölatif Habercilik: Hürriyet Gazetesi ve Ahmet Kaya Örneği" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yaptığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07.09.2015

Hülya Başcı

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Hülya Başcı

ÖZET

MEDYADA MANİPÜLATİF HABERCİLİK: HÜRRİYET GAZETESİ VE AHMET KAYA ÖRNEĞİ

HÜLYA BAŞCI

Yüksek Lisans Tezi, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman: Dr. Kemal ASLAN

Eylül, 2015-160 Sayfa

Medya, sadece bilginin enformasyona dönüştürülmesi konusunda değil; aynı zamanda bu enformasyonun ne zaman, nerede, ne kadar ve nasıl verileceği konusunda da belirleyicidir. Enformasyonun oluşturulması sürecinde gerçek, medya aracılığıyla yeniden oluşturulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında medya hangi enformasyonun önemli, hangisinin önemsiz olduğunu saptayarak; oluşturduğu enformasyonu çerçevelemektedir. Bu durum enformasyonun tek yönlü ve manipülatif bir hale getirebilmektedir.

Hegemonik güçler, rıza üretimini yoluyla iktidarlarını meşrulaştırmak için medyadan yararlanmaktadırlar. Bu durum, medyayı var olan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapılar içinde, sistemin temel öğelerinden biri haline dönüştürmektedir.

Tez, gerçeği yeniden oluşturarak sunan medyanın, yaşanmış bir olayda haberi nasıl manipülatif hale getirdiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada ele alınan örnek olay Van Dijk'in eleştirel söylem analizi çerçevesinde, hedeflenen kanaatin oluşturulması için manipülatif haberlerin nasıl yapıldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Medya, Manipülasyon, Rıza Üretimi, Eleştirel Söylem Analizi.

ABSTRACT

MANIPULATIVE JOURNALISM IN MEDIA: HURRIYET NEWSPAPER AND THE EXAMPLE OF AHMET KAYA

HÜLYA BAŞCI

Master's Thesis, Institute of Social Sciences

Adviser: Dr. Kemal ASLAN

September, 2015-160 Page

Media is determinant in the transformation of knowledge into information as well as where, when and how this information will be used. In the process of information production, reality is reconstructed by the media. In this regard, media frame information by deciding which one is important and which is not. This causes one-way and manipulative information.

Hegemonic powers benefit from media in order to legitimate their power by manufacturing consent. Therefore media become one of the key elements socio-economic and socio-political structures of the social system.

This thesis reveals how media manipulate news based on a true story and reconstruct the reality.

In this study Van Dijk's critical discourse analysis is used to put it forward how manipulative news are made in order to form targetted opinion.

Keywords: Media, Manipulation, Consent Production, Critical Discourse Analysis

ÖNSÖZ

Medyada gerçekiğın gösteriliş biçimi medya-siyaset-sermaye ilişkisi içinde şekillenen bir süreçtir. Bu süreç içinde haberde manipülasyon, egemen ideolojinin devamı yönünde gerçekiğın yeniden üretimi için başvuru lan yöntemlerden biridir. Bu anlamda manipülatif habercilik medyanın kendi iç sorunu olmanın ötesinde bir demokrasi sorunsalı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Gerçekiğın tahrip edilerek belli bir hedef doğrultusunda sunulması ve kitlelerin yeniden şekillendirilen bu gerçekiğe inanmasının sağlanması planlı bir çalışmanın parçasıdır. Haber üretim süreçleri işler, gündem belirlenir, belirlenen gündemin içeriği medya-siyaset-sermaye ağı içinde kurgulanan bilgilerle donatılır. Bu süreç hegemonyanın devamını sağladığı gibi, ötekileştirme politikalarını da zemin oluşturmaktadır.

Bu çalışma medyada manipülatif haberciliği “Ahmet Kaya olayı” örneği çerçevesinde ele almaktadır. Hürriyet gazetesinin haber ve köşe yazıları bu kapsamda incelenmiştir. İncelenen haber ve köşe yazılarına eleştirel söylem analizi uygulanmıştır.

Tez yazımı; okuma, araştırma, yöntem belirleme ve düzenli çalışma çerçevesi içinde kalmayı gerektiren ve gerçekten desteğe ihtiyaç duyulan zorlu bir süreç-miş-. Bu süreçte, akademik çalışmalarından zaman ayırarak eleştiri ve yönlendirmeleriyle yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Kemal Aslan’a, dost ve güzel insan Yard. Doç. Dr. Gülüm Şener hocama ve tanımaktan mutluluk duyduğum Yard. Doç. Dr. Ayla Acar’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Arel Üniversitesi’nde birlikte yola çıktığımız tüm sınıf arkadaşlarım ve hocalarımı “iyi ki tanımışım”... Geride güzel anılar ve dostluklar bırakan enerjileri için hepsine sevgilerimi gönderiyor; Beylikdüzü Belediyesi’ndeki iş arkadaşlarım ve yöneticilerime de tez çalışmam süresince gösterdikleri anlayış ve destekleri için teşekkür ediyorum.

Son teşekkürlerimi, bu zorlu yolculukta yanımda olan eşim Dr. Engin Başcı, kızım Lara ve varlığımı borçlu olduğum anne ve babama sunuyorum; “İyi ki varsınız”...

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
Önsöz	iii
İçindekiler.....	iv
Kısaltmalar Listesi	vi
Şekiller Listesi	viii
Ekler Listesi.....	ix
Giriş.....	1
A-Çalışmanın Konusu	4
B-Çalışmanın Kapsamı.....	4
C-Çalışmanın Yöntemi.....	5
D-Çalışmanın Hipotezleri.....	7
1.Bölüm	
Kuramsal Çerçeve: Medya Ve Manipülasyon	
1.1. Manipülasyon Ve Rıza Üretimi	8
1.2. Herbert Schiller’in Manipülasyon Kuramı	10
1.3. Rıza Üretimi Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	14
1.4. Rıza Üretimi Ve Noam Chomsky’nin Yaklaşımı.....	22
1.5. Medyada Manipülatif Habercilik	25
1.6. Medyanın Gündem Belirleme İşlevi	29
1.7. Medyadaki Eşik Bekçileri.....	32
1.8. Haberlerin Üretim Süreci.....	36
2. Bölüm	
Araştırmanın Öznesi Olarak Ahmet Kaya	
2.1. Ahmet Kaya’nın Hayatı.....	37
2.2. Ahmet Kaya’nın Sanatçı Kimliği.....	39
2.3. Ahmet Kaya’nın Siyasi Yaklaşımı Ve İmajı.....	42
2.4.Toplumsal-Siyasal Süreç İçinde Ahmet Kaya’nın Kimliği	45
2.5.Ahmet Kaya’nın Sanatçı Olarak Yaşadığı Dönemin Siyasal Koşullarına Genel Bir Bakış	48
2.6. Ahmet Kaya’nın Toplumsal Ve Siyasal Sorunlar Karşısındaki Tavrı.....	55
2.7. Ahmet Kaya’nın Kürt Sorununa Bakışı.....	61

3. Bölüm

Doğan Grubu Ve Hürriyet Gazetesi

3.1. Hürriyet Gazetesi'nin Tarihçesi	66
3.1.1.Hürriyet Gazetesinin Kuruluşu	67
3.1.2. Haldun Ve Erol Simavi Dönemi (1953-1968).....	70
3.1.3. Erol Simavi Dönemi (1968-1994)	73
3.1.4. Aydın Doğan Dönemi	76
3.2. Türk Basınında Amiral Gemisi Olarak Hürriyet Gazetesi.....	79
3.3. Egemen İdeoloji Ve Hürriyet Gazetesi.....	80

4. Bölüm

Hürriyet Gazetesinin Ahmet Kaya Olayına Yaklaşımının Eleştirel Söylem Analizi

4.1. Magazin Gazeteciler Derneği Gecesi Ve Ahmet Kaya Olayı	84
4.2. Magazin Gazetecileri Derneği'nin Ödül Töreninde Ahmet Kaya'nın Konuşması	87
4.3. Magazin Gazetecileri Derneği Ödül Törenindeki Olayla İlgili Basında Yer Alan Haberler Ve Hürriyet Gazetesi	88
4.4. Ahmet Kaya Hakkında Suçlamalar Ve Hukuki Süreç.....	92
4.5. Ahmet Kaya'nın Yurt Dışına Gidişi.....	95
4.6. Ahmet Kaya'nın Yurt Dışındaki Hayatı	96
4.7. Hürriyet Gazetesinde Ahmet Kaya Olayının Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	99
4.7.1. "Hapiste 1 Saat", "Ahmet Kaya'ya 10. Yıl Marşı"	101
4.7.2. "Ayıp Ettin Gözüm" Manşeti	102
4.7.3. "Vay Şerefsiz" Manşeti	108
4.7.4. "Şerefsiz İşbaşında" Haberi.....	114
4.7.5. Manşetler, Köşe Yazıları Ve Haberlerde Nefret Söylemi	117
4.7.6. Köşe Yazıları Ve Nefret Söylemi.....	122
Sonuç Ve Değerlendirme	130
Kaynakça	135
Ekler.....	146
Özgeçmiş.....	160

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
ASALA	: Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
CHA	: Cihan Haber Ajansı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokrat Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
HEP	: Halkın Emek Partisi
İSKİ	: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
MGD	: Magazin Gazetecileri Derneği
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
PKK	: Partiya Karkeren Kurdistane (Kürdistan İşçi Partisi)
RP	: Refah Partisi

SHP : Sosyaldemokrat Halkçı Parti
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC : Türkiye Cumhuriyeti
TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 4.1. Hürriyet gazetesi (14 Şubat 1999)102
Şekil 4.2. Hürriyet gazetesi (20 Temmuz 1999)109
Şekil 4.3. Hürriyet gazetesi (20 Temmuz 1999)112
Şekil 4.4. Hürriyet gazetesi (02 Ağustos 1999)115
Şekil 4.5. Hürriyet gazetesi (14 Şubat 1999)125
Şekil 4.6. Hürriyet gazetesi (14 Şubat 1999)126
Şekil 4.7. Hürriyet gazetesi (20 Temmuz1999)128

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek-1: Hürriyet gazetesi-12 Şubat 1999, “Ahmet Kaya'ya 10. Yıl Marşı'yla Tepki” ve “Hapiste 1 Saat”.....	147
Ek-2: Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999,“Ayıp ettin ‘gözüm”.....	149
Ek-3: Hürriyet gazetesi. 20 Temmuz 1999, “Vay şerefsiz”.....	151
Ek-4: Hürriyet gazetesi, 02 Ağustos 1999, “Şerefsiz, işbaşında”.....	153
Ek-5: Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, “Güzel Magazinciler, Çirkin Adamlar”.....	154
Ek-6: Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, “Bir Densiz”.....	156
Ek-7:Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, “Magazin Gazetecisi Olmalıyım”.157	
Ek-8: Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, “Fikirsiz Adam Fikir Suçlusu”...158	
Ek-9:Hürriyet gazetesi, 20 Temmuz 1999, “Parayı Veren Ahmet'i Alır”...159	

GİRİŞ

Medya, patronaj yapısı ve sermaye ilişkisi, toplumsal ve siyasal iletişim içindeki işlevi nedeniyle ideolojik bir araçtır. Medyanın ideolojik bir araç olarak işlev görmesi siyaset ve finans-kapital ile ilişkilerini de belirlemektedir. Bu belirlenim güçler ayrılığı ilkesine dayanan demokratik sistem içinde yasama, yürütme, yargı ile birlikte medyanın dördüncü bir güç olarak kabullenilmesine neden olmuştur. Medya bu sistem içinde enformasyon (bilgilendirme ve bilgi akışı) ve toplum adına denetleme işlevine sahiptir.

Medyanın ekonomi, toplumsal ve siyasal yaşam içindeki konumlanışı; ideolojik bir araç olarak kitlelerin yönlendirilmesi amacıyla da kullanılması sonucunu doğurmuştur. Bu anlamda medya bir propaganda aracına dönüşür; içine mesaj yüklenmiş bilginin dolaşımında kanal görevi görür. Bireylerin kanaatlerini ve davranışlarını etkilemeyi amaçlayan bu tasarlanmış mesaj, yalın bir bilgi olmaktan çıkar; kirletilmiş bilgiye dönüşür. Bu çalışmanın temellendiği manipülasyon kavramı, bu kirletilmiş bilginin kodlama yöntemlerinden biridir.

Medya-siyaset-sermaye ilişkisinde hegemonyanın kurulması ve sürdürülmesinde manipülasyon önemli bir araçtır. Bu süreç rıza üretmek gerçekleşir. Egemen ideolojinin yeniden üretimi ve statükonun devamında mesajların içeriğinin belirlenmesi önemlidir. Medyadaki söylem buna göre şekillenir. Dayatma yerine kabullenme ve haz alma süreçleri işler. Bu anlamda medya kurumları rıza üretiminin gerçekleştiği “fabrikalardır.”

Medya yayımları insanlara gerçekliğin değişik hallerini sunma üzerine kurulur. Haberlerle olan bitenler hakkında insanlar bilgilendirilir. Medyanın bu temel işlevi hegemonyanın oluşturulma sürecinde farklı bir görüntüye dönüşmektedir. Gerçekliğin yeniden üretimi gerçeği gösterme ve sunma olarak kamuoyuna yansıtılmaktadır. Bu yeniden üretim süreci “görülmesi” ve “bilinmesi gerekenler” temelinde formüle edilir. Egemen ideolojinin sürdürülebilmesi için kitlelerin ne bilmesi, neyi öğrenmesi gerekiyorsa gerçeklik ona göre düzenlenir. Bütünün içinden parçalar alınır, mesajla oynanır. Bu noktada manipülatif habercilik devreye girer, rıza üretimi süreçleri işler.

Medya sahip olduğu işlevler nedeniyle gündemi de belirler. Manipülasyon ve rıza üretimiyle belirlenmiş gündemi şekillendirir. Medya gündem belirleme işlevini siyasal ve toplumsal aktörlerle birlikte, kimi zaman onların kontrolünde kimi zaman onlardan bağımsız bir şekilde yerini getirir. Özellikle haber medyası bu aşamada devreye girer. Gündeme çıkarılan konular üzerinden fikir ve kanaatlerin oluşumuna etkide bulunur. Kamuoyunun dikkati istenilen yönlere çekilir. Egemen ideolojinin medya üzerindeki etkisi bu noktada önemlidir. Gündemi belirleyen medyanın da içinde olduğu hegemonik ilişkilerdir.

Medyadaki eşik bekçileri medya-siyaset-sermaye üçgeninde görev yapar. Patronajın egemen ideoloji karşısında konumu haber medyasının editoryal tavrını belirler. Muhabirden başlayan, haber yöneticilerine ve patrona kadar giden süreçte öne çıkarılacak olaylar süzgeçten geçirilir. Bu süreçte haber medyasında çalışan herkes kendi rolünü oynar, verilen görevleri yerine getirir. Neyin haber olup olmayacağı, haberin içeriği ve veriliş biçimi eşik bekçileri olarak nitelendirilen medya çalışanlarının müdahalesiyle belirlenir. Bu müdahale haber üretim sürecinin her aşamasında gerçekleşebilir. Muhabirin bakış açısı, editoryal yönlendirme ve filtreleme, genel yayın yönetmenin müdahalesi haber üretim sürecinin karar aşamalarıdır. Patronajın siyasal ve ekonomik ilişki ve çıkarları tüm bunların üstünde yer alır. Üst yönetimden gelen talimatlar ve müdahale ile oluşturulan içerik farklı biçim alır; baştan sona değiştirebilir. Siyasal, toplumsal ve ekonomik aktörler de müdahalede bulunabilmektedir. Haber üretim sürecinin şekillenmesinde toplumsal ve siyasal koşulların egemen ideoloji açısından yönetilebilirliği bir başka etkidir. Bu koşulların egemen ideoloji açısından oluşturduğu tehdit ya da fırsatlar haberlerin üretim aşamalarına nüfuz eder. Özellikle ana akım medyada her şey içinde faaliyet gösterilen sistem tarafından belirlenir.

Bu çalışma yukarıda söz edilen teorik zemin üzerine inşa edilmiştir. Birinci bölümde kuramsal çerçeve çizilmiş; manipülasyon kavramı açıklanmıştır. Çünkü manipülasyon ve rıza üretimi çalışmanın ana çıkış noktasıdır. Bu çıkış noktasında Herbert Schiller'in manipülasyon kuramına yer verilmiş; rıza üretimi ve Noam Chomsky'nin yaklaşımı ele alınmıştır. Bu çerçevede haberde manipülasyon konusu medyanın gündem belirleme işlevi, eşik bekçileri kavramları içinde tartışılmıştır.

İkinci bölümde araştırmanın öznesi olarak Ahmet Kaya'nın hayatı, kimliği ve düşünceleri ele alınmıştır. Ahmet Kaya siyasi fikirleriyle kamuoyunda sıkça tartışılan bir sanatçıdır. Kürt sorununa yaklaşımı bu fikirlerin ana damarlarından birini oluşturmuştur. Sanatına da yansıyan bu düşünceleri toplumsal ve siyasal koşulları içinde incelenmiştir. Kamuoyu önünde siyasi düşüncelerini çekinmeden açıklamasına rağmen, egemen ideoloji ile iyi ilişkiler içinde olan medya ve magazin dünyasının ödüllendirdiği sanatçının çalışmaya konu olan olaylı gecede yaşadıklarını ve bunun sonrasındaki gelişmelere ışık tutacak veriler değerlendirilmiştir. Özellikle Ahmet Kaya'nın siyasal ve toplumsal sorunlar karşısındaki tavrı ve Kürt sorununa bakışı ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde Ahmet Kaya'ya yönelik algının oluşturulmasında önemli rol üstlenen Hürriyet gazetesi ele alınmıştır. Bu çerçevede Hürriyet gazetesinin tarihçesi içinde patronaj yapısındaki değişim çerçevesinde incelenmiştir. Bu süreçte özellikle egemen ideolojiyle ilişkisi üzerinde durulmuştur. Hürriyet gazetesinin Türk basınında amiral gemisi unvanına sahip olmasına vurgu yapılmış medya-siyaset ilişkisi bu açıdan da değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde çalışmanın analiz bölümüdür. Magazin Gazetecileri Derneği'nin Ödül Töreni'nde yaşanan Ahmet Kaya olayında Hürriyet gazetesinin haber ve yorumları üzerine eleştirel söylem analizi yapılmıştır. Bu bölümde eleştirel söylem analizine temel oluşturacak gelişmelere de yer verilmiştir. Magazin Gazetecileri Derneği'nin Ödül Töreni'nde yaşanan olaylar, Ahmet Kaya'nın konuşması, Hürriyet gazetesinin manşet ve haberleri, Ahmet Kaya hakkındaki suçlamalar ve hukuki süreç, Ahmet Kaya'nın yurt dışına gidişi ve yurt dışındaki hayatı nefret söylemi ve toplumsal linç kavramları etrafında incelenmiştir. Haber ve köşe yazıları manipülatif habercilik açısından analiz edilmiş ve olayın sonuçları tartışılmıştır.

A-Çalışmanın Konusu

Çalışma, medyada manipülatif haberciliğin rolü Hürriyet gazetesi ve Ahmet Kaya örneği üzerinden ele alınmıştır. Hürriyet gazetesinin 10 Şubat 1999 tarihinde İstanbul’da yapılan Magazin Gazetecileri Derneği Ödül Töreni’nde Ahmet Kaya’nın konuşması sonrasında yaşananlara dair yaptığı haberler ve manşetler manipülasyon ve toplumsal linç çerçevesinde eleştirel söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Haberler ve yaşanan tartışmalar üzerine Hürriyet gazetesinde çıkan köşe yazıları da nefret söylemi kapsamında çalışmada yer almıştır.

B-Çalışmanın Kapsamı

Çalışmada, Türk basınının amiral gemisi konumunda olan Hürriyet gazetesinde Ahmet Kaya olayına ilişkin haberlerin yer aldığı 12 Şubat 1999-02 Ağustos 1999 tarihleri arasını kapsayan 5 ay 20 günlük süre ele alınmıştır.

Bu dönemin başlangıç noktasının 12 Şubat 1999 olarak seçilmesinin nedeni 10 Şubat 1999 tarihinde Magazin Gazeteciler Derneği Ödül Töreni’nde Ahmet Kaya’nın yaptığı konuşmayı haber olarak değerlendirildiği tarihtir. Magazin Gazetecileri Derneği’nin Ödül Töreni’nin 11 Şubat 1999 tarihinde yayımlanmaması olağandır. Çünkü bu tür törenler gece yarısına kadar sürdüğü için bir sonraki günkü gazetelerde yer alır. Ayrıca, bu tür etkinliklere bir gün sonrasına kadar ambargolu olduğu da belirtilir. O nedenle araştırmanın başlangıç tarihi olarak Ahmet Kaya’nın Magazin Gazeteciler Derneği’nde yaptığı konuşma ve ödül töreni ile ilgili haberin yayımlandığı tarih olan 12 Şubat 1999 seçilmiştir.

Gazete olaydan iki gün sonra (nedeni yukarıda açıklandı) manşetten haberi yayımlamıştır. 2 Ağustos 1999 tarihinin araştırmanın kapsamına alınmasının nedeni ise Hürriyet gazetesinin “Şerefsiz işbaşında” başlıklı haberidir. Bu haber, 20 Temmuz 1999’da yapılan “Vay şerefsiz” manşetinin devamı niteliğindedir. Gazetenin “Vay şerefsiz” manşetiyle doğrudan Ahmet Kaya’ya yönelik hakaret ve nefret içeren bir söylemle hareket ettiği düşünülmektedir. Hürriyet gazetesi, bu iki etkili manşetin öncesi ve sonrasında da olayla ilgili ufak boyutlarda haberlere yer vermiştir. Bunlar; 10 Şubat 1999’da MGD Ödül Töreni’nde yaşananları öne çıkaran,

”Ahmet Kaya Yuhalandı” ve ilk manşetten sonra 16 Şubat 1999 günü verilen “Hapiste 1 Saat” başlıklı haberler ile 02 Ağustos 1999’da manşetlerin etkisini ve gücünü pekiştirecek şekilde hazırlanan “Şerefsiz işbaşında” başlıklı, gazetede geniş bir yer ayrılan haberdır.

Bu çerçevede 12 Şubat-02 Ağustos 1999 tarihlerini kapsayacak biçimde Hürriyet gazetesi taranmıştır. Tarama sonucu 12 Şubat 1999 tarihli “Ahmet Kaya Yuhalandı”, 02 Ağustos 1999 tarihli “Şerefsiz işbaşında”, 16 Şubat 1999 tarihli “Hapiste 1 Saat” başlıklı haberler ile 14 Şubat 1999 tarihli “Ayıp Ettin ‘gözüm” ve 20 Temmuz 1999 tarihli “Vay şerefsiz” manşetleri ele alınarak, 5 adet haber incelenmiştir.

Aynı dönemde Hürriyet gazetesinde olaya ilişkin yayımlanan köşe yazıları da nefret söylemi açısından değerlendirilmiştir. Çalışma, Türk basınındaki gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma gücünden dolayı Hürriyet gazetesi ile sınırlı tutulmuştur. Hürriyet gazetesinin egemen ideolojiyle ilişkisi ve attığı manşetlerin, pek çok olayda olduğu gibi Ahmet Kaya olayında da medyadaki diğer kuruluşların haberlerine yön vermiş olması bir diğer sınırlama nedenidir.

C- Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada Teun A. VanDijk’ın Eleştirel Söylem Analizi yönteminden yararlanılmıştır. Stuart Hall’e göre, medyaya ideolojik gücünü veren şey, durum “tanımı” yapma yeteneğidir. Medya tarafından yapılan durum tanımları, eleştirel bakış açısıyla “ideolojinin inşası” ifadesiyle nitelendirilir (Hall,1984:74,akt: Küçük,1994). Bu çerçevede Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya ile ilgili yayımladığı haberler, manşetler, köşe yazıları Eleştirel Söylem Analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Söylemin manipülasyonu ve üretilmesi, söylem aracılığıyla toplumsal denetim ağı oluşturmanın temel koşulu olarak değerlendirilmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2005:353-354).

Haberi söylem olarak ele almak ve çözümlmek, haberi hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden koparmadan

incelemek demektir. Söylem analizi metinlerin oluştuğu bağlama yönelik bir inceleme biçimidir (Kula,2002:191).Bu çerçevede metinde öne sürülen düşüncelerin kimin ya da kimlerin çıkarına hizmet ettiğini sergileyen eleştirel söylem çözümlemesi, “hangi çıkar gruplarının iktidarı hangi metinsel stratejilerle doğallaştırılıyor?” sorusuna da yanıt arar.

Eleştirel Söylem Analizi, söylemin çeşitli yapılarına ilişkin açık bir kuram ortaya koymayı amaçlayan, konusu insan ve toplum olan çok sayıda disipline ulaşan, disiplinlerarası bir çalışmadır (Dijk, 1988, 17- 22). Zaman içerisinde kendi başına bağımsız bir disiplin niteliği kazansa da, Teun A. Van Dijk, Norman Fairclough ve Ruth Wodak gibi kuramcılarla disiplinlerarası veya çok disiplinli bir yaklaşım olarak belirginlik kazanmıştır (Evre, 2009:134-135).

Van Dijk’ın Eleştirel Söylem Analizi, haberin yapısının ve ideolojik sunumunun ortaya çıkarılması açısından öne çıkmaktadır (Özer, 2011:82).

Van Dijk, Eleştirel Söylem Analizi’nin zamana, yere ve duruma bağlı bağlam çerçevesinde ele alınmasından yanadır. Bağlam, söylemsel olayın geğtiği an ile o anı çevreleyen daha geniş tarihsel dönemi içermektedir. (Dijk, 1988, 24).

Van Dijk, bağlamı, insanların, bir şeyin toplumdaki yerine (toplumsal konumuna) atıfta bulunmaları ile oluşan olgu olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede bağlamı herkesin kendi zihninde yorumladığı “bir şey” olarak değerlendirilmektedir. Bu da bağlamın öznel olarak yorumlandığı anlamına gelmektedir. Bağlam, metin üzerinde etkileri görülen nesnel bir toplumsal durumdan çok insanların toplumsal durumlarının öznel temsilidir. Bağlam nesnel olmadığından ortaya konulan şey durumun öznel bir tanımı olacaktır. Söylemi oluşturanlar destekledikleri kişi, grup, sınıf, ulus, etnik ve dini vb. kimlikleri olumlu; karşı olduklarını ise olumsuz yanlarıyla metinde göstermektedirler. Görmezden gelme ve yok sayma yoluyla ele alınan olay, olgu, kişi grup vb. kamusal söylem alanında önemsizleştirilmektedirler (Dijk, 2010: 27). Toplumsal eşsizlikleri ortaya çıkarmakla yetinmeyen Eleştirel Söylem Çözümlemesi bu eşsizlikleri ortadan kaldırmaya da yöneldiğinden “değer-yansız” ya da “politik olarak yansız” değerildir (Durna ve Kubilay, 2010: 61).

Van Dijk, Eleştirel Söylem Analizi’nin standart tek bir yolu olmadığını vurgulamaktadır. O, dikkat edilmesi gereken noktaları şöyle belirtir:

- a. Söylemin bağlamını incelemek.
- b. Hangi grupların, iktidar ilişkilerinin ve ihtilafların bulunduğunu çözümlmek.
- c. Biz ve onlar hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşleri ortaya çıkartmak.
- d. Önvarsayımları ve ima edilenleri açığa çıkartmak.
- e. Kutuplaştırılmış grup kanaatlerini vurgulayan tüm biçimsel yapıyı incelemek (Dijk, 2010:61).

D-Çalışmanın Hipotezleri

Çalışma, medyada manipülatif habercinin hegemonyanın devamını sağladığı ve onu yeniden ürettiği kabulü üzerine kurulmuştur. Bu kabulden yola çıkarak incelenen konuya ilişkin hipotezler şunlardır.

- a- Hürriyet gazetesi Ahmet Kaya olayında manipülatif habercilik yapmıştır.
- b- Atılan manşetler ve haber içeriklerinde editoryal bir tercihle gerçeklik çarpıtılmıştır.
- c- Hürriyet gazetesi Ahmet Kaya olayında attığı manşetler ve köşe yazılarında nefret söylemi kullanılmıştır.

“İnsan zihninin manipülasyonu bir çeşit fetih aracıdır.”

(Schiller,1993)

1.BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: MEDYA VE MANİPÜLASYON

Bu bölümde medyada manipülasyon, rıza üretimi ve gündem belirleme kuramları ele alınmıştır. Bu kuramsal çerçeve araştırmaya konu olan olayın çözümlenmesine ışık tutmaktadır. Bu kuramların ortak referansı medyanın bir yönlendirme görevi gördüğünü vurgulamasıdır.

1.1.Manipülasyon ve Rıza Üretimi

Manipülasyon, gerçekliğin yönlendirilmesi hile, düzen, dalavere, kurnazlık olarak tanımlanmaktadır (Aşukin ve Butırskıy,1979: 154). Günlük yaşamda kişiler arası ilişkilerde davranış değişikliği, iletişim alanında ise kanaat değişikliği anlamında kullanılmaktadır. Manipülasyon bir insandan doğrudan elde edilemeyecek bir şeyi elde etmek için kullanılan tekniklerle kişileri ve koşulları doğru olduğuna inandırılan bir noktaya yönlendirmek olarak değerlendirilir. Manipülasyon yani güdüleme belli konularda istenilen bir yönelimin ortaya çıkması amacıyla belli olgunun bir bölümünün ya da olgular dizisinin seçilerek ve kurgulanarak kamuoyuna sunulmasıdır. Günümüzde haber yönetimi adı altında işleyen süreç aslında haber yönlendirmesidir. Bu süreçte haber akışı kontrol altında olduğundan istenilen noktalara dikkat çekilmesi de mümkün olmaktadır. Kitlelerin habere hızlı bir şekilde ulaşma talebi de enformasyon sistemini manipülasyona açık hale getirmektedir.

Enformasyonun kaynağının kim olduğu belirtilmelidir. Belirsiz kaynaklar, durumu manipülasyona açık hale getirmektedir. Manipülasyon, geniş kitlelerde şartlandırma ile karıştırılan bir kavramdır. Ancak manipülasyon şartlandırmadan farklı olarak belli bir düşünce ya da amaç doğrultusunda harekete geçirmeyi hedefler.

İletişim alanında manipülasyon enformasyonu çarpıtmayı içermektedir. Enformasyonun manipülasyonu, büyük ölçüde propagandanın enformasyon olarak, enformasyonun da nesnel olarak sunulmasına dayanmaktadır (Schiller, 1993:42).

İktidar varlığını sürdürebilmek için güce ihtiyaç duymaktadır. Bu güç devamlı ve yayılmacı olmak zorundadır. Kendinden beslendikçe çoğalan, çoğaldıkça güçlenen ve etki alanı genişleyen iktidar, etki, denetim, kontrol altına alma, baskı altında tutma ve cezalandırma kurallarını belirleyebilmektedir. Medya bu gücün taşıyıcısı olarak İktidarın her zaman kontrol ve yönlendirmeyi amaçladığı bir yapıdır. Bunu zor kullanarak değil, manipülasyon aracılığıyla yapmaktadır.

Yönlendirme ve kontrol etmeyi amaçlayan manipülasyonda gerçekdışı ve yanıltıcı bilgi verilir. Bunun için haber akışı kontrol altında tutulur, dikkatler belirli sorunlar üzerine odaklatılır (Schiller, 1993:42). Ayrıca, enformasyonun kaynağının kim olduğu belirtilmeden belirsiz kaynaklara dayanarak manipülasyona elverişli zemin hazırlanır.

Varolan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapının meşruiyeti, ahlak, din, cinsellik, milliyet vb. değerler öne çıkarılarak sağlanır. Toplumu duygusal anlamda etkileyerek, manipülatör görevini üstlenen sembolik seçkinler, seçkin azınlığın çıkarları doğrultusunda düzenin devamını sağlamak için halkın rızasını alırlar (Schiller, 1993:42). Van Dijk'e göre;

“Söylem tiplerini, başlıkları, enformasyon miktarını ve başlığını, argümanların seçimini ya da sansür edilmesini ve retorik işlemlerinin doğasını belirleyen sembolik seçkinler ve onların söylemleridir.” (Van Dijk, 1994: 281).

Kanaatlerin, tutumların ve ideolojilerin oluşumunda ve yeniden üretiminde güçlü birer etken olan kamusal bilginin örgütlenişi, inanç hiyerarşileri ve razı olmanın içeriği, bu şekilde belirlenir (Schiller, 1993:10).

Chomsky'ye göre, gücü/erki elinde bulunduranlar, ezilen halk yığınlarının rızasını alabilmek için ya korku üreterek ya da olayları dramatize ederek onları oyalama yoluna giderler (Chomsky,1997:11).

Van Dijk, manipülasyonu hakimiyet altındaki grupların çıkarlarının karşısında elit gücün (yeniden) üretilmesinin söylemsel biçimi olarak tanımlar. Bu (yeniden) üretim de demokratik bir toplumda, sosyal eşitsizliği, toplumsal ve aynı zamanda da meşru olmayan sonuç olarak (yeniden) üretir. Bu elitler temsillerin oluşturulmasını ve bu nedenle de gerçeği kontrol edebildiklerinden bu yana güçlüdürler. Sonuç olarak manipülatif kontrolün bu sosyal şartı ile bizler, haberlerin ve beraberinde gelen önyargıların agresif yorumlayıcısı olmak yerine pasif birer alıcısı haline geliriz(İnceoğlu, 2013).

1.2.Herbert Schiller'in Manipülasyon Kuramı

Schiller'e göre manipülasyon ancak yarı uyanmış bir kitlenin ortaya çıkması durumunda kullanılmaktadır (Schiller, 1993:10). Kitlelere zor ve baskı yöntemiyle istediğini yaptırabilen iktidarlar, manipülasyona ihtiyaç duymamaktadır. Manipülasyon, demokrasiyle yönetildiğini düşünen toplumların, bu düzendeki algısının ve egemenlerin çıkarlarının devamı için gereklidir. Manipülasyon çoğu zaman düşüncede başlasa da kimi zaman duygular da manipüle edilebilmektedir.

Herbert Schiller, "Zihin Yönlendirenler" (The Mind Managers) adlı kitabında, kamuoyu oluşturmayı "Paketlenmiş Bilinç" olarak adlandırmıştır. Schiller'e göre medya yöneticileri, toplumsal varlığın gerçeklerine uymayan iletileri kasıtlı olarak ürettiklerinde zihin yöneticileri haline gelmektedirler. Gerçekliğin kusurlu olarak algılanmasına, yaşamın gerçeklerini kavrama gücünden yoksun bırakılmış bir bilincin oluşmasına neden olan iletiler, zihin yönlendiricileri tarafından kasıtlı olarak üretilmiş manipülasyon (yönlendirme) amaçlı iletilerdir. Manipülasyon, en önemli toplumsal denetim aracıdır. Manipüle edenler varlığın egemen koşullarını açıklayan, meşruiyet kazandıran, hatta zaman zaman öven mitleri kullanarak, çoğunluğun çıkarları doğrultusunda oluşturulmamış bir düzenin devamını sağlamak için çoğunluğun desteğini kazanırlar. Manipülasyonun başarılı olması ise alternatif toplumsal düzenlemelerin gündem dışına itilmesini sağlar (Schiller, 1993:10).

İletişim sisteminin kendine özgü yapılanması, manipülasyonun genellikle iletişim alanında kullanılmasının ana nedenidir. Birebir yaşanan gerçeklik olmayan ve içinde sanallığı barındıran bu sistem yapısı gereği manipülasyona açıktır.

Küreselleşme süreciyle birlikte insanların haber ve bilgi ihtiyacını gidermek için başvurduğu kanallar dünya genelinde etkinliklerini artıran büyük medya kuruluşları olmaktadır. Bu da büyük bir eşitsizliğe neden olmaktadır. Örneğin, bir taraf iletişim araçlarına sahip olabilir ve diğer taraf bundan yoksun olabilir; bu durumda, taraflar arasındaki iletişim dengesizdir; bir taraf egemenlik kurma araçlarına sahiptir. Yani, iletişim ilişkisinde araçlara sahiplik, araçları kontrol edebilme, güç, etkinlik ve manipüle olanak ve olasılığını artırmaktadır (Erdoğan, 1997:110).

İletişim sürecinde, mesajın hedefe ulaşmak üzere kaynağından yola çıkmasıyla birlikte iletinin alıcının anlayacağı şekilde kodlanması gerekir. Bu sürece dahil olan her türlü araç az ya da çok gerçeğin yeniden inşasını kaçınılmaz hale getirir. Devletin ideolojik aygıtlarından kitle iletişim araçlarının bu noktadaki gücü egemenler tarafından iktidarlarını kurmak ve sürdürmek için kullanılır. Bu aynı zamanda, medyanın topluma sunduğu ve kabul görmesinin temelinde bulunan amacı ile gerçekte var olan işlevi arasındaki paradokstur.

Mesajın kaynaktan ayrılması ile hedefe ulaşması arasında geçen iletişim sürecinde “gürültü” de manipülasyona yol açan etkenlerden biri olabilir. Kaynak tarafından gönderilen mesajla hedefin aldığı mesaj arasında bir fark varsa, bu farka “gürültü” denir. İletişimi engelleyen bütün faktörler gürültü sayılır. Burada manipülasyona yönelik bir kodlama olmamasına rağmen gürültü kaynakları, iletişim sürecinde karşılıklı alışverişi yapılan iletilerde kaynak ve hedef tarafından öngörülmemiş, istenmeyen ve iletişimin aksamasına ya da kopmasına yol açan bir duruma neden olabilir. Çalışmada ele alınan medya üretimleri, eleştirel söylem analizi yöntemi ile inceleneceğinden, iletişim sürecine etki eden “gürültü” ve psikolojik gürültü kaynakları, şiddetli heyecan, sevinç, korku gibi ruhsal durumlar, önyargılar, tutum ve kanaatlerin dönemin bağlamı ile ilişkisi göz ardı edilmemelidir.

“Medyanın en masum etkinliğinde bile bir ideolojik işlev gören manipülasyondan sözedilebilir. Gerçekle zihin arasındaki evrede

biçimlendirme, yönlendirme, estetize etme, başkalaştırma, cazipleştirme ve kurgulama yer alır” (Güneş, 2001:158).

Schiller, manipülasyonun pek çok yolu olduğunu belirtir. Haber akışını denetim altında tutmak, beyinleri amaca uygun ideallerle doldurmak, bu yollardan en etkin olanları arasındadır. Pazar ekonomisinin ilkeleri bu alanda çok işe yarar. Medyaya egemen olmak, sermaye ile mümkündür. Televizyon istasyonları, gazeteler, radyo istasyonları, yaynevleri, vb. ait oldukları holdinglere bağlı olarak çalışırlar (Schiller, 1993: 18).

Soğuk savaş döneminde iktidarın, piyasa ekonomisinin sunduğu olanakları Amerikan toplumu için mite dönüştürdüğü iddiasıyla Shiller, “Paketlenmiş Bilinç”in oluşturulmasında beş temel mitin varlığından bahsederek, bireylerde yanlış bilinç ya da sahte bilinç oluşumunu açıklamaya çalışmıştır (Schiller, 1993: 19).

a- Bireysellik ve Kişisel Tercih Miti

Mülk edinme hakkı olmadan kişinin varlığını sürdüremeyeceğine inandırılan bireyler bu şekilde güdülenir. Özgürlük aynı zamanda bireysel tercih miti ile temellendirilir. Sistemin sağladığı imkanlar ve seçme şansının çeşitliliğinden söz edilerek seçim yapma ve özgürlük arasında bağ kurulur. Böylece üretim araçlarının özel mülkiyet altında bulunması meşrulaştırılırken, bu durum kişinin uğrunda savaşması gereken vazgeçilmez bir hak gibi gösterilir. Mülk edinme hakkı olmadan kişiliğin de korunamayacağı, var olmak için mülk ve para sahibi olunması gerektiği anlatılır. Ancak bu sayede kişi varlığını kanıtlayarak yaşam hakkına sahip olabilir. Özgürlük kişiseldir. Kişi hakkı grup hakkından önce gelir. Toplumun bireylere ayrılması manipüle edilmesini kolaylaştırır (Schiller, 1993: 23).

b- Yansızlık Miti

Yansızlık miti, manipülasyonun etkililiği ile yakından ilgilidir. Manipülasyonun istenen etkide olabilmesi, varlığına ilişkin hiçbir unsurun fark edilmemesine bağlıdır. Güdümlenen insanların ait oldukları toplumun temel kurumlarının yansızlığına inanması esastır. İnsanlar, hükümetin, medyanın, eğitimin ve bilimin sosyal çıkar kavgalarının dışında olduğuna inandırılmalıdır. Özellikle

hükümet, yansızlık mitinin merkezinde bir izlenim verir. Kitle iletişim araçları, haber akışının dışında kendi reklamlarını yaparken de sürekli olarak yansız, tarafsız, ilkeli, eşit, çoğulcu ve demokratik olduklarını topluma aktarırlar. İnanıdırıcı olabilmeleri tarafsız görünmelerine bağlıdır. Bu söylemle medyada yer bulan yanlı haberler, programlar meşrulaştırılır. Kitle iletişim kurumlarına göre hepsi yansız ve nesnelidirler ama aktarılan mesajlara dikkatli bir şekilde bakıldığında bu mesajlarda, aktaran kurumun ideolojisi ve görüşü çok rahat bir şekilde kavranabilmektedir. Aktarılan her mesajda mesaj sahibinden izlerin bulunması mümkündür(Schiller, 1993: 24).

c- Değişmeyen İnsan Doğası Miti:

Schiller'in bu miti insan doğasının değişmezliğini ön planda tutan bir anlayışa vurgu yapar. Ne insanın doğası ne de dünya değişmektedir. İnsan doğasının kusurluluğundan hareketle, yolsuzluk, hilekarlık, sahtekarlık gibi olumsuzluklar, toplumda zaman zaman görülebilir ancak, insan kusurlarını gidermek mümkündür. İnsan davranışları, kusurlar ve kurallar arasında dolayım ilişkisi kurularak, düzenin toplumsal kurallara sorgulamaksızın bağlı kalınmasıyla sağlanacağı varsayılır. İnsanoğlunun tabiatında olan yıkıcılık ve düzensizlik kavramı doğayla özdeşleştirilerek bunun değişmeyeceği ve bunun dengelenmesi için bir düzenin var olması gerektiği aktararak düzen korunmakta ve kitlelerin bu düzene ihtiyaç duydukları onlara anlatılmaktadır (Schiller, 1993: 24).

d- Sosyal Çatışmanın Mevcut Olmadığı Miti:

Bu mit, kanaat önderlerince sıklıkla gündeme getirilerek, ülkede her hangi bir sosyal çatışmanın var olmadığı izlenimini verilmesine yöneliktir. Bu mit toplumsal iletileri üretenlerin, sorunların bireysel olduğunu belirtip toplumsal sorunların olmadığını vurgulaması temeline dayanır. Medyaya göre herkes eşittir. Kimsenin yasalar ve kamuoyu önünde diğerine üstünlüğü yoktur. Egemenler, topluma medya üzerinden herkesin eşit olduğu algısını vermek ister (Schiller, 1993: 25).

e- Medya Pluralizmi Miti

Bu mit, kitle iletişim araçlarının çeşitli olduğunun yansımaları üzerinedir. Medya kuruluşlarının sayıca çokluğu içerik çeşitliliği olarak yansıtılır. Aralarında rekabet var gibi görünen medya kuruluşlarına biraz yakından bakıldığında, haber içerikleri de dahil olmak üzere pek de farklı olmadıkları görülür. Bunun nedeni, iletişim endüstrisinin tekelleri yapısı ve medya sahiplerinin çıkarları ile ideolojilerinin örtüşmesidir. Toplum, çok kanallı iletişimle özgürce bilgilendiğini düşünürken, aslında bilinci zihin yönlendirenler tarafından “paketlenerek”, egemen ideolojinin komutlarına hazır hale getirilmektedir. Farklı fikirler dışlanır, medyada yer bulamaz. Kişiler, medyanın çizdiği çerçevenin içinde kalan konularda düşünme ve sorgulama iznine sahiptir (Schiller, 1993: 26).

1.3.Rıza Üretimi Kavramının Tarihsel Gelişimi

İktidarı elinde tutanlar kitlesel demokrasi çağında, “tehlikeli kalabalıkları” kontrol etmek ve rıza üretimini gerçekleştirmek için Freud’un teorik yaklaşımından yararlandılar. Çünkü, Sigmund Freud, insan doğası hakkında yeni bir teori; “Her insanın zihin derinliklerinde saklı ilkel cinsel ve saldırgan güçler” keşfetmişti ve bu güçler kontrol edilmediği takdirde bireyler ve toplum kaos içinde yok olmaya sürüklenebilirdi (Ben Çağı, 2002, Belgesel).

Freud’un bu saptamalarını Amerikalı yeğeni Edward Bernays, kitlelerin manipülasyonu (hileli yönlendirme) için kullanan ilk kişi oldu. Bernays, kitlesel üretim mallarını insanların bilinçdışı arzularıyla ilişkilendirerek, ihtiyaçları olmayan şeyleri istemeleri için insanları nasıl ikna edeceklerini Amerikan şirketlerine ilk gösteren kişiydi (Ben Çağı, 2002, Belgesel).

Bernays, insanların korkularının yoğunluğunun yükseltilerek bu korkunun zihinlerin manipülasyonu amacıyla kullanılabileceğini düşünüyordu. Bernays’a göre, zihinleri yeniden şekillendirmek mümkündür; böylece gerçeklik ve bu yeni gerçeklikten türeyen bir kamuoyu yaratılabilirdi. Kitlelerin kendi arzusu olduğunu düşünerek benimsediği oysa egemenlerin arzusu olan gerçeklik oluşturulabilirdi.

Halkla ilişkiler endüstrisinin ve kısmen reklamcılık sektörünün varoluş nedeni olan rıza üretimi, kapitalist sistemi ve ayrılmaz parçası tüketim toplumunu ayakta tutan önemli dayanaklardan biridir. Bireyleri tüketim nesnelere olarak gören

kapitalist toplum ve demokrasilerde rıza üretimi “devletin sopası” yerine kullanılmaktadır.

Woodrow Wilson’ın I. Dünya Savaşı sırasında Amerikan kamuoyunu savaşa ikna etmek için kurduğu Creel Komisyonu (1917), Edward Bernays’in United FruitCo. (ABD) adına anti-kapitalist Guatemala hükümetinin devrilmesi amacını taşıyan kitlelerin bilincini yönetmeye dayalı halkla ilişkiler kampanyaları sonucu pasifist halkların nasıl savaş çığırkanı haline getirildiği, halkın rızasının nasıl yönetildiğinin örnekleridir (Chomsky, 1993: 30-43). Körfez Savaşı (1992) ve Irak Savaşı(2003) da "savaş mühendisliği"nin en son ulaştığı noktadır.

“Savaş için propaganda yapılabildiğine göre barış için de yapılır” (Ben Çağı, 2002:Belgesel) düşüncesine sahip olan Bernays’in, Psikoloji biliminden ve amcası Freud’dan yardım alarak kitleler üzerinde uyguladığı rıza üretimi kavramı, ilk defa Walter Lippman’ın Public Opinion (1922) kitabında kullanılmış, daha sonra Noam Chomsky ve Edward Herman tarafından geliştirilmiştir. Rıza üretimi, temel olarak devletlerin ve şirketlerin normalde insanların karşı çıkabileceği davranışlarına olumlu bakmalarının veya tepkisiz kalmalarının nasıl sağlandığını çeşitli açılardan ele almakta ve insanların istemedikleri şeyleri istiyormuş gibi hissetmelerini, ihtiyaç duymadıkları şeylere ihtiyaç duyduklarını sanmalarını ve kabul etmeyecekleri şeylere rıza göstermelerini sağlamak olarak tanımlanmaktadır.

Rıza üretimi uylaşım ile birlikte ilerler. Toplumun denetimi, toplumsal düzenin istenildiği şekliyle devamının sağlanması için uylaşım gereklidir. Toplumsal bağ gibi görünse de, bu düzenin neye göre kimin tanımlarına göre kurularak güçlendirileceği ve aslında uylaşımın “hangi çıkara göre işlediği” (Hall,1984:66, drl.Küçük,1994). “şaşkın sürü”nün hayatlarının nasıl kontrol edildiğinin farkına varması açısından önemlidir. Rızanın üretimi, uylaşımı yansıtırken aynı zamanda gerçeği egemenlerin arzularına ve çıkarlarına göre şekillendirir. Taşıdığı enformasyonla birlikte hegemonyanın alanını genişletir ve yaygınlaştırır.

Birinci Dünya savaşından sonra dev bir halkla ilişkiler endüstrisi oluşmaya başladı. Zamanın Walter Lippmann ve Lasswell gibi entellektüelleri “rıza mühendisliği (engineering consent)” olarak niteledikleri halkla ilişkiler ve

propagandayı “demokrasinin özü” olarak gördüler. “rıza mühendisliğini” yapacak kişiler de bu kapasiteye, kaynaklara ve güce sahip küçük bir azınlıktı.

Doğru işleyen bir demokraside birbirinden farklı sınıflar olduğu görüşünü dile getiren Lippmann, iki tür sınıf öne sürer: Kamuyu ilgilendiren konularda aktif rol alması gereken yurttaşlardan oluşan sınıf yani seçilmişler sınıfı ki politik, ekonomik ve ideolojik sistemlerdeki işleri yürüten, icra eden kararlar alan ve analiz yapan insanlardan oluşur. Bu sınıf, nüfusun küçük bir kısmını kapsar ve sürekli ötekilerle ilgili olarak ne yapılması gerektiğini tartışır. Küçük grubun dışında kalan ötekilerse, Lippmann’ın “şaşkın sürü” olarak tanımladığı büyük çoğunluktur. Şaşkın sürünün kendilerini ilgilendiren konuların yönetiminde söz sahibi olmaya kalkışmaları sorun yaratır. Bu yüzden şaşkın sürünün evcilleştirilmesi gerekir. Şaşkın sürüyü evcilleştirmek için ihtiyaç duyulan ise, demokrasi sanatındaki yeni devrim olan rızanın üretimidir.

Lippman'ın “Public Opinion” kitabında, Leninist görüşün şaşkın sürü diye tanımladığı kitlelerin, yönetilmesi ve yönlendirilmesi adına "rıza üretimi" sıklıkla kullanılır. Rızanın üretimi, Bourdie'nun simgesel şiddetinde toplumsal alanın her yerine nüfuz eder. Chomsky'de ise medya denetimiyle sonuçlanır.

Simgesel şiddet; içsel işleyiş mantığında daha çok televizyon aracılığıyla oluşan kamuoylarıyla, rızanın imalatı ise toplumsal dünyanın görünür gerçekliği ve olayların içinde belirlenen eğilimler aracılığıyla belirginlik kazanır (Çankaya, 2008:32).

Modern demokrasilerde iktidarın şekillendirdiği ve talep ettiği davranışları “rıza” yoluyla gerçekleştiren toplum, modern köleliğe de “razı” olur. “Şaşkın sürüyü evcilleştirmek için bir şeye gereksinmemiz var, bu şey de demokrasi sanatındaki yeni devrimdir: rıza üretmek...” (Chomsky, 2002: 4).

Chomsky, medya denetimi adlı kitabında, Lippmann’ın rıza üretimini “demokrasi sanatında devrim” olarak nitelendirmesine atıfta bulunarak, “propagandanın yeni yöntemlerini uygulayarak halkın istemediği bir şeyi halka kabul ettirmek” şeklinde anlatır (Chomsky, 2002:3). Chomsky’e göre medya ve devlet propaganda makinesi, rızayı imal eder ve kamuoyunu manipüle eder. (Chomsky 2005, akt. Erdoğan ve Alemdar:295).

Medya egemen yapıya karşı olan her olayın karşısındadır. Rıza oluşturmada en büyük rol medyaya verilmiştir. Gramsci'nin hegemonya kavramı medyaya uygulandığında medyanın, ürünlerini tüketenlere egemen sınıfın değerlerini aktaran bir araç olduğu görülür. Toplumsal düzeni tehdit eden, egemenlerin çizdiği sınırların dışına çıkan her şey ve herkes–protestolar, gösteri yürüyüşleri, solcular, çevreciler, farklı cinsel kimlikler- tehlike içermektedir (Yaylagül, 2010:114).

Toplumsal düzenin sağlanmasında uylaşım ve rıza üretiminin getirileri, medyanın bu süreçte aldığı rolün sorgulanmasına neden olmuştur. Medya toplumda var olanı mı yansıtıyordu yoksa var oluşlarda mı etkili oluyordu? Oyuncu mu, oyun kurucu mu yoksa her ikisi de mi? Medya gerçeğin neresindeydi? Medyanın bağımsız ve tarafsız olması hangi sınırlar içinde mümkün olabilir? Sistemin içinde varlığını sürdüren bir yapının bu çerçevenin dışına çıkması mümkün mü?

“Güçlendirilen basitçe –toplumsal bağ- değildi. Özel bir toplumsal düzene rızaydı (consent); özel bir toplum biçimi etrafındaki uylaşmaydı; Belli bir toplumsal, ekonomik ve siyasal yapılar dizisinin kuralları içinde bütünleşme ve bu kurallara tabi olmaktı. Doğrudan ya da dolaylı bir anlamda, kuralların bunlar için işlediği söylenebilirdi. Toplumsal düzen şimdi oldukça farklı bir girişime benzemekteydi. Toplumsal düzen, toplumsal, hukuksal ve siyasal düzenin güçlendirilmesini gerektirmekteydi. Var olana eklemlemişti; verili sınıf, iktidar ve otorite düzenlemelerine, toplumun oturmuş kurumlarına eklemlemişti. Bunun farkına varılması, tüm –uylaşım- nosyonunu kökten sorunlu kıldı(Hall,1984:66-67, drl. Küçük,1994).

Toplumsal iktidar sıklıkla dolaylıdır ve insanların zihinleri yoluyla işler; örneğin insanların kendi eylemlerini planlamak ve icra etmek için ihtiyaç duydukları zorunlu enformasyonu ya da kanaatleri (opinion) idare ederek, iktidarın bu zihinsel dolayımı, iktidar uygulamasına maruz kalanlara değişen derecelerde özgürlük ve direniş alanı da bırakır (Van Dijk,2007: 273).

Medya kuruluşları ve ürettikleri mesajlar, iktisadi ve siyasal gücün kullanımı için vazgeçilmezdir. İletişimin içeriklerini üreten medya kuruluşları ile devlet arasındaki ilişkiler de bu içeriğin belirlenmesinde etkilidir. Medya kuruluşları büyük holdinglerin elindedir. Ekonomik ve siyasal sistem içerisinde kendi çıkarlarını gerçekleştiren medya kuruluşları, devletin yapısal sınırları ve sınırlandırmaları ile

karşılaşmaktadır. Örgütsel ve kurumsal yapıların belirgin unsurları olan devlet içindeki iktidar ilişkilerinin açığa çıkarılabilmesi için medya mesajlarının içeriklerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Sınıflı toplumlarda iktidar gücün yanı sıra rızaya dayalı olarak üretilmektedir. (Slack ve Allor, 1983:215).

Golding ve Murdock'a göre, kapitalist toplumlarda üretim araçlarını kontrol eden kapitalistler, düşüncelerin üretimi ve dağıtımını sağlayan araçları da kontrol etmektedir. Yani kitle iletişim araçlarının mülkiyeti kapitalistlerin elinde yoğunlaşmıştır. Bunun sonucunda kapitalist sınıfın dünya görüşü ve değer yargıları da topluma yayılmaktadır (Yaylagül, 2010:180).

Rızanın kitleleri yönlendirmek ve yönetmek amacıyla egemen sınıf tarafından üretilmesi hegemonyanın sağlanması ve sürdürülmesi için gereklidir. İktidarın hegemonyayı devam ettirebilmesinde, rızanın yeniden üretilmesi, sürdürülebilir olması ve toplumun tüm katmanlarına yayılması önemlidir.

Louis Althusser tarafından devletin ideolojik aygıtlarından biri olarak tanımlanan, Gramsci'nin ise hegemonyanın kurulması için rızanın üretiminde en önemli araçlardan biri olarak değerlendirdiği medya, "egemen ideoloji"yi yeniden oluşturur. Egemen söylemler, haberin söyleminde doğallaştırılarak sunulurken, statükoyu tehdit edebilecek açıklamalar dışlanır. Medyadaki söylem, iktidarların söylemini yeniden üretirken hangi kaynakların kullanılacağına, hangi aktörlerin kamuya sunulacağına, haber başlıklarının seçimine, ne söyleneceğine ve özellikle de nasıl söyleneceğine karar verilerek oluşturulmaktadır. Böyle bir yapıda, yasa dışı olma duygusu bile, haklıyı ve doğruyu haksız ve yanlış göstermek için yeterli olacaktır (Erdoğan, 1997: 185).

Bireye zorla dayatılan şeyleri yapmaktan, onu zevk alır hale getiren duruma Gramsci "hegemonya" demiştir. Gramsci'ye göre hegemonya, entelektüel ve moral liderliktir. Hegemonyanın temel elemanları ise rıza ve iknadır. Toplumda ekonomik ve ideolojik anlamda ezilen sınıfların rızasını almak isteyen güçlü grupların çabalarını Gramsci 'hegemonya' terimiyle ifade etmiştir (Doğru Arsan, 2004: 154-155).

Gramsci'ye göre hegemonya, yalnızca yönetenlerin zor kullanması ile değil, önderlik etmeleri ve yönetilenlerin rızalarını kazanmaları ile gerçekleşir.

Hegemonya, gücün ve rızanın birleşimidir; sınıf çatışmasına bir denge getirir ve sendika gibi kurumlar ile yönetilen sınıfların muhalefetini sistemin sınırları içerisinde tutar (Hall, 2005: 125, drl. Küçük, 1994).

Hegemonya, toplumun rızasının kazanılmasını da içermektedir (Hall, 2005:132,dr1. Küçük,1994). Toplumun ikna edilerek, hegemonyayı bilinçsiz bir şekilde kabul etmesi mümkün görünmektedir.

Gramsci, liberal kapitalist devlette halkın rızasının önde geldiğini, hegemonyanın üretim ve ekonomik alanların yanı sıra siyaset ve üstyapılar düzeyinde de örgütlenip elde edildiğini söyler. Hegemonya üstyapı kurumları -aile, eğitim sistemi, kilise, kitle iletişim araçları, kültürel örgütler yoluyla ve devletin baskıcı yanı ile çalışır. Hegemonyanın devamı ise, aktif bir şekilde kazanılması ve korunmasına bağlıdır. (Erdoğan ve Alemdar, 2010:268-269)

Hegemonya, ideolojiye yardımcı olan temel kavramdır. Bir çeşit hedefin rıza üretimidir. Gramsci'nin hegemonya kavramı açısından meşruluk ve rıza kavramlarının hayati önemde olduğunu belirten Hall, bunun nedenini şu şekilde açıklamıştır:

“Çünkü ilkin, başat sınıfların ideolojiler alanını olumlu bir şekilde hegemonya inşa etmek için kullanabilmeleri meşruluk ve rıza yoluyla mümkündür; ama aynı zamanda ikinci olarak, başat sistemin tahakkümü altında kalan sınıflardan belli bir kabul görebilmesi de ancak meşruluk ve rıza yoluyla mümkün olabilir” (Hall, 1984: 230, drl. Küçük,1994).

Hegemonya yoluyla oluşturulan rıza ve meşruluk ortamını Chomsky şu sözlerle anlatır:

“Dünya bizimle aynı görüşte değilse, o zaman bütün dünya yanılıyordur. Başka hiçbir ihtimal tartışılmaz, hatta akla bile getirilemez. Daha da çarpıcı olanı, dünyanın bizimle aynı görüşte olmaması bile kabul edilemez. Bunu anlayamadığı için de bizim sınırlarımız dışındaki dünya yoktur” (Chomsky, 2002: 133).

Hall, medya ve öbür anlamlandırıcı kurumların uyuşmasının üretilmesine yardım eden ve rızayı imal eden kurumlar olarak sorunun içine dahil edildiğini ifade etmiştir. Hall, bu yaklaşımın medya kurumlarının, kendilerini yönetmek isteyenlerin dolaysız zorlamalarından ‘özgür’ ve ‘bağımsız’ kalırken, aynı zamanda başat ideolojilerin üretimlerine ve yeniden üretimlerine nasıl eklenilebileceklerini tanıtmada kullanılabileceklerine vurgu yaparak böylesi kurumların güçlü bir şekilde rıza sağlayabileceklerinin altını çizmiştir (Hall, 1984: 120- 121, drl. Küçük,1994).

Chomsky, medyanın “karar verici, fikir dönüştürücü ve değer yaratıcı” olduğunu ifade etmektedir. Medya, toplumsal denetimin sağlanması, egemen değerlerin ve iktidarın yeniden üretilmesini sağlamaktadır. (Ongun, 2013).

Bilginin kontrolü statükoyu ve rızayı oluşturmak için kullanılır (Sholle, 1994:238). Bu anlamda Sholle, rıza üretiminin yanlış bilinç paradigmasıyla açıklanabilmesine karşı çıkar (Sholle,1994:238-240). O’na göre bilgi, üretilerek değil yok edilerek sisteme rıza yaratılmakta ve meşruiyet sağlanmaktadır. Ancak günümüz iletişim sistemi ve yapısı dikkat alındığında tamamen bilgisiz bırakılma daha düşük bir ihtimal olarak varsayılabilir. Dahası, önemli olan bilgiyi tamamen ortadan kaldırmak değil bilginin nasıl, hangi içerikte ve söylemde verildiği, nasıl anlamlandırıldığıdır. Son tahlilde, bilgisiz bırakma rıza üretimi için başvurulabilecek önemli stratejilerden birisi olarak görünmektedir. Ancak, bunun yanında daha önce yapılan tartışmaların da ışığında çarpıtılan iletişim ve bilgi üzerinde odaklanmak gereklidir İnsanı bir şeyi yapmaya ya da razı etmeye hazır hale getirmenin en uygun psikolojik şartı, bu davranış sürecinden memnun kalacağı umudunu vermektir. Fromm, bunu, insana yapmasını gereken şeyi yaptırmayı sevdirmek olarak yorumlar ve toplumsal yapı böyle bir tutumla şekillendiğinde, insanın kendisine zorla dayatılan şeyleri yapmaktan zevk alır hale geleceğini vurgular (İnceoğlu, 2007).

Toplumun egemenler tarafından sürekli olarak neden rıza üretimine maruz kaldığı sorusunun cevabını aradığımızda, ideoloji kavramı ve devletin ideolojik aygıtı medya ile karşılaşırız. Ancak medyanın işleyiş tarzını sadece bir ideolojik aygıt olarak ele almak yeterli değildir. Kapitalist toplumlarda, medyayı üretim ilişkileri ve devleti oluşturan diğer unsurlarla birlikte düşünmek gerekir.

Hegemonyasını sürdürebilmek için egemen sınıfın rızayı bir kere üretmesi yetmez; rıza sürekli olarak yeniden üretilir. Hegemonyanın varlığı toplumun her noktasına boşluk bırakmadan yayılmasına bağlıdır. Bunun için rıza üretiminin sürekli tekrarlanması, farklı araç ve yöntemlerle yeniden kazanılması gereklidir.

Bu noktada ideoloji kavramına da değinmek gerekiyor. Devlet ve devletin ideolojik aygıtları konusunda çalışmalar yapan Althusser, aile ve okul gibi medyanın da bireyin düşünce dünyasını şekillendirme işlevi nedeniyle ideolojik aygıt olarak seçildiğini belirtir. Althusser'in sözleriyle:

“Bunu neden yapıyorlardı? Küçük bir çocuğun kafasına içinde yaşadığı toplumda geçerli olan bütün yüksek değerleri, mutlak yetkeye ve her şeyden önce devlete gösterilmesi gereken mutlak saygıyı kazımak için elbette” (Althusser,1998:115).

Kitle iletişim alanındaki saklı mesajlar, tam olarak bilinçaltını ifade etmez; ne bütünüyle itiraf edilen ne de bütünüyle bastırılan düzeyi temsil eder, bir kinaye gibi, göz kırıp ‘anlarsın ya’ demeye benzer” (Adorno, 2001: 51).

Medya içeriği üzerinde ideolojinin etkisi iletişim araştırmalarının üzerinde en fazla durduğu konulardan biridir. Shoemaker ve Reese medya içeriği üzerinde, ideolojik düzeyin diğer tüm düzeyleri içine aldığını ve ideolojinin toplumdaki en yüksek iktidar odakları yararına çalıştığını belirtmektedirler (Shoemaker ve Reese, 2002:129). Kitle iletişim araçları üzerinde ideolojinin rolü, Marksist analizlerde, medyaya ilişkin yapısal ve kültürel çalışmalarda farklı açılardan ele alınmaktadır (Curran ve arkadaşları, 1991:245-246). Geliştirilen kuramsal yaklaşımlarda, ideolojinin kavramsallaştırılmasında farklılıklar göze çarpsa da, medyanın gücünün ideolojik olduğu noktasında bir uzlaşma sağlandığının altını çizmektedirler.

Medya insanlara gerçekleri sunma iddiasıyla yola çıkarken, baktığı ve gördüğü alandan başlayarak, sürecin her bir aşamasında gerçekliği yeniden inşa eder. Medyanın yansıttığı, en olumlu haliyle bile düşünüldüğünde sınırlı bir gerçekliktir. Medyadan aktarılan gerçeğin bir parçasıdır ve gerçek hakkında verdiği fikir bütünü ifade etmez. Medyanın tekrar etme işlevi ile kurgu, gerçek haline gelebilir.

İrfan Erdoğan, ideolojinin “egemen düzenin desteklenmesinde maskeleye ve yerinden etme”, “parçalama/ayırma”ve “hayali bir birlik/uyum empoze ederek gerçek yerine hayali ilişkileri koyma” işlevi olduğuna dikkati çeker. Erdoğan, ideolojinin ilk işlevinin, sistemin sınıfa dayanan sömürgeci temelini ve doğasını maskeleyerek “gerçeği evcilleştirdiğini” ikinci işlevi ile ortak değerleri bireyselleştirerek insanları gruplara ayırdığını ve son olarak, bireyi, grupları, çeşitli ideolojik bütünlükleri (dernek, ulus, halkoyu, genel çıkar, popüler istek, toplum, vs) yeniden oluşturmayı içerdiğini söylemektedir (Erdoğan, Alemdar, 2005: 363).

Kitle iletişim araçlarının işi, bu çoğulculuğu yansıtmaya ve bu çoğulculuk üzerinde yansımalar yapmaya, bu çoğulculukla nesnelleştirilmiş sözcükler, ideolojiler ve yaşam biçimlerinin sürekli bir kaydını tutmaktır (Erdoğan, 2008).

Söylem ve ideoloji, birbirini kullanarak birbirinin içinden geçerken kimi zaman ayrılıp kimi zaman kesişmektedir. Söylem anlamın dil içinde hareket etmesi ile ortaya çıkmakta, ideoloji ise bu anlamın belli kişi ve gruplar lehine nasıl harekete geçirildiğiyle ilgilenmektedir (Üşür, 1997: 89).

1.4.Rıza Üretimi ve Noam Chomsky'nin Yaklaşımı

Chomsky ve Herman, tarafından geliştirilen "Propaganda Modeli" adlı çalışmada, kitle iletişim araçlarının özel sektöre ait olduğu ve resmi sansürün bulunmadığı ülkelerde propaganda sisteminin işleyişinin fark edilmesinin zorluğuna dikkat çekilmektedir.

Propaganda Modeli, paranın ve iktidarın hangi yollarla haberleri eleyip basılmaya uygun olanları seçtiğini, muhalif düşünceleri nasıl kenar sütunlara itip önemsizleştirdiğini, hükümete ve egemen özel çıkar çevrelerine, mesajlarını halka nasıl kolayca verme imkanını sağladığını ayrıntılı olarak incelemektedir. Model, çerçevesinde haber eleme filtrelerini ele alınmakta; haberlerde baskın varlığı hissedilen, medyanın da içinde bulunduğu sistemin, olayları nasıl belli bir ideolojik bakış açısıyla sunduğu üzerinde durulmaktadır. Propaganda Modeline göre, bilgi, seçim ve sunumlarını etkileyen çeşitli siyasi ve ekonomik güç güdümlü beş farklı süzgeçten geçerek medya organizasyonlarında haber haline gelmektedir.

İlk süzgeç, medya organizasyonunun boyutu, medya sahipliğindeki yoğunlaşma, medya sahibinin zenginliği ve baskın kitle-medyası organizasyonunun kar yönelimidir. Egemen medya şirketleri çok büyük işletmelerdir; mülk sahiplerinin ve piyasa ile kar amacı güden diğer güçlerin kesin kısıtlamalarına tabi olan çok zengin kişiler veya yöneticiler tarafından kontrol edilirler; bu şirketler, öbür büyük şirketler, bankalar ve hükümetle de sıkı sıkıya kenetlenmişlerdir ve bunların hepsiyle ortak çıkarları vardır (Chomsky, 2006:80).

İkinci süzgeç, kitle iletişim araçlarının asli gelir kaynağı olan “reklam” olgusudur. Reklamcılar medya kuruluşlarının en büyük maddi kaynağıdır. Reklam verenler medyaya destek sağlamaktadır ve bunun karşılığında da bir anlamda medyayı denetleyen patron konumuna yerleşmektedir. Medya kuruluşları başarılı olmak ve varlığını devam ettirmek istiyorsa reklamcıların taleplerini karşılamak zorundadır. Bu sebeple medya, reklam verenlerin aleyhinde yayın yapamaz ve programlarını onlara göre düzenler. Ayrıca medya, aynı sebeple reytingini de yüksek tutmak zorundadır. Dolayısıyla da, kültürel - belgesel programlar yerine popüler ve ticari yapımları tercih eder (Chomsky, 2006:80).

Üçüncü süzgeç, hükümet ve işverenlerce oluşturulmuş uzmanların (ki bu yapılar, birincil kaynaklar ve ajanların gücüyle finanse edilmekte ve onaylanmaktadır) sağlamış olduğu bilgiler üzerinde medyanın sağlamış olduğu güvendir. Diğer bir söylemle, bu uzmanlar medya için en temel bilgi kaynağıdır. Medya kuruluşlarının güvenilir ve objektif görünmeye ihtiyaçları vardır. Bu sebeple de uzman görüşlerine ve resmi haber kaynaklarına ihtiyaç duyarlar. Hükümet ve iş çevreleri resmi haber kaynaklarıdır ve bu güçlerini korumak için gazetecilerin işlerini kolaylaştırırlar; basın toplantıları düzenlerler, fotoğraf çekimine izin verirler ve basın bildirimleri hazırlarlar. Bu durum da, medya kuruluşu için haber masrafını azaltır. Dolayısıyla da medya, haber kaynaklarını incitmemek için bazı konularda eleştiriden kaçınır, haber kaynakları da bu güçlerini medyayı denetlemekte kullanır. Medyada yer alan uzmanlar belirli isimlerdir ve tercih edilen görüşe ters bir şey söylemeyecekleri önceden bilinir (Chomsky, 2006:81).

Dördüncü süzgeç, medyanın disipline edilme yolu olarak görülen medyaya karşı tepki oluşturma stratejisidir. Tepki üretimi, medyada yapılan bir açıklama veya programa karşı gösterilen olumsuz tepkileri kapsar. Tepki üretimi güçle ilgili bir

meseledir. Güçlüler, kendi dayandıkları tabana medyayı şikayet ederek, yine şikayet işlevi gören kurumsal reklamlar üreterek ve medyaya saldırmak üzere tasarlanmış sağ kanat izleme ya da düşünce kuruluşlarının operasyonlarını destekleyerek, medya üzerinde dolaylı olarak etkili olabilirler. Tepki üreticileri birbirinin gücüne güç katar ve siyasi otoritenin haber yönetimi faaliyetlerindeki komutasını pekiştirirler. Hükümet, sürekli medyaya saldıran, onu tehdit eden, düzelten ve resmi çizgiden muhtemel sapmaları önleyen büyük bir tehdit üreticisidir (Chomsky, 2006:82).

Son süzgeç ise ulusal inanç ve kontrol mekanizması olarak “anti-komünizm” düşüncesinin kullanılmasıdır. Haberin hammaddesi, birbirini takip eden bu süzgeçlerden geçerek yayına sunulmaktadır. Sovyet, Çin ve Küba devrimleri Batı’da büyük bir travma yaratmıştır ve sisteme bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu noktada anti-komünizm ideolojisi, toplumu düşmana karşı seferber eden bir nitelik kazanmıştır (Chomsky, 2006:82).

Ancak Sovyetler Birliği’nin çöküşü ile birlikte beşinci filtre olan anti-komünizmin yerini “Pazar ekonomisi” filtresi almıştır (Herman,2000:141 akt: Aslan, 2012).

Bu süzgeçler, eşik bekçileri tarafından haberlerin kitlelere ulaştırılması, sunulması ve muhaliflerin marjinalleştirilmesinde kullanılmaktadır. Model, toplumda iletişimi sağlayan kanalların içeriklerinin sınırlarını belirler. Aslında süzgeçlere bakıldığında hepsi medya kuruluşunu ekonomik yönden denetim altına almaya yöneliktir. Medya çalışanları, bu süzgeçlerin bilincinde, “özgür” iradeleriyle ve bir otosansür mekanizmasıyla hareket ederek sistemle bütünleşirler.

Bu süzgeçler, propaganda modelinin işlemlerini sağlar. Neyin haber değeri taşıdığı, haberlerin hangi mecrada nasıl sunulduğu belirlenir. Haberler haber olarak sunulmadan önce belli süzgeçlerden geçer ve bundan sonra haber niteliği alır. Bu durum kitlelerin doğru ve kaliteli bilgi veya haber almaları önünde ciddi engeller oluşturmaktadır (Chomsky, 2006:82).

Medya çalışanları bu süzgeçlerin oluşturduğu kısıtlamaların farkında olmadan; farklı bir haber seçimi düşünmeden sisteme dahil olmakta ve nesnel olarak hareket edebildikleri görüşündedirler.

Sermayenin ve egemen güçlerin ortak çıkarları, çoğu zaman gerçek öneme sahip haberlerin akışını engellemekte ve insanlara aslında fazla bir şey ifade etmeyen büyük miktarda enformasyon yüklemektedir. Reklam veren kuruluşların, medya holdinglerinin patronlarının ve hükümetin birbirinin içine geçen çıkarları doğrultusunda belirlenen medya içeriği, hem rızanın üretilmesini sağlamakta, hem de insanlara belirli bir yaşam tarzını ve dünya görüşünü empoze etmektedir (Muratoğlu, 2011:11).

Propaganda Modeli, medyanın sınıf savaşında rol aldığını ve diğer ideolojik kurumlarla uyum içinde çalışarak, egemen sınıfın hegemonyasını desteklediğini öne sürer. Bu model medya çalışanlarının, çıkar gruplarını destekleyen bilgileri yaymada önemli bir rolü olduğunu iddia eder ancak bu rolün çoğunlukla bilinçsiz olarak oynandığının da altını çizmektedir. Çalışanların haberlere yükledikleri anlamlar, sistemin temelindeki kısıtlamalar tarafından filtrelenmektedir (Klaehn, 2002:150).

1.5.Medyada Manipülatif Habercilik

Lippman, haber ve gerçeğin aynı şey olmadığını söyler. Haber bir olayla ilgili iken, gerçeğin haber işlevi ise, gizli saklı kalmış olayları ortaya çıkararak, birbirleriyle ilişkilendirerek, insanların bir değerlendirme yapmasını sağlamaktır (Poyraz, 2002:61).

Haber, bilginin enformasyona dönüştürüldüğü bir metindir(Aslan, 2002:123). Yani haberde kullanılan bilgi, çeşitli süreçlerden geçmiş, işlenmiş bir bilgidir. Enformasyon iletişim teknolojisi ile dağıtımı kitleleştirilen, kolay alınılabılır hale getirilen bilgi olarak nitelendiriliyor. Bir başka deyişle bilginin medyatik dile dönüştürülmesi olarak değerlendiriliyor. Haber, kitle iletişim araçlarının üretimi sonucu ortaya çıkan bir üründür.

Benjamin Radford'a göre, dünya mitlerle şekillenmiştir. Özbilinç ve kültür, medya tarafından aktarılanlar üzerinden temellenir. Medyanın işlediği konuların büyük kısmı, henüz kanıtlanmamış varsayımlar ve mitlerden oluşur. Bu mitler, kültürün genel görünümünü belirleyen hikayeler, temalar ve fikirlerdir. Politikacılar, reklamcılar, aktivistler, gazeteciler ve diğerleri, düşünüş tarzımızı, değer yargılarımızı ve korkularımızı manipüle eden mitler yaratırlar (Radford, 2004: 80).

Medya duygu sömürsünden ibaret manşetler aracılığıyla korku çığırkanlığı yaparak para kazanır (Radford, 2004:402).

Medya, güvenirliliğini sürdürmek için halkın ortaya çıktığını bildiği olaylardan kendini uzak tutamaz (Shomaeker ve Reese, 1997:127-128). Ancak bu olayları egemen ideoloji içinde aktarır (Aslan, 2014:74).

Stocking ve Lamarca gazetecilerin haber kararı vermeden önce tıpkı bilim adamları gibi bir hipoteze, düşünceye sahip olduklarını ve bu durumun haber kararı üzerinde oldukça etkili olduğunu ifade eder(Stocking ve Lamarca,1990:295).

Gazetecilerin bireysel altyapı ve fikirlerinin, haberleştirdikleri konularla ister istemez ilişki kurduğu düşüncesi, araştırmalarda genel kabul görmüş bir veridir (Weaver, 1998:32).

Gazetecilerin demografik özellikleri (etnik köken, yaş, cinsiyet gibi); çalışma koşulları, mesleki değerleri; politik görüş ve düşünceleri hakkında yapılan araştırmaların tamamı, bu özelliklerin onların haberlerine de etki ettiğini göstermektedir (Weaver ve Wilhoit, 1996:15).

Literatürde haber içeriklerini etkileyen unsurlar üzerine yapılmış en kapsayıcı çalışmalardan biri, “Etkiler Hiyerarşisi” modelidir. Shoemaker ve Reese, gazetecilerin haber kararlarına ilişkin literatür ve görüşleri analiz ederek haber üretimi üzerindeki etkileri mikrodan makroya doğru sıralamış ve “Etkiler Hiyerarşisi” modelini geliştirmişlerdir. Model şu şekildedir:

- a.Birey olarak medya çalışanından kaynaklanan etkiler,
- b.Haber yapısı ile mesleki norm ve pratiklerden kaynaklanan etkiler,
- c.Medya organizasyonunun kurumsal yapısından kaynaklanan etkiler,
- d.Medya kurumu dışından kaynaklanan etkiler,

e.İdeolojiden (toplumsal yapı ve kültürü de kapsayan) kaynaklanan etkiler (Shoemaker ve Reese, 1996).

Bir bilginin haber olma sürecinde geçtiği süzgeçler ve uğrak noktalarının tümü az ya da çok o bilginin bütünlüğünü bozar. Böylece bilginin başlangıcı ile sonucu farklılaşır.

Kısaca söylemek gerekirse, medyada neyin haber olacağını, nasıl yorumlanacağını ve anlatılacağını tamamen değer yargıları tarafından belirlenmektedir. Haberler, kişisel önyargılar, çıkarlar ve siyasal tercihlerce yapılır. Bu da, gerçeklerin doğru bir biçimde aktarılmamasına ve çarpıtılmasına neden olmaktadır (Çaplı, 2002: 81).

Medyaya araçsalcı yaklaşım çerçevesinde ele alan kuramlar haberin egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda yanlı olarak kurulduğunu ve nesnel haberin olamayacağını kabul edilmektedir (Murdock,1980:54). Araçsalcı yaklaşımı savunanlara göre, habercinin yaptığı iş, medya patronunun kişisel ve patronun ait olduğu sermayedarların sınıfsal çıkarlarını sürdürecektir ölçüde var olan gerçekliği çarpıtmaktır (Dursun 2003: 64).

Bu görüşün temelinde Marx ve Engels'in Alman ideolojisinde yaptıkları tanımlamanın yer aldığı söylenebilir:

“Egemen sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir. Başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen zihinsel güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda zihinsel üretim araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır.” (Marx ve Engels, 1992:70)

Liberal çoğulcu yaklaşım ise, kitle iletişim araçlarının yasama, yürütme ve yargının yanında, dördüncü güç olma görevini üstlenebileceğini savunur. Bu anlayışa göre, basın kuruluşlarının doğrulara ulaşma yetisi vardır ve çalışanları da profesyonel bir anlayışla görevlerini yerine getirerek toplumun bilgilenmelerini sağlar. Gazeteci haber yaptığı olaya kendi değer yargılarından ve siyasal eğilimlerinden arınarak “nesnel” ve “tarafsız” bir gözle bakarak, “dengeli” ve “yansız” haber üretebilme yetisine sahiptir (İnal,1994:156).

Klasik çoğulculuk medyayı dördüncü bir özerk güç olarak yorumlamış, eleştirel görüş ise kitle iletişim araçlarına sınıf tahakkümünün sürdürülmesinde rol oynayan ideolojik araçlar olarak yaklaşmıştır (Özbek,1991:232). Çoğulcuların aksine eleştirel görüşü benimseyen araştırmacılara göre medyanın denetimi giderek tekelci sermayede yoğunlaşmaktadır. Medya örgütlerinde çalışanlar özerk olduklarını iddia etseler de aslında egemen kültürün normları içinde toplumsallaşmakta ve bu normları içselleştirmektedirler.

Eleştirel yorumculara göre medya “4. Güç” olamaz. Bunun yerine kitle iletişim araçları var olan egemen ideolojik söylemlere özellikle zamansal sınırlılıklar yüzünden düzenli olarak yer vererek inanılabilirliklerini kendi söylemleri içinde tekrar kurarlar. Her ne kadar kitle iletişim araçlarının içeriklerinde ve özellikle de haber metinlerinde bir nevi çeşitlilik varmış gibi gözükse de, aslında farklı söylemler güvenilir kaynakların söylemleri (güvenilir kaynaklar olarak 'uzman' olarak tanımlanan kişileri, çeşitli kurumların önde gelen kişilerini, iş adamlarını, hükümetten üst düzey yetkilileri ve örgütlenmiş baskı gruplarını sayabiliriz) içinde erir ve sonuç olarak metnin içinde iktidar sahibi kişi ve kurumların durum tanımları ön plana çıkar (İnal 1994:157-159). Medyanın aktardığı enformasyon, egemenlerin istediği şekilde; bağlamından kopuk, çerçevelenmiş ve yalınsızdır. Bağlam da medya tarafından kurgulandığından, egemen grupların çıkarlarına uygun yorumsal çerçeveler arasından medya izleyicilerinin bu çerçeveleri reddetmelerini mümkün kılacak alternatif anlam sistemlerine ulaşmaları mümkün olmamaktadır.

Hall'a göre “gerçek, gerçekliğin belirli bir tarzda kurulmasıdır.” Medya belirli bir tarzda kurulan gerçekliği yalnızca tekrar üretmemekte, aynı zamanda da tanımlamaktadır. Aktif olarak seçerek ve sunarak, yapılandırarak ve şekillendirerek, medya var olan bir anlamı iletmekten öte, şeylerin anlam kazanmasını sağlamaktadır. Hall'ın incelediği, ideoloji ve gücün nasıl bu gerçeklik kurgusunun bir parçası oldukları ve anlamlandırmanın nasıl politik mücadelenin bir alanı haline geldiğidir. Medyanın rolü, egemen sınıf veya sınıfların hegemonyasını yaratan ve devam ettiren sistemin ayrılmaz bir parçası olması, egemen sınıfların medya üzerindeki doğrudan kontrolüne dayanmadığı için, medyanın bağımsızlık iddiaları tümüyle hayali olarak algılanmamalıdır. Medya 'rızanın genel sınırlarına karşı duyarlı olmalı ve zaten ancak bu sınırların içinde işleyerek meşru bir şekilde yaşamını sürdürebilir. Böylece

medya yansıtmanın yanında, rızanın üretimi ve şekillendirilmesi sürecinin bir parçası haline gelmektedir (Jensen 1992: 21).

Günümüzde medyanın mülkiyet yapısı, özellikle ana akım medyanın egemen sınıfın fikirlerini savunmasını zorunlu kılar. Bu medya kuruluşlarında çalışanlar bunu bilir ve ‘özgür üretimlerini’ bu çerçeve içinde yapar. Medya çalışanları ile sistem arasında sessiz ve sözsüz bir anlaşma; uylaşım vardır. Rıza üretimi burada da sağlanır. Haberin söylemi siyahı beyaz gösterebilir. “haber söyleminde yeniden oluşturulan verili hayat, hedef kitleye efendi-köle diyalektiği içinde ve yaşanan gerçekliği haklı gösterecek şekilde sunulmaktadır (Aslan, 2004:37).

Haberin manipülasyona açık yapısı söylem ve ideolojiyle yakından ilgilidir. İdeolojik söylemin temelinde ikna vardır. Üretim araçlarına egemen olan sınıf, söyleme de egemendir.

Medya egemen sınıfların ideolojik mücadele alanlarından biridir. Hegemonyanın kurulmasında medyanın rolü büyüktür. Medya statükoyuegemenlerin çıkarları doğrultusunda kurar, yayılmasını ve yeniden üretimini sağlar. Manipülasyon bu noktada kullanılan önemli silahlardan biridir. Gizli ya da açık, az ya da çok yapılabilir. Hegemonya sürekli yeniden üretilmesi gereken bir süreçtir ve boşlukların hemen doldurulması gerekir. Haber; hızlı üretimi, tekrarlanabilir olması ve yaygınlığıyla bu duruma elverişli bir söylemdir. Gerçeğe en yakın haliyle bile, hegemonyaya yönelik rızanın oluşumuna katkıda bulunur.

1.6. Medyanın Gündem Belirleme İşlevi

Gündem Belirleme ile ilgili literatürdeki ilk çalışma Walter Lippmann’a aittir. Lippmann’ın 1922 tarihli “Public Opinion” (Kamuoyu) adlı çalışmasında medya görüntüsünde baskın olan unsurların, medyayı izleyenlerin zihnindeki görüntüde de baskın ya da öncelikli hale geldiği düşüncesi ortaya atılmıştır. Kavramın ilk kez yayımlandığı 1927 yılında; medyanın insanlar üzerindeki etkilerinin güçlü olduğunun düşünüldüğü dönem (1920-1940) ve ardından medya etkilerinin sınırlı olduğunun düşünüldüğü dönem (1940-1960) geride kalmış, yavaş yavaş medyanın etkilerinin sanılan kadar sınırlı olmadığı ve belki de güçlü olduğuna dair düşünceler gündeme gelmeye başlamıştır.

Gündem Belirleme; medya, kamu ve siyasal gündem arasındaki ilişkiden oluşan bir süreçtir ve gündemlerin etkileşim içerisinde olduğu düşünülür. Gündem Belirleme üzerine ilk sistematik çalışmalar Mc Combs ve Shaw tarafından yapılmış ve o tarihten itibaren gündem belirleme modelini temel alarak, medyanın, özellikle kamu gündemi üzerindeki etkisini, çeşitli açılardan ortaya koymaya çalışan bir çok çalışma yapılmıştır.

Gündem Belirleme Kavramı ile tanımlanmak istenen şey, medyanın insanlar üzerindeki etkilerine yönelik bir açıklamadır. Medyanın insanlar üzerindeki etkilerinden söz edildiğinde artık, belli düzeylerden söz edilmektedir (Göker ve Doğan, 2011: 50).

İlk düzey, farkında olma ya da farkına varma/vardırma düzeyidir. İkinci düzey, bilgi edinme düzeyidir. Üçüncü aşamada ise tutum geliştirme düzeyi vardır. Dördüncü düzey ise davranış değişikliği düzeyidir. O halde iletişimin beş ayrı düzeyde tanımlanan etkileri arasında, gündem belirleme yaklaşımı, hangi düzeyi açıklamaktadır? Mc Combs ve Shaw bu sorunun yanıtını bilişsel düzey şeklinde özetlemektedir (Yüksel, 2007: 577).

“Çerçeveleme” ve “Öne Çıkarma” ya da “Önemleştirme” gibi başka araştırma yaklaşımları da gündem belirleme sürecine müdahale eden unsurlar olarak ele alınmaktadır.

Gündem Belirleme, kitle iletişim araçlarının halk üzerinde etkili olmasının olası yollarından biridir ve medyanın haberleri sunuş yoluyla, halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlediği düşüncesine dayanmaktadır. Ne kişiler, ne de kanaat önderleri kitle iletişim araçlarının konular arasında seçme etkinliğini kontrol edebilirler. Kamuoyu için gündem hazırlayan medya, kitle iletişim araçlarının önceliklerini halkın öncelikleri haline getirmektedir (Mc Combs ve Shaw, 1972:176-187).

Gündem Belirleme Kuramı bu çerçevede bireylerin bir şeyi fark etme, bir şeye ilişkin haberlere ulaşma düzeyi olan ilk düzeyi açıklamaya çalışmaktadır. Medyanın bir konuya verdiği sıklık derecesi, haberin uzunluğu, başlığın genişliği, konumu gibi unsurlar bir konunun ne kadar önemli olduğunun algılanmasına etki etmektedir (Martin, 1989: 52).

Medyanın, siyasal gündemin belirlenmesi sürecinde çok çeşitli roller üstlenebildiği de bir gerçektir. Medya, eş zamanlı olarak olaylar ve hikayeler üretirken, olayları haberleştirerek aktif bir rol içine girebilmektedir. Mevcut enformasyonu toplama ve yeni enformasyon aktarmanın ötesinde, hangi konuların politik gündemin bir parçası olacağını belirlemeye çalışmakta ve diğer politik aktörlerin yapabileceği gibi, gündemleri etkileyerek politika sürecinde politik oyuncular haline gelebilmektedir (Terkan, 2007: 562).

Kitle iletişim araçları konuşulabilir konuların evrenini şekillendirir. Bu konuların bireylerin zihninde seçilmesi ve değerlendirilmesi için de bir söylem düzeni kurgular (Sholle, 1994:245).

Buradan hareketle gündemde hangi konuların yer alacağı ve gündemin genel görünümü kitle iletişim araçları tarafından belirlenir (Neumann,1998:177). Kitle iletişim araçlarının gündemini siyasal iktidarı paylaşanlar belirler.

Medya, bir yandan olaylar ve öyküler oluştururken bir yandan da, olayları haberleştirerek aktif ve belirleyici bir konuma gelebilmektedir. Politik aktörler gibi, gündemleri etkileyerek politika sürecinde, politik oyuncuların içinde yer alabilmektedir. Böylece, sadece bazı konuları öne çıkararak gündemin içeriğini etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda politika sürecinin doğasını ve hareketlerini de etkilemektedir.

Haber medyası, çeşitli siyasal iletişim içeriklerini taşır. Gündem Belirleme yaklaşımına göre, haber medyası, izleyicilerin hangi siyasal gündem hakkında düşüneceklerini belirler. Bu suretle izleyicilerin ön kabulleri medya tarafından inşa edilmiş olur. Gündemi kuranlar gazetecilerin kendileri değildir. Onlar sadece aracı konumundadırlar. Haber yapılırken siyasal analizler değersizleştirilir. İzleyicilerin dikkatleri maddi kaynaklar üzerinde yapılan toplumsal mücadelelerden, buna bağlı olan ırksal, bölgesel ve sınıfsal çatışmalardan uzaklaştırılarak bireysel hikayelere, yönlendirilir (Gans, 1983).

“Medya ne düşüneceğimizi söylemede başarılı olmayabilir, fakat ne hakkında düşüneceğimizi söylemede son derece başarılıdır” görüşü, gündem belirleme yaklaşımının temel düşüncesini yansıtmaktadır (Cohen, 1963:13).

Gündem belirleme araştırmalarında, ikinci aşama olarak değerlendirilen bu yaklaşım, gerek konuların seçimi gerekse o konularla ilgili çerçevelerin seçiminde güçlü gündem belirleme etkilerini ortaya koymakta ve haber çerçevelerinin, özellikle kamu gündemini nasıl etkilediği üzerinde yoğunlaşmaktadır (Mc Combs ve Bell, 1996:106).

Konuların istenildiği şekilde kamuoyunun dikkatini çekebilmesi için bazı yönlerin seçilerek belli çağrışımlarla birlikte sunulması konu alan “Çerçeveleme”, “İkinci Aşama Gündem Belirleme” çalışmalarında öne çıkmaktadır. Bir resmin duvardaki diğer nesnelere ayrılmasını sağlayan resim çerçevesi gibi haberlerde de ele alınan konularla ilgili durum tanımları yapılarak konunun nasıl tartışılacağının da bilgisi verilir (İrvan, 2001: 93, Yüksel, 2001: 107-112, Mutlu, 1994:35).

Haber çerçevesi ya da haberlerde sunulan çerçeveler ise bir olay ya da konu ile ilgili haberi anlamlı hale getirmek için oluşturulan; haberde nelerin iğerileceğini, nelerin dışarıda bırakılacağını belirleyen genel bağlamdır (Atabek ve Uztuğ, 1998:100). Bu şekilde medya içeriklerinde sunulan çerçeveler, insanlara “nasıl dışüneceğini” de söylemektedir.

1.7.Medyadaki Eşik Bekçileri

Medyada hangi olayların haberleştirileceğine karar verme sürecinde muhabirden editöre, genel yayın yönetmeninden gazetenin sahibine kadar aşağıdan yukarıya bir filtreleme süreci yaşanmaktadır. Bu karar vericilerin durduğu yerlere eşik ve bunlara da eşik bekçisi denilmektedir. -eşik bekçisi- (gatekeeper) terimi, bir mesaj kitle iletişim araçlarından bireysel izleyici ya da dinleyiciye geçerken bu mesaja müdahale edenleri anlatmaktadır” (Tekinalp ve Uzun, 2009: 94).

White tarafından geliştirilen “eşik bekçiliği” modeli yaklaşımı, kapitalist toplumsal formasyonun belirleyiciliğini, reklam verenlerin etkisini, devletin haber kaynağı olmada, ekonomik kaynakların dağılımı, vergi indirimi, kredi ve kağıt tahsisi ile kamusal ilanların dağılımındaki rolünü ve aracı kuruluşların etkinliğini ve medya kuruluşlarının mülkiyet ve örgütsel yapıları ile diğer endüstrilerle olan ilişkilerini ve profesyonel ideoloji ile haber üretiminin gündelik rutinleşmiş pratiklerini dikkate

almaz. Onun yerine, haber seçimini sadece eşik bekçilerinin belirlediğini ima eder.(Yaylagül,2008: 25).

Gazetelerin yapısal koşulları içinde iktidar, egemenlik, bürokrasi ve sosyalizasyon süreci üzerine bir araştırma yapan Warren Breed, Walter Gieber ve Gertrude J. Robinson “Eşik Bekçiliği Modeli” yaklaşımındaki boşlukları doldurmuşlardır (Alver, 2011: 126).

Eşik bekçisi terimi ile bir mesaj medyadan izleyici veya okuyucuya geçerken bu mesaja müdahale edenleri anlatılmaktadır(Tekinalp ve Uzun, 2009:93). Medyada neyin haber olacağını ve neyin haber olmayacağını eşik bekçileri belirlemektedir. Eşik bekçiliği, yerine göre muhabir, yerine göre de genel yayın yönetmeni tarafından üstlenilmektedir.

Kanunların bütün basını bağladığı gibi, haber kanalları ve gazeteler birçok olaya ekonomik açıdan bakmaktadır. Medya işletmeleri, kar etmesi beklenen kuruluşlardır (Hayes ve Grossman, 2010:42).

Gündem belirlemede haber ve enformasyon izleyiciye/okuyucuya/dinleyiciye ulaşmadan önce çeşitli eşik bekçilerinden geçer. Editörler haber kanallarını gözleyen, hangi konuların geçeceğine, hangilerinin kesileceğine ve hangilerinin çöpe atılacağına karar veren eşik bekçileri dizisinde en son halkadır. Enformasyon denetiminin önemli parçasını, eşik bekçilerinin seçme, şekillendirme, ortaya koyma, zamanlama, kısıtlama, vermeme ve tekrarlayıp tekrarlamama ile ilgili kararları oluşturur (Erdoğan ve Alemdar, 2005:182).

Toplumda eşik bekçisi olarak nitelendirebileceğimiz bir grup da kanaat önderleridir. Kanaat önderlerinin görevi, haberlerin hedef kitleye ulaşmasından sonra başlamaktadır. Toplumda “saygı duyulan kişiler” olarak grubun dünya görüşüne göre iletişimi biçimlendiren kanaat önderleri, iletişimde en önemli rol oynayan grup üyesi olarak düşünülmektedir. Her mesleki grup ve her sosyo-ekonomik düzeyde olabilen kanaat önderleri kitle iletişim araçlarını önder olmayanlardan daha çok kullanmakta ve konuları ile ilgili iletişim içeriğini takip etmektedirler (Erdoğan ve Alemdar, 2005:75).

1.8.Haberlerin Üretim Süreci

Haber üretim süreci medyanın değişen sahiplik yapısıyla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Değişen yapıyla birlikte, neyin önemli olduğu, neyin haber bültenlerine gireceği ve nelerin dışarıda kalacağını da medya patronlarının çıkarları belirlemeye başlamıştır. Gazeteciler bir yandan medya sahibi ve çalıştığı medya kuruluşunun dayatmalarına uygun haber üretmekle karşı karşıya kalırken, diğer yandan da devletin, siyasal iktidarın, yasaların ve hatta yasadışı saldırıların da baskılarına muhatap olmaktadır. Bu süreç, gazetecinin neyi, ne kadar yazacağını öğrenme süreci olmuş, bunda başarılı olamayanlar ise sistemin dışında kalmışlardır. Bu sürecin en belirgin özelliği, gazeteciliğin ikinci planda kalması halkın değil büyük ölçüde medya sahibinin çıkarları doğrultusunda yayın yapılması ve gazete manşetlerinin yönlendirilmesidir (Özsever, 2004:147).

Haber değeri taşıyan olayların seçiminde ise, liberal ve eleştirel olmak üzere iki farklı yaklaşımdan bahsedilebilir. Liberal görüş haber değerini bir olay/olgunun kamu yararı açısından önemini belirlemesi olarak açıklarken, haberin iki taraflı bir etkinlik olduğunu öne sürmekte ve ağır basan yanında kamunun yer aldığını söylemektedir. Medya kuruluşlarını toplumsal olayları, görüş ve gerçekleri yansıtan bir ayna olarak değerlendiren liberal görüş, ‘tarafsız’ bir haberi ‘doğru’ ile özdeş saymaktadır (Karabay, 2000: 92).

Eleştirel görüş ise haber değerinin belirleyicisinin haber medyasının seçkinleri olduğu yönünde bir yaklaşım içindedir (Karabay, 2000, 92). Bu görüşe göre kamunun bilgisine sunulacaklar arasında neyin yararlı ve doğru olduğuna karar verilirken, egemen gücün çıkarları ve medyanın öncelikleri göz önüne alınmaktadır.

Galtung ve Ruge’un “Haberin Yapılandırılması ve Seçimi” araştırması ve sonuçları da haber değeri ölçütlerinde önemli bir yere sahiptir. Galtung ve Ruge, 1965 yılında Norveç’te yayınlanan dört günlük gazetenin o yıllardaki önemli uluslararası sorunlar hakkında (Kongo, Küba ve Kıbrıs konuları) haberleri hangi ölçütlere göre seçtiklerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, sekizinin tüm ülkelerde, dördünün ise gelişmiş kuzey ülkelerinde geçerli olduğunu belirttikleri on iki haber değeri unsuru belirlemiştir. Bunlardan tüm ülkelerde geçerli olanlar şöyledir:

a-Ritim (frequency): Olayın ritmi, medyanın ritmine ne kadar uygunsa, haber olma ihtimali o kadar artacaktır..

b- Eşik (threshold): Olayın haber olarak seçilebilmesi için belli bir yoğunluğa ve büyüklüğe sahip olması gerekmektedir.

c- Şüphesizlik (unambiguity): Bir olayın anlamı ne kadar açık ve şüpheden uzaksa haber yapılma ihtimali o kadar fazladır.

d- Anlamlılık (meaningfulness): İzleyiciyi kültürel ya da insani açıdan ilgilendiren olaylar anlamlıdır ve haber yapılmak üzere seçilme oranı yüksektir.

e- Uyumluluk (consonance): Medya alıcıları, tahmin ederek bekledikleri veya istemeyerek bekledikleri olayları daha kolay algıladığından, medya alıcısının beklenti ve taleplerine uygun düşecek konuların haber olma şansı daha yüksektir.

f- Beklenmediklik (unexpectedness): Bu unsur, araştırmacılara göre 4. ve 5. unsurlara düzeltme getirmektedir. Kültürel olarak anlamlı ve medya alıcısının talepleriyle uyumlu çok sayıda olayın birden haber olması mümkün olmadığından bunların arasından, beklenmeyen, nadir meydana gelen olaylar haber yapılmak için seçileceklerdir.

g- Devamlılık (continuity): Bir olay bir kez haber yapılmışsa, ilgi düşse bile bir süre için haber değeri taşımaya devam etmektedir.

h-Düzenleme (composition): Haber bültenleri veya gazete sayfaları çeşitli konulardan oluşan bir kompozisyon oluşturduğundan, editörlerin önünde bir türden çok fazla haber varsa, o türdeki haberlerin kullanılma oranı da artacaktır (Galtung ve Ruge, 1981: 52-61).

Galtung ve Ruge'un gelişmiş kuzeybatı ülkelerinde geçerli olduğunu belirttikleri dört haber değeri ölçütü ise, "Seçkin Uluslarla Bağlantılılık", "Seçkin Kişilerle Bağlantılılık", "İnsanlarla Bağlantılılık" ve "Negatif Bir Şeylerle Bağlantılılık" şeklindedir (Galtung ve Ruge,1981: 52-61).

Golding ve Murdock'a göre, kapitalist toplumlarda üretim araçlarını kontrol eden kapitalistler, düşüncelerin üretimi ve dağıtımını sağlayan araçları da kontrol

etmektedir. Yani kitle iletişim araçlarının mülkiyeti kapitalistlerin elinde yoğunlaşmıştır. Bunun sonucunda kapitalist sınıfın dünya görüşü ve değer yargıları da topluma yayılmaktadır (Yaylagül, 2010:180).

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZNESİ OLARAK AHMET KAYA

Bu bölümde Ahmet Kaya'nın hayatı, sanatçı kimliği, siyasi yaklaşımı ve imajı, toplumsal ve siyasal süreçlerin sanatçı kimliğinin oluşumundaki etkisi, toplumsal ve siyasal sorunlar karşısındaki tavrı ile Kürt sorununa yaklaşımı konularına yer verilmiştir.

Böylece Ahmet Kaya'nın tarihsel, toplumsal ve siyasal süreçlerden nasıl etkilendiği, bu ortamın sanatçı kimliğinin oluşmasına katkısı ve sanatçı olarak kitleleri etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1. Ahmet Kaya'nın Hayatı

1957 yılında Malatya'da doğan Ahmet Kaya, Sümerbank'ta çalışan bir fabrika işçisinin beşinci çocuğuydu. Müzikle altı yaşında babasının aldığı bağlama ile tanıştı. İlk konserini kendi deyişleriyle "kümesteki tavuklara" verdi. Toplantılarda, işçi gecelerinde saz çalıp türkü söyledi. Ailesi 1972 yılında İstanbul Kocamustafapaşa'ya göç etti. İstanbul'a geldiği ilk günlerde yaşadığı uyum sorununu daha sonra şu sözlerle anlattı:

"Onlarla konuşmuyordum çünkü onlarla konuşamıyordum. Giyimleri başkaydı, konuşmaları başkaydı. Onlar gibi konuşmaya çalışıyordum. Mesela terziye gidip, onlar gibi pantolon diktirmeye filan başlamıştım. Terzinin yaptırdığı pantolonların üzerime uymadığını görüyordum. Onlara yakışıyordu bana yakışmıyordu. Bir kız vardı bizim okulda; herkesin bir aşkı vardır, çocukluk aşkı. Bir gün gittim dedim ki: 'Biraz seninle konuşsak beş dakika, kaçtıyorsun hep...' Bana dedi ki: 'Rica ederim.' Öyle bir ağrıma gitti ki: 'Ben de sana rica ederim,' dedim. Ben o zaman anlamını bilmiyordum, yani onu bir küfür zannettim". (Sabah gazetesi, 2014).

16 yaşında, yasadışı afiş asmaktan hapse girdi. Sonraları bazı fikir adamlarının aslında çok da derinlemesine bir birikimi olmamakla itham ettikleri

Kaya, “yolun sol tarafından yürümeye başlamıştı.” Bu yürüyüş aynı zamanda daha sonraları kitleleri peşinden sürükleyeceği müzik yürüyüşünün de başlangıcıydı.(Sabah gazetesi, 2014).

Kaya, 1978 yılında askere gitti. Gelibolu'da yaptığı askerlik sırasında da orkestra çalışmalarına devam eden Ahmet Kaya askerlik dönüşü Emine Kaya ile evlendi ve 1982 yılında kızı Çiğdem doğdu. İşsizlik ve parasızlık ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle eşi bir gün kızını da yanına alarak evden ayrıldı. İlk albümü “Ağlama Bebeğim”i çıkardı. Albüm, yayımlandığı gün toplatıldı. Ama bu durum albümün daha çok bilinmesine yardım etti. 1985'te ikinci albümü “Acılara Tutunmak” çıktı. Bu arada Gülten Hayaloğlu ile evlendi. Gülten Hayaloğlu, hapisanede kaldığı dönemde tanıştığı idam cezasına mahkum şair Nevzat Çelik'in Şafak Türküsü şiirini Ahmet Kaya'ya ulaştırdı ve Ahmet Kaya bu şiiri besteledi. Albüm geniş kitlelere ulaştı ve büyük beğeni kazandı.(Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Ahmet Kaya'nın hayatındaki dönüm noktalarından biri de daha sonra birlikte birçok şarkıya imza atacakları eşinin kardeşi Yusuf Hayaloğlu'nun şiirleriyle tanışması olmuştur. Sözlerinin çoğu Yusuf Hayaloğlu'na ait olan “Yorgun Demokrat” adlı albümü 1987 yılında yayımlandı. “Şarkılarım Dağlara” albümü basılan 2.800.000 bandrolle rekor kırar, ama bu albümde yer alan 'Özgür Çağrı' isimli şarkıda geçen “*abin bir gün dağdan döner, sarılırsın yavrucağım*” gibi sözlerden dolayı toplatıldı. Konser vermesi yasaklandı. Ahmet Kaya'nın kariyerindeki belki de hayatındaki dönüm noktası 10 Şubat 1999 tarihinde Magazin Gazetecileri Derneği'nin Princess Otel Kongre Salonu'nda düzenlenen ödül töreninde gerçekleşti. Yılın en iyi sanatçısı ödülünü alan Ahmet Kaya sahnede ödülünü aldıktan sonra yaptığı konuşma nedeniyle törene katılanların sözlü ve neredeyse fiziksel şiddete varan saldırılarına maruz kaldı. Eşiyle birlikte oturduğu masaya çatal bıçaklar fırlatıldı ve polis eşliğinde salondan ayrılmak zorunda kaldı. (Sabah gazetesi, 2014).

Olayın ertesi günü, Hürriyet gazetesi de dahil olmak üzere konuyla ilgili yazılı basında haberler yer aldı. Ancak olaydan iki gün sonra;14 Şubat 1999'da Hürriyet gazetesi “Ayıp ettin gözüm” manşetiyle, Ahmet Kaya'nın 1993 yılında Berlin'de Kürt İşadamları Derneği'nin düzenlediği bir gecede “Kürdistan” haritası ve

Abdullah Öcalan fotoğrafı önünde konser verdiğini iddia ederek Kaya'yı "PKK"lı olmakla suçladı.

Haber üzerine Kaya hakkında "bölücü PKK örgütüne yardım ve yataklık yaptığı ve halkı ırk farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" iddiasıyla İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde toplam on buçuk yıl ağır hapis istemiyle iki ayrı dava açıldı. Sanatçı 16 Haziran 1999'da Türkiye'den ayrıldı. Hakkında yapılan haberler delil gösterilerek yapılan yargılamalar sonucu 3 yıl 9 ay ağır hapis cezasına çarptırılan Kaya için bir yandan da yeni davalar da açılmaya devam etti. Kaya, 16 Kasım 2000 tarihinde Paris'in Porte de Versailles semtindeki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. Daha sonraki süreçte onunla ilgili çıkan haberlerdeki suçlamaların ve belge olarak sunulan fotoğrafın gerçek olmadığı ortaya çıktı. (Cumhuriyet gazetesi, 2015).

2.2. Ahmet Kaya'nın Sanatçı Kimliği

Babasının aldığı bağlama ile ilkokul yıllarında müzikle tanışan Ahmet Kaya, dokuz yaşına geldiğinde babasının çalıştığı fabrikanın işçilerinin düzenlediği işçi bayramı gecesinde kendini sahnede buldu. Bir yandan okula giderken geri kalan zamanlarında bir aile dostlarının kaset, plak satan müzik dükkanında çalıştı. Burada sıralarda, çok çeşitli müzik türlerini tanıma imkanı buldu. Ailesi, 1970'li yılların başında Malatya'dan İstanbul'a göç etti. Birçok işe girdiği o yıllarda İstanbul'u "soğuk" bulurdu. Ahmet Kaya, daha sonra dayısı Zeki Genç'in yanına Almanya'ya gitti; bir buçuk yıl Köln'de yaşadı. Burada da yapamadı ve tekrar ailesinin yanına döndü. (Hürriyet gazetesi, 2015).

Kısa süreli de olsa işportacılık, çeşitli iş yerlerinde çıraklık yaptı ama bağlamasını bırakmadı. Konservatuvarda okumak istedi; olmayınca Halk Bilimleri Derneği'ndeki kültürel çalışmalara katıldı.

O dönem, hayranı olduğu Ruhi Su'nun Boğaziçi Üniversitesi'ndeki bir dinletisine gitti ve dinletiden sonra bir yolunu bulup "Usta"nın yanına ulaşmayı başladı. Ruhi Su bestelerini, kendisinin nasıl yorumladığını göstermek istedi. Ruhi Su'nun en bilinen eserlerinden "Mahsus Mahal" isimli şarkıyı çaldı. Ruhi Su, şarkıyı yarıda kesip bağlamayı Ahmet Kaya'nın elinden kızarak aldı ve "Öyle at teper gibi

bağlama çalınmaz, kavga edilmez bağlamayla, bağlama ile meşk edilir” dedi. (Radikal, 2014).

1984’e gelindiğinde Ahmet Kaya ısrarla şarkıları cebinde, müzik şirketlerinin kapısını aşındırdı. Birkaç arkadaşının yardımıyla Hodri Meydan Kültür Merkezi ve Bilsak’ta dinleti düzenledi. Dinletinin afişlerinde de Ruhi Usta’nın kendine söylediği cümleye gönderme yaptı: “Bağlama böyle de çalınır!” Bu dinletinin beklenenin çok üzerinde ilgi görmesi üzerine, Beyoğlu’nda, Sezer Bağcan’ın Değişim Stüdyosu’nda ilk albümünü yaptı. Albüm, 1985 yılının Nisan ayında “Ağlama Bebeğim” adıyla çıktığı gün toplatıldı. Ahmet Kaya da gözaltına alındı. Danıştay kararı ile albümün yasağı kaldırıldı. Firma bu durumu gazeteye ilan vererek duyurunca albüm büyük ilgi gördü. Ardından ikinci albüm “Acılara Tutunmak” piyasaya çıktı. Albüm, hiç reklam yapılmadan dilden dile dolaşarak inanılmaz satış rakamlarına ulaştı. (Biyografi, Anonim, b.t.).

Ahmet Kaya tek başına bağlamasıyla konserler vermeye başladı. Birçok konserinde gözaltına alındı, tutuklandı. 1986 yılında evlendiği Gülten Kaya’nın hapisanede tanıdığı şair Nevzat Çelik’in annesine yazdığı “Şafak Türküsü” şiirini besteledi. Ülkede 12 Eylül darbesinin sancıları sürdüğü; mahkemelerin haklarında karar bile almadığı yüz binlerce insanın yıllardır hapisanelerde tutuklu olduğu bir dönemdi. Üçüncü albümü, “Şafak Türküsü” adıyla çıktı. Gözaltılar ve sorguların giderek arttığı bu süreçte Ahmet Kaya da artık ünlü bir sanatçıydı.

1987 yılında “An Gelir” albümü zamanın modası olan “çok satanlar” listelerinin ilk sırasında yer aldı. Bu listeler aynı zamanda gerçek satış rakamlarını da gösterdiğinden Ahmet Kaya’nın ne kadar çok dinlendiği resmi olarak da kanıtlanmış oldu. Çok dinlenmesine rağmen Ahmet Kaya müziği o güne kadar belli bir kategoriye sokulamamıştı. Gazetelerin, Ahmet Kaya’nın müziğine isim verme çabaları sonucu, “Özgün Müzik” nitelemesi ortaya çıktı. (Biyografi, Anonim, b.t.).

Eşi Gülten Kaya’nın ağabeyi şair Yusuf Hayaloğlu ile tanışması, Ahmet Kaya’nın müziğini, üretkenliğini zenginleştiren aşamalardan biri oldu. Hayaloğlu’ndan ilk olarak “Hani Benim Gençliğim” şarkı sözlerini alan Ahmet Kaya, kendi söz ve besteleriyle birlikte 1987 yılında “Yorgun Demokrat” albümünü yaptı. Yine sisteme muhalifti ve “çok satanlar” da liste başı oldu. Konserler ve

albümler birbirini takip etti. 1988 yılında “Başkaldırıyorum”, 1989’da tek bağlamayla verdiği konser kayıtlarından oluşan “Resitaller” isimli albümleri yayımlandı. (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Satış rekorları kıran albümler ve konserler birbirini takip etti. 1989’da “İyimser Bir Gül”, 1990’da “Resitaller 2, Sevgi Duvarı,” 1991’de “Başım Belada”, 1992’de “Dokunma Yanarsın” ve 1993’de “Tedirgin” albümleri çıktı. Birçok kurum ve gazetelerden ödüller aldı. O ünlendikçe müziği, sakalı ve şivesiyle ona benze(tilm)eye çalışılan sanatçılar ortaya çıktı.

Ahmet Kaya, Türkiye’de özel televizyonların henüz yayın hayatına başlamadığı, devlet televizyonu ve radyosunda yasaklı olduğu; medyada sesini duyurması bir yana adının bile dile gelmediği bu yıllarda, konserlerle geniş kitlelere ulaştı.(Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Pop, Türk Halk Müziği ve Arabesk kategorisine dahil edilemediği için onun yaptığı müzik türüne “devrimci arabesk” de denilmektedir. Fakat kendisi müzik tarzının devrimci arabesk veya protest olarak tanımlanmasına karşı çıktı. Sözlerini kendisinin yazdığı bestelerin yanı sıra Atilla İlhan, Can Yücel, Nevzat Çelik, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Enver Gökçe, Ahmed Arif gibi ünlü şairlerin şiirlerini de besteledi. Yirmi iki albümünden sadece “Kervan” diye bir Kürtçe şarkı ve bir tane de Kürtçe açılış bulunmaktadır.

1990 yılında Gülhane Parkı’nda 150 bin kişilik büyük bir konser verdi. Ancak konserde olaylar çıktı. Polis havaya ateş açtı, çok sayıda seyirci yaralandı. Bu konser sırasında sahneye atlayan bir seyircinin sarı, kırmızı ve yeşil renkli bir atkıyı boynuna dolması ve bu renklerin “Kürt simgesi” olması gerekçesiyle yargılandı.

1994’te çıkan “Şarkılarım Dağlara” albümü yine listelerin başında yer aldı. Resmi bandrol kayıtları ile 2.800.000 bin adet satış yaparak kırılması zor bir rekora ulaştı. Bu sırada Gülten Kaya ve Yusuf Hayaloğlu ile birlikte Kanal D’de “Ahmet Abi’nin Vapuru” programını yaptı. 1995 yılında Cumartesi Anneleri için yazdığı “Beni Bul (Anne)” şarkısının adını verdiği albümü yayımlandı. 1996’da, iki yeni şarkıyla birlikte, ilk üç albümünden seçme şarkıları yeniden düzenleyerek hazırladığı “Yıldızlar ve Yakamoz” albümü ile tekrar liste başı oldu. Gülten Kaya ile birlikte GAK (Gülten Ahmet Kaya) adını verdikleri bir müzik stüdyosu kurdular. 1998

yılında “Dosta Düşmana Karşı” albümünü burada hazırladılar. Bu albüm de diğerlerinin başarısını izledi.

“1994 yılında çıkardığı albümünde şarkılarını dağlara söylüyor; mahkemeler, davalar, yasaklar onu bekliyordu. Yasa maddeleri ile bir çok savcı peşindeydi. 1995 yılına gelindiğinde “Beni Bul” albümünü yaptı. Diyarbakır’ı anlattı. Arka Mahalle’de yaşananları haykırdı. Kayıp evlatların ağzından Cumartesi Anneleri’ne selam yolladı ve “Terör bitsin” dedi. 1996 yılında ise “Yıldızlar ve Yakamoz” albümüyle yine müzik listelerinin zirvesindeydi. Daha geniş kitlelere ulaşmak istiyordu. Adım attıkça sol çevrelerden eleştiriler de gecikmiyordu. Polis gecelerine katılıyor, İslami kimliğiyle bilinen televizyon kanallarında konserler veriyor, kendi yaptığı programa farklı görüşlerden insanları çıkarıyordu. Belki sistem değil ama sanat çevresi de Ahmet Kaya’yı kabullenmişti. Onu asi bir çocuk olarak görüyorlardı. Ama ülkede atmosfer değişiyordu. Ülkenin sinir uçları geriliyor, deniz kabarıyordu. (Aynalar, 1996, Belgesel).

2.3. Ahmet Kaya’nın Siyasi Yaklaşımı ve İmajı

Ahmet Kaya, ürettiği müzik ve duruşuyla her zaman sistem için muhalif; “başkaldıran” bir unsur olarak var olmuştur. Belli bir grubun, söylemin, oluşumun içinde yer almamaktadır. Birbirine zıt, isimleri, yan yana gelmeyecek kutupları, haksızlığa uğradıklarını düşündüğünde aynı inançla savunmaktadır. Bu durum, Ahmet Kaya’yı sistem için daha da tehlikeli bir hale getirmiştir. Hayata bakışının, kimi zaman “türban takma”, kimi zaman “Kürtçe şarkı söyleme” özgürlüğünü savunmasının temelinde; hegemonyaya, egemenlerin düzenine, sisteme karşı duruşu vardır. Ama bu duruş, örgütlü değildir. Sistemin topluma demokraside yaşadığı yanılsamasını sunmak için oluşturduğu ya da kontrol altında tuttuğu oluşumların içinde değildir. Hegemonyanın kapsadığı alanın dışındadır. Ancak toplumu kuşatan hegemonyanın içinde, Ahmet Kaya’nın sanatı, sanatının etrafında genişleyen kitlenin varlığına eklediği güç ve düzene muhalif söylemleriyle oluşturduğu “boşluk”, sistem için yok edilmesi gereken bir tehlike haline gelmiştir.

Ahmet Kaya 1980’li yılların gazete kupürlerinde genellikle ya yargılanırken, ya konserlerinde çıkan olaylar nedeniyle, ya üniversitelerdeki antidemokratik uygulamaları protesto eden öğrencilerin eylemlerine destek olmak için açlık

grevlerinde, ya grev yapan işçilerin yanında ya da mahkum yakınlarına yaptığı yardımlar sırasında çokça yer almaktadır. (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Bir yandan da yaptığı müziğin türü tartışılmaktadır. Müziği toplumun neredeyse tüm katmanlarını, birbirinden çok farklı insanları bir araya getirir, onları ince yerlerinden yakalar. İnanışların, düşüncelerin öncesinde insanda var olan, insanlığın ortak noktasını yakalar Ahmet Kaya müziğiyle. Bu nedendir ki O bir kalıba sığmaz ama herkes O'nun üretiminde kendinden bir parça bulur. Entelektüel sol kesim başlarda mesafeli yaklaşır müziğine. Halkın bu kadar çok sevmesi de popülist olmasına bağlanır. Ancak albümler gelmeye başladıkça, şarkılar “o ince yerlere dokundukça” önyargılar da yavaş yavaş kaybolur. Ahmet Kaya'nın müziği bir yandan, “muhalif, başkaldıran, toplumcu”, diye nitelendirilip bir yandan da “Eylülist, popülist, arabesk” şeklinde küçümsenmeye çalışılır. Sonunda halk arasında üretilen ve kabul gören “özgün müzik” tanımlaması öne çıkar ve öyle kalır.

1987'de çıkan “An Gelir” albümü, liste başı olur. Aynı yılın Kasım ayında “Yorgun Demokrat” albümünü yapar. Bu albümle ilgili de yargılamalar, yasaklamalar yaşanır. 1988 yılında “Başkaldırıyorum” albümü çıkar. Kaya, albüm ve konserlerin birbiri ardına geldiği bu dönemle artık sisteme ve egemenlere muhalif bir kimlik olarak dikkatleri üzerine çekmektedir.

Yusuf Hayaloğlu, 1991 yılında “Başım Belada” albümü ile değişen durumu şöyle anlatmaktadır:

“Diyebilirim ki, (halkla) gerçek kucaklaşma o zaman gerçekleşti. O zamana kadarki kucaklaşma tamamen sol tandanslı insanlarla zayıf ve nankör bir kucaklaşmaydı, ama ondan sonra genel olarak halkın her kesimiyle, sağcısıyla, solcusuyla, dindarıyla buluştu. Bizim yeni müzik tarzında yükselttiğimiz değerler herkesi kuşattı. Yani, öyle durumlar oldu ki, konsere insanlar geliyor ve ‘biz MHP’liyiz, biz sağcıyız, müslümanız, ama sizi çok seviyoruz’ diyorlardı. (...) Ahmet Kaya halk yığınlarıyla buluştu, çünkü anlattığımız değerler herkesin değerleriydi. Dürüstlük, feodal ahlak, yiğitlik, cesaret gibi erdemler insanlığın genel değerleri. Böyle bakınca ve propaganda yapmayınca, kitleselleşme süreci hızlandı.” (Ahmet Kaya: Haber Ayrıntı,b.t).

Müziğiyle varoşlardaki duyarlılığın temelini oluşturan Ahmet Kaya'nın siyasi imajı, her ne kadar 12 Eylül 1980'darbesinin ardından yaptığı müzikle birlikte "sosyalist", "sol" kimliği üzerinden şekillense de ana tema "ezene karşı, ezilenlerin yanında" durmaktır. Ülkenin farklı dönemlerinde birbirine zıt ideolojilerin yanında kimin ezdiğinin ve kimin ezildiğini ayırımını yapmadan, egemenlerin karşısında "başkaldıran" bir sanatçı olduğu görülen Kaya, bu duruşu nedeniyle de eleştirilir. 90'lı yılların ortalarında, 28 Şubat döneminde yaşananlara tepki göstererek türban yaşama karşı çıktığında, "Sol" çevrelerce eleştirilir. 1990'lı yıllarda "Kürt" kimliği ile bu dönemde yaşananlara tepkisini yine şarkıları ve sözleriyle ortaya koyduğunda ise "Sağ" çevreler ağırlıkta olmak üzere birçok kesimden tepki görür. Türkiye'de birbirine zıt kutuplar olarak bilinen radikal İslam ve radikal sol, Ahmet Kaya'nın insana yapılan haksızlıklara "başkaldıran", yapısı içinde yeri geldiğinde aynı noktadır.

1997 yılında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, şu anda Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan'dır ve bir mitingde okuduğu şiir yüzünden yargılanarak 9 ay hapse mahkum edilir. Ahmet Kaya'ya kendisine bu konuda mikrofon uzatıldığında şöyle der:

"Demokrasi hepimiz içindir. Düşünce özgürlüğünün benim için ne kadar var olması gerekiyorsa, Tayyip Bey için de o kadar olması gerekir. Kimse okuduğu bir şiir yüzünden özgürlüğünden alıkonulmamalıdır!"(Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Bu sözleri nedeniyle sol kesimin yoğun tepkisiyle karşı karşıya kalır. Aynı zamanlarda üniversitelere başörtüleriyle girmek isteyen ve alınmayan İslamcı öğrencilerin eylemleri için: *"Ben takım elbise giyebiliyorsam o da başörtüsü takabilmelidir"* diyerek destek olunca gazetelerin köşe yazılarında demokrasi ve özgürlük kavramlarıyla ilgili derin bir tartışma başlar.

Ahmet Kaya bu tartışmalara şu sözlerle cevap verir:

"Beni sağcılar sevmez, beni solcular sevmez, beni İslamcılar sevmez, peki kardeşim kim bu benim albümlerimi alan milyonlarca insan, kim bu konserlerime gelen on binler?" (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Arkadaşı Muhsin Kızılkaya, Ahmet Kaya'nın çelişki gibi görünen aslında insanlığın evrenselliğinden kaynaklanan tezatlarını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Annesinin başörtüsünü, Avusturya İşçi Marşı kadar severdi... Kürtçe bilmeyen bir Kürt'tü. Kürt olduğunu öfkeyle haykıran bir Türk'tü. Polis gecesine çıkacak kadar polisle dost, -yasal mermisiyle yaklaşmakta olan bir komiserden- kaçacak kadar -başı belada- bir firariydi. Devleti sevmeyen bir milliyetçiydi. Hiç dağa çıkmamış bir dağ sevdalısıydı. Şarkıları ve sesiyle insanı dağlara çağıran bir isyankârdı, ama o isyanı durdurmak için göğsünü siper yapacak kadar da barışçıydı. Devrim olsa, devrim yapılan yerde durmayacak kadar devrime inanmamış bir oportünistti ama devrim olsun diye her şeyini feda edecek kadar Ortodoks bir Marksist'ti. Kapitalizme düşman bir küçük burjuvaydı; arabası lükstü, güzel bir yazlığı vardı, iyi bir hayat yaşıyordu. Sosyalist olmayı, bütün güzel şeyleri burjuvalara bırakmak olarak gören bir -ahmak- değildi yani. Ama yine de zengin mahallesinde oturan bir fakirdi O. Sert gibi görünen ama sert olmayan bir romantikti. İslamcıları gerici gören bir laik değildi. Her ahval ve şerait altında haykılmaktan özel bir zevk aldığı devrimciliğiye, gençliğinde beyaz gömleğinin yakasına yapışmış, bir daha silinmeyecek güzel bir leke gibi taşırdı. Gençliğinde edindiği bu “devrimci tavrı”, orta yaşlarında da takındı. Ama yaşadığı hayatla bu tavır çatıştığında, yaşadığı hayattan yana tavır alırdı. Annesinin başörtüsünü, “Avusturya İşçi Marşı” kadar severdi. O yüzden -Beni bilimle anla iki gözüm, felsefeyle anla ve tarihle yargıla- derdi.- Yaşasın sigara- sloganını, -Kahrolsun faşizm- sloganı kadar severdi. (Kızılkaya,2014).

2.4.Toplumsal-Siyasal Süreç İçinde Ahmet Kaya'nın Kimliği

Türkiye'de toplumsal yaşam hızlı bir dönüşüm içerisinde. Temelleri 19. yüzyıl Osmanlı toplumunun Batılılaşma hareketinde olan, gerek ekonomik, gerek sosyal alanda birbirini besleyen değişimler kendi iç çelişkilerini de beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet kurulduktan sonra Türkiye'de Batı yanlısı dönüşümün giderek hız kazanması çelişkileri keskinleştirmiş, Batı tarzı modernleşmenin taraftarları ile buna karşı oluşan tepkisel hareketler arasında günümüze kadar sarkan bir mücadeleyi başlatmıştır. Laiklik ve irtica temaları etrafında şekillenen bu mücadele Cumhuriyet tarihi boyunca kesintisiz sürmüş, kuruluş yıllarından itibaren Cumhuriyet kendisini sürekli din temelli reaksiyoner bir tehdit altında hissetmiştir. Algılanan tehdit çok partili demokrasiye geçişle giderek siyasal söyleme hakim olmaya başlamış, 1950-60 arası iktidardaki Demokrat Parti (DP) ile Cumhuriyet'in

kurucu elitlerinin partisi olan ancak bu dönemde muhalefette kalan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) arasındaki mücadelenin temelini oluşturmuştur. (TESEV, 2006).

1960-1980 arasında siyasetin sağ-sol eksenine kayması laiklik söylemini geri plana itmiş, hatta 1973'te CHP'nin, o günkü söyleminde fakirliğe verdiği önemle diğer partilere göre sola daha yakın gözüken Milli Selamet Partisi (MSP)'yle koalisyon kurmasına yol açmış ise de, 1980 sonrasında ortaya çıkan tabloda laiklik sorunu yeniden gündeme oturmuştur. (TESEV, 2006).

Necmettin Erbakan liderliğinde 1970'ten itibaren gelişen Milli Görüş hareketi 1980 darbesi sonrasında Refah Partisi (RP) etrafında örgütlenmiş, 1994 seçimlerinden birinci parti olarak çıkan Refah, Türkiye siyasetinde ilk kez İslam referanslı bir partiyi sisteminin en büyük partisi haline getirmiştir. Seçmen tercihlerinde yükselen Milli Selamet/Milli Görüş geleneği ülkede siyasal İslamın yeniden tehdit olarak algılanması sürecine hız katmıştır. (TESEV, 2006).

1990-2002 arasındaki dönemde tam on farklı koalisyon hükümeti kurulmuştur. Dünya dengelerinin yeniden tesis edildiği, bölgemizde yeni fırsat ve risklerin beraber yol aldığı soğuk savaş sonrası bu önemli tarihsel dönemde Türkiye, çeşitlenen toplumsal talepler aracılığıyla bürokratik vesayete karşı güçlenen milli iradeyi sindirmek adına ortalama 1 ya da 2 yıl iktidar ömrü olan hükümetlerle yönetilmiştir. (Anlayış, 2009).

1993 yılı, 28 Mart sürecine gidişin başlangıcıdır. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölümü, Tansu Çiller'in DYP Genel Başkanı oluşu, Sivas katliamı, değişen liderler ve dönüşen ve "bir iç savaş ortamı" yaşayan bir Türkiye vardır.

Ahmet Kaya, bu toplumsal ve siyasal manzara içinde, 1980'li yıllardan itibaren "başkaldıran" müziği, kimi zaman sağda kimi zaman solda ama hep ezilenin yanında, kurulu düzene muhalif kimliğiyle var olmaya devam etti.

Radikal Gazetesi'nden Bahattin Özgür bir yazısında, Ahmet Kaya müziği ve duruşuyla ülkenin toplumsal ve siyasal yaşamı içinde toplumla birlikte akıp giderken bu manzaranın geniş açılı bir fotoğrafını çekmiştir: "İlginç ve kayda değer olan, Ahmet Kaya'nın diskografisi gibi ele alınan olgunun aslında Türkiye'nin yakın siyasi tarihidir" saptamasında bulunmaktadır.

Ahmet Kaya'nın ölümünün 14. yılı anısına hazırlandığı belirtilen yazıda, Kaya'nın 13 albümü üzerinden "alternatif bir Türkiye tarihi" denemesinde bulunur. Yazıda, Ahmet Kaya albümleri ülkenin toplumsal ve siyasal yaşamının izdüşümü olarak ele alınmaktadır.

Özgür'e göre; 12 Eylül Darbesi-" Ağlama Bebeğim", darbe sonrası yaşanan hukuksuzluk ortamı ve acılar-Acılara Tutunmak, darbe sonrası kurulan siyasal düzen sonucu değişen değerler sistemi ve Turgut Özal dönemi-"An Gelir", 12 Eylül darbe döneminin etkilerinin sürdüğü ama darbenin ve mağdurlarının unutulmaya başladığı günler- "Şafak Türküsü", darbe döneminde cezaevlerinde olan ve 80'lerin ikinci yarısında özgürlüğüne kavuşan bir kuşağın, ülkenin ne kadar değiştiğini gördüklerinde yaşadıkları durum- "Yorgun Demokrat", toplumda muhalif seslerin ortaya çıkmaya başladığı, işçi ve öğrenci protestolarının yaşandığı günler-"Başkaldırıyorum", 12 Eylül'ün sorgulandığı, gençliğin sesini duyurmaya başladığı zamanlar- "Eylül'e İsyan", 90'lı yıllar, Kürt sorunu, PKK eylemleri, şehit cenazeleri, isyan ve tepki- "Dokunma Yanarsın", 90'ların ikinci yarısına doğru Kürt sorunu alevlenir, faili meçhul cinayetler artar, Kürt sözcüğü bile tepki görür- "Şarkılarım Dağlara", güneydoğuda yaşanan savaşın şiddeti artar ve tüm ülkeye yayılır, Cumartesi anneleri vardır sesini duyurmak için bir araya gelerek gözaltında kaybolan çocuklarını arayan "Beni Bul", egemenlerin hedefindedir artık Ahmet Kaya; medya kanalıyla toplumun bilinçaltında "PKK'lı" imgesi oluşturulmaya başlamıştır- "Dosta Düşmana Karşı" ve ülkesini terk etmesine neden olan olaylar medya kanalıyla arkaya gelir- "Hoşçakalın Gözüm" (Özgür, 2014).

Sanat yaşamı süresince mesleki anlamda da eşi Ahmet Kaya'nın yanında yer alan Gülten Kaya da bu durumu şu sözlerle anlatmaktadır:

"1985 sonrası Ahmet Kaya şarkılarına baktığımızda toplumsal tarihi okumak mümkün. Ailelerle beraber Yargıtay duruşmalarına girdi Ahmet. Üniversiteli öğrencilerinin açlık grevlerini destekledi. İnsan Hakları Derneği kurulduğunda onların yanında yer aldı, İçeriden çıkan adamın şarkısını yaptı. Anneler göğüslerinde kayıp çocuklarını aramaya çıktıklarında, Ahmet -Beni Bul Anne- şarkısını yaptı. O şarkıları tek tek söylememe gerek yok, ama paralel gidişat hep devam etti bizim hayatımızda. "Şarkılarım Dağlara" deyip, konsept albümü yaptık" (Ahmet Kaya: Haber Ayrıntı, b.t.).

Ahmet Kaya 1980’lı yıllardan bu yana yaptığı her albümle, “çok satanlar” listelerinin başında yer almış, şarkıları birbirine zıt kutuplar tarafından aynı coşkuyla sevilen bir sanatçıydı.

Yakın arkadaşlarından eski gazeteci Cevat Korkmaz, Kaya’nın hiçbir kalıba sığmayan toplumsal ve siyasal gündem içindeki duruşunu şu sözlerle anlatır:

“Kürtlerin yanında Kürtleri, Türklerin yanında Türkleri, devrimcilerin yanında devrimcileri, milliyetçilerin yanında milliyetçileri kızdırırdı. Türklerin yanında Kürtçü, Kürtlerin yanında Türkçü, devrimcilerin yanında ülkücü, ülkücülerin yanında devrimci olurdu. Sadece ama sadece yaptığı bestelerde kendisiydi. Kendisini ele veren tek şeyi, muhteşem icracılığıydı. O yüzden hiçbir kalıbın adamı değildi. Belki de şarkılarını her görüşten, her meşrepten insanın sevmesinin sırrı buydu. Devlete kızdığına, devletin nefret ettiği şey neyse onu yapacak devlete karşı olanlara kızdığına ise devletin ne kadar iyi bir devlet olduğuna onları inandırmaya çalışacak kadar kendisine güvenirdi. Nasıl hissettiyse öyle davranırdı. Mazbatasını Yüksek Seçim Kurulu’ndan değil halktan almış bir milletvekili olarak görürdü kendini” (Korkmaz, f2014).

2.5.Ahmet Kaya’nın Sanatçı Olarak Yaşadığı Dönemin Siyasal Koşullarına Genel Bir Bakış

Bu bölümde, Kaya’nın ilk albümünü hazırlama sürecini de kapsayan 1980 darbesi sonrası ve 1990’lı yıllar ele alınmıştır. Ahmet Kaya, sanatını yaşadığı toplumdan beslenerek büyüyen bir sanatçıydı. Yaşamı, müziğinin içine, müziği de zıt kutuplardaki insanlara aynı anda etki edecek kadar toplumun tüm katmanlarına girmişti. 1980’li yılların siyasal ve toplumsal yaşamdaki izleri o kadar derindir ki 1990’lı yılları da şekillendirmiştir. 1990’lı yıllar, Cumhuriyet döneminden bu yana süregelen çalkantıların, çekişmelerin, darbenin, insan hakları ihlalleri ve sonuçlarının devamıdır. Türkiye’nin çok partili sisteme geçmesiyle birlikte oyuncu ve kostümlerin değiştiği aynı senaryonun döneme göre tekrarı gibidir.

Siyasi aktörlerin çatışmaları, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen başarısız koalisyon oluşumları, terör olayları ve iç karışıklıkların da bunlara eklenmesiyle sorunlar içinden çıkılmaz duruma gelir ve Ordu tarafından demokrasiye

bir süre ara verilerek ülke krizden kurtarılır. Bu ara, 12 Eylül 1980 ve 27 Mayıs 1960 yıllarında ordunun yönetime el koyduğu darbeler ya da 12 Mart 1970 ve 28 Şubat 1997’de olduğu gibi hükümetlerin istifasına neden olan “sert” uyarılar yani muhtıra şeklinde görülmüştür.

Türkiye’yi 12 Eylül darbesine götüren sürecin tohumları, 27 Mayıs 1960’daki askeri darbe sonrası toplumu yeniden “düzene koymak” isteyen 12 Mart 1971 muhtırası ve sonrasındaki ara rejim ile atılmıştır. Rejimin sol kesim üzerinde oluşturduğu baskı, sağ kesimdeki partilerin önünü açmış ancak “ortanın solu”nda konumlanan CHP, yüzde 33.3 oy alarak seçimlerden birinci parti çıkmasına rağmen tek başına iktidar olamamıştır. Bu dönemde Ordu’nun öncelikli hedefi toplumsal yaşama getirdiği yeni düzenlemelerle, ülkedeki sosyo-ekonomik gelişmelere bol gelen ve özgürlükleri olabildiğince koruma yönünde olan 1961 Anayasasını sınırlandırmaktır. Böylece “1961 Anayasası’nda dokunulmaz olarak nitelendirilen hak ve özgürlükler, 12 Mart değişiminde devlet bütünlüğünün, cumhuriyetin, milli birliğin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlakın, genel sağlığın korunması amaçları doğrultusunda sınırlandırılmıştır. Ayrıca özel hayata müdahale, basın-yayın özgürlüğü, dernekler ve daha pek çok konuda da özgürlükler kısıtlanırken, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmuştur. Ülkenin önemli isimlerine yönelik faili meçhul cinayetler de 1973-1980 arası döneme damgasını vurmuştur. MHP genel başkan yardımcısı Gün Sazak, eski Başbakan Nihat Erim, DİSK’in eski genel başkanı Kemal Türkler, Milliyet Gazetesi genel yayın yönetmeni Abdi İpekçi uğradıkları suikastler ile yaşamlarını kaybetmişlerdir.

1979 seçimlerinin ardından siyasi aktörlerin uzlaşmaz tavırları, beş buçuk ay süresince Cumhurbaşkanı’nın seçilememesinin oluşturduğu siyasi istikrarsızlığın yanı sıra, ekonomiyi sarsan 24 Ocak Kararları, 6 Eylül günü Konya’da Necmettin Erbakan önderliğinde yapılan ve şeriat amaçlı bir girişim olarak nitelendirilen Kudüs Mitingi, toplumsal yaşamı sekteye uğratacak düzeye gelen, her gün devam eden çatışmalar, kamplaşmalar ve işlenen cinayetler sorunları içinden çıkılmaz bir hale getirmiş ve 12 Eylül 1980’de ordu yönetime el koymuş, seçimlerin yapılacağı 1983 yılına dek ülkeyi yönetmiştir.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren darbenin yapılma nedenlerini 12 Eylül’de radyo ve televizyonda yayınlanan konuşmasında şu şekilde sıralamıştır:

“1. İç ve dış düşmanlar devletin bağımsızlığına yönelik haince saldırılar içindedir. 2. Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık fikirler üretilmiş, devlet kurumları, okullar, işçi örgütleri ve siyasi partiler de iç savaşın eşiğine getirilmiştir. 3. Anayasal kuruluşlar ve devlet organları işlemez durumdadır.” (Dailymotion, Video).

Evren, bu sebeplerden dolayı İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti’ni koruma kollama görevini Türk Milleti adına üstlenmiş olan TSK’nin emir komuta zinciri içinde yönetime el koyduğunu, amacın ülke bütünlüğünü korumak, devlet otoritesini sağlamak ve demokratik düzenin işlemesine engel olan sebepleri ortadan kaldırmak olduğunu bildirir (Tekeli ve İlkin, 2000:34).

Evren, darbenin ardından hazırlanan Anayasa için yapılacak referandum öncesinde ülke genelinde meydanlarda konuşmalar yapmış ve yeni anayasayı şu sözlerle savunmuştur:

“Ben hiçbir yer ve hiçbir zamanda, hazırlanacak yeni anayasa, 1961 Anayasası’ndan daha ileri özgürlükler getirecek demedim. Tam tersine o anayasa bize bol geldi, içinde oynamaya başladık, oynaya oynaya 12 Eylül’e geldik dedim. Toplumun güvenliği, toplumun huzuru için kişi hak ve menfaatlerinden fedakarlıkta bulunmak zorundayız” (Cumhuriyet gazetesi, 1987).

7 Kasım 1982’de referanduma sunulan yeni anayasa % 91.37 gibi ezici bir oy oranıyla kabul edilmiştir. Ertuğrul Mavioğlu, ‘‘Apoletli Adalet/Bir 12 Eylül Hesaplaşması’’ adlı kitabında darbe dönemini şu sözlerle anlatır:

“Öncesinde tarafsız, bağımsızmış gibi duran adalet mekanizması bile kitleleri sindirmenin çıplak bir aracı haline dönüştürüldü. Mahkeme salonları memleketin çoğu yerinde ortaçağ engizisyon tezgahı gibi çalıştı. Sokak infazı yapamadıklarını, mahkemelere aldıkları kararlarla darağacına gönderdiler. 17 yaşındaki çocukları, duruşma salonunda ‘‘Yaşasın 1 Mayıs!’’ sloganı atanları bile astılar. Tüm bunlar yargının nasıl yürütmenin bir oyuncuğu haline getirildiğinin açık kanıtlarını oluşturdu. Adalet adına yaşatılan bunca zulüm, ‘‘güçler ayrılığı ve dengesi’’ lafının artık çocukları dahi kandıramayan bir yutturmaca olduğunu daha başka nasıl ispatlasın (Mavioğlu, 2006:250).

Siyasal hayatın yeniden inşa edildiği bu dönemde sendikacılar, DİSK üyeleri, aydınlar, sosyalistler, komünistler, sosyal demokratlar başta olmak üzere solun her kesimine baskı uygulanmıştır. 1402 Sayılı Kanun kapsamında öğretim üyelerinin büyük kısmı görüşlerinden dolayı üniversitelerden uzaklaştırılmıştır. Darbenin ardından yeni bir anayasa hazırlanmıştır. Özgürlüklerin kısıtlandığı bu yeni anayasa ile toplumun aşırı uçlarda politize olmaması amacıyla resmi ideolojiye aykırı her türlü siyasal yapılanma suç haline ge(tiri)lmıştır. 1982 Anayasası, temel hak ve özgürlüklerin varlığını kısıtlayan, devlet otoritesini pekiştiren antidemokratik yapısı ile 1990'lı yıllarda da devam edecek istikrarsızlıkların da temelini atmıştır.

12 Eylül 1980 Darbesi, Kürt Sorunu için de bir bakıma dönüm noktası olmuştur. O dönem Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananlar, şiddet olarak ülke insanlarına geri dönmüştür. Murat Belge'ye göre Kürtlerin görmezden gelinmesi ve uygulanan baskılar sorunu şiddetle çözüm arama noktasına getirmiştir:

“Kürt sorunu öteden beri vardır ve bu konuda hiçbir hükümet bağımsız bir politika uygulayamaz. 12 Eylül bize bu sorunun PKK versiyonunu armağan etti. Nasıl mı? Bir düzeyde, ‘Kürt yoktur’ diye teori imal ederek! Bilimde öncümüz olan çevrelerin ‘Karda kart kurt’ teorisi bu sırada üretildi ve ‘kitlelere mal edildi’. Bir düzeyde Kürt yurttaşlara ağır baskı uygulandı (kamuoyuna ‘dışkı yedirme’ adıyla geçen olay bu uygulamanın bir örneğidir). Amaç, ‘yıldırarak’ direniş veya muhalefeti önlemektir ama ‘yıldırma politikaları’ her zaman beklenen sonucu vermez. Sonuç, oradaki halkın kendi adına davranan her hareketi desteklemekle kendini yükümlü sayması oldu. Bunun ‘onursuz’ bir davranış olduğu da söylenemez” (Belge, 2008).

Diyarbakır Hapishanesi'nde 3 yıl kalan daha sonra burada yaşananları bir röportajında anlatan işadamı Selim Dindar, sistemin hapishanede insanları militan haline getirdiğini ve tahliye olanların PKK'ya katıldıklarını söylemektedir:

“Ben siyasi biri değilim. Bu konularda birikimim yok. Ama 12 Eylül, Kürt sorununa herkesin dikkatini çekti, bu sorunu dünyaya duyurdu. Cezaevindeki vahşet olmasaydı, Kürt meselesi bu ülkede bu kadar erken açığa çıkmazdı. Diyarbakır Cezaevi'ndeki insanları birer militan haline getirdiler. Bunların yüzde 80' den fazlası dağa çıktı.

İnsanın oradaki vahşeti gördükten sonra normal yaşama dönmesi çok zordu. 'PKK hareketi 1984'te patladı' derler ya, bu tarih, Diyarbakır Cezaevi'nden ana tahliyelerin olduğu tarihtir” (Düzel, 2003).

Kürtçe konuşmanın yasaklandığı, demokrasinin ise herkes için askıya alındığı bu dönem, sorunun giderek büyümesine ve şiddete evrilmesine neden olmuştur. Kenan Evren daha sonra Kürtçe konuşma yasağının hata olduğunu ve neden böyle bir karar aldıklarını şu sözlerle anlatmıştır:

“12 Eylül'de bir hatamız da oydu. Kürtçe konuşmayı yasakladık. Şöyle yasakladık: Konuşmalarda, mitinglerde, şurada burada Kürtçe konuşulmayacak. 'Okulda filan Kürtçe tedrisat yapılamaz' dedik. Neden dedik? Ben Devlet Başkanıyken, bir köyde ilkokula gittim. Üçüncü sınıfa mı, dördüncü sınıfa mı girdim, hatırlamıyorum. Açtım kitabı, oku şunu dedim çocuğa. Kem küm, çocuk okuyamıyor. Dördüncü sınıfa gelmiş, Türkçeyi okuyamıyor. Kızdım. Orada söyledim. Öğretmene döndüm, 'Dördüncü sınıfa gelmiş, Türkçeyi okuyamıyor, bu nasıl iş?' dedim. Sonradan anlaşıldı ki, öğretmen de Kürt. Kürtçe yapıyor tedrisatı. Döndüm ve Kürtçe yasağını koyduk. Kürtçe tedrisat yapılamaz dedik. Ama biraz ağır yasak koyduk. Sonra bu yasak kaldırıldı, ama hataydı. Hata olduğunu sonradan anladım” (Milliyet, 2007).

Ülkenin 1990'lı yılları “irtica geliyor” korkusu ile geçirmesine ve bunun sonucunda 1997 yılında Milli Güvenlik Kurulu'nda alınan kararlarla bir post-modern darbe yaşamasına neden olan olayların tohumları da yine 12 Eylül döneminde atılmıştır. Türk-İslam sentezinin milli kültür olarak kabul edilmesinin ardından Diyanet İşleri'nde 260 din görevlisinin maaşının Rabıta-ül İslam Örgütü tarafından ödenmesi onaylanmış ve zorunlu din dersi getirilmiştir. (Evrensel gazetesi, 2014)

Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türk diplomatlara yönelik saldırıları da bu dönemin gündemlerinden biridir. 1970'lerin ilk yıllarında başlayan saldırılar 1980'lerin ortalarına kadar devam etmiştir. Avrupa ve Amerika başta olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinde görev yapan diplomatlar bu saldırıların hedefi olmuş, 70'e yakın diplomat hayatını kaybetmiştir. Saldırıları gerçekleştirenler ise bulunamamıştır. Tarihsel olarak 1915 olaylarının intikamını almak için ASALA örgütü tarafından yapılan bu saldırılar, 1980'lerin ortalarına kadar sürmüş, saldırıların sona erdiği süreçle paralel olarak Türkiye içinde silahlı yanı ağır basan

PKK saldırıları hızla artmaya başlamıştır. 1978 yılında kurulan örgüt 1985'ten itibaren düzenli bir şekilde silahlı saldırılarda bulunmuştur. Türkiye 90'lı yıllara girdiğinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da binlerce kişi bu çatışma ortamında hayatını kaybetmiştir. TSK, terörü önlemek için Kuzey Irak'ı kapsayan sınır ötesi operasyonlar yaptıysa da ayrılıkçı şiddet sonlandırılmamıştır. Köyler boşaltılmış, tarım ve hayvancılık büyük darbe almıştır. Büyük oranda bir nüfusun batıya ve güneydeki kentlere göç etmesi, sorunu bu bölgelere de taşımıştır.

20 Ekim 1991 seçimlerine, partilerin seçim sisteminin geldiği dezavantajları en aza indirmek amacıyla kurdukları ittifaklar damgasını vurmuştur. Meclise ise ANAP, SHP, DSP ve RP girmeyi başarmıştır. Ancak hiçbir parti tek başına iktidar olmasına yetecek çoğunluğu elde edememiştir. Yeni TBMM'nin 6 Kasım 1991'deki açılışında HEP'li iki milletvekilinin yemin sırasında Kürtçe ifadeler kullanmaları mecliste ve kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. DYP ve SHP tarafından Süleyman Demirel başbakanlığında bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Böylece ANAP kurulduğu tarihten itibaren ilk kez muhalefete düşmüştür. 17 Nisan 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölümü siyaset sahnesinde değişikliklere yol açmıştır. Özal'ın yerine Süleyman Demirel Mayıs 1993'te Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Demirel'den boşalan DYP Genel Başkanlığı'na Tansu Çiller getirilmiştir. Haziran 1993'te yeni bir DYP-SHP koalisyonu kurulmuştur.

1994 yılında, Türkiye'nin gündeminde terörün yanı sıra ekonomiye büyük bir darbe vuracak olan 5 Nisan Kararları ve İSKİ Skandalı da vardır. Ancak asıl önemli gelişme, Necmettin Erbakan önderliğindeki Milli Görüş hareketinin Refah Partisi (RP) olarak iktidara yürüyüşüdür. 27 Mart'ta yapılan yerel seçimlerde büyük başarı elde eden RP, il genel meclisi seçimlerinde toplam 5 milyon 340 bin 969 oy almış ve oy oranını yüzde 19'a çıkartarak, 6 büyükşehir (İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, Konya, Kayseri), 22 il, 92 ilçe ve 207 beldede, toplam 327 belediye başkanlığı kazanmıştır. (Çakır, 2015).

27 Mart 1994'te yapılan yerel seçimlerde RP birinci parti olmuş, 1995 milletvekili genel seçimlerinde RP'nin oyların % 21'ini alarak meclisin birinci partisi haline gelmesi siyasi dengeleri değiştirmiştir. RP'nin iktidar olmasının önünü kesmek için zorlamayla kurulan DYP-ANAP koalisyonu kısa süreli olmuştur. Çok sayıda yolsuzluk suçlamasıyla karşı karşıya olan Tansu Çiller, RP'nin yardımıyla bu

suçlamalardan kurtulmak ve ne olursa olsun hükümette kalmak için RP ile koalisyona girmiş ve Haziran 1996'da Necmettin Erbakan'ın başbakanlığında RP-DYP koalisyon hükümeti kurulmuştur.

Erbakan'ın Mısır-Libya-Nijerya ziyaretinin yanı sıra, “mafya-siyasetçi-polis” üçgeni çerçevesinde ilişkilerin ortaya çıktığı “Susurluk Kazası”, Konya Belediye Başkanı'nın Refah Partisi İl Divan Toplantısındaki konuşması, Sincan Belediyesi'nin desteğiyle Sincan'da düzenlenen Kudüs Gecesi ve Sincan'da tankların ve zırhlı araçların geçiş yapması ve ardından 9 saat süren MGK toplantısı, 28 Şubat sürecinin de yapı taşlarıdır.

28 Şubat 1997'de toplanan MGK'da, üst düzey komutanlar köktendinciliğin yayılmasını önlemek amacıyla içinde; tarikatlarca işletilen okul, yurt vb.lerinin kapatılması, kadrolaşmaya son verilmesi ve zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması gibi konuların bulunduğu 18 maddelik bir paket önererek, bu paketin kabul edilmesi konusunda kararlı olduklarını bildirmişlerdir.

Tüm bu baskılar sonucu Necmettin Erbakan 18 Haziran 1997'de istifasını vermiştir. Yeni hükümet Mesut Yılmaz'ın başbakanlığında ANAP, DSP ve DYP'den kopan milletvekillerinin oluşturduğu DTP'nin katılımı ile oluşturulmuştur. CHP de hükümeti dışardan destek vermiştir. Bu koalisyon RP'ye karşı oluşturulan bir “Milli Mutabakat Hükümeti” olarak görülmüştür. Fakat bu süreçte ortaya çıkan gerginlikler günümüze kadar gelen laik-İslamcı çatışmasına ve MGK'nın siyasetteki rolüne ilişkin pek çok tartışmaya neden olmuştur. Anayasa Mahkemesi 1998 yılında RP'yi laiklik karşıtı etkinliklerde bulunduğu gerekçesiyle kapatmış; Erbakan dahil, yedi RP milletvekiline beş yıl süresince siyaset yasağı getirilmiştir.

ANAP'a yönelik yolsuzluk iddiaları hükümetin sonunu getirmiş, Mesut Yılmaz 25 Kasım'da istifasını vermiştir. Uzun bir hükümet arayışından sonra ANAP ve DYP'nin desteklediği Ecevit başkanlığında bir azınlık hükümeti kurulmuştur.

11 Ocak 1999'da yönetime gelen bu hükümetin amacı erken seçim yapmaktır. Bu hükümet döneminde 16 Şubat 1999'da PKK'nın başı Abdullah Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilmesinin de etkisiyle DSP, 18 Nisan'da yapılan genel seçimlerde %22 oranında oy alarak birinci parti olmuştur. Bülent Ecevit, MHP ve ANAP'ın katılımı ile yeni hükümeti kurmuştur.

Sonuç olarak, siyasi aktörlerin güçsüzlüğüyle daralan siyasal alan, siyaset dışı aktörler tarafından bürokratik vesayeti tahkim etmek üzere doldurulmuştur. Ancak siyaset kurumunun olabildiğince zayıflatıldığı bu sürecin sonunda, ne Kürt kimliği bastırılabilmiştir, ne de İslami kimlik yok edilebilmiştir (SETA, 2013).

2.6. Ahmet Kaya'nın Toplumsal ve Siyasal Sorunlar Karşısındaki Tavrı

“Tek bir günahım vardı çok fazla başkaldırdım ve herkesin sustuğu zamanlarda...” Başlığın tek cümle ile özetlenmesi gerekli olsa, Ahmet Kaya'nın söylediği bu cümlenin çok fazla şeyi anlatması mümkün olabilirdi. Ancak çalışmamız bunun daha fazlasına ihtiyaç duymaktadır. Ahmet Kaya hakkında yapılan medya manipülasyonu sonrasında, hakkında açılan davalar ile üzerinde oluşan baskı sonucu yurtdışına gitmesine neden olan olayların başlangıcı bazı mecralarda Magazin Gazetecileri Derneği'nin ödül gecesinde yaptığı konuşma olarak yansıtılsa da çok daha gerilere uzanır. Çıkarıldığı albümlerin ardından mahkemelerde sorgulanan Ahmet Kaya, sistem için her zaman “sorun” olmuştur. Resmi ideolojiye karşı duruşu, sistemin mağdur ettiklerine göre değişim gösterir. 1980'li yıllarda 12 Eylül darbesinin mağdurları “solcular”, “devrimciler” iken 1990'lı yıllara gelindiğinde “türbanlılar” ve “Kürtler” sistemin mağdurları olarak toplum ve siyaset sahnesinde yerlerini almıştır. Kaya, şarkıları, söylemleri ve duruşuyla sistemin dışına itilenlerin yanında durur. Bu nedenle sistem için her dönem muhalif bir kimlik olarak algılanır.

Ahmet Kaya'nın sesi ülkede ilk duyulduğunda 12 Eylül darbesinin yaraları sarılmaya çalışılmaktadır. Birçok insan düşüncelerinden dolayı cezaevinde, dışarıda bulunanlar da yakınlarından dolayı bu sürecin etkisindedir. İlk albümü “Ağlama Bebeğim”, 1985 yılında çıkar. Ancak, demokrasiye geçmeye çabalayan ama zihinlerdeki sıkıyönetimden kurtulamayan ülke için şarkıları “tehlikeli”dir. Bu tür şarkıları yayımlamayı bırakın, dinlemek bile suç olabilecek, hapisane kaçınılmaz son olacaktır; ama Ahmet Kaya şöyle der:

“İş yok, sokaklarda aç geziyoruz, terk edildim, bebeğim bana gösterilmiyor, tüm arkadaşlarım da zaten içerde. Şarkılarımı söyler, arkadaşlarımın yanına giderim...” (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Ancak Ahmet Kaya, daha sonra kendisinin de itiraf edeceği gibi hapse girmek istemekte; ama içerde uzun süre kalmak istememektedir. Albümdeki onca eleştirel şarkının içine bir de Türk Ordusu'nun Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlığını anlatan bir şarkı koyarak kafaları karıştırır. (Ahmet Kaya: Biyografî, Anonim, b.t.).

Albüm yayınlandığı gün toplatılır ve Ahmet Kaya gözaltına alınır. Mahkemede hakim, Kaya'ya albüme adını veren "Ağlama Bebeğim" şarkısındaki "çok uzakta öyle bir yer var, o yerlerde mutluluklar" sözlerinde geçen "güzel yerlerin" neresi olduğunu sorar... Ancak daha sonra Kaya'nın da pek çok yerde ifade edeceği gibi albüme koyduğu "kahramanlık" şarkısının kafa karıştırması sonucu Danıştay kararıyla albüm serbest bırakılır. Önce yasaklanıp sonra serbest bırakılması, albüme olan ilgiyi de artırır. Ahmet Kaya o günleri şu sözlerle anlatmıştır:

"Şarkı yapmaktan başka seçeneğim ve çarem yoktu. Fakat insanlar tutuklanmıştı, durmadan alıp bırakılıyorlardı ve kimse sesini çıkartmıyordu. İnsanlar dövülüyordu sövülüyordu işkencehanelerden geçiriliyordu, insanlar katlediliyordu; devrimci, demokrat bütün insanları hayatın bir tarafında bir şekilde yok ediyorlardı. Ben kendime böyle bir misyon yükledim dedim ki Ahmet yani bak herkes susuyor. Aşık, mağduri, hırpani, devrimi, aşırı, pervani, zulmi, zalimi işte tırıkı, vırıkı gitti; çık diyordum, oğlum çık artık, yani, çık yahu, çık insanlara bir merhaba de yahu..." (Keşke Olmasaydı, 2007, Belgesel).

Ahmet Kaya'nın müziği, şarkıları ile ülkesinin toplumsal ve siyasal yaşamı iç içe, hatta bir sarmal şeklinde ilerler. İlk albümlerini yaptığı 1980'li yılların ikinci yarısında, darbenin yıkıp geçtiği, boşluğa savurduğu hayatların ortak sesi olan Kaya, eşi Gülten Kaya'nın ifadesiyle: "Genetik bir muhaliftir."

Ahmet Kaya'nın yaşamı ile ilgili bir kitap hazırlayan Ferzende Kaya, Kaya'nın muhalif kimliğini şöyle anlatır:

"Bu çalışmayı yaptığım süre zarfında şunu gördüm ki; bu ülkede herkesin bir Ahmet Kaya'sı vardı... Ahmet Kaya'lar, solcuymdu, sağcıydı, müslümandı, demokrattı, Kürt'tü, Türk'tü, muhalifti, müzisyendi, babaydı, kardeşti" (Kaya,2002:4).

1988 yılında "Başkaldırıyorum" albümü çıkar. Kaya, albüm ve konserlerin birbiri ardına geldiği bu dönemle artık sisteme ve egemenlere muhalif bir kimlik olarak dikkatleri üzerine çekmektedir. Gazeteci Soner Yalçın, Ahmet Kaya'nın başarısıyla o dönemde artık bir "devrimci star" olduğunu ama muhalif tavrından hiç vazgeçmediğini şu sözlerle anlatır:

"Yine de her kasetten sonra soluğu çağrıldığı mahkemelerde aldı. Örneğin; "Başkaldırıyorum" diye kaset çıkardı, hemen hakkında tezkere çıkarıldı; "Devlete mi başkaldırıyorsun?" Aynı soruyu soran gazetecilere, "Başkaldırmayayım da kış mı kaldırayım" dedi. Bu tür delikanlı üslubu, onun geniş kitlelerce daha da sevilmesine neden oldu" (Yalçın, 2010).

12 Eylül döneminin anti-demokratik uygulamaları ve insan hakları ihlalleri ile alt yapısını oluşturduğu, temelini attığı 1990'lı yılların toplumsal ve siyasal sorunlar yumağı içinde Ahmet Kaya da müziği ve şarkılarıyla bir çıkış yolu aramaktadır. Sistemin ve egemenlerin ezdiklerinin, sesini duyuramayanların sesi olur. 1990 yılında o güne dek verdiği en geniş katılımlı konserini yapar. Gülhane Parkı'ndaki konsere 70.000 biletli, tahmini 150.000 kişi gelir. Ancak konserde olaylar çıkar, polis havaya ateş açar ve seyircilerden çok sayıda yaralanan olur. Ahmet Kaya, bir seyircinin sahneye atlayıp boynuna doladığı fuların sarı-kırmızı-yeşil renklerinin Kürt simgesi olduğu gerekçesiyle yargılanır. 1990'lı yıllar, ülkede her türlü terörün arttığı, faili meçhul cinayetlerin, insan hakları ihlallerinin, siyasal ve ekonomik krizlerin yaşandığı bir dönemdi. Ahmet Kaya müziği ve şarkılarıyla bu dönemde de kitleler üzerinde etkili olmaktadır. Sanatına eşlik eden duruşu ve tepkileri ile gündeme gelerek, sisteme muhalefet etmekten vazgeçmemektedir. 1990'lı yıllarda post-modern bir darbe olarak adlandırılan 28 Şubat'a uzanan sürecin de adımları atılmaktadır. Ahmet Kaya bu dönemde yaşanan ve ülke gündeminde

uzun süre yer alan “türban sorunu”nda yine sistemin karşısına geçer; Kaya’yı dönemin egemenlerinin hedefi haline getiren, bombanın fitilini ateşleyen Kürtçe şarkı söylemek istemesinden önce, yıllardır var olduğu muhalif kimliğine, egemenlerin en hassas olduğu noktaya; “türban” konusuna en hassas zamanda karşı çıkışının eklenmesidir.

Gazeteci Fehmi Kuru, Kaya’nın sisteme karşı duran muhalif kimliğine vurgu yapar:

“Ahmet Kaya konserlerine katılmış olanlar hatırlayacaktır: İçinde CHP’lilerin de yer aldığı geniş bir cephenin yarattığı boğucu atmosferde, 28 Şubat’ın en karanlık günlerinde, hemen herkes başörtülü genç kızlardan ‘vebalı’ imişler gibi uzakta dururken, Ahmet Kaya, kendisini dinlemeye gelenleri ‘Yasaklara hayır’ diye bağırtıyordu. Vicdanlı bir insandı Ahmet Kaya; onu sürgüne gönderenler bunu ona vicdanlı olduğu için reva gördüler...” (Kuru,2013).

1994 yılında yayımlanan Ali Kırca’nın hazırlayıp sunduğu, dönemin dikkat çeken ve çok izlenen programlarından “Siyaset Meydanı”na katılan Ahmet Kaya’nın, programın “beş dakikalık ara” bölümünde bir katılımcı ile tartışma görüntüleri verilir. Kaya’nın ve vatandaşın sisteme bakışı arasındaki farkın yansıdığı konuşma şöyledir:

“Vatandaş: -Ben sizi dinleyen bir vatandaşım. neden kaos yaratıyorsunuz, ne gerek var bunlara? Amacınız kardeşlik olsun...-

Ahmet Kaya: -Kaosu sistem yaratıyor. İnsanlar kaos yaratmaz.-

Vatandaş: -Ben de hakkımı savunuyorum, hiç kimse bugüne kadar yakama yapışmadı.-

Kaya; -Sen kalkıp sisteme bir şey söylemiyorsun ki...”

(YouTube, Siyaset Meydanı, 1994).

Ahmet Kaya’ya muhalif tavrı ve bunu çekinmeden dile getirmesi nedeniyle sık sık siyasete girmeyi düşünüp düşünmediği sorusu yöneltilir. Kaya, bir radyo kanalı ile yaptığı görüşmede siyasetle ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

“Ben zaten siyasetin dışında değilim. Yaptığım sanatla siyasetin içindeyim zaten. Bizim ülkede bu uç anlamda siyasetin içinde olan insanların halk gözünde saygınlığı yoktur. Amacım bu, halk tarafından sevmek, halkın dışındaki birtakım insanlar tarafından da nefret edilmek. Bir insanın hasmı ve düşmanı olmalı. Düşmanı olmayan insan sıradan insandır.” (YouTube,1996).

1997 yılında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olarak görev yapan Recep Tayyip Erdoğan’ın bir mitingde okuduğu şiir yüzünden yargılanarak 9 ay hapse mahkum edilmesine de tepki gösterir. Bu mahkumiyet üzerine İslamcılarının yoğun protestosu sürerken sol kesimden kimse sesini çıkartmaz. Ahmet Kaya’ya mikrofon uzatılır, Kaya şunları söyler:

“Demokrasi hepimiz içindir. Düşünce özgürlüğünün benim için ne kadar var olması gerekiyorsa, Tayyip Bey için de o kadar olması gerekir. Kimseokuduğu bir şiir yüzünden özgürlüğünden alıkonulmamalıdır!” (Ahmet Kaya, Biyografi, Anonim, b.t.).

Bu sözleri üzerine Kaya, askerlerin yanı sıra sol kesimin de yoğun tepkisiyle karşı karşıya kalır. 29 Ekim 1999 tarihinde İstanbul’da Erdoğan için Cumhuriyet Bayramı’nda düzenlenen Cumhuriyet Konseri’ne katılarak sahneye çıkar ve yasaklara karşı duruşunu orada da sergiler:

“Artık şarkı söyleyenlerin ve şiir okuyanların tutuklanmadığı, tutuklanmayacağı Cumhuriyetlerde bir daha görüşmek üzere diyorum... Cezaevindeki tüm tutuklu ve cezaevine girecek bütün yürekli insanlar için...” (Ahmet Kaya, Biyografi, Anonim, b.t.).

28 Şubat sürecinde, MGK’da irticayı Türkiye'nin önündeki en büyük tehlike olarak saptayan kararların alındığı, türbanın ülke için tehlike olarak görüldüğü gergin

günlerde Ahmet Kaya konserlerinde kimi zaman sertleşen üslubuyla egemenlerin ve tepkisini çekecek sözleri söylemekten vazgeçmemektedir:

“Demokrasilerde çifte standart olmaz. Demokrasi bu ülkede yaşayan 70 milyon insan için olmalıdır. Özellikle sokaklarda direnen, dövülen işçiler, köylüler yetmiyormuş gibi türbanlı insanlara da verip veriyorlar. İnanca saygı, düşünceye özgürlük! Gerçek budur. Zulmün olduğu her yerde zulme karşı çıkacağız! Demokrasi yalnız solcular için değil, demokrasi zulüm gören herkes için vardır... Ben size şunu söyleyeyim; sistemler ve koşullar ne olursa olsun, benim annemi kafasındaki türbanı kimse çıkartamaz..!” (Ahmet Kaya, Biyografi, Anonim, b.t.).

Dönemin egemenleri, Ahmet Kaya'nın kitleler üzerindeki etkisinin farkındaydı. Albümleri milyonlar satıyor, konserlerine yüzbinler geliyordu. Toplumun her kesiminden sevenleri, dinleyenleri vardı. Haksızlıklara, ezilenlerin sorunlarına duyarlı, bunları dile getirebilecek kadar da kararlıydı. Hep aykırı ve kontrol edilemeyendi. Resmi ideolojiye, yerleşik söyleme muhalifti. Politik ve muhalif bir sanatçıydı dolayısıyla müzik hayatı boyunca sistemle başı hep beladaydı. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illerinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin PKK ile mücadelesi yoğun bir şekilde devam etmekte, Türkiye'nin dört bir yanında her gün gösteriler ve ağıtlar eşliğinde cenazeler kaldırılmaktadır. 12 Eylül döneminin “Kürt diye bir şey yok, Kürtçe diye bir dil yok” söylemi ve bunun üzerine kurulan ilişkilerle Kürt kökenli insanların tepkileri büyümekte, PKK'ya yönelmelerinin önü açılmaktadır. PKK saldırıları arttıkça devletin önlemleri de sertleştirmektedir. Savaş ortamının gergin günleri ve sert önlemler sırasında medya, Kürt sözcüğünü korkulacak bir sözcük haline getirir. Artık Kürt demek, PKK demekle neredeyse özdeşleştirilir. Milyonlarca Kürt ve Türk binlerce yıldır dost olarak yaşadıkları bu coğrafyada, birer yabancı haline getirilir. PKK saflarında hiç bulunmadan, PKK ile hiçbir ilişkide olmadan Kürt dilinin ve kültürünün kabul edilmesi ve buna saygı görmesi gerektiğini söyleyen birçok insan da vatan haini ilan edilmeye başlar. Bunlardan biri de Ahmet Kaya'dır (Ahmet Kaya, Biyografi, Anonim, b.t.).

Öcalan'ın yakalanma sürecinde, aşırı milliyetçilik histerilerinin tavan yaptığı günlerde, tüm medya oradayken "Bu albümümde Kürtçe şarkı söyleyeceğim" sözleri Ahmet Kaya için zor günlerin de başlangıcı oldu.

2.7. Ahmet Kaya'nın Kürt Sorununa Bakışı

Şarkıları yıllarca ülkenin toplumsal ve sosyal tarihinde ezilenlerin, sesleri ve bedenleri hapsedilenlerin sisteme karşı duruşlarını dile getirirken, Ahmet Kaya da konser ya da röportajlarında görüşlerini kimi zaman sert bir şekilde ifade etmeye devam etmekte; *"Ben kendime böyle bir misyon yükledim"* demektedir. Ahmet Kaya'nın babası Mahmut Kaya, Adıyaman'dan Malatya'ya göç etmiş bir Kürt, annesi Zekiye Kaya ise Erzurumlu bir Türk'tü. Kaya, kendini hep Türkiyeli olarak gördü. Ülkenin değişen yapısıyla birlikte şarkıları ve duyarlılıkları da değişiyordu. Kürt sorununa da duyarsız kalmadı. 1990'lı yıllarda Kürt sorunu ve terör olayları etkisini artırmakta, PKK ve Türk Ordusu karşılıklı olarak saldırılarını sertleştirmekteydi.(Ahmet Kaya, Biyografi, Anonim, b.t.).

Mehmet Ali Birand "Son Darbe:28 Şubat" belgeselinde o yılları şu sözlerle anlatmaktadır:

"1993 yılının ikinci yarısından itibaren devlet işe el koymuş, PKK çok ağır darbe yemiş, istediğini elde edememişti. Ama örgütün siyasi hakimiyeti, halk üzerindeki etkisi kırılmamıştı. PKK onlar için terör örgütü değil, silahlı özgürlük savaşçısıydı. Ankara ise kararlıydı. Terör örgütünün tüm maddi manevi desteği kesilmeli destekçileri yok edilmeliydi. Demokrasi, insan hakları kimsenin umurunda değildi. Tüm yasal ve yasadışı yöntemler devreye sokuldu. Adeta kirli bir savaş başladı." (Son Darbe:28 Şubat, Belgesel, 2012).

Konu, "Ahmet Kaya'nın Sanatçı Olarak Yaşadığı Dönemin Siyasal Koşullarına Genel Bir Bakış" bölümünde anlatıldığından bu bölümde ayrıntıya girilmeyecektir. 1990'lı yıllarda Kürt Sorunu denildiğinde akla gelenlerin küçük bir özeti ülkenin içinde bulunduğu gergin ortamın anlaşılmasına yeterli olacak denli yoğundur. Demokrasi, insan haklarının terör olaylarının artan şiddeti nedeniyle göz

ardı edilmesi, devletin yanında yer alan aşiretlerden oluşturulan koruculuk sistemi, faili meçhul cinayetler, evlerinden alındıktan bir süre sonra başından tek kuşunla öldürülmüş olarak bulunan Kürt düşünür ve işadamları, Kürtçe'nin yasal ve toplumsal zeminde yasaklanması, Kürt kimliğinin kabul edilmemesi, Kürtlere siyaset yolunun kapatılarak milletvekillerinin hapse atılması şiddet olaylarını tırmandırır.

Yine o yıllarda TOBB'un desteğiyle Prof. Doğu Ergil tarafından 6 ilde, yüzlerce denekle konuşularak hazırlanan ve akademik bir çalışma olan Kürt Sorunu Raporu gündemi uzun süre meşgul eder. Doğu Ergil, para karşılığı PKK'yı savunmakla suçlanır ve Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) rapora el koyar. Raporda çatışma bölgelerinde en radikal olması gereken Kürt kesimi ne düşünüyor? Eline silah almış PKK ve Türkler için ne düşünüyor? Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle ilişkilerine nasıl bakıyor? gibi soruların cevaplarına yer verilir. Rapora göre, bölge halkı PKK'dan baskı görmekte ama kendine daha yakın hissetmektedir. Asıl baskının devletten geldiğini söylemekte, devletin kötü muamelesinden, hakaretinden şikayet etmektedir. Ancak halkın Türk devletinden ayrılma talebi yoktur; iş bulmak, çalışmak, anadilini konuşmak ve adam yerine konulmak istemektedir.

“Kürtleri Türk olmaya zorlamak Kürtleri azdırdı ve kültürel nitelik olmaktan çıkarıp siyasal hale getirdi. Türk milliyetçiliği Kürt milliyetçiliğini besledi. Kürt milliyetçiliği, Türk milliyetçiliğinin gayri meşru çocuğudur. Babadan payını istediği zaman tokadı yiyip, dışlanınca o da isyan etti babaya.” (TBMM, 2012).

Siyasetin devre dışı bırakılması, geriye sadece şiddet yolunu açık bırakmıştır. Her gün şehit cenazelerinin gelmesi, terör olayları ve provoke edici söylemler toplumu “Kürt” kelimesinden bile rahatsız olacak bir hale getirmektedir. 1990'lı yılların sonlarına doğru yaşanan 28 Şubat süreci de ülkede askerin ağırlığını artırmıştır. 16 Şubat 1999'da Abdullah Öcalan ülkeler arası bir kovalamacanın ardından ABD'nin de desteği ile yakalanarak Türkiye'ye getirilmiş, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yapılan yargılamadan Öcalan için idam kararı çıkmıştır. Avukatları AİHM'e başvurur. Ancak Öcalan'ın idam edilmesinin ülke çıkarları için olumsuz sonuçlar yaratabileceği kaygısı vardır. Konu siyasal boyutu ve toplumsal etkileri ve

güvenlik kaygıları açısından değerlendirilir. Öcalan'ın Kürt meselesinin çözümünde etkili bir aktör olabileceği düşünülür. Uyum yasaları kapsamında idam cezası kaldırılır ve müebbet hapis cezası alır. Ahmet Kaya şarkıları ve konserleriyle milyonlarca insana ulaşarak, müziğinin yanı sıra resmi ideolojiye duyduğu tepkiyi de ifade eder. Türban sorununun ardından Kürt sorunu konusunda söyledikleri de Ahmet Kaya'nın şarkıları kadar hatta daha fazla toplumun gündeminde yer alır. "Kürt" kelimesinin Türk ulusunun bölünmez bütünlüğüne zarar vereceği algısının oluşturulduğu günlerde, ülkenin bölünmez bütünlüğünü savunduğunu ama Kürt kimliğinin de varlığının kabul edilmesi gerektiğini söyler. Ancak Ahmet Kaya "Kürt" dedikçe, karşısına geçenlerin sayısı ve etkinliği artmaya başlamıştır. Aslında her konserinde, her televizyon programında, uzatılan her mikrofondaki, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmesini değil, birliğini istediğini ve halkların kardeşliğini savunduğunu ifade etmektedir. Devletin bu ülkede Kürtlerin de yaşadığını kabul etmesi, Kürt dilini ve kültürünü tanınması, doğudaki Kürt nüfusun yoğun olduğu yerlere daha iyi eğitim ve yaşam koşulları getirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Hiçbir zaman, hiçbir örgütü desteklemediğini, sanatın örgütler üzeri olduğunu ve örgütlü sanat yapılamayacağını, sadece kendi doğrularını söyleyip şarkılaştırdığını, en doğusundan en batısına kadar Türkiye'yi çok sevdiğini, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü savunduğunu, ancak "Kürt diye bir şey yok" demenin sorunu hiçbir şekilde çözmeyeceğini her konserinde söylemektedir.

Dönemin şartları, ülkenin durumu ve egemenlerin tercihleri Ahmet Kaya'nın sözlerinin anlaşılmasının önünde ciddi bir engel teşkil eder. Bir tür "gürültü" oluşturur ve iletişim gerçekleşmez. Manipülasyon ve kurgu aracı haline getirilen medya, egemenlerin amacına hizmet ederek, olayı kitlelerin algılamasını istediği şekilde düzenleyerek sunar. Medyanın o dönem kitlelerin önüne koyduğu Ahmet Kaya, dostlarının ifadelerinden çok farklıdır.

Şair Yılmaz Odabaşı şu sözlerle anlatır Kaya'yı:

"O, zaafı, muzip, çocuk ve insan yanlarıyla gerçek bir sanatçıydı Ne bir ajitatör, örgütleyici, ne bir militan değil, muhteşem besteler yaparak yüreğinde oturan hayta çocukla kol kola yürüyen afili bir adamdı... Sivil, ele avuca sığmaz, samimi bir adam..." (Odabaşı, 2015).

Ahmet Kaya'nın aslında Türkiyeli birçok solcu gibi, hissederek düşünen, teorik yanı zayıf bir solcu olduğunu ifade eden Soner Yalçın'ın ifadesi ile;

“Kürtlere yapılanlara karşı öfkeliydi. Son kasetine -Kürtçe bilmemesine rağmen- Kürtçe bir şarkı koymak istedi. Bunu, 11 Şubat 1999 tarihinde katıldığı Magazin Gazetecileri Derneği gecesinde açıkladı. Linç edilmek istendi. Sonra cadı kazanına atıldı. Sonra Paris'te başlayan sürgün günleri. Ve sonra sürgüne dayanmayan yüreğinin durması.” (Yalçın, 2010).

Aslında Ahmet Kaya'nın Kürt sorununa bakışı ve tepkisi, türban sorunu ya da 12 Eylül sonrası yaşanan insan hakları ihlallerine karşı duruşundan farklı değildir. Konuşmalarında sürekli olarak insan olmanın onurundan, ülkenin bölünmez bütünlüğünden bahseder. Ancak sözcükler bağlamından koparılarak, egemenlerin kurmak istediği algıya göre anlamlar yeniden oluşturulur. Manipülasyon devreye girince Ahmet Kaya, önce sevenlerine yabancılaştırılarak terör örgütünü destekleyen, vatanına hainlik yapan bir Kürt ve dönemin egemenlerce oluşturulan ruhuna uygun şekilde eşittir PKK'lı ve terörist olarak kurgulanır. Eşi Gülten Kaya, bir röportajında kendisine yöneltilen; *“Ahmet Kaya'nın son yıllarında Kürt kimliğini daha fazla öne çıkarmaya başlamasını nasıl açıklayabilirsiniz?”* sorusuna şu sözlerle cevap vermektedir:

“Önce, onunla hayatı paylaşmış biri olarak bu sorunun içeriğine katılmadığımı söylemeliyim. Benim tanıklık ajandamda, ona ait, kendi kültürel kimliğine ilişkin kesintisiz bir göz yaşarması vardır hep. Adı başka türlü konan ve bu ülke çocuklarının telef edildiği savaşın acısının en çok yükseldiği 1994'te yaptığı albümün (Şarkılarım Dağlara) konseptine bakmalı. Kürtlerin kendilerini parlamentoda temsil haklarının bile baraj sistemi vb. nedenlerle ellerinden alınması, tamamen yok sayılmalarıdır Ahmet'in son çıkışının nedeni. Seçimler yaklaşıyordu ve Kürt halkı en doğal demokratik hakkından bile yoksun bırakılmaya çalışılıyordu, öte yandan, kendisine bu kadar haksızlık yapılan bir halk dünyanın neresinde olursa olsun, Ahmet'in kalbi onların yanında olurdu. Hep söylediğim bir şey var onunla ilgili; O genetik muhaliftir...” (Ahmet Kaya: Haber Ayrıntı: b.t.).

Şarkıları gibi, Türkiye’den gitmek zorunda kalışı ve ölümü de Türkiye’nin görmediğimiz, göremediğimiz gerçeklerinin yansıması oldu. Ülkenin bilinçaltına sinmiş linç kültürünü, insanların egemen düzen tarafından farkında olmadan nasıl ajite edildiğini ve provokasyona açık hale getirildiklerini ortaya çıkardı. Gülten Kaya, *“Kürtçe bilmeyen bir “Yarı-Kürt” olarak Kürt kimliğinin varlığını savunan, Kürt halkına zor zamanlarında moral olsun diye albümüne Kürtçe şarkı koymak isteyen”* Ahmet Kaya’nın bu konuda ailesinde yaşananların da onu etkilediğini söylemektedir:

“Ahmet, babasının annesine karşı duyduğu aşkı, bir Kürt erkeğinin bir Türk kızını sevmesinde yaşanan zorlukları, o iç acısını hep anlatırdı. Baba tarafını mazlum bulurdu ve genetik olarak hep mazlumlardan yanaydı Ahmet...” (Ahmet Kaya: Haber Ayrıntı: b.t.).

3. BÖLÜM

DOĞAN GRUBU VE HÜRRIYET GAZETESİ

Bu bölümde Hürriyet gazetesinin kuruluşundan günümüze kadar geçirdiği tarihsel evrim ve gazetecilik anlayışı Sedat Simavi, Haldun–Erol Simavi, Erol Simavi ve Aydın Doğan dönemleri çerçevesinde ele alınmıştır. Hürriyet gazetesinin neden “amiral gemisi” olarak basında değerlendirildiği ve Hürriyet gazetesinin toplumsal ve siyasal konulardaki yaklaşımları ortaya konulmuştur.

3.1. Hürriyet Gazetesi'nin Tarihçesi

Hürriyet gazetesi yayın hayatına 1 Mayıs 1948 tarihinde başlamıştır. Hürriyet gazetesi içeriği ve basına getirdiği yeniliklerle döneme damgasını vurmuştur. Türkiye'nin 1945-1950 yılları arasında yaşadığı demokrasiye ve çok partili yaşama geçiş tecrübesi farklı alanlardaki gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Dönemin görece özgürleşme ortamı çok partili yılların ilk yıllarında gazetelerin yayın politikalarına da yansımıştır (Alemdar, 1999: 17).

Hürriyet gazetesinin kurucusu Sedat Simavi'dir. Meslek hayatına karikatürist olarak başlayan Sedat Simavi'nin çizdiği karikatürler yayıncılık yapmadan önce çeşitli dergilerde yayınlanmıştır. İlk günlük gazetesini 1920 yılında yayınladı. 21 Temmuz'da okuyucu ile buluşan gazetenin adı 'Dersaadet'dir. Yaşamı boyunca yayıncılıkla ilgilenen Simavi'nin eserleri arasında dergiler ağırlıktadır. Hande, Diken, İnci, Dersaadet, Paytaht, Gülyüz, Hanım, Hacıyatmaz, Yeni İnci, Resimli Gazete, Yıldız, Meraklı Gazete, Yeni Kitap, Arkadaş, Bravo, Yedigün, Karagöz, Karikatür, Model, Yeni Ev Doktoru ve Hürriyet onun bilinen önemli yayınlarıdır. Özellikle Yedigün Dergisi Türk dergiciliğinde bir reform olarak kabul edilir. Baskı tekniği ve içeriği onun 18 yıl çok satan bir dergi olarak kalmasını sağlamış ve dergicilik alanında çığır açmıştır.

Hürriyet gazetesi Simavi'nin önceki yayınlarında denediği türlerin bir araya gelmiş ve bütünleşmiş bir yapısı gibidir. Magazin, moda, çocuk, kadın bedeni, sağlık, spor, polis-adliye-asayiş, dış haberler, siyaset bağlamında ciddi gazetecilik vb.

türlerin hepsi Hürriyet gazetesinde yer almaktadır. Karikatürist Demirci de Simavi'nin karikatürcülüğünün, yayıncılığı açısından önemine dikkat çeker:

“Yayıncılık macerasında karikatürcü olması, mizahçı bir yapıya sahip olması onu diğer yayıncılardan farklı kılmıştır. Çünkü çizerdir ve görsel bir bakış açısı vardır.” (Mizah Haber, 2010).

Hürriyet'in yayımlandığı tarih, Türk basınında biçim ve içerikte yeniliklerin başladığı gün olarak değerlendirilebilir. Büyük fotoğraflar, yalın dille yazılmış haberler, Türkiye'nin sınırlarını aşan, dünyayı kucaklayan bir gazetecilik anlayışıdır. İlk gün çıkan gazetenin birinci sayfasında, çok partili dönemin başat siyasetçileri Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın yazıları yer alır. Böylece dönemin iki siyasi rakibine birinci sayfada vererek Hürriyet, objektif yayın yapacağı mesajını vermiştir.

Hürriyet gazetesini bol fotoğraf ve bol resme dayanan bir anlayışla hazırlayan Simavi'nin gazeteyi çıkartma hazırlıkları sırasında da söylediği gibi “habere göre resim değil, resme göre haber ilkesini” benimsemiştir (Tüfekçioğlu, 1994:165).

3.1.1.Hürriyet Gazetesinin Kuruluşu

Sedat Simavi, Hürriyet gazetesinin yayın hayatına başladığı ilk gün gazetenin başyazarı olarak “Bu gazete” başlıklı yazısında Hürriyet'in amacını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Memleketimizde gelişmeye başlayan demokrasi zihniyetini kökleştirmek ve müdafaa etmek için ortaya atıyoruz ve demokrasinin memleketimizin bünyesine en uygun rejim olduğuna iman etmiş bulunuyoruz... Doğru havadis veren, hakkı gözeten dürüst bir gazete çıkarabilmek için ortaya atıldık. Bu gayeye varabilmek için doğruyu seven, riya, iftira ve haksızlıktan nefret eden okuyucularımızla el ele yürümek istiyoruz.” (Hürriyet gazetesi,1948).

Hürriyet ilk çıktığında sekiz sütun üzerinden altı sayfa olarak yayınlanmıştır. Simavi, içerik olarak da gazetesini mümkün olduğunca çok insana ulaşmasını hedeflemiştir. Hürriyet gazetesinin kurulduğu ilk günden bu yana sahipleri değiştiğinde de değişmeyen, “değişmesi söz konusu bile edilmeyen” ilkesi “halkın gazetesi” olmaya yönelik iddiası olmuştur. Simavi, "orta sınıf aydın okuyucuyu" ortaya çıkararak, Türk gazeteciliğine yeni okuyucular kazandıran yeni bir gelenek oluşturmuştur.

İlginç haberler, kısa başyazı ve yorumlarla, siyasal ve toplumsal sürece daha yeni katılmış bulunan kesimlere yönelik olması da ona bir kitle gazetesi işlevini yüklemiştir (Bulut, 2007).

Hürriyet gazetesinin basına getirdiği yeniliklerinden biri de haber dilinde olmuştur. Babıali'deki haberi uzun yazma alışkanlığı yerine kısa haber yazma biçimini getiren Hürriyet habere bakış açısını değiştirmiştir. Hürriyet gazetesiyle birlikte haber yazımı formatında olduğu gibi köşe yazısı formatında da değişiklikler olmuştur. Zaten Sedat Simavi de Hürriyet'teki yazılarında halkın her kesimine ulaşabilmek için günlük konuşma dilini tercih etmiş; kısa, yalın ve çarpıcı cümleler kullanmıştır:

“Ben yazılarımı dostlarım için yazmıyorum ki; benim okuyucum Samsun'da seyyar köfteci, Adana'da istasyon memuru, İzmir'de tapu kâtibidir. Hoş istesem de ağıdalı yazamam. Yazabildiğim, konuşabildiğim dildir. Bırak onlar daima tumturaklı ve uzun başmakaleleri bilhassa yazmıyorum sansınlar” (Hürriyet gazetesi, 1953).

Hürriyet gazetesinin bugün bilinen ‘Türk Bayraklı’, ‘Atatürk Siluetli’ ve ‘Türkiye Türklerindir’ yazılı logosu gazete kurulduğunda farklıdır. Logosunda, “Günlük Müstakil Siyasi Gazete” ifadesi yer almaktadır. Hürriyet’in logosundaki ifade, Simavi için büyük önem taşımaktadır ve üzerinde düşünülerek, dikkatli bir şekilde hazırlanmıştır. (Özkır: 2012).

Hürriyet gazetesinde yıllarca Simavi ile birlikte çalışan Tahsin Öztin, süreci şu sözlerle anlatmaktadır:

“Başlığın altında önce -günlük tarafsız siyasi gazete- ibaresinin düşünülmesine rağmen Sedat Simavi tarafsız kelimesinin renksiz olduğunu belirterek onun yerine müstakil ibaresinin kullanılacağını belirtmiştir. Sedat Simavi, Bu gazete “Tarafsız değil, müstakil olacaktır. Halkın faydası için lüzumu halinde taraf tutacak, fakat müstakil olduğu için hiçbir zaman tuttuğu tarafın aleti olmayacaktır” (İnuğur,1993: 232).

Simavi Hürriyet’in ilk sayısında yayınlanan başyazısında gazetesinin dayanağını şöyle ifade eder:

“Hürriyet’in bütün kuvveti yalnız kendi maddi imkânlarına dayanarak çıkabilmesindedir. Bundan dolayı da kimseyi gücendirmekten korkmayacak ve kimseyi memnun bırakmak kaygusunu gütmeyecektir” (Hürriyet gazetesi, 1948).

Babıali’de tartışma yaratan ‘Türkiye Türklerindir’ ifadesi için yapılan spekülasyonlardan biri de Hürriyet’in Yahudi sermayesi ile kurulduğu iddialarıdır. Hürriyet gazetesinin ‘Türkiye Türklerindir’ söylemini logosuna koyması dönemin usta yazarlarından Bedii Faik tarafından ‘Yahudi sermayesiyle kuruldu’ iddiasını örtme girişimi olarak değerlendirilmiştir. Faik, Hürriyet’in logosuna Türk Bayrağı konulmasıyla birlikte *“Sedat Simavi, Burla Biraderler’e borcunu asıl şimdi ödedi”* demiştir (Barutçu, 2004: 37).

Bedii Faik’in dile getirdiği ifadeye dayanak oluşturan söylemin öznesi ‘Burla Biraderler’ İstanbul’un ‘Tüccar’ kimliği ile öne çıkan Yahudi ailesidir. Burla Biraderler, Hürriyet’in kuruluşunda, karşılığını reklam ve ilan yayınlatarak almak kaydıyla, Sedat Simavi’ye yardım etmişlerdir. Sedat Simavi borcunu ödediğini ve yedi ceddinin Türk olduğunu açıklamasına rağmen iddialar devam etmiştir (Özkır, 2012).

Hürriyet gazetesi, 1948 Temmuz’unda düzenlenen Londra Olimpiyatları’nda adını daha geniş kitlelere duyurma imkanı bulmuştur. Hürriyet yurt dışına spor muhabiri gönderen ilk gazete unvanı kazanmasının yanında, bu iki spor muhabirinin

yurt dışından gönderdiği fotoğraflar gazetede yayımlanınca büyük ilgi görmüştür. Sedat Simavi'nin bir başka özelliği de Kıbrıs meselesini Türkiye'nin gündemine taşıyan ilk gazeteci olmasıdır. Simavi bu konuda yazılarıyla Türk kamuoyunu yönlendirerek Kıbrıs konusunun “milli dava” haline gelmesini sağlamıştır.

1948-1953 yıllarında Sedat Simavi'nin yönetiminde olan Hürriyet, 1953-1968 yılları arasında oğulları Haldun ve Erol Simavi sahipliğinde yayın hayatını sürdürmüş, 1968 yılında Haldun Simavi'nin gazeteden ayrılması üzerine 1994 yılına kadar Erol Simavi yönetiminde kalmıştır. Gazete 1994 yılından itibaren ise, 1979 yılında Milliyet gazetesini satın alarak gazete işletmeciliğine başlayan Aydın Doğan'a devredilmiştir.

3.1.2. Haldun ve Erol Simavi Dönemi (1953-1968)

Sedat Simavi'nin vefatının ardından Hürriyet gazetesini oğulları Haldun ve Erol Simavi yönetmiştir. Haldun Simavi 28, Erol Simavi 23 yaşındadır. Kurucu olarak Sedat Simavi'nin adı vardır. Bugünkü ‘Genel Yayın Yönetmeni’ pozisyonuna karşılık gelen Yazı İşleri Müdürü unvanının karşısında ise Samih Tiryakioğlu'nun adı yazmaktadır. Haldun Simavi gazetenin yayın politikasıyla Erol Simavi ise idari işleriyle ilgilenmek üzere iş bölümü yapmıştır. Bu döneme Haldun Simavi dönemi de denilmektedir. Çünkü Haldun Simavi, Erol Simavi'den yaşça büyüktür; gazetecilik bilgisi ve deneyimi daha fazladır.

Bu dönemde gazete 8 sayfa olarak çıkmıştır. Pazar ilavesi olarak bazen 12 sayfalık ek verilmiştir. Haldun Simavi ve Erol Simavi dönemi de Hürriyet gazetesi, yapısal ve kurumsal yönlerden önemli yeniliklerin adresi olmuştur. Türk basını, gazetecilik alanındaki birçok yeniliği bu dönemde yaşamıştır. Bir yandan Hürriyet'in daha çok satabilmesi için yeni öneriler üretilmiş, diğer yandan Hürriyet'i çağın son teknolojisi ile donatılmıştır. Türkiye'nin ve dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olayın haber olarak gazeteye yansıtılması temel alınmıştır. Hürriyet'in yaşamın her alanına hitap edebilmesi, farklı alanları farklı heyecanları kuşatabilmesi için projeler ortaya konulmuştur (Özkır, 2012).

Hürriyet gazetesinde bu yıllarda iki kardeş yönetiminde kurumsallaşma açısından önemli adımlar atılmıştır. Simavi kardeşler gazeteciliği destekleyecek ek kurumlar için de yatırım yaparak gazetenin altyapısını güçlendirmişlerdir.

Hürriyet gazetesi siyaset, ekonomi ve dış politika haberlerine geniş yer vermiştir. Gazetenin bu yıllarda periyodik olarak satışının artmasında bu yayınların yanı sıra kitlelerin ilgisini çeken ilan, roman, reklam, resimli roman, spor, magazin, günlük yaşam ağırlıklı eklerin de etkisi olmuştur. Haldun Simavi'nin gazetecilik anlayışının bu süreçte belirleyicidir. Necati Zincirkıran'ın "*Haldun Simavi Günaydın Gazetesini gece sabaha kadar Orhan Gencebay dinleyerek kurdu*" ifadesi de onun kitlelerin ilgisini çekebilecek yayınlar konusunda vizyonu olduğunu göstermektedir (Özkır, 2012).

Bu yayım politikası Hürriyet için kalıcı olmuş; Haldun ve Erol Simavi'nin yönettiği dönemde Hürriyet gazetesi teknolojik anlamda ve gazetecilik alanında gerçekleştirdiği atılımlarla Babıali'de etkin bir konum edinmiştir.

Bu dönemde Hürriyet gazetesi yurt içi ve yurt dışı erişim ağlarını genişleterek satış rakamlarında zirveye çıkmıştır. 1960'li yıllarda Hürriyet 200-300 bin civarında seyreden tirajıyla en fazla satan gazete konumundadır. Süreç içinde satış rakamları da artmaya devam etmiştir. Hürriyet'in tirajı Haldun Simavi'nin ayrıldığı 1968 yılında 650 bin civarındadır.

Ülkeyi sarsan siyasi çalkantılar karşısında yayım politikasını iktidarla uyumlu bir hizaya getirerek ayakta kalabilmeyi başaran gazete, siyasal yaşamı etkileyen ve belirleyen bir güç olmuştur. Uzun yıllar Türk siyasal yaşamının önemli aktörlerinden biri olan Süleyman Demirel için kullanılan "Barajlar Kralı" kavramsallaştırmasını Hürriyet gazetesi, 1964 yılında yapılan Adalet Partisi Kongresi öncesinde kullanmıştır. Hürriyet'in oluşturduğu kamuoyu desteği ile Demirel, favori olarak görülen Saadettin Bilgiç karşısında başarı kazanmış ve Adalet Partisi Genel Başkanı olmuştur.

Hürriyet'in kuruluşundan bu yana olaylara yönelik belirlediği çerçeve ve attığı manşetlerle hegemonyayı (egemen ideolojiyi) yeniden üretmiştir.

Mehmet Barlas'ın bu konudaki tespiti şöyledir:

“Haldun ve Erol Simavi 27 Mayıs darbesini yaşadıkları için askerden ürkmektedir. Yoksa devletin bürokrati, politikacısı filan teferruatlar onlar için... Zaten 27 Mayıs dışında Simavilerin hiçbir korkusu olmamıştır. Bu nedenle Simavi ailesinin genlerinde Orduyu incitmemek vardır.” (Barutçu, 2012: 274).

1960'lı yıllarda gazetenin gücünü Hürriyet gazetesinin Ankara temsilciliğini de yapan Cüneyt Arcayürek şu sözlerle ifade etmektedir:

“Hürriyet, halkın ilgisini çekecek olayları çok renkli biçimde sunabilmektedir. Yepyeni bir gazetecilik anlayışı getirmişti Hürriyet. Halka yakın, halkla birlikte, halkın nabzına göre, doğru haber anlayışını bütün gücüyle benimsemiş ve uygulamaktaydı. Sırası geldiğinde siyasal haberlere yoğun biçimde eğilirdi. Fakat siyasal haberleri o denli vurucu biçimde ortaya koyardı ki, Hürriyet'in yazdığı haber, mutlaka, hemen her kesimde dalgalanmalara yol açardı. Örneğin, mezhep ayrılıklarını körüklediği bilinen bir Diyanet İşleri Başkanını-Atatürkçüler Neredesiniz- başlığı altında haber gibi kullanarak manşetten vermiş, o gün o başkan gitmiş, yerine yenisi getirilmişti. Etkenliği, doğrudan doğruya yönlendirilen bünyesi, halkça tutulan bir gazete olması, gittikçe gücüne güç katıyordu” (Arcayürek, 1984:334).

Haldun Simavi'nin önerisi üzerine iki kardeşin Hürriyet'teki birlikteliklerini sonlandırmışlardır. Hürriyet gazetesi ve Hür Dağıtımın sahipliği Erol Simavi'de kalmış, “Hürriyet yaşadığı sürece Haldun Simavi'nin gazete yayınlamayacağı” ilkesini içeren bir anlaşma yapılmıştır. Ancak Haldun Simavi daha sonra işlerinin kötü gittiğini söyleyerek Günaydın gazetesini çıkarmıştır. Haldun Simavi patronluğunda 26 Kasım 1968'de ilk sayısı çıkan Günaydın Gazetesi, 7 Temmuz 1988'de dönemin ünlü iş adamı Asil Nadir tarafından satın alınmıştır.

Erol Simavi, Emin Çölaşan'a verdiği röportajda, Hürriyet gazetesi yönetiminden ayrılma teklifinin ağabeyi Haldun Simavi'den geldiğini belirtmiştir. Ağabeyinin “İşimiz artık çok büyüdü. Ben de yorulduğum ve yaşlandım. Bu işi aramızda bölüştürülmüştür. Sen gazeteyi mi istersin yoksa dergileri mi?” teklifinde bulunduğu anlatılan Erol Simavi, kendisinin de “Hürriyet'i, Hürriyet Haber

Ajansı'nı ve Dağıtım Şirketlerini aldığını; Fotoroman, bir çocuk dergisi, Pazar dergisi ve kadınlara yönelik moda dergisinin ise abisine kaldığını” ifade etmiştir (Çölaşan, 2006:30).

3.1.3. Erol Simavi Dönemi (1968-1994)

Hürriyet gazetesinde “Erol Simavi dönemi” 1968 yılında başlamıştır. Haldun Simavi'nin ayrılmasıyla Hürriyet'in tek sahibi Erol Simavi olmuştur. O da gazeteciliğe ağabeyi gibi babası Sedat Simavi'nin yanında başlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren gazeteciliğin içinde, mesleğin değişik noktalarında çalışmıştır.

Erol Simavi, Hürriyet'i 25 yıl tek başına yöneterek Türk basın hayatında iz bırakmıştır. Onun döneminde Hürriyet gazetesi gerek yayın politikası gerekse yapısal özellikler bakımından önemli gelişmelere imza atmıştır. Hürriyet'in sahip olduğu “Türkiye'nin en güçlü gazetesi kimliği” pekişmiş ve Erol Simavi birçok özelliğiyle ön plana çıkmıştır. Hasan Pulur, o dönemi şu sözlerle anlatır:

“Hürriyet'teyiz, patron Erol Simavi, yönetici kadrosunu değiştirmiş; bir gece ansızın Nezih Demirkent'i görevden almış, gazeteyi Çetin Emeç ile Arda Gedik'e teslim etmiş, ikisi de babadan gelme demokrat, biri İçişleri Bakanı; ihtilal günü “ya Allah!” diyerek, Harp Okulu'nun penceresinden atlayarak intihar eden Namık Gedik'in oğlu, diğeri de Son Posta Gazetesinin sahibi Bursa DP milletvekili Selim Ragıp Emeç'in oğlu. Gazetede köşesi olan iki yazar var, biri Oktay Ekşi, diğeri de biz. İkimiz de CHP'li tanınıyoruz. -Gidelim Erol Bey'le konuşalım- dedik, endişelerimiz var bizim muhabatımız kim olacak? Erol Simavi'ye çıktık, Oktay Ekşi'nin ağzı laf yapar, üstelik “başyazar etiketi” var. Başladı konuşmaya, derdimizi anlatmaya... Erol Simavi kalktı, bizi ellerimizden tuttu, pencerenin önüne götürdü, Cağaloğlu meydanı cıvı cıvı, insanlar konuşuyor... -İşte sizin muhabatınız!- Önce bir duraksadık sonra anladık, Erol Simavi bize halkı gösteriyor. Kulakları çınlasın... Ayrılıncaya kadar -muhabatımız- hiç değişmedi” (Pulur, 2012).

Erol Simavi döneminde Hürriyet'in bir gazete olmanın sorumluluğunun yanı sıra zaman zaman onun dışına çıkarak toplumsal bir örgütleyici ve kitleleri belirli konular etrafında harekete geçirici katalizör işlevi görmüştür. Bu faaliyetleri arasında 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında başlattığı *"Yeni Bir Yavuz İstiyoruz"*

kampanyası dikkat çekicidir. Kampanya sonucu söz konusu gemi donanmaya teslim edilmiştir. Keza, 1983 yılında Zonguldak Kozlu'da grizu faciasında ölen 96 kişi için başlatılan kampanyada madenci ailelerine yardım edilmiştir. Bu olayın ertesinde gazete; "Hürriyet, okurlarını kara elmas şehitlerinin ailelerine yardıma çağırıyor" başlığı ile yayımlanmıştır. "*Büyük acıya ortak olalım*" manşetini kullanan Hürriyet, gazete olarak 10 milyon 250 bin Lira ile bağışta bulunarak kampanyayı açtığını duyurmuştur. Gazete, Ziraat Bankası hesap numarasını yayımlayarak okurlarını kampanyaya destek vermeye çağırmıştır (Özkır,2012).

Bu süreçte gazetenin logosunda da düzenlemeye gidilmiştir. Hürriyet'in logosu 1 Haziran 1975 tarihinde yenilenmiştir. Logoya 30 Ağustos 1987 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk silueti de eklenmiştir. Erol Simavi, bu durumu, Atatürk'e yönelik sataşmalara bir cevap olarak nitelendirmiştir. 1988 tarihinde de logodaki "*Günlük Müstakil Siyasi Gazete*" ifadesi çıkarılmıştır.

Başyazarlık konusunda Hürriyet gazetesi farklı bir yaklaşım izlemiştir. 1974 yılından itibaren Oktay Ekşi gazetenin başyazarı olmuştur. Böylece gazete sahibi olmayan biri, başyazar olarak görev yapmaya başlamıştır. Hürriyet, Erol Simavi patronluğunda ve Necati Zincirkıran'ın yayın yönetmenliğinde "1 Milyon tirajına" ulaşmış ve bu başarısını manşetten ilan etmiştir.

Hürriyet gazetesinin sahibi Erol Simavi 1977 yılında babası ve gazetenin kurucusu Sedat Simavi adına Sedat Simavi Ödülleri'ni başlatmıştır. Sosyal bilimlerden fen ve sağlık bilimlerine, edebiyat ve sanattan spora kadar pek çok önemli dalda ödül verilmektedir.

Erol Simavi, gazeteyi 1994 yılında Aydın Doğan'a sattıktan sonra yine babası Sedat Simavi'nin kurucusu olduğu Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'ne 500.000 dolar kadar bir bağış yaparak ödülün devam etmesini istemiştir. O zamandan beri Türkiye Gazeteciler Cemiyeti bu ödülü vermeye devam etmektedir. (Kongar, 2012).

Hürriyet'in kurumsal kimliği açısından önemli bir adım da 1 Mayıs 1979 tarihinde Erol Simavi Hürriyet Vakfı'nın kurulması olmuştur. Vakıf, Hürriyet'in geleceğini teminat altına almayı ve Erol Simavi sonrası gazetenin altyapısını sağlamlaştırmayı hedeflemiştir.

Simaviler için ‘halk’ vurgusu önemli olmuştur. Erol Simavi, Hürriyet’in sahibi olduğu yıllarda halk ile siyasi-askeri-bürokratik iktidar arasında dengeli bir ilişki kurmuş ve bunu korumuştur. Siyasi yönü çok güçlü olaylar bile sıradan ve insani bir boyutundan bakılarak işlenmiştir. Erol Simavi 1988 yılında gazeteciliğe bakışı ve Hürriyet’teki uygulamaları konusunda en kapsamlı açıklamaları Emin Çölaşan’a verdiği röportajda yapmıştır. Simavi’ye göre gazetecilikte saygınlık tirajdan daha önemlidir.

Erol Simavi’nin, 19 Nisan 1989 tarihinde dönemin başbakanı Turgut Özal’a yazdığı mektup medya-siyaset ilişkileri açısından önem taşımaktadır. Simavi, “Sayın Başbakan” başlığıyla dokuz sütun üzerinden sürmanşetten verilen açık mektubunda, “Birinci kuvvet Türkiye’de Ordu mu? Hayır, basındır. İkincisi Ordu’dur. Ordu’yu ihtilallere basın hazırlar!” demiştir. Bu açıklama bir anlamda Simavi tarafından dönemin başbakanına verilen “medya muhtırası” olarak değerlendirilmiştir. (Barutçu, 2012: 123).

Erol Simavi yönetimindeki Hürriyet gazetesi 1993 yılında, Cağaloğlu Cemal Nadir Sokak’taki binasından, İkitelli’deki lüks binasına taşınmıştır. (Wikipedia, b.t).

Erol Simavi döneminde Hürriyet’te kısa süreli bir Haldun Simavi dönemi daha olmuştur. 1970 yılının sonlarına doğru Hürriyet’te tirajlar düşmeye ve gazetede işler kötüye gitmeye başlayınca Haldun Simavi kardeşine yardım etmek için Hürriyet’e geri dönmüştür.

Hürriyet gazetesinde, sırasıyla; Necati Zincirkıran, Ferhan Devekuşoğlu, Orhan Erkanlı, Muammer Kaylan, Nezih Demirkent, Çetin Emeç, Seçkin TÜresay, Erol Türegün, Çetin Emeç, Rahmi Turan ve Ertuğrul Özkök genel müdür, genel yayın yönetmeni olarak görev yapmışlardır. Hürriyet, 1994’te Aydın Doğan’a satıldığında Ertuğrul Özkök genel yayın yönetmeni olarak görevine devam etmiştir.

1990’larda ve 28 Şubat’a uzanan süreçte medya-asker ilişkisi yeniden öne çıkmıştır. Neo-liberali politikalar medyayı da bu dönemde etkilemiştir. Sermaye-medya bütünleşmesinin yaşandığı bu süreçte, medya-asker ve medya-siyasetçi ilişkisindeki dengeler dönemin koşullarına göre değişmiştir.

3.1.4. Aydın Doğan Dönemi

Türkiye'nin ekonomik, siyasal, toplumsal yapılanmasında önemli bir kırılma yaratan 24 Ocak Kararları ve ardından gelen 12 Eylül askeri darbesi gazetecilik alanında da pek çok açıdan dönüm noktası sayılabilecek bir dönüşüm sürecini başlatmıştır. Bu sürecin esaslı sonuçlarından biri, gazetecilik alanında küçük ölçekli girişimlerin kısa zamanda ömürlerini tüketmeleri ya da daha büyük yapılara katılmalarıyla birlikte yerlerini büyük sermaye gruplarının egemenliğine bırakmaları olmuştur (Adaklı, 2006a:137).

1970'li yıllardan itibaren alanda yüksek bütçeli teknolojik yatırımlara ihtiyaç duyulması, 1990'ların başında ticari televizyon yayıncılığının başlamasıyla televizyonun gazetelerin önemli bir rakibi haline gelmesi, gazetelerin gelirlerinin önemli bir kısmını reklamların oluşturmaya başlaması vb. bir dizi gelişme gazeteciliği, büyük sermayeye ihtiyaç duyan bir alan haline getirmiştir. Diğer taraftan gelişmekte olan sektörel bir alan, siyasal iktidar karşısında önemli bir güç/araç, rakip sermaye grupları karşısında avantaj sağlayan bir savunma/saldırı silahı, geniş kesimler nezdinde etkili bir prestij ve güç olarak gazetecilik birikimlerini başka alanlarda elde etmiş olan sermaye grupları için de çekici bir alan niteliği kazanmıştır (Duran, 1999:92). Bu süreçte serbest piyasa ekonomisine dayalı, kâr eksenli örgütlenmiş, popüler ticari kitle gazeteciliğinin öne çıktığı gazetecilik alanında sermaye merkezli bir dönüşüm ortaya çıkmıştır.

Koloğlu, 24 Ocak Kararları ile devletin kağıda tanıdığı sübvansiyonu kaldırmasını sonucu fiyatının üç katına çıktığını belirtmiştir. Böylece sadece reklam verme gücüne sahip büyük sermayenin onayladığı yayınların yaşamasına imkan veren bir ortam oluşturulmuştur. 1979'da basının reklam gelirlerinin yaklaşık yarısını oluşturan resmi ilanların payının günümüzde yüzde üçlere inmesinin medyanın büyük sermaye sahibi kuruluşların tam kontrolü altına girmesinin işareti olarak değerlendirmektedir (Koloğlu, 2003:33).

1980'ler Türkiye'sinde sermayenin medyaya girişini özendirecek nedenlerin oluştuğunu belirten Sönmez, bunları;

“Dördüncü gücü paylaşma siyasi çevrelerde itibar görme ve gerektiğinde elindeki silahı savunma yeri gelince saldırı amaçlı kullanma, bu sayede diğer sektörlerdeki yatırımların etkinliğini artırma, (devlet ihaleleri alma, özelleştirmelerden pay alma, devlet bankası kredilerinden yararlanma vb.), devlet teşviklerinden ve diğer rantlardan öncelik kapma, medyayı grubun banka ve şirketlerinin reklamında kullanma, medyayı kullanarak pazarlama faaliyetlerini artırma, finans sektörünün gözde olduğu 1980 sonrası dönemde itibar, güven isteyen finansçılıkta medyadan yararlanma...” olarak sıralamaktadır (Sönmez, 2003:110).

Türkiye’de özellikle 1980 sonrası meydana gelen köklü değişiklikler sonucunda, basın sektörü çok önemli bir alan haline gelmiş ve 1980 sonrası sektöre giriş yapan büyük sermaye ile birlikte profesyonel işletmecilik anlayışı doğrultusunda mal üreten ve yatırım yapan ve serbest piyasa koşullarına göre hareket eden bir sektör haline gelmiştir (Özgen, 2004:64).

Özsever’e göre, süreç 1980’lere kadar “medyanın holdingleşmesi” şeklinde ilerlerken, 1980’ler ve 1990’lı yıllardan itibaren “holdinglerin medyaya girişi”ne dönüşmüştür (Özsever,2004:19). Bu süreç, dönemin önemli gazetelerinden Milliyet’in 1980 yılında işadamı Aydın Doğan satın alınması ile başlamış, toplumsal kaynakların dağılımından hukuki yapıya kadar alanın hemen tüm kural ve gelenekleri yeniden yapılanmıştır.

Erol Simavi, medya dışı sermayenin basına girmesiyle yaşanan değişim ortamına uzun süre direnmiştir. Ancak, 1994 yılında Hürriyet gazetesinin yüzde 25 hissesini Erol Aksoy’a satmıştır. Fakat, Erol Aksoy, geri kalan hisseleri al(a)mayınca gazeteyi Aydın Doğan satın almıştır. Doğan’dan önce gazetenin yüzde 25 hissesini satın alan o dönem Show TV’nin de sahibi olan Erol Aksoy gazeteyi satın almaktan vazgeçme sebebini bir röportajında şu sözlerle anlatmaktadır:

"1994 krizi geldi. Erol Simavi üç kere bana teklif etti. -Bu senin hakkındır, yüzde 25'ini aldın; 70 milyon dolar daha ver, Hürriyet'i aldedi. Bir; Simavi -Oğlumun, Sedat'ın payını öde, benimkini daha sonra ödersin- demesine rağmen, bankacı olduğumdan İktisat Bankası'nı zaafa uğratmamak için 70 milyon dolar ödemek istemedim. İki, ailem istemedi, eşim istemedi. Ben size eşimle ilgili bir şey söyleyeyim. Açıkça bir gün, -Erol ben, ormanda spor yaparken yanımda korumanın koşmasını, çoluk çocuğumun korumalarla büyümesini istemiyorum. Ben medyadan hoşlanmıyorum- dedi. -Medyada en yakın dostlarımız için bile haber

çıkıyor, dostlarımızı kaybediyoruz. Onun bunun ahını alarak yaşamak istemiyorum. Bak eski gazete sahiplerinin ahlarna, ailelerine. Bak Ercüment Karacan'a, bak Erol Simavi'ye, oğullarına, kızlarına, Haldun Simavi'ye. Ben gazete sahibi olmanı istemiyorum- dedi. Ben onu dinledim ve Erol Simavi Bey'e teşekkür ettim." (Aksiyon, 2003).

Milliyet ve Hürriyet ile beraber basında önemli bir güç olan Doğan, Yay-Sat Dağıtım şirketini de kurarak medya, finans, otomotiv, pazarlama, enerji unsurlarından oluşan yapısına Petrol Ofisi'ni de eklemiş ve kendisine yeni bir alan açmıştır. (Bianet, Anonim, b.t).

Gazetenin satışının dillendirildiği günlerden 30 Eylül 1989'da Hürriyet gazetesinin birinci sayfasından, "İnsan Hürriyet'ini satar mı? Satmaz!" şeklinde kamuoyuna seslenen Erol Simavi'nin dönemin iktidarı ve Asil Nadir gibi iktidar tarafından basına sokulan yeni rakiplere yönelik bu meydan okumasından beş yıl sonra, Hürriyet'in manşetinden Türk basınının 'amiral gemisinin' satıldığı açıklanmıştır. 29 Haziran 1994 tarihli Hürriyet'e göre, Hürriyet Holding'in yüzde ellisini Aydın Doğan satın almıştır.

Basının bu yeni döneminde, gazetelerin işleyiş yapısı da değişmektedir. Doğrudan patron adına gazeteyi bir işletme olarak yöneten yayın yönetmeni modeli uygulanmaya başlamış; Hürriyet gazetesi de bu modelin başarılı örneklerinden biri olmuştur (Adaklı, 2006b: 417).

Aydın Doğan'ın Hürriyet'i satın almasından sonra Hürriyet İcra Kurulu Başkanlığı görevini de üstlenen Ertuğrul Özkök, gazetecilik ile yöneticilik işlerini birlikte yürüterek grubun iş ilişkilerini patron adına takip etme sorumluluğunu da üzerine almıştır.

Aydın Doğan dönemi ile birlikte, Hürriyet gazetesindeki ilk yapısal değişikliklerden biri çalışanların sendikal hakları konusunda olmuştur. Doğan, sendikalaşmaya karşı olmuştur. Sendika üyeliğini devam ettiren gazetecilerle yollarını ayırmıştır. Aydın Doğan, Milliyet gazetesinde gerçekleştirdiği uygulamayı Hürriyet gazetesini satın aldığımda hayata geçirmiş ve Hürriyet'teki sendikasızlaştırma hareketi onun satın almasından sonra başlamıştır (Özkır, 2012).

Hürriyet gazetesinde yeni dönemin getirdiği zorunlu değişimlerin, teknolojik gelişmenin ve büyümenin dışında ana tema ve duruş noktasında önemli bir değişim yaşanmamıştır. Doğan Medya Grubunun, 2002 yılında Hürriyet gazetesini ve Doğan Medya Grubu'na bağlı tüm yazılı ve görsel kuruluşları kapsadığı belirtilmiştir. 20 başlık altında toplanan Yayın İlkeleri'nin duyurusunu yapılmıştır. Bu ilkelerle birlikte 6 maddeden oluşan “Hürriyet'in Değerleri”ne de yer verilmiştir. Bu değerler; demokratik, özgürlükçü, laik, farklılıklara ve basın etiğine saygılı ve toplumsal sorumluluk sahibi olmak şeklinde açıklanmıştır.

Aydın Doğan döneminde uzun süre Hürriyet'in Genel Yayın Yönetmeni olarak görev yapan Ertuğrul Özkök, Hürriyet el değiştirmeden önce 17 Nisan 1990 tarihinden itibaren Erol Simavi döneminin son yayın yönetmeni olarak künyede yer almaktadır.

Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Doğan Yayın Holding (DYH); gazete, dergi ve kitap yayıncılığı, televizyon, radyo yayıncılığı ve yapımcılığı, internet, dijital dünya, basım, dağıtım ve yeni medya alanlarında faaliyet göstermektedir. Doğan Yayın Holding A.Ş., 1980 yılında Miltaş Milliyet Basım Malzemeleri İthalat ve Ticaret A.Ş. ismiyle kurulmuş olup 1981 yılında Milliyet Yayın A.Ş. adını almıştır. Kasım 1994'te, Doğan Yayın Holding A.Ş. adını aldıktan sonra Şubat 1996'da Hürriyet Holding A.Ş. ile birleşmiştir. Doğan Yayın Holding, Sermaye Piyasası Mevzuatı ve Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemelerine tabi olup; hisseleri 6 Ağustos 1998 tarihinden itibaren İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem görmektedir (DYH, Faaliyet Raporu, 2012).

3.2. Türk Basınında Amiral Gemisi Olarak Hürriyet Gazetesi

Emre Kongar, Hürriyet gazetesi için kullanılan “Amiral Gemisi” nitelemesinin ilk olarak Çetin Altan'ın gazetede yazısının başlığında ortaya çıktığını belirtmektedir. (Kongar, 2011).

Bu niteleme, basında bir çok konuda ilklerin gazetesi olarak bilinen, daha da önemlisi, “gündem belirleyen-gündem bozan” manşetleriyle, Hürriyet'in öncülüğünü ve etki gücünü yansıttığından geniş kesimlerce kabul görmüş ve Hürriyet'in ellinci

kuruluş yıldönümü için yayınlanan anı kitabının başlığında “Amiral Gemisi’nin Seyir Defteri 1948-1998” şeklinde kullanılmıştır. (Özkır, 2012).

Türkiye’de gazetecilik alanında uzun bir dönemde belirleyici pozisyonda bulunan, en çok satan, popüler, ticari kitle gazetesi Hürriyet, kuruluşundan bu yana ülkede kamuoyu yaratmış ve ulusal kimliğin toplumsallaşmasının merkezinde yer almıştır. Logosunda yer alan “Türkiye Türklerindir” yazısı, Türk bayrağı ve Atatürk silueti de hegemonik yaklaşımını ortaya koymaktadır. Taha Akyol, 2011 yılında Hürriyet gazetesine başlarken “Neden Hürriyet?” sorusuna “Amiral Gemisi de ondan...” cevabını verdiği yazısında, Hürriyet’in toplum üzerindeki gücünü şu sözlerle anlatır:

“Sosyolojik anlamda, toplumu oluşturan farklı düşünsel yapıların yaklaşımları ışığında bakıldığında Hürriyet’in bir şekilde önem verilen, bakılmadan geçilemeyen daha doğrusu güçlü olduğuna inanılan bir gazete olduğu inancı dikkat çekmektedir. Sol çevreler-de olsun, liberal çevrelerde olsun ve İslamcı çevrelerde olsun hakim algı bu eksendedir. Hürriyet gazetesinde öne çıkartılan bir haberin mutlaka belirli güç ilişkileri kapsamında ve bir yerlere verilmesi gereken mesajı içerecek şekilde kurgulandığına dair inanç, farklı kesimlerde yerleşik bir alışkanlık kazanmıştır” (Akyol, 2011).

3.3. Egemen İdeoloji ve Hürriyet Gazetesi

Egemen güçler kavramı, hayatın gerçeklerini kavrama gücünden yoksun bırakılmış bir bilincin oluşmasına neden olan, manipülasyon amaçlı, kasıtlı olarak üretilen mesajlarla gerçeğin kusurlu bir şekilde algılanmasını amaçlayan kesimi tanımlamaktadır (Schiller,1993:9). İnsan zihninin manipülasyonu, toplumun hakimiyetini elinde bulundurmak isteyen seçkinlerin, kitleleri kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirmesinin araçlarından biridir (Freire, 1971, s.144; akt: Schiller,1993: 81). Egemen ideolojinin de kurgulanan düzenin devamı için devletin ideolojik aygıtları tarafından yeniden üretilmesi gerekmektedir.

Bir araştırmada basın kuruluşları arasından neden Hürriyet gazetesinin inceleme amacıyla seçildiği şöyle anlatılmaktadır:

“...resmi ideolojiyi her gün yeniden üreterek zihinlerde canlı kalmasına hizmet eden, Türkiye’de yazılı basının önemli bir temsilcisi olan Hürriyet gazetesi olarak belirledik. Ülkemizde yazılı basının ulusal kimliği ve dolayısıyla ötekiyi yeniden ürettiğine dair en belirgin örneklerden biri Hürriyet gazetesidir. Bu nedenle çalışmamız Hürriyet gazetesi ile sınırlandırılmıştır” (Benol,2012).

Aynı çalışmanın sonuç bölümünde ise,(1 Ocak 1980- 31 Aralık 2009) yılları arasındaki 30 yıllık süreyi kapsayan incelemede, “Hürriyet’in haber başlıklarının ‘öteki’ne karşı düşmanlık üretmek üzere özellikle seçilmiş gibi” olduğu belirtilerek, Gazetenin mizanpajının bile bu amaç doğrultusunda yapılandırıldığı düşüncesinin uyandığı ifade edilmektedir. Bu durumda, ulus devlet inşa sürecinde, egemen ideolojinin bakış açısına uygun görünmektedir.

Hürriyet gazetesinin yayınları ülkenin siyasi tarihini etkilerken, döneminin siyasi yapısından da etkilenmiştir. Ancak Hürriyet gazetesinin belirli siyasi partilerle veya belirli siyasi kişilerle süreklilik taşıyan bir ilişkiye girdiğini söylemek zordur. Yayınlarına bakıldığında Hürriyet’in ilişkilerini dönemselsel olarak ve ilkesel düzeyde değerlendirmek daha açıklayıcı olacaktır. Gazetenin kendine özgü çıkar mekanizması ve ilkesel duruşunun sınırları bu durumda etkilidir. Bu ilkesel duruşun yönü zaman ve zemine göre ideolojik renkler taşır. Yakın siyasi tarihimiz içinde aktör olan Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Turgut Özal, Tansu Çiller, Necmettin Erbakan, Deniz Baykal ve Tayyip Erdoğan gibi siyasetçilerle Hürriyet’in ilişkileri ‘koşullara göre’ vurgusunu kuvvetlendirecek bir içeriğe sahiptir. Bazı siyasetçilerle ilişkilerin seyri daha uzun süre ve olumlu devam ederken bazılarıyla çok daha kısa olmuştur. Esas belirleyici olan ise zemine göre ideolojik yaklaşım ile gazete ve onunla paralel seyreden şirketlerin çıkar mekanizmasıdır (Özkır,2012).

Hürriyet’in kurulduğu tarihten bu yana devlet gazetesi olduğu yaygın bir düşüncedir. Zaman Gazetesi’nde 10.09.2002 tarihinde yayınlanan Nuriye Akman’la yaptığı röportajda Aydın Doğan’ın konuyla ilgili sözleri dikkat çekicidir: Doğan, Milliyet’in “mek parmak (*az biraz solda*)” olduğunu söylemiş, Akman’ın “*Milliyet mek parmak soldaysa, Hürriyet nerede?*” sorusu üzerine ise; “*Hürriyet, devlet gazetesi daha çok*” cevabını vermiştir.

Hürriyet, “devlet gazetesi” niteliğini haklı çıkaracak şekilde ülkede demokrasinin askıya alındığı 27 Mayıs Darbesi, 12 Mart Muhtırası, 12 Eylül Darbesi, 28 Şubat Sürecinde askerleri desteklemiş hatta 12 Mart Muhtırası ve 12 Eylül Darbesi öncesinde yaptığı yayınlarla askeri müdahalelerin altyapısını oluşturacak bir politika izlemiştir. Daha önce de bahsedildiği üzere Sedat Simavi, 1988 yılında Hürriyet gazetesinin sürmanşetinden Başbakan Turgut Özal’a hitaben bir mektup yayınlamış ve “*Türkiye’de birinci kuvvet basındır. Çünkü Ordu’yu darbe yapmaya basın hazırlar.*” demiştir.

Türkiye’nin ulusal güvenliği kapsamında öne çıkan Kıbrıs konusunda Hürriyet ile devlet politikası aynı düzlemde, birbirini besleyerek ilerlemiş ve Hürriyet gazetesi ulusal güvenlikle paralel bir yayın izlemiştir. Hürriyet gazetesinin, kuruluşundan bu yana devam eden Kıbrıs konusuna duyarlılığı 1974 Kıbrıs Harekati’nden önce konuyla ilgili haberlere geniş şekilde yer verilerek belirgin hale gelmiştir. 19 Temmuz 1974 tarihli gazetede “*Savaş mı?.. Hayır, ama...*” başlıklı ve Hürriyet imzasıyla yayınlanan yazıda:

“*Biz savaş istemeyiz ama gerektiği zaman savaşacak millet biziz*” cümlesiyle gazete, hükümetin kendisi gibi tavır almış, taraf olmanın da ötesine geçerek; egemen ideolojinin sözcüsü değil sahibi olduğunu ima etmiştir (Hürriyet Gazetesi, 1974).

Yine, 12 Eylül, Hürriyet gazetesinde olumlu bir bakış açısıyla karşılanmıştır. Darbe haberi Hürriyet gazetesi tarafından “Ordu Yönetime el koydu” manşeti ve Kenan Evren’in gülen yüzlü fotoğrafıyla birlikte verilerek askerin yönetime el koyma gerekçesini anlatan bildiri ve yapılması gerekenlere de ilk sayfada yer bulmuştur. Bu dönemde, Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerde Kenan Evren’i öne çıkartan, onun insani yönlerine atıfta bulunan ya da darbeyi haklılaştıracak argümanların yer aldığı haber ve fotoğraflar yayınlanmıştır.

Hürriyet gazetesinde 1980’li yılların ikinci yarısından sonra ağırlıklı olarak PKK’nın eylemleriyle ilgili haber ve yorumlar yer almaya başlamaktadır. Bu dönemde yayın politikasını ulusal güvenlik, milli bütünlük kavramları ile şekillendiren Gazetede bu tür haberleri kınayan bir dil ve devletin bölünmez bütünlüğüne vurgu yaparak yayınlamıştır.

Doğan Grubu'nun sahibi olduğu Posta Gazetesi'nde yazan Mehmet Ali Birand, verdiği bir röportajda, askerle arasının “Emret Komutanım” kitabı ile açılmaya başladığını, Öcalan ile yaptığı röportaj ve yazılarında “Kürt sorunu”ndan bahsetmesi nedeniyle mesafenin büyüdüğünü ifade ederek neden Milliyet değil de Posta Gazetesi'nde yazdığını anlatmıştır. Aytav'ın Hürriyet'i de hatırlatması üzerine Birand'ın verdiği cevap dikkat çekicidir:

“Hürriyet, devletin gazetesidir. (Posta'da) Kimse bana şunu yazamazsın, bunu yazarsın demiyor. Rifat Ababay falan bu konuda hiç bir şey söylemiyor. Askeri yazma diyen yok. Askeri övmek zorundasın diyen yok...Devletin gazetesi derken devletin satın aldığı gazete anlamında söylemiyorum. Ama devlettir. Devlet için herşeyi yapar... Devlet adına çalışan gazetedir Hürriyet. Ne olursa olsun her zaman devlet adına çalışır.Her şeyden önce devlete destek olur Hürriyet. -önce devlet- der” (Haber 7, 2011).

Ertuğrul Özkök'ün ayrılmasının ardından gazetenin genel yayın yönetmenliğine gelen ancak beş yıl sonra istifa eden Enis Berberoğlu da Aksiyon Dergisine verdiği röportajda, Hürriyet'in “yerleşik düzen”in gazetesi olduğunu; yani kurulu düzenin devamını sağlamak için yayın yaptığını belirtmiştir:

“Hürriyet, yöneten bir gazete. Medya mahallesinin iktidarı ve biz o iktidar dilini kullanırız. Ve biz anayasal müesses nizamın devamı için çalışırız. Üzerinde yazıyor, -Türkiye Türklerindir- ve-Atatürk portresi-. Böyle bir iddia arkasında hiçbir değerler manzumesi olmadan durmaz orda. Sırtır düşer.”(Aksiyon,2015).

4. BÖLÜM

HÜRRİYET GAZETESİNİN AHMET KAYA OLAYINA YAKLAŞIMININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

4.1. Magazin Gazeteciler Derneği Gecesi ve Ahmet Kaya Olayı

Magazin Gazetecileri Derneği (MGD) Türkiye'de magazin muhabirlerinin, yönetmenlerinin, yazarlarının üye olduğu 1992 yılında kurulan bir dernektir. Dernek MGD Altın Objektif Ödülleri adı altında her yıl çeşitli dallarda ödüller vermektedir. (Wikipedia, b.t.).

Sanat hayatı boyunca onlarca ödül alan, çeşitli kurumlar, televizyonlar, gazeteler, dergiler tarafından halk oylamalarıyla defalarca yılın sanatçısı seçilen Ahmet Kaya, birçok yardım kuruluşu ve demokratik kitle örgütünden de onur ödülleri almıştır. Magazin Gazetecileri Derneği'nin halk oylaması sonucu Ahmet Kaya, 1998 yılında yaptığı "Dosta Düşmana Karşı" albümü ile "Yılın Müzik Yıldızı" seçilmiştir.

1999 yılında MGD'nin başkanlığını yapan Uğur Güneri, Ahmet Kaya'nın albümünün satış rekorları kırdığı günlerde Kaya'ya "Yılın Müzik Yıldızı" ödülünü verdiklerini söylemektedir. Tören Gecesi Kaya'nın olacakları hissetmiş gibi ısrarla arka masalarda oturmak istediğini belirten Güneri o gecenin başlangıcını şu sözlerle anlatmaktadır:

"Ahmet salona girdiği zaman soğuk bakışlar oldu. Onun politik bir duruşu ve lafını esirgemeyen tavrı vardı. O zamanki çoğunluk da bunu tedirginlikle karşılıyordu. -Kurban olayım, damara basma. Tatsız bir şey çıkmasın.- dedim. -Merak etme Uğur ağabey, hiçbir şey olmayacak.- dedi. Kürtçe şarkı okuyup, klip çekeceğini söylemesiyle kıyamet koptu." (Zaman, 2009).

Olaylara sahne olan gecede, Derneğin Başkan Vekilliğini yapan Ali Eyüboğlu da Güneri ile benzer bir açıdan, dönemin ruh halini ve Ahmet Kaya'ya ödül verilmesi sürecini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Teröre kurban verdiğimiz her şehidin ardından PKK'ya duyulan öfkenin daha da arttığı yıllar... Kürtçe şarkı söylemenin önündeki yasal engeller kalkmasına rağmen zihinlerdeki prangaların henüz çözülmediği günler... 'Kürt realitesi' dediği için medyanın ve şov dünyasının uzak durmaya özen gösterdiği Ahmet Kaya'nın siyasi kimliğini bir yana bırakıp, sanatçı kişiliğini takdir edip, -Yılın Şarkıcısı- seçip, ödüllendirmişiz... O olaydan sonra DGM savcısı, MGD Başkanı olarak Uğur Güneri'yi ifadeye çağırıp, “Niye bu adama ödül verdiniz?” diye sorduğuna göre varın siz hesaplayın o günkü koşulları...” (Eyüboğlu, 2012).

Gülten Kaya, MGD Ödül Töreni için davet edildikleri sırada Ahmet Kaya'nın Kürtçe şarkı okumak için hazırlıklarını yaptıkları albüm çalışmasında olduğunu ve gitmek istemediğini belirterek yaşananları şu sözlerle anlatmaktadır:

“Aynı kurum (MGD), 2. kez yılın sanatçısı ödülünü veriyordu. Nezaketle reddettim aslında. Bir de yoğun günlerimizdi. -Ödülü var-dediler. Ahmet sıkılıyordu böyle yerlere gitmekten; ben çok ısrar ettim. Orada gazeteciler var, bir sanatçının yeni repertuarını burada açıklaması, son derece sıradan bir açıklamaydı bizim açımızdan. Ama ilk defa kendi anadilinde şarkı okuyacak olması da haber değeri taşıyordu. Bunun şöyle algılanması da mümkün geliyordu bize. Bunu kullanıyor muyuz, bunun üzerinden başka şey mi amaçlıyoruz. O nedenle burada açıklamak istedi. Ağzından Kürtçe kelimesi çıktığı anda salondan bir uğultu yükseldi. Hakaretler, yuhalamalar duyulmaya başladı. Şarkısını söyledi ve sahneden indi. Bu ödül gecesinden evvel hiçbir konuşma kurgulamadı. Ama bir insanın özellikle bir sanatçının etkilendiği biriktirdiği şeyler vardır. Ahmet Kaya, zaten yüreğinden gelen şeyleri söyleyen bir insandı. O dilin varlığına ve o kültürün varlığına dikkat çekmek ve o halka da selam sunmaktı amaç, o hakaretler o kadar incitici ve kırıcıydı ki... (“Sünnetsiz p...k” , bölücü vatan haini, sen İmralı'ya git, Öcalan'ın yanına git) Bunu orada sözüm ona Türkiye'nin seçkinleri yapıyor. Medya temsilcileri, sanatçılar... Şirazesinden çıktı her şey. O sırada bunu tetikleyen çok önemli bir şey oldu. Sahneye çıkan, şarkısını söylerken bir anda şarkısını değiştirdi ve doğaçlama yapmaya başladı. Asıl o çok tetikleyici oldu salondaki bu kötü ve ürkütücü havanın artmasında. Şarkıyı söyleyen, bizim masaya bakarak adeta bize ithaf ederek;-vatan bizim siz elsiniz- dedi. Bu hava yaratıldı salonda.” (Ahmet Kaya: Biyografi:Anonim: b.t.).

Ne olmuştu da insanların beş dakika önce alkışladıkları bir sanatçı, aynı kişiler tarafından; aynı ortam ve koşullar devam ederken, söylediği bir sözcük “Kürtçe” veya bir cümle “Kürtçe bir klip yapacağım” nedeniyle edilmek istenmişti? Ayrıntıya girmeden Ulus Baker’in kanaat kavramı ve oluşumunu anlattığı, aynı zamanda doktora tezi de olan “Kanaatlerden İmajlara” kitabında yer alan birkaç cümlesi ile bu sorunun cevabına yaklaşmak mümkün olabilir. Günümüz geç dönem modern toplumlarının kanaat toplumları olduğunu ifade eden Baker, kanaatleri, başta görsel medya olmak üzere diğer kitle iletişim araçları ile birlikte dolaşıma sokulan; kitleler tarafından alımlanma sürecinde bilinçlerine, diline, sorularına cevap verme pratiklerine yerleşen ve ideolojik temele üretilen ve şekillendirilen basmakalıp düşünce ve ifadeler olarak tanımlamaktadır. Günümüz toplumunda kanaatler sadece söylemler ve ideolojilerle değil aynı zamanda insanların imajlarla düşünen bireyler olması nedeniyle imajlarla da oluşabilmektedir (Baker,2010:23).

Ahmet Kaya’nın 1990’lı yılların özellikle ikinci yarısından sonra Kürt sorununun şiddeti ile birlikte artan tepkisel söylemi ile gerçekte anlatmak istedikleri görmezden gelinerek, egemen ideolojiyi temsil eden medya tarafından zaman içinde basmakalıp oluşturulan “PKK sempaticanı” imajı insanların zihinlerine yerleştirilmiş ve linç için altyapı oluşturulmuştur. Kürt sorununun siyasetle çözüm yollarının kapandığı, terörle bir tutulduğu, askerin hemen her gün şehit verdiği bu zaman diliminde, insanların algısı manipülasyon için elverişli hale getirilmişti.

Gülten Kaya da Ödül Töreni ve sonrasında yaşananların kurgulanmış bir süreç olduğunu söylemektedir:

“O kadar kurgulanmış bir süreç ki bu, çünkü hemen ertesi gün bazı haberler servis edildi. Bazı kurmaca fotoğraflar bazı kurmaca mantıklarla haber yorumları yapılmaya başlandı. Adeta -Ahmet Kaya vatana ihanet eden bir adamdır; kellesi vurula!..- yaratılan hava buydu. Evine tehdit telefonları geliyor, aracı kurşunlanıyor, çocuğu okulda sözlü tacizlere uğruyordu ve yeni manşetlerle nefret tohumlarını ekmeye devam ettiler” (Ahmet Kaya: Biyografi: Anonim: b.t.).

MGD, olaylı geceden 13 yıl sonra, yaşananlara “ev sahibi” olmaktan duyduğu üzüntüyü dile getirmek için 18. Altın Objektif Ödül Töreninde “Ahmet Kaya Özel Ödülü” vermiştir. Ödül Gülten Kaya’nın izni ve isteği üzerine, Ahmet Kaya’nın bağlamacısı ve orkestra şefi Ümit Yılmaz’a verilmiştir.

4.2. Magazin Gazetecileri Derneği’nin Ödül Töreninde Ahmet Kaya’nın Konuşması

10 Şubat 1999’da Magazin Gazetecileri Derneği tarafından Princess Otel Kongre Salonu’nda düzenlenen törende, “Yılın Müzik Yıldızı” olarak anons edilen katılımcıların alkışlarıyla sahneye gelen Ahmet Kaya’nın ortalığın karışmasına neden olan konuşması şöyledir:

"Ben bu ödül için İnsan Hakları Derneği'ne, Cumartesi Anneleri'ne, tüm basın emekçileri ve tüm Türkiye halkına teşekkür ediyorum. Bir de bir açıklamam var; Şu anda hazırladığım ve önümüzdeki günlerde yayımlayacağım albümde bir Kürtçe şarkı söyleyeceğim ve bu şarkıya bir klip çekeceğim. Aramızda bu klipi yayınlayacak yürekli televizyoncular olduğunu biliyorum, yayınlamazlarsa Türkiye halkıyla nasıl hesaplaşacaklarını bilmiyorum."
(Ahmet Kaya: Biyografi: Anonim: b.t.).

Konuşmaya karşı protesto sesleri yükselirken Ahmet Kaya, elinde ödülüyle şarkısını söylemiştir. Şarkısını bitirip yerine doğru yöneldiği sırada yuhalama sesleri yükselmiş; Kaya, şarkısını bitirince, kendisine tepki gösterenlere, “O ‘Yuh’ çeken arkadaşların kafasına vura vura Kürt realitesini kabul ettireceğiz” demiştir.

Çalışma süresince Ahmet Kaya hakkında ulaşılabilen tüm görüntülü belgesel çalışmaları izlenmiştir. Törende yaşananlar, daha sonra bir çok haber yayınında da verilmiştir. Bu kaynaklardan elde edilen gözleme göre; Ahmet Kaya’nın sözleri üzerine salon karışmakta ve insanların büyük bölümünün yüzlerinde öfke ve nefret, bazılarında ise şaşkınlık izleri belirgin olarak görülmektedir. Yaşanan kargaşa sırasında Ahmet Kaya’nın eşi ile oturduğu masaya çatal ve bıçak fırlatılmış, görevli garsonlar, masanın önünde durarak Ahmet Kaya ve eşini atılan çatal ve bıçaklardan korumaya çalışmıştır. Bu sırada sahneye sıradaki şarkıcı davet edilerek salonun

sakinleşmesi istenmiştir. Sahneye gelen Serdar Ortaç, şarkısının sözlerini değiştirerek “Bu devirde kimse sultan değil, hükümdar değil, padişah değil/ Atatürk yolunda tüm Türkiye/ bu vatan bizim/ellerin değil” şeklinde söylemiş ve ardından 10. Yıl marşını okumuştur. Bu süreçte salondaki gerginlik artmış, salondakiler ayağa kalkmıştır. Sahneye gelen dönemin ünlü TV haber sunucularından Reha Muhtar, tüm salonu “Memleketim” şarkısını söylemeye davet etmiş, törene katılanların büyük kısmı sahneye gelerek şarkıyı birlikte okumuşlardır. Olayların büyümesi üzerine Ahmet Kaya ve eşi, güvenlik görevlileri ve kamera çemberi içinde salondan çıkartılmıştır. Tören Show TV’den de canlı olarak da yayınlanmıştır.

Törende bulunanlardan Arda Uskan o gece yaşanan ve kimilerince anlaşılması zor görünen tepkileri, daha sonra “Ahmet Kaya ve O Gece...” başlıklı yazısında şöyle anlatmaktadır:

“Bağırışlar, küfürler, çatal kaşık fırlatmalar... Aralarında tanıdık bir yüz, -Atın bu adamı dışarı... Atın- diye canhıraş bağırıyor. Kanım donuyor sanki. Yılların solcusu yönetmen Tunca Yönder bu. Ve eski bir dostum Şenay Düdek, kendinden geçmişçesine haykırıyor. Savaş Ay ve Nurettin Soydan çatal bıçaklara göğüs gererek ortalığı yatıştırmaya çalışıyorlar ama nafile. Ahmet Kaya ise oturduğu masada şaşkın bir şekilde TV kameralarına derdini şu cümlelerle anlatmaya çalışıyor, Yıllarca Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü savundum. Ama Kürt realitesini kimse inkâr edemez. Sadece bunu söyledim... Yıllar önce Turgut Özal'ın söylediği iki sözcük bu aslında: -Kürt realitesi...- Ama salondaki isterik çılgınlıklar bitmek bilmiyor... Cehenneme git... Kürt diye bir şey yok... Herkes ayaklanmış... Polisler geliyor, Ahmet Kaya bir medya ordusu ile o lüks otelin arka kapısından apar topar kaçırılıyor. O anda Serdar Ortaç çıkıyor sahneye ve popülizmin en müthiş örneklerinden birini vererek, -Bu dünyada kimse sultan değil, Atatürk'ün yanındayız ve bu vatan bizim" diyor. Sonra 10. Yıl Marşı'nı söylemeye başlıyor. O anda salondaki tüm sanatçılar çılgına dönüyor. Reha Muhtar, birlik ve bütünlüğümüz adına herkesi -Memleketim- şarkısını söylemek için çağırıyor.” (Uskan,2009).

4.3. Magazin Gazetecileri Derneği Ödül Töreni’ndeki Olayla İlgili Basında Yer Alan Haberler ve Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinde, MGD Ödül Töreni’nin ardından 12 Şubat 1999 tarihinde “Ahmet Kaya’ya Onuncu Yıl Marşıyla Tepki”, 14 Şubat 1999’da “Ayıp

Ettin ‘gözüm” manşeti ve 16 Şubat 1999’da da “Hapis’te 1 Saat” başlıklı haber yer almıştır. Gazete olaydan yaklaşık 5 ay sonra, 20 Temmuz 1999 tarihinde Ahmet Kaya için “Vay şerefsiz” manşetini atmış ve 2 Ağustos 1999’da bu haberin devamı niteliği taşıyan “Şerefsiz işbaşında” haberini yayınlamıştır. Bu haberlerle ilgili ayrıntılara, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilmiştir.

Posta Gazetesi, 12 Şubat 1999’da, “Kaya Şov Yaptı, Ortalık Karıştı” başlığıyla Ahmet Kaya’nın ödül töreninde söylediği sözleri çarpıtarak vermektedir:

"Bu ödülü Kürtlük adına alıyorum. Kürtçe klip çekeceğim. Bu klibi yayınlamayan televizyonların tepesine bineceğim. Kürtlüğümü kafalarına vura vura kabul ettireceğim” (Kütahyalı,2011).

Akşam gazetesi; 12 Şubat 1999 günü, ödül töreninde bulunan Savaş Ay’ın o dönem küs olan Mahsun Kırmızıgül ve İbrahim Tatlıses’i barıştırmasını konu alan “Akşam Barıştırdı” haberini birinci sayfadan ve "Ahmet Kaya’nın -Kürt kimliğimi kafanıza vura vura kabul ettireceğim- sözü ile gölgelenen gece İbo-Mahsun barışı ile coşturdu-" anonsuyla vermektedir. (Tatari, 2015).

Akşam Gazetesi’nde 13 Şubat günü küçük bir haber yayınlanır ve yine aynı gün gazetenin köşe yazarlarından Emin Pazarcı, “Densizlik” başlıklı yazısında, Ahmet Kaya’ya "Densiz" diye hitap ederek şunları söylemektedir:

"Sabrın bir sınırı var. Adam popülerliğini kaybetmiş politik kimliği ile gündeme gelme çabası içinde. Hak ettiği cevabı Cumhuriyet marşı ile aldı. Gösterilen tepki çok doğal." (Pazarcı,1999).

Milliyet gazetesinde 12 Şubat 1999’da haberi birinci sayfadan “Kaya’ya 10. Yıl Marşı” başlığı ile verilmekte; “Salondan polis koruması ile çıkabilen Kaya’ya cevaben Reha Muhtar, ‘Memleketim’ şarkısını Serdar Ortaç’tan istedi” şeklinde Hürriyet’in verdiği haberin çerçevesinde ama daha yumuşak bir dil kullanılmaktadır.

Bunların yanında az da olsa Ahmet Kaya'nın yanında olan, az da olsa olayı eleştiren tepkiler de gelmektedir. 14 Şubat 1999 tarihinde, Hasan Cemal, Cumhuriyet gazetesindeki yazısında yaşananlardan duyduğu üzüntüyü ifade ederken Radikal gazetesinden Arda Uskan da benzer şekilde, "*Ayıptır, Ayıp*" başlıklı yazısı ile törende Ahmet Kaya'ya yapılanları ve tepki gösterenleri eleştirmektedir.

Olayın yaşandığı 10-11 Şubat 1999 gecesinin ardından, 12 Şubat Cuma ve 13 Şubat Cumartesi günleri, Hürriyet'in olayın akış seyrini değiştiren "Ayıp Ettin 'gözüm' manşetine kadar o geceyle ilgili birkaç ufak tefek haber gazetelerde yer almıştır. Bu haliyle olay, toplumsal linç oluşturacak etki ve güce sahip değildir. Olay burada bırakılsa ve Gülten Kaya'nın da dediği gibi, bir devlet adamı ya da ülkenin kanaat önderlerinden biri çıkıp; "*Ahmet Kaya bu ülkenin sanatçısı, yetiştirdiği bir değerdir. Bu yapılanlar doğru değildir*" gibi bir cümle kurabilse, zamanın içinde eriyip gidebilecek bir durumdadır. Aynı günlerde Abdullah Öcalan'ın da yakalanmasıyla "Kürt Sorunu" nun değişen perspektifinde, Ahmet Kaya'nın barışa yönelik söyleminin kamuoyunda daha net bir biçimde görülmesi ve anlaşılabilmesi mümkün olacaktır. Ödül töreninde oluşan kırılma, peşinden gelen darbelerle büyük bir yıkıma dönüştürülmüştür.

14 Şubat 1999 Pazar günü, Hürriyet gazetesinde "Kürdistan" haritası ve Abdullah Öcalan fotoğrafı önünde Ahmet Kaya'yı konser verirken gösteren bir fotoğraf ve "Ayıp Ettin 'gözüm'" manşeti altında bir haber yayınlanmıştır. Ülkenin manşetleriyle gündemi belirleyen "Amiral Gemisi" Hürriyet gazetesinde, belge olarak sunulan bir fotoğrafla Ahmet Kaya sanatçı kimliğinin dışında, "ülkeyi bölmek için terör örgütü PKK ile işbirliği yapan" kişi olarak aktarılmış ve ardından bu haber ve fotoğraf eşliğinde günlerce televizyon kanallarında yayın yapılarak bu algı pekiştirilmiştir.

Gülten Kaya, Şubat 1999 yılında gerçekleşen ödül töreninde yaşananların "başlama vuruşu" olduğunu, televizyon yayınlarıyla da toplumun bilinçaltının etkilendiğini ifade ederek (Show TV ana haber bülteni ve Reha Muhtar) tarafından yapılan yayınlarla ilgili şunları söylemektedir:

“Ahmet Kaya görüntülerinin fonunda neler var neler! Sadece "Bir Müzik Adamı olarak Ahmet Kaya Portresi" eksik! Oysa haberin öznesi Ahmet Kaya. Montaj masası, bilinçaltı tekniklerinde ne kadar da başarılı... "Bölücü Adam" portresini ne tamamlar? Savaş! Şehit Anneleri! Uyduruk haritalar! Mahkeme önleri! Barış, pardon savaş işaretleri! Başarıyla kotarılmış mizansenlerle üzerlerinde tepinilen müzik CD'leri! Daha saymayayım, çünkü bunu yaparsam, o sırada bu haberi izleyen çocuklarımın gözleri gözümden ve aklımdan hiç gitmeyecek...”(Ahmet Kaya, Haber Ayrıntı, b.t.).

Hürriyet'in 14 Şubat 1999 Pazar günü yayınlanan “Ayıp Ettin ‘gözüm” manşetinde, Ahmet Kaya'ya yönelik suçlamanın belgesi olarak sunulan ancak daha sonra gerçek olmadığı ortaya çıkan bir fotoğraf, o tarihte gerçekleşmemiş bir konser ve Ahmet Kaya'nın manipüle edilmiş sözlerine yer verilmiştir. Ahmet Kaya için “Bebeğe, kadına, dedeye, askere kurşun sıkanlardanmış... PKK'lı Ahmet... Yazıklar olsun...” şeklindeki hedef gösteren cümlelerin ardından MGD Ödül Töreni dayanak yapılmıştır.

Aynı gün Hürriyet gazetesinin yazarları Oktay Ekşi, Ertuğrul Özkök ve Bekir Coşkun'un yanı sıra iki gün sonra da Fatih Altaylı'nın adeta bir “kuşatma” şeklinde; Ahmet Kaya hakkında hakarete varan yazılar kaleme aldıkları görülmektedir. Gazetenin köşe yazıları da manşetlerde olduğu gibi ayrı bir başlık altında ve eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında değerlendirileceğinden bu bölümde ayrıntıya girilmemektedir.

Gazetenin manşetinin toplum üzerindeki etki ve inandırıcılığını pekiştirme amacı taşıdığı düşünülen köşe yazılarının başlıkları ve yazarları şöyledir:

<i>“...Bir Densiz”</i>	<i>: Oktay Ekşi</i>
<i>“Güzel Magazinciler Çirkin Adamlar”</i>	<i>: Ertuğrul Özkök</i>
<i>“Magazinci Olmalıymışım”</i>	<i>: Bekir Coşkun</i>
<i>“Fikirsiz adam fikir suçlusu”</i>	<i>: Fatih Altaylı</i>

Fatih Altaylı, 20 Temmuz 1999'da "Parayı Veren Ahmet'i Alır" başlıklı bir yazı daha yazmıştır.

Bu yayınlardan sonra Ahmet Kaya hakkında soruşturma başlatılmış ve davalar açılmıştır. Almanya turnesi için yurtdışına giden Kaya, Paris'e geçmiş ve hakkındaki süreç bitene kadar burada kalmaya karar vermiştir. Sürekli olarak ülkesinden ayrı kalamadığını ve geri döneceğini söylemektedir. Hürriyet gazetesi 20 Temmuz 1999 günü, ilk manşetinden daha çok ses getirecek ikinci manşetini atmıştır: "*Vay şerefsiz*"; arkasından; 02 Ağustos 1999'da, iç sayfadan, büyük puntolarla Ahmet Kaya hakkında bir haber daha yayınlamaktadır gazete; "*Şerefsiz işbaşında*"...

Hürriyet'in Ahmet Kaya hakkında attığı manşetlerin yanı sıra 02 Kasım 1999 tarihli Sabah gazetesinde "Ahmet Kaya'ya Madam Şefkati" manşetiyle bir haber yayınlanmıştır. Nebil Özgentürk'ün Paris'te Ahmet Kaya ile yaptığı röportajın manşet olarak yer aldığı gazetede de, Hürriyet gibi manşet ve başlıklar üzerinden röportaj manipüle edilerek, Ahmet Kaya hakkında imalarla kamuoyunda olumsuz yargı oluşturulmaya çalışılmıştır.

4.4. Ahmet Kaya Hakkında Suçlamalar ve Hukuki Süreç

Hürriyet gazetesinin 14 Şubat 1999 günü manşet yaparak yayınladığı "Ayıp Ettin Gözüm" başlıklı haber ve haberde yer alan fotoğraf nedeniyle Ahmet Kaya hakkında "Terör örgütüne yardım ve yataklık etmek" ve "Halkı din, dil, ırk, mezhep ve bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik etmek" suçlamaları ile soruşturma açılmıştır. İlk mahkemede Savcı, "Vatana İhanet" suçlamasıyla on üç buçuk yıl hapsini istemiştir. Ahmet Kaya, bu soruşturmalar kapsamında tutuklanarak cezaevine gönderilmiş, avukatlarının itirazı üzerine aynı gün serbest bırakılmıştır. Bu davadan dolayı, Ahmet Kaya üç yıl dokuz ay ceza almıştır.

Mahkemeden sonraki gün Ahmet Kaya'nın on iki sayfalık savunmasına gazetelerde yer verilmemiştir. Bunun yerine yaşanan süreç, "Yavşak", "Soysuz",

“Şerefsiz”, “Alçak”, “Fikirsiz fikir suçlusu” şeklinde Ahmet Kaya’ya yönelik hakaret niteliğindeki tanımlamalarla haber ve köşe yazılarına konu olmuştur.

Ahmet Kaya o dönem basın kuruluşlarının yer vermediği savunmasında:

“Kendisini hiçbir yere ait görmeyecek kadar dünyalı, duygularını hiçbir biçimde daraltmayacak kadar evrensel yaşayan bir müzik adamı olduğunu, dünyanın bütün dillerini, dinlerini, uluslarını ve onların kültürlerini, inançlarını, şarkılarını sevecek ve onlara hoşgörüyle bakacak kadar büyük bir yüreğin sahibi olduğunu”

belirterek mahkemeye şu soruyu yöneltmiştir:

“Başka bir dilden, örneğin İtalyanca, Arapça ya da İngilizce şarkı söyleyeceğimi açıklasaydım, yine vatan haini ilan edilir miydim, her an yanı başımızda duyduğumuz ve konuşulan bu dili ben bilmediğim halde, bilen ve konuşan milyonlarca insanla aynı topraklarda yaşıyor olmam gibi nesnel bir gerçekten yola çıkarak bu dilden bir tek şarkı söyleme isteğim, bütün bir Türkiye halkı ve çocuklarımın önünde ‘Vatan Haini’ olarak suçlanmamı mı gerektiriyor sizce?” (Ahmet Kaya: Biyografî, Anonim, b.t.).

Paris’te yaşadığı dönemde de hakkında tutuklama kararı ve yakalama emri verildiği için kendini anlatabilmenin yollarını arayan Ahmet Kaya, burada düzenlediği basın toplantısı ile başına gelenleri ve neden yurtdışında yaşamak zorunda kaldığını anlatmıştır. Türk basını Ahmet Kaya’nın basın toplantısını “tam kadro” izlemiş ancak onun anlattıklarına hiç biri yer vermemiştir.

1999 yılında Uluslararası Paris’te yaptığı basın toplantısında MGD Ödül Töreni’nde yaşananları anlattıktan sonra, bu olayın ardından hakkında yapılan haberlere değinen Ahmet Kaya’nın şu sözleri dikkat çekicidir:

“Sözünü ettiğim ödül gecesine değinerek ‘Kendime bir araba almıştım. Kırk iki yıldır bu ülkede yaşadığım ve ürettiğim halde, bir açıklamamdan dolayı o ödül töreninde beni bir gecede vatan haini ve

bölücü olarak nitelendiren birkaç şerefsizin yüzünden o arabayı kullanamadım bile.- biçimindeki sözlerimi, -Ülkesindeki 64 milyon insana şerefsiz dedi- başlığı ile veren gazete bunu hiçbir kanıt ya da belgeye dayandırmadan, bunun sonuçlarını hesap etmeden ve büyük bir sorumsuzlukla sekiz sütuna manşet yazma sorumsuzluğu gösterirken, ben aynı gazete ve aynı sütunlarda yer alan -Ben bölünmeyi savunmuyorum; ama Kürt realitesini kabul etmek lazım. Bu gözyaşının, bu acının bitmesi lazım. Biz bu ülkeyi böldürtmeyeceğiz.- biçimindeki cümlelerimin gazete başlığına taşınmasını isterdim. Benim bu anlamdaki barış yanlısı ve birleştirici tutumumun öne çıkarılmaması, aksine, bana ait olmayan sözlerle ve tamamen ön yargıyla yorumlanarak atılan başlıklarla neyin amaçlandığını yakın gelecekte benim içine düşürüleceğim durumu takip eden herkes görecektir. Dileğim bu yanlı, amaçlı, kıyıcı, ayrıştırıcı tutumdan hukukun yara almadan çıkmasıdır.” (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Hürriyet gazetesinin manşetinde kullandığı bilgi ve belgelere dayanarak Ahmet Kaya hakkında açılan davada, belge olarak kullanılan fotoğraf gazeteden istenmiş, cevaben Hürriyet Gazetesi Hukuk Bürosu'nun 25.11.1999'da Aslıhan Dumlu imzasıyla İstanbul Emniyet Müdürlüğü Basın Bürosu Amirliği'ne gönderdiği yazıda şöyle denilmiştir:

“Hürriyet gazetesinin 14.02.1999 tarihli nüshasında yayınlanan “Ayıp Ettin ‘gözüm” başlığıyla yayınlanan yazı ile ilgili olarak elimizde kaset, görüntülü ses bandı vb. doküman bulunmamaktadır.” (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Yasal suçlamaların yanı sıra, Ahmet Kaya çeşitli kesimlerce lüks içinde yaşarken yoksulluk edebiyatı yapmakla suçlanmıştır. Bu eleştirilerle ilgili olarak yöneltilen bir soruya Kaya şu yanıtı vermiştir:

“Benim hiç 'Mercedes'im olmadı. Şimdiki arabam 'Mercedes'ten daha pahalı; cip olduğu için gözüne batmıyor insanların. Salaklaşmamak lazım... Bunlar önemli şeyler yani... Biz insanların yoksulluğunu savunmadık. Bizler yaşamımız boyunca insanların zenginliğini savunduk... Yani ben cipe binsem, Mercedes'e binsem bunlar önemli şeyler midir? Ben tarihin yüklediği misyonu yerine getiriyor muyum, bu önemli... Tam 30 sene aç yaşadım bu ülkede, 30 yıl boyunca bütün lokantaların kenarlarına gidip, o lahmacunların nasıl çıktığına baktım.

Artık ben bu saatten sonra bunu yerim ve kimse bunu engelleyemez... (Aynalar, 1996, Belgesel).

4.5. Ahmet Kaya'nın Yurt Dışına Gidişi

Ahmet Kaya, 1999 yılının Haziran ayında, son olarak albümüne koyacağını açıkladığı Kürtçe şarkıyı (Kervan) stüdyosunda söyleyip kaydettiği gecenin sabahında tek başına uçağa binerek konserlerini verip geri dönebilmek umuduyla Türkiye'den ayrılmıştır.

Arkadaşı Cevat Korkmaz MGD Ödül Töreni'nin ardından Hürriyet gazetesinin manşetinin Ahmet Kaya için dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. Gazeteyi gördükten sonra Ahmet Kaya'nın; *"Bu yazıdan sonra artık hiçbir şey benim için eskisi gibi olamaz. Benim ipimi çektiler..."* dediğini aktaran Korkmaz, o günleri şu sözlerle anlatmaktadır:

"O günden itibaren sürekli yurtdışına gitmeyi kurgulamaya başladı. Nereye gideceğini bilmiyordu. Önce Almanya'ya gitmeye karar verdi. Beni de beraberinden götürecekti. 15 bin Mark yatırdı, 1 haftada bana vize aldı. Stüdyoda kaldığı 3-4 aylık süre içinde, hiçbir arkadaşı onu aramadı. Sanki cüzzamlı biriymiş gibi herkes ondan kaçıyordu. Yakın arkadaşlarından hiçbiri onu ziyaret etmedi. Sadece bir kez Suavi geldi ziyaretine. Hiçbir sanatçı arkadaşı ona destek ziyaretinde bulunmadı. Cenaze günü onun evinde gördüğüm hiçbir arkadaşı o dar günlerinde yanında olmadı. Öldükten sonra hepsi timsah gözyaşı dökmeye başladı. Herkes 'Beni de ilişkilendirirlerse sonum olur' diye düşünmüş olmalı. Yargılamaları sürerken, bir celse hariç bütün duruşmalarına girdim. O yurtdışındaydı, eşi Gülten ile birlikte yalnız başımıza mahkemedeydik. Gideceğini ben de dahil olmak üzere hiç kimseye söylemedi. Eşiyle çok özel bir konuşma yapıp yapmadığını bilmiyorum ama sanırım gidişi eşi için de sürpriz oldu. Çünkü onun kafasında da gidip kalmak yoktu. Planlanmış bir dizi konser vardı. Onları yapıp gelecekti. Yurtdışına gittikten sonra, onu orada kalmaya ikna eden bir şey oldu. Telefonda bana şimdilik dönmeyi düşünmediğini söyledi. Henüz yerleşeceği ülkeyle ilgili kararını vermemişti. Sonra Fransa'yı daha çok yakıştırdı kendisine." (Kızılkaya, 2014).

Gazetelerde çıkan haberler üzerine açılan davalar nedeniyle hakkında tutuklama kararı ve yakalama emri çıkarıldığı için konserler vermek üzere gittiği Almanya'dan ülkesine dönemeyen Ahmet Kaya, bir süre Paris'te yaşama kararı almıştır.

Ahmet Kaya, Avrupa'da konserlerini verirken, Türk basınının da yakın takibinde olmuştur. Ancak basın kendisini anlatmak için söylediklerini aktarmamakta, konserlerinde söylediği cümleler dezenformasyon ve manipülasyon yapılarak hakkında yeni dava konuları oluşturulmaktadır.

Bir konserde sürgün hayatını ve yaşadığı haksızlıkları anlatmak için söylediği:

“...Birkaç şerefsizin yüzünden bana yaşatılanları, ülkemden bu kadar uzakta kalmayı ve içine düşürüldüğüm bu durumu içime sindiremiyorum. Kürt realitesinin kabul edilmesini istiyorum. Türkiyeli Kürt Ahmet olarak yaşamak istiyorum”(Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

şeklindeki sözleri 20 Temmuz 1999 günü Hürriyet gazetesi tarafından “Vay şerefsiz” manşeti ve “Ahmet Kaya 64 milyona hakaret etti” cümleleriyle verilmiştir. Ahmet Kaya, cevap hakkını kullanmak istemiş ancak yaptığı hiçbir açıklama medyada yer almamıştır.

4.6. Ahmet Kaya'nın Yurt Dışındaki Hayatı

Ahmet Kaya'nın avukatları girdikleri her duruşmada gazetelerin başlıklarına dikkat çekerek, basının kamuoyunu olumsuz etkilediğini ve müvekkilleri hakkında bir linç ortamı oluşturduğunu söylemişler ancak yaşananları düzeltebilecek olumlu bir gelişme sağlayamamışlardır.

Ahmet Kaya'nın Paris'te küçük bir apartman dairesinde başlayan sürgün yaşamı, Türkiye'deki gelişmeleri izleyerek her an İstanbul'a dönebilme beklentisi içinde geçmiştir. Eşi ve kızı sık sık ziyaret için yanına gelmektedir ancak Kaya, ülkesinden uzak bırakılmanın, yalnızlık duygusu ve haksızlıklara karşı mücadelenin getirdiği derin bir umutsuzluk içinde olduğu bu süreçte 1999 depreminde İzmit'te ablasını ve yeğenini daha sonra ise eşinin büyük ağabeyini kaybetmiş, son yolculuklarında onların yanında olamamıştır.

Paris'te kaldığı günlerini kitap okuyarak, Kürtçe ve Fransızca dersler alarak, konserlere giderek geçiren Kaya, ülkesine ve oradaki yaşamına duyduğu özlemi şu sözlerle dile getirmektedir:

“Ben Türkiye'nin ceza yasalarından hiçbirini ihlal ettiğimi düşünmüyorum. Adam öldürmedim, kimseyi dolandırmadım, hiçbir yeri soymadım, vergi kaçırmadım, namussuzluk yapmadım, uyuşturucu satmadım... Sadece düşündüklerimi söyledim. Şu anda Paris'in orta yerinde olmaksızın İstanbul'daki evimde, bir ayağı kırık mangalın başında olmayı; isimlerini bilmediğim şarapları içmek yerine, kokusunu ve lezzetini hiç unutmadığım bir kadeh rakı içmek isterdim ya da Boğaz'a inerek köfte-ekmek yemeyi... Ve ardından, cila yerine geçecek bir bardak bira içmeyi... Devamında da eve, her zaman olduğu gibi, sokaklardaki polislerle şakalaşarak gitmeyi isterdim. Farkındaysanız, -Ahmet Kaya Özel Linç Programı- bir ritüel halinde devam ediyor. Beni ülkemden gönderdiğinizi düşünüyor ve sonra da geri dönüp dönmeyeceğimi merak ediyorsunuz. Oysa ben zaten ordayım ve kolay kolay da başka bir yere gitmeye niyetim yok” (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Gülten Kaya, sürgündeki Ahmet Kaya'nın sürekli olarak ülkesine dönmeyi düşündüğünü şu sözlerle anlatmaktadır:

“Yalnız bırakılmış, hırpalanmış, acıtılmış ama kendi haklılığına ve tavrına tarihsel açıdan da inanan bir Ahmet'ti sürgünde yaşayan. Hakkında her şeyin manipüle edildiği, yalan haberlerle medya gündeminden düşürülmeyen, sürekli ülkesini özleyen ve kendisine yapılan bu haksızlığı tolere edemeyen bir Ahmet Kaya vardı. Söylediği şuydu: - Herkes benim gemileri yaktığımı düşünüyor, oysa benim kıyıya bağladığım küçük bir kayığım var. Bir gece, hiç kimse duymadan, sessizce, karanlık sulara açılıp ülkeme döneceğim!-” (Ahmet Kaya: Biyografi, Anonim, b.t.).

Paris'te ülkesine dönmek için “doğru zamanın” gelmesini bekleyen Ahmet Kaya, Hürriyet gazetesinin “Vay şerefsiz” manşetinden 13 gün sonra, 02 Ağustos 1999 tarihinde attığı “Şerefsiz işbaşında” manşetiyle bu düşüncesinden biraz daha uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Haberde bir televizyon kanalının açılışına katılan

Kaya'dan; “-Arabamı şerefsizlerin ülkesinde bıraktım- dediği için hakkında soruşturma açılan Ahmet Kaya” şeklinde bahsedilerek, “Vay şerefsiz” manşeti hatırlatılmaktadır.

O dönem Hürriyet’in Ahmet Kaya hakkında attığı manşetlerin yanı sıra 2 Kasım 1999 tarihli Sabah gazetesinin “Ahmet Kaya’ya Madam Şefkati” manşeti ve haberin hazırlanma süreci dikkat çekicidir.

Nebil Özgentürk’ün Paris’te Kaya’nın evinde üç gün kalarak gerçekleştirdiği röportaj, daha sonra gazetenin yazı işleri müdürü Erdal Şafak tarafından yayından önce Kaya’nın aleyhinde olacak şekilde değiştirilmiştir. Özgentürk tesadüfen bu durumu öğrenip Sabah’ın yeni genel yayın yönetmeni Ufuk Güldemir’e durumu söylediğinde, “derin sabah” cevabını almıştır. (Oda TV, Anonim, b.t.).

Özgentürk, giriş bölümüne eklenen suçlayıcı ve olumsuz ifadeleri kaldırmış ancak röportaj; "Ahmet Kaya’ya Madam Şefkati!" manşetiyle ve Ahmet Kaya hakkında olumsuz yargılar içeren şekilde çıkmıştır. Ahmet Kaya’nın “pahalı arabasıyla” birlikte çekilmiş bir fotoğrafı da kullanılmıştır. Manşette Ahmet Kaya’ya “şefkat gösteren” Fransa eski Cumhurbaşkanı’nın eşi Danielle Mitterrand için o dönemde Türk basınında sık sık “PKK sempaticanı olduğuna, terör örgütü üyelerini koruduğuna” dair haberler çıkmaktadır ve röportajın öncesindeki bölümde kendisinden “bölücülerin anası” olarak bahsedilmiştir. Manşette Ahmet Kaya için doğrudan “bölücü”, “PKK’lı”, “hain” vb. denmemiştir ancak bu algı ima yolu ile insanların zihinlerine aktarılmıştır. (Sabah gazetesi, 1999).

Özgentürk, o günlerde yaşadıklarını daha sonra şu sözlerle anlatmıştır:

“Derin Sabah’la birlikte röportajı sabote etme girişiminde bulunuyorlardı. Ahmet Kaya’nın sözlerini ve benim yazdıklarımı çarpıtıyorlardı. Sabah’ın yazı işleri, Ahmet’i bölücü olarak göstermek için elinden geleni yapıyordu. Keşke Erdal Şafak’ın tahrif ettiği, Ahmet Kaya’nın aleyhinde olan o sayfaları alabilseydim. Bugün Sabah gazetesini yöneten Erdal Şafak’ın suratına tükürerek 15 yıl sonra vururdum!” (Dündar,2014).

Bu süreçte gazete başlıklarının her biri yeni bir dava konusu oluşturmuş ve Ahmet Kaya'nın ülkesine dönme isteği fiilen ve hukuken imkansız hale gelmiştir.

4.7. Hürriyet Gazetesinde Ahmet Kaya Olayının Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Bu bölümde Ahmet Kaya olayı, Hürriyet gazetesinde çıkan haberler ve köşe yazıları çerçevesinde değerlendirilecektir.

Haberler ve köşe yazıları üzerinde eleştirel söylem analizi yapılacaktır. Van Dijk, manipülasyonu “hakimiyet altındaki grupların çıkarlarının karşısında elit gücün (yeniden) üretilmesinin söylemsel biçimi” olarak tanımlamaktadır. Mevcut sosyal eşitsizlik bu gücün lehine yeniden üretilmekte, var olan yapı, “bizim iyi şeylerimiz” ve “onların kötü şeyleri” vurgulanarak devam ettirilmektedir. Van Dijk, manipülasyonun, “ideolojik kutuplaşma” (biz ve onlar kutuplaşması), “karşıt grubu itham etme”, “argümanı duygusallaştırma” ve “kendi gücünü vurgulama” unsurlarından oluştuğunu ifade etmektedir. (Dijk'den akt. İnceoğlu ve Çomak, 2009: 31).

Kontrol ve güç arasında doğrudan bir ilişki vardır. Gücü olan kontrolü de ele alarak gücünü artıracaktır. Van Dijk'a göre bir grup ya da kurumun söylemi kontrol altına alması toplumsal gücünün durumuyla ilgilidir. Güç çoğaldıkça, kontrol de artmaktadır. (Dijk,1995:10-12).

Eleştirel söylem analizinde, haber metninin içinde saklı ideoloji, Metinsel ve Bağlamsal olarak iki boyutta incelenir. Metinsel boyut farklı düzeylerde söylemin yapılarını açıklarken, Bağlamsal boyut, bilişsel süreçler, temsiller ve sosyo-kültürel faktörler gibi bağlamın çeşitli özelliklerinin yapısal açıklamaları ile ilgilidir.

Metinde başlık, algı ve dikkat süreçlerini etkileyen önemli bir unsurdur. Haberin makro açıklamalarının bir parçasını ifade etmeyen ve düşük seviyede detay içeren başlıklar, başlıkta önyargı bulunduğu göstergesidir. (Dijk,1986:161). Başlıklar haberin konusunu yansıttığından, toplumsal güç ve egemenliğin altında yatan yeniden üretim süreçleri üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Bu nedenle güçlü aktörler tarafından kontrol edilmektedir (Dijk 2009: 68).

Van Dijk, bir metni geniş çaplı olarak anlamak ve özetlemek için kullanılan haber başlıkları, haberin bütünüyle ilgili fikir verici özelliğiyle öne çıkmaktadır. (Dijk, 1991: 111-112). Gazetede ilk bakılan yer, haber başlıkları ve fotoğraflardır. Haber metninden önce başlıklar okunmaktadır. Çalışmada da başlıklar incelendiğinde görülmüştür ki; manipülasyon daha çok başlıklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Başlık ve fotoğraflarlar üzerinden her kesimden çok daha geniş bir kitleye, çok daha kısa sürede ulaşmak mümkündür.

Toplumun söylem yoluyla denetimi, söylemin denetimi ve üretimi yolu ile yapılmaktadır (Dijk, 2005: 319). Haber söyleminde, makro-yapının üst kısmı başlıkta ve giriş paragrafında ifade edilir. Makro yapının parçalarından biri olan başlıklar, haberin giriş ve sonuç kısımlar gibi fikir verme işlevine sahiptir.

Eleştirel söylem analizi, ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, toplumda aşağılanan gruplar, savaş, savaş haberlerinin medyada nasıl sunulduğu, iktidar-muhalefet karşıtlığı gibi toplumsal sorunlar ve politik konular üzerine odaklanmaktadır. Bu konuların, medyada nasıl sunulduğu, iktidar-muhalefet karşıtlığı da eleştirel açıdan incelenen konular arasında yer almaktadır (Van Dijk, 2001:352).

Lippmann'a göre, haber, yaşanan gerçeği farklı bir şekilde kurgulayıp aktardığından; haber ile gerçek birbirinden ayrılmalıdır. (Lippman,1945: 213-216) Eleştirel söylem analizi, haberdeki gerçeği ya da haberden gerçeği ayırt edebilmenin yöntemlerinden biridir. Dilin kullanım biçimini ve işlevlerini inceleyen eleştirel söylem analizi ile içeriklerin ima yolu ile aktarımı çözülerek, haber metnindeki ideolojinin ortaya çıkarılması mümkün olabilmektedir.

Eleştirel söylem analizinde, metinler makro ve mikro düzeyde ele alınır. Makro yapılar, haber başlıkları, alt başlıklar, haber spotları, haber girişleri, haberde hangi temaların birbirlerini izlediğinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan tematik yapı ve bu temaların şematik yapılarından oluşmaktadır. (Arık, 2009: 248). Mikro yapıda ise, metnin ses, sözcük, cümle yapısı, anlamları ve söylem stili ile aynı konunun farklı bir biçimde nasıl dile getirildiği ele alınmaktadır. (Devran, 2010: 65).

4.7.1. “Hapiste 1 Saat”, “Ahmet Kaya’ya 10. Yıl Marşı”

Hürriyet gazetesinde, MGD Ödül Töreni sonrası; 12 Şubat 1999 tarihinde “Ahmet Kaya’ya Onuncu Yıl Marşıyla Tepki”, 14 Şubat 1999’da “Ayıp Ettin ‘gözüm’” manşeti ve 16 Şubat 1999’da da “Hapis’te 1 Saat” başlıklı haber yer almıştır.

İbrahim Tatlıses ve Mahsun Kırmızıgül’ün barışmasını konu alan “Devler Barıştı” başlıklı haberin altında “Ahmet Kaya’ya Onuncu Yıl Marşıyla Tepki” ara başlığı yer almaktadır. Başlıklar önem sırasına göre yapılandığından, Hürriyet gazetesi törende Ahmet Kaya ile ilgili gelişmeleri ikinci sırada görmüş ancak ara başlıkla verdiği için bu olaya okuyucunun dikkatini de çekmek istemiştir.

Habere göre Ahmet Kaya törende “Çirkin sözleriyle ortalığı karıştıran” kişi olarak tanımlanmaktadır. Kaya, haberde “Biz” ve “O” şeklinde ötekileştirilmiş ve olaylara yol açan olarak gösterilmiştir.

Haberde “çirkin” sözleriyle Ahmet Kaya ve onun karşısında sahnede Onuncu Yıl Marşı’nı okuyanı “çılginca alkışlayan” ve marşa “coşkuyla” katılan bir kitlenin varlığından bahsedilmektedir. Bu haberle “Ahmet Kaya’nın “öteki” olma süreci de başlamaktadır.

Hürriyet gazetesinin 14 Şubat 1999 tarihinde “Ayıp Ettin ‘gözüm’” manşetinde kullandığı fotoğraf ve haberde yer alan “bilgiler” nedeniyle hakkında soruşturma açılan Kaya, aynı gün tutuklanarak hapse atılmış, avukatlarının itirazı üzerine serbest bırakılmıştır. Manşetin ertesi günü başlayan bu süreçte, 16 Şubat 1999 günü Hürriyet gazetesi, Ahmet Kaya’nın arkasında güvenlik görevlileri bulunan bir fotoğrafının yanı sıra manşet haberinde kullandığı “Kürdistan haritası” önündeki fotoğrafını da kullanarak, “Hapiste 1 Saat” başlığı ile geniş bir haber yapmıştır. Haberin girişinde “PKK’ya yardımdan yargılanan Ahmet Kaya, 5 No’lu DGM tarafından tutuklandı. İtiraz üzerine 4 No’lu DGM, cezaevindeki Kaya’yı serbest bıraktı” denilmektedir. Haberde, Kaya’nın “eline kelepçe takılarak cezaevine götürüldüğü”ne vurgu yapılmakta, “suçlu” olduğu ima edilmektedir.

4.7.2. “Ayıp Ettin Gözüm” Manşeti

Gazete, MGD Ödül Töreni’nden iki gün sonra haberin öznesini mevcut kimliğinden kopartarak, altı yıl önce gerçekleştiğini iddia ettiği bir olayla kanun dışı ve sapkın görülmesine neden olacak nitelermelerde bulunmaktadır. Türk basınında “gündem kuran-gündem bozan” etkinliği ile “Amiral Gemisi” olarak nitelenen Hürriyet gazetesi, MGD Töreninden iki gün sonra; 14 Şubat 1999’da, Ahmet Kaya’ya hitaben “Ayıp ettin ‘gözüm’” manşetini atmış, altı yıl önce gerçekleştiğini iddia ettiği bir konser haberiyle Kaya’yı ülke gündemine “PKK’lı”, “Bölücü” ve “Bizden değil” şeklinde taşımıştır.

Haber, “-Türkiye'nin bölünmesini istemiyorum-” diyen Ahmet Kaya'nın, PKK gecesinde Apo'lu -Kürdistan- haritası önünde konser verdiği ortaya çıktı” girişinin ardından verilen ilk ara başlıkla şöyle devam etmektedir:

Hürriyet Gazetesi, 14 Şubat 1999, s:1.
Şekil 4.1.

“Zafer işaretleri yaptı.

Magazin gazetecilerinin ödül töreninde söylediği sözlerle büyük tepki toplayan Ahmet Kaya, 1993 yılında Almanya'da Apo'nun resmi önünde verdiği konserde etrafa zafer işaretleri yapıyor.

Kürtçe şarkı yasak mı?

Sanki Türkiye'de Kürtçe şarkı söylemek yasakmış gibi “Kürtçe şarkı söylemek” istiyorum diyerek provokasyon yapan Kaya, kasetlerinin en çok Batı bölgelerimizde sattığını bile unutuyor.

Örgüte para lazım

Berlin'deki konserinde PKK'lılara hitap eden Ahmet Kaya, şunları söylüyor:

“Orkestrayla gelmedim. Gelseydim bu konser 20-25 bin marka mal olurdu. Dağdaki adamın paraya ihtiyacı var.”

Bir TC yaklaşmakta

Konserde söylediği bazı parçaların sözlerini değiştiren Kaya, “Başım belada” şarkısının bir yerinde şöyle diyor: “Şimdilik hoşçakal yaban çiçeğim. Yasal mermisi ile bir TC yaklaşmakta.” (Hürriyet gazetesi, 1999).

Haberin başlığında kullanılan “gözüm” sözcüğü ile doğrudan Ahmet Kaya’ya hitap edilmiştir. “gözüm”, Ahmet Kaya’nın şarkılarında kullandığı bir sözcük olarak dikkat çekmektedir. Haberin bağlamına baktığımızda, altı yıl önce gerçekleşen bir olay yeniden gündeme getirilmektedir. Olayın gündeme gelmesinin nedeni olarak Ahmet Kaya’nın MGD Ödül Töreni’nde yaptığı konuşmaya atıfta bulunulmuştur. Geçmişe yönelik olumsuz bir olayı hatırlatan gazete, “Ahmet Kaya, geçmişte de bunu yapmıştı. İşte yine yaptı” imasında bulunmaktadır. Haber, ima aracılığıyla yargı oluşturmaktadır.

1993 yılında gerçekleşen bir olay, üzerinden birkaç gün geçtikten sonra haber haline getirilebilirdi. Ayrıca olayın üzerinden altı yıl geçmesine rağmen Ahmet Kaya ile ilgili tartışmaların olduğu döneme getirilmesi “manidar”dır. Kamuya açık bir ortamda yapılan bu konsere yüzlerce insan katılmıştır. Üstelik Almanya’da yaşayan çok sayıda Türk vardır ve Hürriyet gazetesinin de o yıllarda Almanya’da güçlü bir haber ağı olduğu bilinmektedir. Tüm bunlara rağmen haberin olayın gerçekleştiği

tarihte yapılmaması “yok sayılması” başka bir amacın olduğunu akla getirmektedir. Kamuya açık bir alanda yapılan bir etkinliğin kamuya duyurulmasında bir kamu yararı görülmüş olması halinde, haberin konserin gerçekleştiği tarihte yani 1993’te verilmiş olması gerekirdi. Olaydan altı yıl sonra yani 1999 yılında yapılması bu konunun haber yapılması Ahmet Kaya hakkında olumsuz yargı oluşturmaya yönelik bir tutum olarak değerlendirilebilir. Haberin bu şekilde (yıllar sonra) ve bu koşullar altında (Ahmet Kaya ile ilgili tartışmaların olması) aktarılması propagandif bir nitelik taşımaktadır.

Haberin ilk sayfada verilen bölümünde yine ima yapılarak, “PKK gecesine katıldı” denilmektedir. Ancak bilindiği kadarıyla PKK Almanya’da resmi olarak temsil edilmemektedir. Bunun yerine legal görünümüyle “PKK’yi destekleyen bir örgütün gecesine katıldı” denebilirdi. Ancak doğrudan “PKK gecesi” ve “Konsere katılan PKK’lular” vurgusu yapılarak Ahmet Kaya’ya yönelik bir algı oluşturulması çabasına girildiği görülmektedir.

Haberin manşet, sürmanşet ve ara başlık bölümleri gazetenin editoryal yapısı içinde şekillendirilmektedir. Dolayısıyla bu bölümlere bakılarak gazetenin bakış açısı hakkında bilgi edinmek mümkündür. Fotoğrafların alt yazılarını da bu şekilde değerlendirmek mümkündür. Haberin manşetinden sonra verilen alt başlıkta kullanılan “... Ahmet Kaya'nın, PKK gecesinde Apo'lu “Kürdistan” haritası önünde konser verdiği ortaya çıktı” cümlesindeki “...ortaya çıktı” ifadesi bu enformasyonunun nasıl ve kim tarafından ortaya çıkarıldığını içermemektedir. Haberin kaynağı anonimleştirilmiş ve haberi yazan orada bulunmuş gibi olay okuyucuya aktarılmıştır. Haberin kaynağı belli değildir. Bu durum manipülatif haberlerde görülen bir özelliktir. Bu nedenle haberin doğruluğunu kanıtlamak için sayfanın üst köşesinde ve manşetin altında Ahmet Kaya’nın bir fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin gerçekliğini kanıtlama amacı taşıyan fotoğrafta Ahmet Kaya, üzerinde Abdullah Öcalan’ın resminin bulunduğu ve Türkiye’nin Güneydoğu illerini “Kürdistan” olarak gösteren bir haritanın önünde şarkı söylerken görülmektedir. Ahmet Kaya hakkında bu haber dayanak yapılarak açılan soruşturma ve davalar sırasında fotoğrafın orijinali Hürriyet gazetesinden istenmiş ancak gazetenin hukuk bürosundan yapılan yazılı açıklamada, böyle bir fotoğrafın olmadığı bildirilmiştir. Dolayısıyla Hürriyet gazetesi bir tür sahte delil üretmiş ya da üretilmiş olan bir sahte delili kullanmıştır. Olmayan bir gerçeklik üzerinden gerçek bir sonuca yol açmıştır.

Çünkü bu haberden sonra Ahmet Kaya toplumsal anlamda “ötekileştirilmiş” hedef haline gelmiş, hukuki yönden de yargılanıp ceza almıştır. Bugün, bu fotoğrafın nasıl üretildiği ve manipülasyonun nasıl yapıldığı hala bilinmemektedir.

Van Dijk’ın söylemin bağlamı çerçevesinde konuya bakıldığında Hürriyet gazetesi bu söylemle ima ve ön varsayımları ortaya çıkarmaktadır. Manşetten verilen bu haberle Ahmet Kaya’yı PKK ile ilişkilendirmiş ve Kaya’nın yaftalanmasına yol açmıştır.

Haber içeriğine bakıldığında, olayın haberden çok yorum şeklinde yansıtıldığı görülmektedir. Haber, bir konu ya da eylemin aktarılmasıdır. Haberde enformasyon olması gerekirken, burada bir çıkarsama yapılmıştır. Haberin nesnel olduğu algısı, kitlelerin haberde aktarılan bilgilerin doğru olduğunu kabul etmesine neden olmaktadır.

Haberin giriş bölümünde MGD gecesine gönderme yapılarak, “Sanki Türkiye’de Kürtçe şarkı söylemek yasakmış gibi” Ahmet Kaya’nın “Kürtçe şarkı söylemek” istiyorum diyerek “provokasyon” yaptığı belirtilerek kendisine yönelik tepkilerin sorumlusu olarak yine kendisi gösterilmiştir.

Kaya’nın konserin bir bölümünde söylediği iddia edilen “Orkestrayla gelmedim. Gelseydim bu konser 20-25 bin marka mal olurdu. Dağdaki adamın paraya ihtiyacı var.” sözlerinin gerçek olmadığı 2010 yılında Almanya’da yaşayan yazar ve yönetmen Hayri Avgar’ın "Yağmurlu Ülkenin Sürgünü" adlı belgesel çalışmasında ortaya çıkmıştır. Belgeselde kullanılan Berlin konseri kayıtları Cihan Haber Ajansı (CHA) tarafından abonelerine gönderilmiştir. Burada haberin konusu olan konserde, arka planda Abdullah Öcalan’ın fotoğrafının ve Kürdistan haritasının yer almadığı görülmektedir. Kaya’nın sözleri ise şu şekildedir:

"Artık büyük orkestralar taşıyoruz arkadaşlar biliyorsunuz. Onlar büyük paralar istiyor. Örneğin Almanya bir orkestrayı getirmek için, adam bir kere konser başına 8 bin mark para istiyor. Bunların yol parası, uçak parası, gidişleri gelişleri masrafları oldukça yüklü. Bunları karşılamak elbette o kadar zor değil; ama biz karınca karınca şuradan gelen tek bir bilet parasının Türkiye Kürdistan'ındaki insanlara ne kadar katkıda bulunacağına inandığım için, ben abartmasız bu insanların buraya gelmelerinin gerekli olmadığını düşündüm." (NTV, 2014).

Hürriyet gazetesinin manşetten bir fotoğraf ve 4 ara başlıkla birlikte verdiği haber 31. sayfada daha geniş bir şekilde ve olumsuz nitelermelerin dozu artarak devam etmektedir:

“Ona Türk-Kürt diye bakmadık... Türküleriyle ağladık, güldük... TV'lerden evlerimize konuk ettik... Meyhanelerimizde rakı içtik... Sakalı, atkısı ve göbeği ile bizden biriydi çünkü... MEĞER ÖYLE DEĞİLMİŞ AHMET... Bebeğe, kadına, dedeye, askere kurşun sıkanlardanmış... PKK'lı Ahmet... Yazıklar olsun...” (Hürriyet gazetesi, 1999).

Haber, *“Ona Türk-Kürt olarak bakmadık. Türküleriyle ağladık güldük. TV'lerden evlerimize konuk ettik...”* şeklinde devam eden giriş cümleleriyle bir köşe yazısı gibi başlamaktadır. Bu olumlu ifadelerin ardından, olumsuz yargıların sıralandığı ve büyük harf kullanılan bir cümle ile dikkat çekilerek; *“meğer öyle değilmiş Ahmet...”* şeklinde olumsuz ifadeler kullanılmıştır. Ahmet Kaya burada hem PKK'lı olarak tanımlanmakta hem de ima yolu ile okuyucuya *“Bak, o da kurşun sıkanlardan, terör yapanlardan; O da onlardan”* algısı yaratılarak Ahmet Kaya hedef haline getirilmiştir.

Burada, hegemonyanın “Tanımlama İktidarı” da söz konusudur. Sancar, tanımlamanın, hasım kamptan gelen tanımlamaları geçersiz kılma ve gözardı etme yetkisinin bir tahakküm sisteminin kurulması ve sürdürülmesi açısından hayati öneme sahip olduğunu belirtmektedir. (Sancar, 2012).

Bu çalışmada örnek olarak alınan haberlerde de medyanın Ahmet Kaya'yı yeniden tanımladığı görülmüştür.

İkinci paragrafta, Magazin Gazetecileri Derneği ödül töreninde yaptığı konuşmaya şu şekilde değinilmektedir:

“-Çirkin ve tahrik edici- sözlerle ortalığı karıştıran özgün müziğin temsilcilerinden Ahmet Kaya'nın, PKK'nın Almanya'da düzenlediği bir gecede, sözde Kürdistan haritası ve Apo'nun resmi önünde konser verdiği ortaya çıktı. Olaylı gecede Türkiye'nin bölünmesine karşı olduğunu söyleyen Ahmet Kaya'nın çirkin

yüzü, 1993 yılının Kasım ayında çekilen fotoğraflarla belgelendi. Türkiye Cumhuriyeti haritası içinde yer alan sözde 'Kürdistan' ve Kürtçe ad verilmiş Türk kentlerinin bulunduğu harita önünde fotoğraf çektiren Ahmet Kaya, Apo'yu da başına taç yaptı. Almanya'daki Kürt İşadamları Derneği'nin Berlin'de düzenlediği konserin videoya alınan görüntülerinde, Kaya'nın, sözde Kürdistan haritası ve Apo'nun fotoğrafı altında zafer işareti yaptığı da görülüyor” (Hürriyet gazetesi, 1999).

Bu cümlelerde, Ahmet Kaya'nın aslında samimi biri olmadığı vurgusu yapılmaktadır. “Ortaya çıktı” ve “Belgelendi” sözcükleriyle haberin retorik yapısında özne hakkında şüphe uyandırılarak, önyargı oluşturulmuştur. Okuyucuyu ikna etmek için, Kaya'nın aslında iyiniyetli ve samimi olmadığı, ülkeyi bölmek istediği aktarılmıştır.

Haberde konsere katılanlar da “PKK'lı” olarak tanımlanarak şu cümlelere yer verilmektedir:

“Türkiye Cumhuriyeti haritası içinde yer alan sözde Kürdistan ve Kürtçe ad verilmiş Türk kentlerinin bulunduğu harita önünde fotoğraf çektiren Ahmet Kaya, Apo'yu da başına taç yaptı. Almanya'daki Kürt İşadamları Derneği'nin Berlin'de düzenlediği konserin videoya alınan görüntülerinde, Kaya'nın, sözde Kürdistan haritası ve Apo'nun fotoğrafı altında zafer işareti yaptığı da görülüyor. Berlin'de yaklaşık 5 bin kişinin katıldığı konser, Yalçın Küçük'ün açış konuşmasıyla başlıyor. Daha sonra ise sahneye Ahmet Kaya çıkıyor. PKK'lılara hitaben bir konuşma yapan Kaya'nın ağzından şu sözler dökülüyor: -Orkestrayla gelmedim. Gelseydim bu konser 20-25 bin marka mal olurdu. Dağdaki adamın paraya ihtiyacı var...” (Hürriyet gazetesi, 1999).

Burada, olmayan bir gerçeklik (konser ve fotoğraf)var olan bir gerçeklik (MGD Ödül Töreni) üzerinden yeniden inşa edilmiştir. Ahmet Kaya'nın “bölücülüğünün belgesi” olarak sunulan fotoğrafla ilgili “çekildi” yerine “çektirdi” denilerek olumsuzluğu öne çıkaracak etken cümle kullanılmıştır. Ayrıca Öcalan'ın fotoğrafının haritanın üzerinde yer almasından dolayı “Apo'yu da başına taç yaptı” şeklinde yine bir etken cümle ile haberin öznesi olumsuz olarak sergilenmiştir. Haberin öznesine yönelik, yorum içeren “Çirkin ve tahrik edici sözler” nitelmesi doğrudan bir editoryal yaklaşımın tutumunu ortaya koymaktadır.

Haberin devamında ana sayfada da kullanılan “*Yasal Mermisiyle Bir TC yaklaşımda*” ara başlığı altında haberin kaynağına ve görüntülerin nasıl elde edildiğine yönelik açıklamalarda bulunmaktadır. Kaynağın belirsiz olduğunun dikkat çektiği bölümde, “*neden konserin geniş açıdan bir fotoğraf/video görüntüsü yok?*” ve “*neden başka çekim yapan kimse olmadı?*” gibi okuyucunun aklına gelmesi muhtemel haberin retoriğinde eksik kalan unsurlara dair soruların yanıtları yer almaktadır:

“Bu sözler, dernek yönetimi açış konuşmasının çekilmesini yasakladığı için videoya alınmazken, Kaya, çekilen diğer görüntülerde PKK'lulara mesajını veriyor. Konserde söylediği bazı parçaların sözlerini değiştiren Kaya'nın,-Başım belada-sarkısının bir yerinde, -Şimdilik hoşçakal yaban çiçeğim. Yasal mermisi ile bir TC yaklaşımda- sözleri dikkat çekiyor. Kaya, diğer bir şarkısında ise eliyle kalbini göstererek, -Tam şuramda kirli sakalıyla bir gerilla gezinmekte- diyor. Katılan herkesin PKK militanları tarafından tek tek arandığı konsere, sadece dernek için çekim yapacak bir video kamera sokuldu. Dernek yöneticileri, sadece Kaya'nın yakın plan görüntülerini aldırıldığı bu kasete daha sonra el koydu. Kasette, Kaya'nın yakın plan çekilmiş görüntüsü ile sözde Kürdistan haritasının bir bölümü görülüyor” (Hürriyet gazetesi,14 Şubat 1999).

Haberin “*Töreni Mahvetti*” ve “*Üzerine Yürüdüler*” şeklindeki son iki ara başlığında, MGD Ödül Töreni'nden yola çıkılarak ve yine burada yaşanan olaylar hatırlatılmakta ve haberin öznesi (Ahmet Kaya) olumsuz bir şekilde aktarılmaktadır. Törende Ahmet Kaya'nın yaptığı konuşma ile “*şimşekleri üzerine çektiği*” ve “*oteli terk ettiği*” şeklinde etken cümlelerle anlatım devam etmektedir. Kaya'ya tepki gösterenler ise edilgen kalıp ve belirsiz özne ile “*karışan salon*”, “*yükselen yuh sesleri*”, “*bazı davetliler*” ve “*iyice öfkelenen davetlilerden bazıları*” gibi nitelendirmelerle verilmiştir.

4.7.3. “Vay Şerefsiz” Manşeti

Manipülasyonu, hakimiyet altındaki grupların, çıkarlarının karşısında elit gücün yeniden üretilmesinin söylemsel biçimi olarak tanımlayan Dijk, bu yeniden üretimin de demokratik bir toplumda, sosyal eşitsizliği, toplumsal ve aynı zamanda

da meşru olmayan sonuç olarak (yeniden) ürettiğini ifade etmektedir. Söylemsel manipülasyonda “bizim iyi şeylerimiz”/“onların kötü şeyleri” vurgulanmaktadır (Van Dijk, 2008:123).

Pek çok araştırma, egemen sınıfın olayın aktörü olduğu olumsuz eylemlerde cümle yapılarının edilgen, olumsuzluğun güçsüz kesimlere ait olması durumunda ise etken kurulduğunu ortaya koymuştur. Birinci durumda olumsuzluğun gizlenmesi, ikincisinde ise öne çıkarılması amaçlanır. “Biz” olarak görülenlerin olumsuzlukları gizlenirken, “onlar” olarak görülenlerin olumsuzlukları etken cümle yapılarıyla sergilenir (İnal,1996: 28).

Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999 tarihinde yayınlanan “Ayıp Ettin gözüm” manşetinden yaklaşık beş ay sonra 20 Temmuz 1999’da yine Ahmet Kaya’ya hitaben “Vay şerefsiz” manşetini atmıştır. Bu sırada Ahmet Kaya, gazetenin kendisi ile ilgili attığı ilk manşette yayınlanan fotoğraf ve iddialar nedeniyle yargılanmakta, ancak Türkiye’ye dönmenin ve suçlamalara karşı sesini duyurabilmenin yollarını aramaktadır.

Hürriyet Gazetesi, 20 Temmuz 1999, s:1
Şekil 4.2.

Hürriyet gazetesinin bu manşetinin “ikna edici başlık” olduğunu belirten Ali Atıf Bir’e göre “İkna başlığı” içinde ikna mesajı içeren, bir düşünce, bir tutum, bir davranışı değiştirmeye çalışan başlıktır. Bir, “İkna Başlıkları” köşe yazısında şunları söylemektedir:

“Yani "Ayıp ettin gözüm" başlığı Ahmet Kaya'nın davranışları karşısında yan alan, okura mesaj veren, okurun gözünde onu küçük düşüren bir başlıktı. "İkna edici başlık" ...Türkiye'de Ertuğrul Özkök'ün çıkardığı bir şey değil. Ertuğrul Özkök'ten önce de Hürriyet'in başlıkları mesaj içeriyordu. Aynı şekilde diğer gazetelerin başlıkları da, haberleri de... Yani Türkiye'de ikna edici başlık gazeteciliğin DNA'sında var. Ertuğrul Özkök yönetiminde Hürriyet -daha etkili-, -daha trend belirleyici- bir gazete haline geldiği için Özkök'ün ikna başlıkları da daha can acıtıcı hale gelmeye başladı”(Bir, 2010).

Hürriyet gazetesinin “Vay şerefsiz” manşetinde, haberden yola çıkarak, doğrudan editoryal yapıda ve yoruma dayalı bir başlık oluşturulmuştur. Başlıkta kullanılan iki kelime ve sayfa mizanpajının çarpıcılığı, haberde verilmek istenen olumsuzluğun, ilk bakışta ortaya çıkmasına; gazeteye şöyle bir gözetildiğinde bile fark edilmesine neden olacak şekildedir. Haberde, doğrudan hakaret içeren bir kelime kullanılması Ahmet Kaya hakkında daha önce oluşturulan yargıları pekiştirmeye yönelik bir amaç olduğunu düşündürmektedir.

Haber, “*Vay şerefsiz*” manşetinin altından şu giriş cümlesi ile başlamaktadır:

“Şarkıcı Ahmet Kaya, milyarlar kazanıp ekmeğini yediği Türkiye'ye yine kin kustu, -Arabamı, şerefsizlerin memleketinde bıraktım- diyerek 64 milyona hakaret etti.”

Aslında bu sözler Ahmet Kaya tarafından şu şekilde söylenmiştir:

“Birkaç şerefsizin yüzünden bana yaşatılanları, ülkemden bu kadar uzakta kalmayı ve içine düşürüldüğüm bu durumu içime sindiremiyorum. Kürt realitesinin kabul edilmesini istiyorum. Türkiyeli Kürt Ahmet olarak yaşamak istiyorum.” (Ahmet Kaya, Biyografi, Anonim,b.t.).

Burada haberin öznesine ait sözlerin değiştirildiği ve manipülasyon yapıldığı açıktır. Ahmet Kaya'nın yurtdışında verdiği bir konserde söylediği cümlede kullandığı "birkaç" sıfatı genelleştirilerek haberde manipülasyon yapılmış ve Kaya doğrudan hedef haline getirilmiştir.

Manşetin yanında yer alan fotoğrafta Ahmet Kaya, üzerinde pijama tarzı bir giysi ile görsel olarak da olumsuz ve küçümseyici bir şekilde aktarılmıştır. Haberin öznesine dair olumsuzluklar hem içerik hem de görsel olarak oluşturulmuştur.

Başlık ve flaş haberde editoryal bakışın, tercihin anlamsal vurgusunun yapıldığı bölümlerdir. Haber yine ilk manşette olduğu gibi ilk sayfada dört adet ara başlık kullanılmıştır. Ara başlıklar okuyucunun habere ilgisini çekmek ve haber metnindeki geçişleri ve anlamsal bütünlüğü göstermek için kullanılmaktadır.

Haberde bu kadar çok ara başlığın kullanılması, okuyucuyu yönlendirme amacı taşımaktadır. Ara başlıklar okuyucunun ilgisini çekmek için kullanılır. Burada 4-5 satırda bir ara başlık kullanılarak görsel yönlendirme yapılmıştır.

"*Böyle Hainliği Seviyorum*", "*Hesap Sormamız Yakın*", "*Polise -Sana Ne Ulan- dedim*" ve "*Konserde PKK Sloganları*" ara başlıkları arka arkaya okunduğunda, haberin öznesinin "*hain*" ve "*öteki*" olarak kodlandığı görülmektedir.

Manşetin altındaki ilk ara başlık, "*Böyle Hainliği Seviyorum*" şeklindedir ve altında şu cümleler yer almaktadır.

"Şöhreti buldum, iyi para kazandım, vergide 42. oldum. Böyle bir vatan hainliğini çok seviyorum. Kimliğimle Kürt realitesini kabul ettirmek, Kürt Ahmet olarak yaşamımı sürdürmek istiyorum. Bu savaş, bu gözyaşının bitmesi lazım" (Hürriyet gazetesi, 1999).

Metindeki olumlu anlam, arabaşlık aracılığı ile manipüle edilmiştir. Mesajdaki iletinin olumlu anlaşılmasına başlık izin vermemektedir. Yine aynı şekilde ilk sayfada kullanılan ve haberin öznesinin olumsuz olarak algılanmasına neden olacak manipülatif başlıklardan biri de; "*Polise -sana ne ulan- dedim*" şeklindedir:

“Havaalanına geldim. Pasaportumu verdim. Oradaki memur; -Allah Allah sen nasıl çıkarsın- diye sordu. Pasaportu alıp gitti. Üstlerine sordu. Çıkabilir denmesine rağmen halen pasaportu eline almış vermiyor; -Pasaportsuz geçebilir miyim- dedim. Memur bana -Ne zaman Türkiye'ye döneceksin- diye sordu. Ben de -sana ne ulan-dedim” (Hürriyet gazetesi,1999).

“Konserde PKK sloganları” ara başlığının altında ise Ahmet Kaya'nın konser süresince durmadan “savaş, kavgaya ve barıştan söz ettiği” ifade edilmektedir. Burada haberin başka bölümlerinde de dikkat çeken bir anlam karmaşası vardır. Haberde Hürriyet'in Münih Temsilcisi Celal Özcan'ın imzası bulunmaktadır.

Haber daha sonra 33. sayfadan “PKK Militanı Gibi” başlığı altından devam etmekte ve Hürriyet'in daha önce manşet yapılan haberde kullandığı Ahmet Kaya'yı “Kürdistan” haritası önünde gösteren fotoğraf da burada yer almaktadır.

PKK militanı gibi

Münih'te konser veren Ahmet Kaya, Türkiye'ye hakaretler yağdırdı. Türkiye'ye "serafsizlerin ülkesi" derken bebek katili Abdullah Ocalan'ı kast ederek "aslan gibi tavır koydu" dedi.

ARKİTİCİ Ahmet Kaya, konser verdiği Münih'te ökmeye başladığı paralar kazandığı Türkiye'ye yine kin kustı. Sarkocı, "Arabamı, serafsizlerin memleketinde bıraktım" diyerek 14 milyonluk ültimoye hakaret etti. Zafere isaretiyle sahneye çıkan Ahmet Kaya konserde savaş, kavgaya ve barıştan söz etti. Yaklaşık bin kişiden ibaret konser boyunca PKK yanlısı sloganlar atıldı. Konseri izlemek isteyen Türk gazetecilerin fotoğraf makinelerine el konuldu. Ahmet Kaya, acı, hüznün, zindan, ölüm ve kavga şerhli türkülerinin arasında yaptığı konuşmalarda şöyle dedi:

"Magazin gazetelerinde boy göstermek, bir Kürt insanın hayasını tazimaktan daha önemli değildir. Yeni aldığım arabamı Türkiye'de, serafsizlerin memleketinde bıraktım. Benim hesabım Türk halkıyla, Türkiye Cumhuriyeti'yle değil, benim sorunum kendim gibi ağlayan Kürt ulusuydu. Söhretti buldum, iyi para kazandım, vergide 42. oldum. Böyle bir vatan haklılığını çok seviyorum. Kimliğimle Kürt realitesini kabul ettirmek, Kürt Ahmet olarak yaşamını sürdürmek istiyorum. Bu savaş, bu gözyaşım bitmez lüzum."

RUMLAR'LA BARİŞTILAR KÜRTLER'LE BARİŞAMADILAR

Konserde hem savaş ve kavga hem de barıştan söz eden Ahmet Kaya konuşmasını şöyle sürdürdü: "Türk aydınları Rumlar'la barış yaptı, bin 500 yıldır birlikte olduğu Kürtler'le barış yapmadı. Bana sümetsiz pezevenk diye bağırıyor, bunun senin için ne mahzur var? Anama küffetseler bir şey demen, ama Kürt yoktur diyemez. Burada Türkiye Cumhuriyeti'nin muhbirleri var, gazeteciler var. Hiçbir şeyden korkmuyoruz. Biz silkeyi boluyoruz. İnsanlar çok rahat 'ben la'mın, Çerkezim, Rum'un' diyor. Ama bir Kürt'ü diyemiyoruz. Eğer biz bunun için yargılanırsak, yargılasınlar. Sirtini teslim etme dönmeden, oturumu ayaklar altına almadan bir savaşa hazır mısınız arkadaşlar. Biz bu ülkeyi bildirtmeyeceğiz. Kimliğimiz bir de bir kere şöyle alıp opelim. Bu yüreğin hesap soracağı saatler yakındır. Bunu kin ve intikam anlamında demiyorum. Yasama hakkı istedik vermediler, ölüme hakkı istiyoruz onu da vermiyorlar. Salorun Mavali adlı bir tiyatro parçasında bir söz vardır: Ölmek için yaşadık, yaşamak için ölelim birzanda..."

APÖ ASLAN GİBİ TAVİR KOYDU

Ahmet Kaya, konuşmasında PKK elebasi Abdullah Ocalan'a da atıfta bulundu ve şöyle dedi:

"Biz ne insanlar gördük. 3 aydır işkence görmesine rağmen, aslan gibi tavır koydu. Burada gazeteciler var. Bir kere daha söylüyorum, hem beklemeyi savunuyorum, barış savunuyorum. Korkuyu olaya dönüştürün adı bir kitap yazıyorum. Yakında çıkacak. Korkuyu olaya dönüştürün arkadaşlar"

Ahmet Kaya'nın bu sözlerine bir grup "intikam" sloganıyla eşlik etti.

CELAL ÖZCAN / MÜNİH

Polise 'Sana ne ulan' dedim

Yurt dışına çıkış vizesinin kaldırılması konusunda mahkemeye başvurduğuna ve mahkemenin vizesi kaldırıldığını söyleyen Ahmet Kaya, şöyle konuştu:

"Havaalanına geldim. Pasaportumu verdim. Oradaki memur; 'Allah Allah, sen nasıl çıkarsın' diye sordu. Pasaportu alıp gitti. Üstlerine sordu. Çıkabilir denmesine rağmen halen pasaportu eline almış vermiyor. Pasaportsuz geçebilir miyim dedim. Memur bana 'Ne zaman Türkiye'ye döneceksin' diye sordu. Ben de 'sana ne ulan' dedim."

Esi: Ahmet asi bir sanatçı

Sanatçının Münih konserinde yarısında olan eni Gülten Kaya, kaldıkları Novotel'de gazetecilerle yaptığı sohbette gürvahlı çıkardı. Konserde yaşanan bazı olayları sanatçının serimlediği tutkulu konuşmaları belirten Gülten Kaya, "Sanatçının ne sahneye çıp türkü söylemek, sanat yapmaktır" dedi. Bu arada üslu çocukları yanında annelerin de çıktığını ve Ahmet Kaya'nın asi bir sanatçı olarak kabul edilmesini gerektiğini belirtti. Ahmet Kaya Almanya'da kalırken esi ve kızları Türkiye'ye döndü.

10.5 yıl hapsi isteniyor

Almanya'nın Berlin Kenti'nde 1993 yılında verdiği bir konser sırasında (1998) ve Magazin Gazetecileri Derneği'nin okul önünde yaptığı konuşmalardan dolayı Türkiye'de T.C.K. 169 ve 312. maddeleri gereği 10.5 yıl hapis hâliyle cezalandırılmaya karar verilen Ahmet Kaya halen İstanbul'da Nispetiye Cezaevi'nde yatmaktadır.

İçişleri için DGM'nin Sırtını verdiğinde çıkarıldığı mahkemeye tutuklanan Kaya, cezasiz bir şekilde tahliye edilmiş ve saat sonra bir grup mahkemeye yapılan itiraz üzerine serbest bırakılmıştır.

500 milyarlık uyuşturucu operasyonunda PKK militanı

İSTANBUL Narkotik Sübe Müdürü'nün bağlı olacak birimleri, Başbakan ve Fatih'te düzenlenen 2 operasyonda, piyasa değeri 500 milyar lira olan 14 kilo 600 gram esrar ele geçirdi. Biri PKK mensubu 9 kişi yakalandı. İradında getirildiği bildirilen esrar için Başbakan'la bir süre bekletilen düzelenmiş. Muhtak dolaplarında zülmüne hâliyle tutulmuş 14 kilo uyuşturucuyla birlikte, keşif terazi ve gramajlar ele geçirildi. Uyuşturucu sevkiyatında kullanılanla bildirilen 2 araca da el konulduken, satışlar Hüsniyet'in Genç ve Mehmet Akkoç'la birlikte isimlikleri öğrenilmeyen 2 kişi yakalandı. Narkotik Polisi'ne uyuşturucu satmaya kalkışan Mustafa Özdemir ve Selim Saffar da Akşaray'daki Rus Pasajı'nda, 300 gram esrarla yakalandı. Özdemir ve Saffar'ın dışarda 3 kilo daha yakalayan polis, bu kişilerden birinin bildirdiği PKK örgütü üyesi olduğunu bildirdi.

İSTANBUL

Hürriyet gazetesi, 20 Temmuz 1999, s:33
Şekil 4.3.

Suçlayıcı ifadeler ve olumsuzlukları öne çıkaran bir anlatımla haber şöyle devam etmektedir:

“Münih'te konser veren Ahmet Kaya, Türkiye'ye hakaretler yağdırdı. Türkiye'ye ‘şerefsizlerin ülkesi’ derken, bebek katili Abdullah Öcalan'ı kastederek - arslan gibi tavır koydu-dedi. Şarkıcı Ahmet Kaya, konser verdiği Münih'te ekmeğini yediği, paralar kazandığı Türkiye'ye yine kin kustu” (Hürriyet gazetesi,1999).

Haberde Kaya'nın konuşmasında söylediği iddia edilen cümleler arasında; *“Bu savaş, bu gözyaşının bitmesi lazım”, “Benim hesabım Türk halkıyla, Türkiye Cumhuriyetiyle değil, benim sorunum kendim gibi ağlayan Kürt ulusuydur.”, “Biz ülkeyi bölmüyoruz. İnsanlar çok rahat -ben Lazım, Çerkezim, Rumum- diyor. Ama biz –Kürdüz diyemiyoruz-,Biz bu ülkeyi böldürtmeyeceğiz. Kimliğimizi biz de bir kere şöyle alıp öpelim. Bu yüreğin hesap soracağı saatler yakındır. Bunu kin ve intikam anlamında demiyorum”, “Ben bölünmeyi savunmuyorum, barışı savunuyorum”* gibi olumlu anlam içeren ifadelerin olması dikkat çekicidir. Ancak ifadelerin üzeri, başlıkta yer alan olumsuz ifadelerle adeta örtülmekte ve gizlenmektedir.

Haberin okuyucuya aktarılma şekli, kullanılan manşet ve ara başlıklarla tezat oluşturan bu durum, muhabirin oluşturduğu haber metnine daha sonra editoryal müdahale yapıldığını akla getirmektedir. Bu farklı söylemler haberin iki ayrı kalemlle yazıldığı izlenimini uyandırmaktadır.

Ahmet Kaya'nın haberde yer alan; *“Korkuyu olaya dönüştürün* adlı bir kitap yazıyorum; yakında çıkacak. *Korkuyu olaya dönüştürelim arkadaşlar...”* sözlerinde geçen kitabının adı gerçekte, *“Korkuyu Halaya Dönüştürelim”* şeklindedir. Burada *“halay”* sözcüğünün *“olay”* şeklinde verilmesi de dikkat çekicidir.

Ahmet Kaya'yı PKK ile ilişkilendiren başlıktaki imayı güçlendirme ve ikna amacı taşıyan *“Daha sonra adı bölücübaşı Abdullah Öcalan'ın ifadelerinde geçen Kaya için İstanbul DGM'de ikinci kez soruşturma başlatılmıştı”* ifadesinin yer aldığı haberde bu iddia ile ilgili herhangi bir kanıt sunulmamıştır.

Haber, “Ahmet Kaya için 10.5 yıl hapis isteniyor” ara başlığının altında:

“Almanya’da verdiği bir konser sırasında ve Magazin Gazetecileri Derneği’nin ödül töreninde yaptığı konuşmalardan dolayı hakkında TCK 169 ve 312. maddeleri gereği 10.5 yıla kadar ağır hapis cezası istenen Ahmet Kaya halen İstanbul 6 No’lu DGM’de yargılanıyor” (Hürriyet gazetesi, 1999).

şeklinde verilerek manipülasyon yapılmıştır. Çünkü, Kaya’nın yargılanma nedeni MGD Ödül Töreni’nde yaptığı konuşmalar değildir. Orada “suç” isnat edilebilecek bir konuşma yapmamıştır. Yargılanmasının nedeni, Hürriyet gazetesi tarafından 14 Şubat 1999 tarihinde yapılan haberdeki iddialar ve belge niteliğinde sunulan manipüle edilmiş fotoğraftır.

Haberin son bölümünde Kaya’nın eşi tarafından yapıldığı iddia edilen açıklamalara da şu şekilde yer verilmiştir:

“Sanatçının Münih konserinde yanında olan eşi Gülten Kaya, kaldıkları Nov Otel’de gazetecilerle yaptığı sohbette günah çıkardı. Konserde yaşanan bazı olaylardan sanatçının sorumlu tutulamayacağını belirten Gülten Kaya, ‘Sanatçının işi sahneye çıkıp türkü söylemek, sanat yapmaktır’” (Hürriyet gazetesi, 1999).

Haberde kullanılan “günah çıkarmak” deyimini ile Ahmet Kaya’nın eşine yönelik bir ima bulunmaktadır. Kaya’nın eşinin “konserde yaşanan bazı olaylardan sanatçının sorumlu tutulamayacağını” ve “sanatçının işi sahneye çıkıp türkü söylemek, sanat yapmaktır” sözlerinin “günah çıkarmak” olarak nitelendirilmesi konserdeki olayları başlatan kişi Ahmet Kaya’yı gibi bir algıya yol açmaktadır. Bu durum Ahmet Kaya’ya yönelik olumsuz bir tavrın dolaylı olarak devam ettiğini göstermektedir.

4.7.4. “Şerefsiz İşbaşında” Haberi

Hürriyet gazetesi, “Vay şerefsiz” manşetinden 13 gün sonra bu manşetin kamuoyu üzerinde yarattığı etkiyi pekiştiren “Şerefsiz işbaşında” başlıklı haberini 02 Ağustos 1999’da yayınlamıştır. Haber, iç sayfada ancak dikkat çekici büyüklüktedir.

Bu haberin sadece başlıklarına bakıldığında: “Ahmet Kaya artık bir -şerefsizdir-. Konserlerinde de sanat değil, PKK propagandası vardır. Yani sanatçı değil, terör örgütü üyesidir. Her konseri PKK toplantısıdır.”

Haberin girişinde Kaya'nın 20 Temmuz'da yapılan haberde söylediği iddia edilen “Arabamı şerefsizlerin ülkesinde bıraktım” sözleri hatırlatılmakta, bu nedenle hakkında soruşturma açıldığı belirtilmektedir. Kaya'nın “PKK'nın yeni kanalı Medya TV'nin açılışında konser verdiği ve PKK'nın hain saldırıları okunurken, açılışa katılanların örgüt lehine sloganlar attığı” belirtilmektedir.

Hürriyet gazetesi, 02 Ağustos 1999, s:21.
Şekil 4.4.

Haber yine başlıklar üzerinden manipüle edilmekte, içerikte ise Kaya'nın daha önceki haberde manipüle edilen sözlerini düzelttiği açıklamasına yer verilmektedir:

“Geçen ay Almanya’da PKK yanlıları tarafından düzenlenen konserde “Arabamı şerefsizlerin memleketinde bıraktım” dediği için hakkında DGM tarafından soruşturma başlatılan Ahmet Kaya da, Paris’teki bu açılıшта konser verirken yaptığı konuşmada şöyle dedi: “Ülkeyi bölmek için değil, birleştirmek için vardık. Bunu anlamakta güçlük çektiler. Benim ülkede yaşayan 64 milyon insana şerefsiz dediğimi söylediler. Ben hiç bir halka, halklara asla şerefsiz lafını kullanmadım. Çünkü ben sadece Kürt kimliğimden dolayı beni linç etmek isteyen namussuzlara, haysiyetsizlere bir kez daha şerefsiz diyorum.” Medyanın kendisi üzerinde oyun oynadığını iddia eden Kaya şöyle konuştu: “Bunlar soğuk savaş stratejileri. Onların o kanlı savaşını, kirli stratejilerini, oyununu ben bozarım. Daha önce de bozdum, yine bozarım. Bizim istediğimiz küçük bir şeydi, deryada bir damlaydı. Ulusal kimlikten, kültürel kimlikten bahsettik. Onlar bunu nüfus cüzdanı olarak anladılar. Bu kadar acayip ve tuhaf insanlar. Ne yapayım yani”(Hürriyet gazetesi,1999).

Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya hakkında yaptığı bu haberler, Kaya’ya karşı bir yargı ve tutum içinde olduğunu göstermektedir. Hürriyet gazetesi, manipüle ederek okuyucuya sunduğu olumsuz niteliklerle onun hakkında bir kanıyı pekiştirmeye yönelik bir çaba içinde olmuştur.

Haberde anlamın yeniden inşası sonucunda ortaya çıkan metin, habere konu olan başlangıçtaki gerçeklikten farklıdır. Haber çoğu zaman, gerçeğin ne anlama geldiğini anlatır. Hürriyet gazetesi de Ahmet Kaya olayını başlangıçtaki gerçekliğinden kopartarak, anlamı yeniden inşa etmiştir. Bu süreçte, haberin ana fikrini verdiği düşünülen başlıkları kullanarak kurmak istediği anlamın da etkisini artırmıştır.

Ahmet Kaya, Nebil Özgentürk’le yaptığı ve Sabah gazetesinde 2 Kasım 1999 günü yayınlanan röportajda, “-Vay şerefsiz- manşetinin “inanılmaz derecede kışkırtıcı” olduğunu belirtmiştir:

“Kocaman bir halka "şerefsiz" demek de ayrıca kimin haddi ve hakkı olabilir? Üstelik dünya görüşü hayata olan inancı halkın içtenliği ve mağduriyeti üzerine kurulu aykırı bir sanatçı bunu diyebilir mi? "şerefsizlik" üzerine atılmış o inanılmaz derecede kışkırtıcı manşetin altında, ellili yaşına yaklaşmış bir sanatçının içine doğduğu ve yetiştiği kültürün parçası olduğunu, bu başlığı atanlar bilmiyorlar mı sanıyorsunuz? Biliyorlar ama ne fayda!... Benim bütün bir halkı

kastederek "şerefsiz" demediğimi ve demeyeceğimi bilen ve bu kıskırtıcı başlığı atanların daha namuslu ve daha ahlaklı olmalarını dilemekten başka yapacak fazla bir şey yok. Bu kocaman haksızlığı kime havale edeyim bilemiyorum." (Sabah,1999).

Gazetenin üst üste yaptığı iki manşet haber, basındaki gücü ve etkinliği nedeniyle diğer medya kuruluşlarınca da kaynak olarak kabul edilmesine neden olmuş ve bu haliyle kullanılmıştır. Medyada yaygın olarak dile getirilen fikirler, toplumun sıkça paylaştığı fikirler gibi algılanmaktadır (İrvan, 2002: 379-380).

Dil aynı zamanda üstü örtülü önyargıları da yansıtabilmektedir. Kelimelere yüklenen ek anlamlar bu konuda çoğu kez etkili bir yöntem olabilmektedir. Örneğin, medyanın bir grubu "terörist", "özgürlük savaşçıları" veya "isyancılar" olarak belirtmesi büyük fark yaratmaktadır.

Bu çerçevede bakıldığında Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya hakkında yaptığı bu haberler, Kaya'ya karşı bir yargı ve tutum içinde olduğunu göstermektedir. Hürriyet gazetesinin manipüle ederek okuyucuya sunduğu olumsuz niteliklerle Ahmet Kaya hakkında oluşturulmaya çalışılan bir kanı (PKK üyesi-bölücü-hain v.b.) pekiştirilmek istenmiştir.

4.7.5. Manşetler, Köşe Yazıları ve Haberlerde Nefret Söylemi

Nefret söylemi çoğu zaman nefret suçlarının önünü açmakta, bu suçları teşvik etmektedir. Nefret söylemi tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumu olarak nitelendirilebilir. Nefret söylemi içerisinde aşırılık barındırır, aşırılık taşıyan önyargılardan oluşmaktadır. Bu tahammülsüzlük ve hoşnutsuzluk adaletsizliklere, başkalarının haklarının gasp edilmesine, barışı yaralamaya yol açabilme potansiyeline de sahiptir.

Nefret söylemi, linç, şiddet, ayrımcılık gibi pek çok olumsuz durumu körüklemektedir. Medyada, siyaset dilinde ve halk arasında geliştirilen bu söylem, biz/onlar ayrımını belirginleştirmekte ve iki grup arasında çatışmaya varabilecek olayların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Nefret söyleminin oluşmasında, dile gelmesinde belirli bir ardalın vardır ve bu arka planda aşırılaşan önyargılar rol oynar. Tarlach Mc Gonagle nefret söylemini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Nefret söylemi geniş bir spektruma yayılan olumsuz bir söylemdir. Bu söylem esnek, çünkü nefretten yola çıkarak nefreti teşvik etmeye varabilen, suiistimale, aşağılamaya, hakarete, yermeye dayanan kelimeler ve sıfatlardan oluşan öte yandan da aşırı önyargılardan bağımsız olmayan bir söylemdir” (Mc Gonagle,2001:78).

Nefret söyleminin içinde potansiyel şiddet vardır; çeşitli inançlar veya yargılar ağı yaratarak şiddetin altyapısını oluşturmaktadır. Tsesis'e göre şiddet; sosyal inançlar, gelenekler, metaforlar ve çeşitli grupları aşağılayan ve nesneleştiren klişeler aracılığıyla meşru kılınmaktadır (Tsesis, 2002:81-82). Yasalar önünde nefret söylemi tek başına suç olarak kabul edilmemekle birlikte, suçun oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Nefret suçlarının ya da toplumsal linçlerin kaynağında nefret söyleminin bulunduğu söylemek mümkündür. Nefret söyleminin hedefi olan kişi ya da gruplar, ayrımcı bir tanımlamayla “öteki” haline getirildikten sonra nefret suçu ve toplumsal linçe maruz kalabilmektedirler. Medya kuruluşları tarafından yapılan ayrımcılık ve hedef gösterme durumu ise toplumun tüm katmanlarına aynı anda ve büyük oranda nüfuz edebilme gücü bakımından önem taşımaktadır.

1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi nefret söylemiyle ilgili bir “Tavsiye Kararı” kabul etmiştir. Bu kararda nefret söylemi şöyle tanımlanmıştır:

“İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dâhil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir” (Council of Europe,1997).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, içtihatlarında net bir tanımı kabul etmemiş olsa da, bu kavramı dini hoşgörüsüzlük dahil, hoşgörüsüzlükten kaynaklanan nefreti yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı çıkaran ifade biçimleri için kullanmaktadır.

Nefret söylemi, nefret suçu ve toplumsal linç neden olabilmektedir. Linç kavramı günümüzde sembolik ve fiziksel olarak ikiye ayrılmaktadır. Linç:

“Birden çok kimsenin kendilerine göre suç olan bir davranışından ötürü birini, yasa dışı ve yargılamasız olarak öldürmesi” (TDK, b.t.).

şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka linç tanımı ise şöyledir:

“Bireylerin düzenli hukuk mahkemelerinin varlığından bağımsız olarak ve yargılanmadan, belirli bir kitlesel şiddet aracılığıyla, intikam amaçlanarak öldürülmesi veya onlara işkence edilmesi eylemleridir” (Coker,1957:639).

Linç bünyesinde farklı şiddet türlerini barındırabilmektedir. Şiddet, fiziksel ya da sembolik olabilmektedir. Fiziksel şiddetin uygulanmadığı saldırganlık biçimlerini tarif etmek için kullanılan sembolik şiddet, “fiziksel şiddetin imkansız olduğu yerde, şiddetin büründüğü kibar, gizli biçimi” olarak tanımlanabilir. (Bourdieu,1994:125).Fiziksel şiddetin uygulandığı linçler daha kısa sürede gerçekleşirken; sembolik linçler dolaylı yapısı nedeniyle daha uzun sür(ebil)mektedir.

Medya aracılığıyla linç toplumsal bir nitelik kazanmaktadır. Medya aracılıyla yapılan bu toplumsal linçte bir kişi ya da grup ötekileştirilir, dışlanır, düşman haline getirilerek hedef gösterilir. Hedef gösterilen kişi ya da grup “müsamaha gösterilmemesi” ve “görüldüğü yerde tepki verilmesi” gereken “tehlikeli biri olarak” tanımlanır. Oluşturulan bu algıyla hedef gösterilen kişi ya da grup marjinal hale getirilir. Bu aynı zamanda hegemonyanın oluşturduğu iktidar mekanizmalarının işleyişini gösterir. Böylece “uzaklaştırılan” kişi ya da grupla ilgili empati kurmanın önüne geçilir. Bağ kurulması engellenen kişi ya da grup toplumsal meşruiyetin

dışına çıkartılır. Bu durumda ötekileştirme ve kişiliksizleştirme ne kadar baskın ise yöneltilen saldırının şiddeti de o kadar güçlü olmaktadır. Kutuplaştırıcı bir söylemin baskın hale geldiği böyle bir ortamda “biz” ve “öteki” ayrımı da keskinleşir (Turner, Layton Simons, 2003:270).

Magazin Gazetecileri Derneği Ödül Töreni’nde Ahmet Kaya’nın “Kürtçe bir şarkı ve klip” yapacağını duyuran konuşması ve ardından hegemonik anlayış doğrultusunda ajite edilen kitlenin tepkisi, toplumsal linç boyutlarına ulaşmıştır.

Sanatçılar ve medya mensuplarının çoğunluğunu oluşturduğu davetliler grubunun, siyasal ve toplumsal konjonktürün belirlediği hegemonik düşünce çerçevesinde, “sürü psikolojisi” içinde hareket etmesi dikkat çekicidir. Gecede sergilenen benzer tutum ve davranış medyada da toplumsal linç zemini oluşturmuştur.

Ahmet Kaya, Abdullah Öcalan’ın ülkeler arasında dolaştığı ve Türk Devleti’nin yakalamak için peşinde olduğu, terörün ülkenin her yerinde hissedildiği, her gün medyada şehit haberlerinin verildiği, “Kürt” sözcüğünün infial yarattığı bir zamanda, yine “başkaldırmıştı” ve yine “başı beladaydı”. Salonda bulunanların birbirlerini provoke etmesiyle büyüyen tepki ve birlikte söylenen marşlar ve şarkılar eşliğinde “ülkeyi bölmek isteyen” bir sanatçıya “ağzının payı” verilmişti. Yıllardır muhalif kimliğiyle bilinen Ahmet Kaya ülkenin bölünmez bütünlüğünü savunduğunu ve insanların ölmesini istemediğini bulunduğu her platformda dile getirmekteydi. Kürtçe şarkı söylemek yasalara aykırı değildi. Albümündeki Kürtçe şarkının kimseye zarar vermeyeceği, süreç içinde toplum tarafından da doğru bir şekilde anlaşılabilirdi. Ancak törenin ardından Hürriyet gazetesinin attığı manipülatif manşetlerin kaynaklık ettiği köşe yazıları ve televizyon haberleri durumu tamamen farklı bir boyuta taşımıştır.

20 Temmuz 1999 tarihli Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya’ya hitaben attığı “Vay şerefsiz” manşeti nefret söyleminin belirgin bir örneğidir. Burada nefret söylemi, haberin içeriğinden çok bütün gücüyle manşette odaklanmış; Ahmet Kaya’nın sol köşede kullanılan gündelik giysiler içinde, hırpani görüldüğü fotoğraf ile birleştirilerek okuyucunun algısında olumsuz bir Ahmet Kaya imajı oluşturmuştur.

Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya hakkında yaptığı manşet ve gazete başlıklarında manipülasyonun yanı sıra nefret söylemi vardır. Nefret söylemi, ötekileştirme ve yok etmenin başlangıcıdır. Medya bunu üretir, çoğaltır, yayar ve meşrulaştırır. Toplumda istenilen yönde algı oluşturmak, mevcut algıyı değiştirmek ve tutumları etkilemek için medya, nefret söylemini kullanabilmektedir. Medyanın bu noktada en etkili silahı ise haberdur. Haberin etki gücünün temelinde nesnel ve taraflara eşit derecede yer verilmesi olması koşulu vardır. Haber, okuyucu için gerçeğin yansımasıdır. Köşe yazısı, yorum içerebilir ancak haberin yorumsuz ve bağımsız olması gereklidir. Ya da öyle olduğu varsayılmaktadır. Oysa Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya hakkında manşetten verdiği haberler, ağırlıklı olarak bir köşe yazısı şeklinde yorum ve çıkarsamalardan oluşturulmuştur. Bu durumda öncelikle gazetenin manşetlerinin haber olmadığını kabul etmek gerekmektedir.

Hürriyet'te köşe yazarlığı ve genel yayın yönetmenliği yapan Enis Berberoğlu o dönem Ahmet Kaya hakkında yapılan “*Vay şerefsiz...*” manşetinin “*baştan başa Ahmet Kaya düşmanlığı*” içerdiğini şu sözlerle anlatmaktadır:

“O haberin arkası var. O haberin içeriğinde de sorun var. O haber o masada oturanları, o tepkiye sevk etti. Haberin kaynağında ve teyidinde sorun var. Sonuç olarak o haber baştan başa bir Ahmet Kaya düşmanlığı yansıtıyordu. Ertuğrul Bey, “O başlık atılmamalıydı” diyor. Katılıyorum ama o başlık olmadan çıksa da zaten sorunlu. Haberde deniyor ki, şurada şunu yaptı, arkasında da şu manzara var. E yok diyorlar. Bitti.”(Bugün, 2015).

19 Ocak 2007’de bir suikast sonucu yaşamını yitiren Agos gazetesi sahibi Hrant Dink’i ölüme götüren süreçte, Hürriyet’in ve bazı köşe yazarlarının sorumluluğu olduğunu söylemesi üzerine 13 yıl çalıştığı Hürriyet gazetesindeki işine son verilen Ersin Kalkan’ın “*Hürriyet nefret suçlarının amiral gemisidir.*” şeklindeki sözleri de dikkat çekicidir (Agos, 2012).

4.7.6. Köşe yazıları ve Nefret Söylemi

Gazete köşe yazarları da manşetin gücünü pekiştiren ve nefret söylemi içeren yazıları ile anlamı egemen ideolojinin talep ettiği şekilde yeniden inşa etmektedirler. Van Dijk'a göre elitler, kamusal söyleme ulaşabilme güçleri ve üne sahip olmaları açısından azınlık gruplarına ilişkin yaygın değerleri, hedefleri ve çıkarları oluşturarak, "sağduyuyu formüle ederler" (Van Dijk 2008:107). Hürriyet gibi "basının amiral gemisi" kabul edilen bir basın kuruluşunun köşe yazarlarının da atılan manşetlerin toplum üzerindeki etkisini pekiştirecek ve hegemonyanın kuşattığı evrende "hiç boşluk bırakmayacak" şekilde gazetenin haberini desteklemesi bu noktada önemlidir.

"Simgesel Seçkinler ve Habitus: Hürriyet Gazetesinde Köşe Yazarlığı" başlıklı çalışmada Hürriyet gazetesi köşe yazarlarının, sürekli bir şeylerden/birilerinden kimi zaman hakarete varan biçimlerde şikayet ettikleri, siyasi seçkinlere (seçilmiş belediye başkanı, bakan, başbakan ya da atanmış vali, emniyet müdürü vb.) yazılarında soru/hesap sorabildikleri görüldüğü ifade edilmektedir. Araştırmada ayrıca köşe yazarlarının her gün yüzbinlerce kişiye ulaşmaya dayanan ve iktidar alanındaki diğer seçkinlerle kurulu yakın ilişkilerle desteklenen güçlerinden dolayı, iktidar alanındaki seçkinlerden hesap sorabilir hale geldikleri belirtilmektedir (Yüce, 2007).

Bu tür yazıları diğer, küçük ölçekli gazetelerin köşe yazarları da yazmaktadır, ancak Hürriyet yazarlarının farkı askeri, siyasi vb. seçkinlerden bu sorulara ilişkin yanıtlar gelmesi ve köşe yazarlarının bu yanıtları mesleki anlamda bir başarı kıstası olarak algılamalarıdır. Hürriyet gazetesi köşe yazarları bir yandan toplumsal kökenli bir yaptırımla karşılaşmadıkları için özgür, diğer yandan iktidar alanındaki seçkinlerin kontrolü altında sınırlılıklar içinde ve okurlar tarafından bir çözüm mercii olarak görülmektedirler. Her gün yüzbinlerce kişi tarafından satın alınan bir gazetede köşe yazarı olmanın bir iktidar konumu olduğu gerçeğiyle birlikte değerlendirildiğinde, Hürriyet gazetesi köşe yazarlarının simgesel bir ayrıcalık ve güce sahip olduğunu söylemek mümkündür. (Yüce,2007).

Hürriyet gazetesinin “Ayıp Ettin ‘gözüm” manşetiyle çıktığı 14 Şubat 1999 günü gazetenin genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök başta olmak üzere, Oktay Ekşi ve Bekir Coşkun da köşelerinde Ahmet Kaya’yı konu alan yazılar yazmışlardır. Manşetin ikna gücünü artırma amacı taşıdığı düşünülen bu yazılarda da nefret söyleminin varlığı görülmektedir.

Gazetenin genel yayın yönetmeni olarak, Hürriyet’te kullanılan manşetlerin de “yaratıcısı” olduğu bilinen Ertuğrul Özkök, “Güzel Magazinciler, Çirkin Adamlar” başlıklı yazısında MGD Ödül Töreni’nde yaşananlardan yola çıkarak, olayı “iyi” ve “kötü” şeklinde kategorize etmiştir.

Özkök yazısına basında magazin yer ve magazin gazeteciliği konusundaki düşüncelerini anlatarak başlamakta, MGD Ödül Töreninde kendisine verilen ödülü almak için gittiğini ancak geceden erken ayrıldığını ifade etmektedir. Yazı bu girişin ardından Ahmet Kaya üzerine yoğunlaşarak şöyle devam etmektedir:

“Benden hemen sonra Ahmet Kaya o malum densizliği yapmış. Ben, Ahmet Kaya'nın ilk iki kasedini çok sevmiştim. Özellikle “Saza Niye Gelmedin” şarkısını uzun süre dinledim. O gece böyle bir densizliği yaptığında orada olmayı çok isterdim. O tuhaf provokasyonu yaptığı zaman kalkıp kendisine şunu söyledim:-Kardeşim, bu ülkede Kürtçe şarkı söylemek yasak mı? Kaset yapmak yasak mı? Bunu sen de biliyorsun? Öyleyse bunun amacı ne? -Cevabını ben vermezdim.- Ama kendi kendime sorardım. Acaba bu provokasyonun amacı, Ahmet Kaya'nın son zamanlarda kaybettiği ilgiyi yeniden kazanmak mı? Eğer öyleyse, çok ucuz bir tutum” (Hürriyet gazetesi, 1999).

Burada Ahmet Kaya'nın törende “densizlik: yakışsız ve saygısızca davranmak” (TDK,b.t.) ve “provokasyon: kışkırtma” yaptığı iddia edilmekte, “ucuz: bayağı” (TDK, b.t.) bir davranış içinde olduğu söylenerek “düşünceleri ciddiye alınacak bir insan olmadığı” ima edilmektedir.

Kesin bir yargı belirtmemekle birlikte Ahmet Kaya'ya yönelik ifadeler sonuç olarak okuyucuyu yönlendirmekte, zihinlerde Kaya hakkında olumsuz bir imaj oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ahmet Kaya'nın Ödül Töreninde gösterdiği tepki

yersiz ve gereksiz bulunarak, kışkırtıcı olmakla suçlanmakta, hatta ilgi çekme amacıyla olabileceği ifade edilerek, düşünceleri değersizleştirilmektedir. Bu süreçte Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya'yı özellikle köşe yazılarında, fikirleri ve toplumdaki saygınlığı üzerinden değersizleştirmeye çalışması dikkat çekmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere, nefret söylemi, Kaya'nın ırksal özelliklerine değil, bedenine, kişiliğine, sanatına ve düşüncelerine yönelmekte, toplumun ve sevenlerinin gözünden düşürülerek "etkisiz" hale gelmesi amaçlanmaktadır.

Yazının sonraki bölümünde "O gece orada birçok gerçek sanatçı vardı. Hiçbiri o sahneyi acayip fikirleri, ilginçlik merakı veya sansasyon tutkusu için kullanmadı" denilmektedir. "gerçek sanatçı" vurgusunun yapılması gecede bir de "sahte sanatçı" olduğunu düşündürmekte; "her biri aldığı ödülü sonuna kadar hak eden" bu sanatçıların özellikleri ise "*Her biri Türkiye'nin yüzünün akıydı, Türk halkının hayatının güzelleşmesi için çok güzel şeyler yapmıştı*" cümleleriyle yazı "Türk kimliği" üzerinden şekillendirilmiştir. Yazı şu cümlelerle devam etmektedir:

"Bütün bunlar içinde bir tek çirkin adam çıktı. O da ne yazık ki Ahmet Kaya idi. Ben dikkat ederim. Bir sanatçı güzel şeyler yapma kabiliyetini kaybetmeye başladığı zaman bir yol ayrımına gelir. Bir yanda sessiz ve onurlu bir şekilde kenara çekilmek. Öteki tarafta siyaset batağına çekilmek. Sansasyon lağımına düşmek. Ahmet Kaya bu ikincisine düştü" (Ertuğrul Özkök, Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999s:29).

Ahmet Kaya, gecede yaptığı konuşmanın içeriği verilmeden yazıda oluşturulan yargı ile "*provokatör, densiz, çirkin, ucuz güzel şeyler yapma kabiliyetini kaybettiğinden siyaset batağına ve sansasyon lağımına düşen, sahte bir sanatçı*" olarak nitelendirilerek Ahmet Kaya "kirli" ve "öteki", haline getirilmiştir. "*gerçek sanatçı*" olmadığı da belirtilerek ötekileştirilmiştir.

GÜZEL MAGAZİNCİLER, ÇİRKİN ADAMLAR

PAZAR YAZISI

Ertuğrul ÖZKÖK

Geçen perşembe akşamı Magazin Gazetecileri Derneği'nin ödül töreni vardı. Bana da onur ödülü verildi. Çok keyifli bir geceydi. Ben, hasta olan bir dostumun ağırtaştığı haberi geldiği için erken ayrıldım. Benden hemen sonra Ahmet Kaya o malum denizliği yapmış. Ben, Ahmet Kaya'nın ilk iki kasedini çok sevmişim. Özellikle "Saza Niye Gelmedin" şarkısını uzun süre dinledim. O gece böyle bir denizliği yaptığında orada olmayı çok isterdim.

O tuhaf provokasyonu yaptığı zaman kallıp kendisine şunu söyledim: "Kardeşim, bu ülkede Kürtçe şarkı söylemek yasak mı? Kaset yapmak yasak mı? Bunu sen de biliyorsun? Öyleyse bunun amacı ne?" Cevabını ben vermezdim. Ama kendi kendime sorardım. Acaba bu provokasyonun amacı, Ahmet Kaya'nın son zamanlarda kaybettiği işyü yeniden kazanmak mı?

Eğer öyleyse, çok ucuz bir tutum. O gece orada birçok gerçek sanatçı vardı. Hiçbiri o sahneyi acayip fikirleri, ilginçlik meralı veya sansasyon tutkusu için kullanmadı. Gençleri vardı, orta yaşlıları vardı. Her biri aldığı ödülü sonuna kadar hak etmişti. Her biri Türkiye'nin yüzünün aluydu, Türk halkının hayatının gü-

zelleşmesi için çok güzel şeyler yapmıştı. Bütün bunlar içinde bir tek çirkin adam çıktı. O da ne yazık ki Ahmet Kaya idi. Ben dikkat ederim. Bir sanatçı güzel şeyler yapma kabiliyetini kaybetmeye başladığı zaman bir yol ayrımına gelir. Bir yanda sessiz ve onurlu bir şekilde kenara çekilmek... Ötekî tarafta siyaset batağına çekilmek. Sansasyon lağımına düşmek. Ahmet Kaya bu ikincisine düştü.

14 Şubat 1999 / Hürriyet

Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, s:29
Şekil 4.5.

Özkök, bu yazısıyla sanatçının ne yapıp yapmaması gerektiğinin sınırlarını da çizmiştir. Sanatçının sanatına dair talepleri, istekleri "yok sayılmıştır."

Gazetenin başyazarı Oktay Ekşi de aynı gün kaleme aldığı "Bir Densiz" başlıklı köşe yazısı ile Ahmet Kaya'ya hitap etmektedir. Yazıda Ahmet Kaya'dan "yaratık" şeklinde söz edilerek "adını anmayı dahi bu sütun için bir zül saydığımız" ifadesi kullanılmakta; Kaya değersizleştirilmektedir. Ekşi'nin Ahmet Kaya'nın dış görünümüne yönelik hakaret içeren eleştirilerde bulunduğu yazısı şu cümlelerle başlamaktadır:

"Ciddiye alsan değmez. Çünkü hançeresinden çıkan sesin ona para kazandırmasından başka, insan olarak hiçbir "artı"sı olmadığı fizyonomisinden akan bir tip. Ara sıra ekrana yansıyan görüntüleri zaten, türkü söylemeseydi kötü bir bar fedaisi olurdu dedirtiyor" (Oktay Ekşi, Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, s:29).

Hürriyet gazetesesi, 14 Şubat 1999,s:29
Şekil 4.6.

Ekşi, “artısı olmadığı fizyonomisinde akan tip”, “yaratık” ifadeleriyle nefret söylemini kullanmıştır. Ahmet Kaya’nın törende yaptığı konuşmadan bir bölümü de veren yazıda, Ekşi, Kaya’nın amacının “reklam yapmak” ve “aklının erip ermediği belli olmayan sorunlar üzerinde ahkam kesip kahramanlık taslamak” olduğu ifade etmiştir. Ekşi, böylece Kaya’nın aklının “neye erip” neye “ermediği konusunda karar verici durumunda olduğunu belirtmektedir. Yani hegemonik gücün sesi olduğunu dolaylı da olsa kabul etmiş olmaktadır. Oysa, bir köşe yazarının ya da başyazarın işlevi olan bitenin ne anlama geldiğini açıklamak ve yorumlamaktır.

Yazının devamında, Kaya; “ağızdan çıkan lafların boyundan büyük konulara ilişkin olmasını bir kenara koyun...”, “oradaki insanları tahrik edip, olay çıkarmaktan başka bir amacı olabilir mi?”, “...bu yaratığın insan sevgisinden, kardeşlikten dem vurmaya hakkı kalır mı?” gibi ifadelerle olumsuz bir yargı içinde aktarılmıştır. Daha sonra ise Kaya’nın bu söylemden zarar görebileceğini ima eden şu bölüm gelmektedir:

“Kaldı ki bu yaratığa, tavşan yüreği taşıırken aslan fiyakası yapmanın kendisine zarar verebileceğini birileri söylerse dostluk etmiş olurlar” (Oktaş Ekşi, Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, s:29).

Ekşi, “*tavşan yüreği taşıırken*”, “*aslan fiyakası yapmak*” ifadeleriyle de olumsuz yargılarını pekiştirmiştir. Yazısını gazetenin manşetine de gönderme yapan Ekşi yazısına şöyle devam etmiştir:

“Keza dostları varsa ona bir de, PKK'ya para toplamak amacıyla yapılan konserlere gidip sonra da halkların kardeşliği nutku ile kamuoyunu uyutmanın mümkün olmadığını anlatmalıdırlar” (Oktaş Ekşi, Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, s:29).

Ekşi'nin yazısı, Kaya'ya yönelik: “*Bu yaratık kardeş ise kardeşliğini bilmekle yükümlüdür.*” cümlesiyle sona ermektedir.

Bir başka köşe yazarı Bekir Coşkun da “Magazin Gazetecisi Olmalıyım” başlıklı yazısında, Ödül Töreni ve magazin muhabiri olmayı siyasetin gündemini takip etmeye tercih edebileceği şeklindeki her zamanki esprili anlatım tarzından sonra Ahmet Kaya ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Geceden Ahmet Kaya'yı ise ‘bölücülük’ yaptığı için kovdular. Aslında ben Ahmet Kaya'yı sevmem. Böyle birleştirici-bütünleştirici bir gecede kalkıp bölücülük yaptı diye kovulması da umurumda değil. Bir sanatçı, halkına kötü mesajlar veriyorsa, toplumuna kötü örnek oluyorsa kovulur” (Bekir Coşkun, Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1999, s:3).

Coşkun'a göre Ahmet Kaya “bölücülük” yapmış, “halkına kötü mesajlar vererek ve toplumuna kötü örnek olarak” kovulmayı hak etmiştir. Bir anlamda Coşkun, “kovulacak sanatçı”, “kovulmayacak sanatçı” dikotomisi üzerinden durumu meşrulaştırmaktadır.

Hürriyet'in manşetinden iki gün sonra ise gazetede Fatih Altaylı'nın "*Fikirsiz adam fikir suçlusu*" başlıklı yazısı yayımlanmıştır. Altaylı'nın yazısında da Özkök ve Ekşi'nin yazılarında olduğu gibi Ahmet Kaya küçümsenmekte ve değersizleştirilmeye çalışılmıştır. Yazıya göre Ahmet Kaya, ciddiye alınmak ve siyasi bir kimlik kazanmak amacıyla provokasyon yapmıştır. Hakaret içerikli sözcük ve ifadelerin kullanıldığı yazıda Kaya:

"Ne siyasi bir tarafı vardı, ne de bu işlere basacak kafası. Kültürsüz, ne dediğini bilmez, solcu olamayacak kadar cahil, siyasi sembol olamayacak kadar sıradan, basit bir adamdı" (Fatih Altaylı, Hürriyet gazetesi, 16 Şubat 1999, s:23).

şeklinde betimlenmektedir.

Kaya'nın Hürriyet'in manşetinden sonra hakkında açılan soruşturmaya da gönderme yapılan yazıda, "*Gitti, PKK gecesinde gerilla-merilla diye yırtıldı. Ve şimdi DGM'lik bir siyasi kişilik haline gelmeyi başardı.*" denilerek Kaya'yı değersizleştirmeye yönelik bir söylem kullanılmıştır. Yazıda şu görüşlere de yer verilmiştir:

"Ahmet Kaya'ya desen ki, 'Yahu Ahmet PKK ne demek?'; aval aval bakar. Sorsan, 'İdeoloji nedir?' diye, 'Yenir mi?' yanıtını verir. Ama şimdi o kendince fikir suçlusu. Hadi be Ahmet Kaya. Fikir suçlusu olmak için önce fikir sahibi olmak gerekir. Sen kim, fikir kim?" (Fatih Altaylı, Hürriyet gazetesi, 16 Şubat 1999, s:23).

Altaylı, Hürriyet gazetesinin "Vay şerefsiz" manşetini kullandığı 20 Temmuz 1999 günü, Ahmet Kaya'ya yönelik nefret söylemi barındıran bir yazı daha kaleme almıştır. Yazının başlığı; "Parayı veren Ahmet'i alır" şeklindedir. Bu ifade ile "Ahmet Kaya'nın "satılık" biri olduğunu belirten Altaylı, gazetenin manşetine dayandırdığı yazıda, Kaya'nın söylediği iddia edilen "*otomobilimi şerefsizlerin ülkesinde bırakıp geldim*" sözlerini dayanak yaparak, Kaya için ciddiye alınmaması gereken; "*Yalancı haysiyetsizin biridir*" demektedir.

TEKE TEK

Fatih ALTAYLI
Fax No: (0212) 677 03 27 - 677 03 28

Parayı veren Ahmet'i alır

AHMET Kaya demiş ki: "Otomobilimi şerefsizlerin ülkesinde bırakıp geldim."
Para için PKK'lara konser verince onlara yararlanmak için böyle diyecek tabii.
Yarın parasını verin, oğlunuzun sünnetine söyleyin, oğlunuzun erkekliğini över.
Oyle haysiyetsizdir.
Ben şerefsizlerin ülkesinde bıraktığı otomobil meselesine takıldım.
Benim bildiğim bu **Ahmet Kaya** Türkiye'ye kaçak otomobil sokmaktan ve kullanılmaktan yararlanmıştı

bir zamanlar.
O dönem kullandığı otomobile de el koymuştu.
Otomobil kaçakçılığında yargılanan adamın kast ettiği otomobil acaba devlet tarafından el konulan bu kaçak sokulmuş otomobil mi?
Bu otomobil kaçakçısını fazla da önemsemeyin aslında. Yalancı haysiyetsizin biridir. Avantayı nereden buluyorsa ona göre bağırır.
Bugün PKK'nın para dağıttığını görünce PKK'lı, yarın travestiler dağıtsın onlardan.
Siz paradan haber verin Ahmet'e.

Hürriyet gazetesi, 20 Temmuz 1999, s:23
Şekil 4.7.

Yazıda, "Bugün PKK'nın para dağıttığını görünce PKK'lı, yarın travestiler dağıtsın onlardan. Siz paradan haber verin Ahmet'e" şeklinde toplumda sık sık nefret söylemine maruz kalan travestiler PKK ile bir tutulmakta ve Ahmet Kaya ile ilişkilendirilerek, bu grup üzerinden de Kaya küçük düşürülmeye çalışılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Modern toplumlarda insanların medyanın etkisinden uzak kalması mümkün değildir. Bilgiye duyulan ihtiyaç, bilgi paylaşımını da gerekli kılmaktadır. Görünürde bilgiyi taşıyan, aktaran ve yayan medyanın görünmeyen tarafında, bağlamından koparılan bilginin enformasyona dönüştürülürken yeniden kurgulanma süreci vardır. Bu süreç, egemen ideolojinin kontrolünde, mevcut toplumsal düzenin devamlılığını sağlayacak şekilde söylemi de inşa ederek ilerler. Medya, ve içindekiler sistemin varlığını sürdürme amacının araçlarıdır ve bu amacı gerçekleştirirken kimi zaman çeşitli tekniklerin yanı sıra manipülasyon yöntemini kullanmaktadırlar. Medya-sermaye-siyaset yapılarının iç içe geçtiği bir ortamda medya aracılığıyla gerçeğe ulaşmak giderek zorlaşmaktadır.

Medyada neyin söylendiği, nasıl ve ne şekilde söylendiği kadar söylenmeyenler de önem taşımaktadır. Neyin haber olacağına karar veren medyanın görmezden geldikleri, oluşturulan çerçevenin dışında kalmakta, bir basın kuruluşunun manşet yaptığı haberin bir diğerinde iki satırla geçirilebilmesi bile yapılan habercilikle ilgili soru işaretleri oluşturabilmektedir.

Gerçekliği doğrudan aktaran bir metin olarak kabul eden görüşe karşın haber, çalışmada da ortaya konulduğu gibi, gerçekliği görmezden gelip yok sayabilmekte ya da çarpıtabilmektedir. Egemen ideolojik söylemin ve düzenin devamı için devletin ideolojik aygıtı medya tarafından haberin yeniden kurgulanarak üretilmesi mümkündür. Manipülatif habercilikle medya, toplumun algı ve kanaatlerini etkileyebilmektedir. Bu da, manipülasyon ile yeni bir gerçekliğin medya tarafından oluşturulduğunu göstermektedir. Bu noktada medya kuruluşunun toplumdaki varlığından gelen etkinliği, gücü, olayı ele alış biçimi ve olaya dahil olan köşe yazarları da önem taşımaktadır.

Çalışmada, medyada manipülatif habercilik, Ahmet Kaya olayı ve Hürriyet gazetesi üzerinden eleştirel söylem analizi yöntemi ile ele alınmıştır.

Olayın yaşandığı dönemi anlamlandırmak için bağlamıyla birlikte düşünmek gerekir. Bu bağlamın ardalanında 1980'li yılların ikinci yarısında ülkenin güneydoğusunda başlayan ve şiddetini artırarak tüm ülkeyi saran çatışmalar, her gün

basında yer alan şehit cenazeleri; dilini konuşması ve varlığını ifade etmesi yasaklanmış bir halk, baskı, şiddet, terör örgütü PKK, o günlerde yakalanan Abdullah Öcalan ve sade vatandaşın bile milliyetçiliği iliklerinde hissettiği bir zaman dilimi bulunmaktadır. Düşünceden çok duygunun varlığı söz konusudur. Kitleleri manipülatif söylemlere açık hale getiren de duyguların harekete geçirilmesidir. O gece yaşananlar, “Kürt” sözcüğünü “terör” sözcüğü ile eşleştirmesi için yıllarca mesaj bombardımanına tutulmuş bir kitlenin, birbirini provoke eden ortak eylemidir. Yıllar sonra değişen sosyo-politik koşullarda, o gece bu kitlenin içinde yer alıp, Ahmet Kaya’yı “öteki” ve “düşman” şeklinde kodlayarak saldırıda bulunmaya çalışanların büyük bölümünün pişmanlıklarını dile getirdikleri görülmektedir.

Hürriyet gazetesi; Türk basınında, tirajı, haber ağı ve gündem belirlemedeki rolü nedeniyle “amiral gemisi” olarak tanımlanmaktadır. Ana akım medyanın somut örneği olan Hürriyet gazetesi, araştırmada da görüldüğü gibi Ahmet Kaya olayına egemen ideolojik söylem çerçevesinde yaklaşmış ve O’nu egemen ideolojiye karşı, tehdit unsuru olarak göstermiştir. Haberlerde Ahmet Kaya PKK ile özdeşleştirilmiş bir anlamda “düşman” olarak sunulmuştur.

Nitekim, Ertuğrul Özkök’e göre, logosunda "Türkiye Türklerindir" yazan Hürriyet gazetesi, “devletin yanında ve omuz omuzadır.” Bu cümle bile tek başına, Hürriyet gazetesinin “Ahmet Kaya olayı”nı egemen ideolojinin Kürt sorununa yönelik o dönemdeki politikası çerçevesinde haberleştirdiğini ortaya koymaktadır. Özkök’ün “terörle mücadelede biz hep vardık” yaklaşımı, gazetenin bu konuda devletin yanında taraf olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın çıkış noktasının manipülasyon ve rıza üretimi olması nedeniyle, öncelikle kuramsal çerçeve çizilerek manipülasyon kavramı açıklanmıştır. Herbert Schiller’in manipülasyon kuramı, rıza üretimi ve Noam Chomsky’nin propaganda modeli ele alınarak, haberde manipülasyon konusu medyanın gündem belirleme işlevi, eşik bekçileri kavramları içinde tartışılmıştır. Araştırmanın öznesi olarak seçilen Ahmet Kaya, Hürriyet gazetesinin hakkında yaptığı manipülatif haberler ve köşe yazılarından aktarılan nefret söylemi nedeniyle toplumda hedef haline getirilmiştir. Hürriyet gazetesinin manşetine taşıdığı ve özellikle başlıklar üzerinden manipüle ettiği haberlerden sonra Ahmet Kaya hakkında DGM’de soruşturma

açılmış ve Kaya, on buçuk yıla kadar hapis istemiyle yargılanarak, 3 yıl 9 ay hapis cezası almıştır.

Siyasi fikirleriyle kamuoyunda sıkça tartışılan bir sanatçı olan Ahmet Kaya'nın Kürt sorununa yaklaşımı bu fikirlerin ana damarlarından birini oluşturmuştur. Sanat yaşamının başlangıcından bu yana devam eden ve kontrol altında tutulamayan ve muhalif duruşu nedeniyle, sistem tarafından hedef olarak seçilen Ahmet Kaya'nın, medya aracılığıyla ötekileştirilerek sistemin dışına itilmesinde basının “amiral gemisi” Hürriyet gazetesi, gündemi belirleyen manşetleriyle önemli bir rol üstlenmiştir. Çalışmada bu kapsamda, Hürriyet gazetesinin tarihçesi, egemen ideolojiyle ilişkisi üzerinde durulmuş ve gazetenin Türk basınında amiral gemisi unvanına sahip olmasına vurgu yapılarak medya-siyaset ilişkisi bu açıdan da değerlendirilmiştir.

Çalışma, ödül aldığı gecede, Kürtçe klip yapma ve televizyonlarda yayınlama isteğini dile getiren bir sanatçı hakkında mevcut siyasi ve toplumsal konjonktürde manipüle edilmiş haberler yapıldığını ve böylece hukuki süreç başlatılarak olmayan bir gerçeklik üzerinden sanatçının cezalandırıldığını ortaya koymuştur. Bu da “Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya olayında manipülatif habercilik yapmıştır” şeklindeki hipotezi kanıtlamaktadır.

Manşet, alt başlık ve ara başlıklar ile haberde editoryal yönlendirme yapıldığı çalışmada ortaya konulmuştur. Bu da “editoryal bir tercihle gerçekliğin çarpıtıldığı” hipotezini doğrular niteliktedir.

Haber başlıkları, okuyucuda dikkat ve algı oluşturmaları bakımından önemlidir. Bu çalışmada, Hürriyet gazetesinin başlıklarının haberin konu ve içeriğinden kopuk olduğu görülmüştür. Bu durum, özellikle gazetenin 20 Temmuz 1999 günü yayınlanan “Vay şerefsiz” manşetinde görülmektedir. Başlık ve haber metnindeki söylem farklılığı, haberi okuyucuya “Vay şerefsiz” başlığıyla aktararak manipülatif habercilik yapan bir editoryal yapı olduğunun açık göstergesidir.

Hürriyet gazetesi haber ve köşe yazılarında, “Vay şerefsiz”, “Bebeğe, kadına, dedeye, askere kurşun sıkanlardanmış...”, “...bu yaratığın...”, “Bugün PKK'nın para dağıttığını görünce PKK'lı, yarın travestiler dağıtsın onlardan. Siz paradan haber verin Ahmet'e”, “Sansasyon lağımina düşmek” gibi ifadelerle nefret söylemi kullanarak toplumsal linç için ortam hazırlamıştır.

Çalışmada kullanılan Eleştirel Söylem Analizi yöntemi ile manipülatif haberciliğin, manşet yapılan haberlerin başlık ve ara başlıklarında yapıldığı dikkat çekmektedir. Hürriyet gazetesinin kullandığı her iki manşet haberin içeriklerinde de editoryal bir tercihle gerçeklik çarpıtılmıştır. Manşetler, haberden çok köşe yazısına benzer şekilde yorum içeriklidir. Bu haberlerde Ahmet Kaya ötekileştirilmiş ve hedef haline getirilmiştir.

Hürriyet gazetesinin Ahmet Kaya olayı'nda attığı manşetler ve köşe yazıları nefret söylemi içermektedir. “Vay şerefsiz” manşetiyle, Türk basınında manipülatif haberciliğin açık örneklerinden birini veren gazetenin o dönem Genel Yayın Yönetmeni olan Ertuğrul Özkök, 2013 yılında yaptığı açıklamada böyle bir manşeti atmanın yanlış olduğunu kabul etmiştir.

Çalışmanın bulguları ışığında bakıldığında, medyada manipülatif haberciliğin önüne geçmenin zorluğu ortaya çıkmaktadır. Sermaye yapısının değişmesiyle birlikte medyanın sistemin içinde, sistemin devamını sağlayan bir yapı haline gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Burada toplumun medya okuryazarlığı konusunda bilinçlenmesi ve ilköğretimden başlayarak bu konuda okullarda eğitim verilmesi, medyanın ne söylerken ne demek istediğini anlamak açısından faydalı olabilecektir. Yurttaş gazeteciliği ve yeni medya da ana akım medyanın sunduğu haberlerin farklı perspektiflerinin görülmesi açısından önem taşımaktadır.

Bağımsız bir yerel basın varlığı da ana akım medya için alternatif olarak düşünülebilir. Yerel ölçekte yayın yapan bu kuruluşların ilan geliri ile ayakta durmak zorunda olmaları, bağımsızlıklarının önündeki en büyük engeldir. Yerel basın, olayları daha kısa mesafelerde yakalayarak; mekanın ve insanın dokusuna daha yakın durabilmektedir. Bu özelliği ile küçük ölçekte de olsa gerçeğe ana akım medyadan yakındır. Yerel basının devlet tarafından desteklenmesi bağımsızlığı açısından sakıncalıdır. Bu noktada yerel halkın, yerel basına sahip çıkması gerekmekte ancak okumayı benimsemeyen ve sevmeyen toplumlarda bu durumun gerçekleşme olasılığı düşük görünmektedir.

İnternet ağı üzerinden yaşamımıza giren internet gazeteleri ve sosyal medya da vatandaş haberciliğini destekleyen alternatif medya oluşumlarından biridir.

İnteraktif olması nedeniyle katılımcı bir yapıya sahip olan internet haberciliği, toplumun demokrasi alışkanlığı açısından önemli bir unsurdur.

Egemen sistemin, sermayenin, hegemonyanın, rıza üretiminin, oto sansürün ve bu sistemi besleyen tüm baskı gruplarının dışında kalabilen, ancak en az onun kadar güce sahip bir medya yapılanması mümkün müdür?” sorusu artık daha sık sorulmaktadır. Bu arayışın varlığı artık başka bir iletişim düzeninin mümkün olabileceğine yönelik düşünceleri ve yeni oluşumları da beraberinde getirmektedir. Bu süreçte, alternatif medya yapılanmalarının sayıları ve etkinliklerinin artması umut vericidir. Medyadaki eşitsizlik ve hak ihlallerine karşı, sivil toplum medyası, bağımsız medya, yurttaş medyası, açık yayıncılık, halk gazeteciliği, katılımcı medya, etkileşimli gazetecilik, bağımsız medya, muhalif medya, alternatif medya ve radikal medya kavramları ile yeni oluşumlar ön plana çıkmaktadır. Ekonomi-politik yapısıyla sisteme entegre olmuş bir medyanın artık “dördüncü güç” olarak nitelenmesi mümkün görünmemektedir. İşleyişi ile sistemin ve ana akım medyanın karşısında, toplumda hak ihlallerini ve eşitsizliği önlemeye yardımcı olacak bir “beşinci güç”, gücün getirdiği yozlaşmaya direnerek var olmak zorundadır.

Son olarak; çalışma boyunca ele alınan manipülatif haberciliğin öznesi; bir bakıma ve (ne yazık ki) “kurbanı” durumundaki Ahmet Kaya'nın, hakkında yapılan manşet haberler ve köşe yazılarının kuşatması karşısında kitlelere sesini duyuramaması, hem alternatif medya kanallarının yeterli olmadığını hem de gücünü egemen ideolojiden ve sistemden alan ana akım medyanın toplumsal rıza üretilmesinde ve kitlelerin manipüle edilmesinde ne denli güçlü bir araç olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Adaklı, G., (2006). Türkiye’de Medya Endüstrisi. Ankara: Ütopya.
- Adorno, T., W., (2001). “The Stars Down to Earth: The Los Angeles Times Astrology Column.” The Stars Down to Earth and Other Essays on the Irrational in Culture Der. Stephen Crook. London and New York.
- Alemdar, K., (1999) Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Althusser, L., (1998) Gelecek Uzun Sürer, (Çev.: İsmet Birkan), İstanbul: CanYayımları.
- Alver, F., (2011). Gazetecilik Bilimi ve Kuramları: Gazetecilik Kuram Tasarımlarını Türkiye’deki Gazetecilik Sistemi ve Uygulamalarıyla Sınama Denemesi, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Arcayürek, C., (1984). Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar 1960–1965, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aslan, K., (2002). Haberin Yol Haritası, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aslan, K., (2004). Haber Nasıl Okunur? Haberde İdeoloji Söylem, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aslan, K., (2014) İkna Ekranları, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aşukin, N.S, .Butırskıy N.P ve Veber, A.B.,(1979) (Çev.: Beyhan, M. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Baker, U., (2010). Kanaatlerden İmajlara - Duygular Sosyolojisine Doğru, İstanbul: Birikim Yayınları.

- Barutçu, İ., (2004). Babıali Tanrıları; Simavi Ailesi, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Bourdieu, P., (1994). In Other Words: Essays Toward a Reflexive Sociology, (Çev.: J. Adamson), Stanford, Stanford University Press,
- Chomsky N., (1993). Medya Denetimi, Immediast Bildirgesi, (Çev: Süer Kaya), İstanbul:Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Chomsky, N., (1997). Demokratik İdeallerin Çöküşü, (Çev. Cevdet Cerit), İstanbul: Pınar Yayınları.
- Chomsky, N., (2002). Medya Gerçeği. (Çev.: Yılmaz, A.ve Akınhay, O.), İstanbul: Everest Yayınları.
- Chomsky, N., (2008). Medya Denetimi. (Çev.: Elif Baki). İstanbul: Everest Yayınları.
- Cohen, B. C., (1963). The Press and Foreign Policy, Princeton: Princeton University Press.
- Coker, W.F. (1957)., “Lynching”, in Encyclopedia of the Social Sciences, Haz. E.R.A.Seligman-A. Johnson, New York.
- Çankaya, E.,(2008). İktidar Bu kapağın Altındadır Gösteri Demokrasisinde Siyasal Reklamcılık, İstanbul: Boyut Yayınları.
- Çaplı, B.,(2002). Medya ve Etik, Ankara: İmge Kitabevi
- Çölaşan, E., (2006). Unutulmayan Söyleşiler, İstanbul: Doğan Kitap.
- Devran, Yusuf., (2010). Haber Söylemi ve İdeoloji, İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Duran, R., (1999). Burası Dünya Polis Radyosu: Global Medya Eleştirileri, İstanbul: YKY.
- Durna, T. ve Kubilay, Ç., (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri, Medyadan Söylemler içinde, İstanbul: Libra Kitap.

- Dursun, Ç., (2003). Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek, Sevda Alankuş (drl.), Gazetecilik ve Habercilik, Ankara: İletişim Vakfı Yayınları.
- Erdoğan, İ., (1997). İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Erdoğan, İ., (1997). İnsanın Zincirine Vuruluşu. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Erdoğan, İ., Alemdar K., (2005). Öteki Kuram, Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirilmesi, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara: Erk.
- Erdoğan, İ., Alemdar, K., (2010). Öteki Kuram. Ankara: Erk.
- Evre, B., (2009). Söylem Analizine Yönelik Farklı Yaklaşımlar: Bir Sınıflandırma Girişimi Medyada Gerçekliğin Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış içinde, İ. Parlak (ed.), Konya: Çizgi.
- Fromm, Erich., (2001). İtaatsizlik Üzerine, Çev. Ayşe Sayın, İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Galtung J. ve Ruge M., (1981). Structuring and Selecting News, The Manufacture of News, S. Cohen ve J. Young., (ed), Sage, California.
- Güneş, S., (2001). Medya ve Kültür, Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı, Ankara: Vadi Yayınları.
- Herman, E. S. ve Chomsky, N. (2006). Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası. (Çev.:E. Abadoğlu, Çev.). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- İnal, M. A. (1996) Haberi Okumak, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İnceoğlu, Y. ve Çomak. N. A., (2009). Metin Çözümlemeleri, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnuğur, N., (1993). Türk Basın Tarihi, İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

- İrvan, S., (2002). Medya, Kültür, Siyaset, Ankara: Alp Yayınevi.
- Jensen, R., (1992), 'Fighting Objectivity: The illusion of Journalistic Neutrality in Coverage of the Persian Gulf War', Journal Communication Inquiry.
- Karabay, N., (2000). Gazetecilik ve Haber/Kuramsal Bir Yaklaşımla, İzmir: Meta Basın.
- Kaya, F., (2002). Başım Belada, İstanbul: Anka Yayınları.
- Klaehn, J. (2002). A critical review and assessment of Herman and Chomsky's 'Propaganda Model', European Journal of Communication.
- Koloğlu, D., (2003). "Babıali'den İktidari'ye Geçerken Gazetecilik" içinde Türkiye'de Gazetecilik: Eleştirel Bir Yaklaşım Türkiye'de Gazetecilik içinde, (drl. Tılıç, L.D.), Ankara: ÇGD Yayınları.
- Mavioğlu, E., (2006). Apoletli Adalet/Bir 12 Eylül Hesaplaşması, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Muratoğlu, B., (2011). Bir Demokrasi Masalı: Özgür Birey, Bağımsız Medya. İstanbul: Pivolka.
- Murdock, G., (1980). Class, Power and The Press: Problems of Conceptualization and Evidence, H. Criton (Ed.) The Sociology of Journalism and the Press, Keele: Keele University Press.
- Mutlu, E., (1994). İletişim Sözlüğü. Ankara: Ark Yayınevi.
- Özer, Ö., (2011). Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Haber Çözümlemeleri, Konya-İstanbul: Literatürk.
- Özgen, M., (2004). Türkiye'de Basının Gelişimi ve Sorunları, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını.
- Özsever, A., (2004). Tekelci Medya, Örgütsüz Gazeteci, Ankara: İmge Kitabevi.

- Poyraz, B., (2002).Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Schiller, H.,(1993). Zihin Yönlendirenler, (Çevr. Cevdet Cerit), İstanbul: Pınar Yayınları.
- Shoemaker, P. J. ve Reese, S. D., (1996). Mediating The Message: Theories Of Influences On Mass Media Content New York.
- Sönmez, M., (2003). “Türkiye Medyasında Yeni Sahiplik Yapısı: Cepheler ve Profiller”,Türkiye’de Gazetecilik: Eleştirel Bir Yaklaşım,(der. Doğan. L. Tılıç), Ankara: ÇGD Yayınları.
- Tekeli, İ. ve Selim İ., (2000). Türkiye ve Avrupa Birliği Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa’ya Türkiye’nin Yaklaşımı, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Turner, C.V., J. F. Layton ve L. S. Simons, (2003). “Naturalistic studies of aggressive behavior: Aggressive stimuli, victim visibility, and horn honking”, Journal of Personality and Social Psychology, S. 31, 1975, s. 1098-1107, akt.; J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M.Carlsmith.
- Tüfekçioğlu, H., (1994). 1950'de Türk-Amerikan İlişkilerinin Türkiye'de Geniş Çevrelerce Algılanış Biçimi, 500. Yılında Amerika, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Üşür, S., (1997). İdeolojinin Serüveni, Ankara: İmge Kitabevi.
- Van Dijk, T. A., (1988). News as Discourse. Hillsdale, New Jersey, London: Lawrance Erlbaum, Associates Publisher.
- Van Dijk, T.A., (2008). Discourse and Power: Contributionsto Critical Discourse Studies, Houndsmills.Palgrave Macmillan,
- Weaver, D. H., (1998). The Global Journalist: News People Around The World, New Jersey: Hampton Press.

Weaver, D. ve Wilhoit, G., (1996). The American Journalist In The 1990s: U. S. News People At The End Of An Era, Bloomington: Indiana University Press.

Yaylagül, L., (2010). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, İstanbul: Dipnot Kitapevi.

Yüksel, E. Tekinalp, Ş. ve Uzun, R., (2009). İletişim Araştırmaları ve Kuramları, İstanbul: Beta Yayınları.

Bildiri ve Makaleler

Arık, Bilal., (2009). “İnsan ve Toplumunu Bir Arada Düşünmedikçe Popüler Kültürü Tartışamayız”, Medya ve Popüler Kültür Eleştirel Bir Yaklaşım, Der: E. Karakoç, Konya: Literatürk.

Atabek, N. ve Uztuğ, F., (1998). Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi Kurgu 15, içinde ss. 96-105.

Curan, J., ve diğerleri (1991). “İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar”, (Çev.: M. Özbek), Ankara Üniversitesi, BYYYYO Yıllık, 1989-1990, Ankara, ss. 229-252.

Doğru Arsan, Esra., (2004). Medya, Güç, İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu. (drl. Çiler Dursun). Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi. Ankara: Elips Yayınları.

Gans, Herbert J.,(1983.) “News Media, News Policy, and Democracy Research for the Future Journal of Communication. (Summer).

Göker, G. Ve Doğan, A. (2011). 2010 Referandumunda Türk Basınının Siyasal Gündemi, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Eylül, Sayı: 2, s:469.

- Hall, S., (1994). Kültür, Medya ve İdeolojik Etki. M. Küçük, (Ed.), Medya, İktidar, İdeoloji içinde Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hall, S., (2005). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü. M. Küçük, (Ed.), Medya, İktidar, İdeoloji (3. basım) içinde Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hayes, R. ve Grossman, D., (2010). Bilim İnsanının Medya Rehberi. Ankara: Tübitak Yayınları.
- İnal, M. A., (1994), 'Haber Üretim Sürecine Farklı İki Yaklaşım', Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi 1993 Yıllığı içinde, A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları No: 3, A.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi.
- İnceoğlu, Y., (2007). Mehmet Ali Aybar'ın Ardından, Medya ve İktidar Sempozyumu: Kitle İletişim Araştırmalarında Medya-İktidar İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi
- İrvan, S., (2001). Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi İletişim 9, 69-106.
- Kula, Nesrin (2002). Gazetelerde Yeralan Polise Yönelik Haberlerdeki Söylemsel Boyutlar: “Gaffar Okkan Suikastı Örnek Olayı”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 4(1-2), ss. 188-204.
- Martin, L. J., (1989). Developments in Political Communication Theory on Mass Media Potential. Agee, Warren K. etc. (Ed.), Main currents in Mass Communications, New York: Harperow Publisher, ss. 48-56.
- Mc Combs, M. And Shaw, D., (1972). The Agenda Setting Function of Mass Media. Public Opinion Quarterly, 36, 176-187
- Mc Combs, M. E. ve Estrada, G., (1997). “The News Media and the Pictures in Our Heads”, Iyengar, S. ve Reeves, R. (Ed.), Do The Media Govern Politicians, Voters and Reporters in America içinde, Sage Publications, Thousand Oaks, p. 237- 247.

- Shoemaker, P. ve Reese S. D., (2002). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi”, (drl.: İrvan, S.)Ankara: Alp Yayınevi.
- Sholle, D., (1994) “Eleştirel Çalışmalar: İdeoloji Teorisinden İktidar/Bilgiye”, Medya, İktidar, İdeoloji, (drl. ve Çev.: Küçük, M.), Ankara: Ark Yayınları. ss:229-253
- Tarlach Mc Gonagle., (2001) Wrestling (Racial) Equality from Tolerance of Hate Speech”, Dublin University Law Journal (ns).
- Terkan, B., (2007). Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 17, ss. 561-584.
- Tsesis, A., (2002). How hate speech paves the way for harmful social movements, New York, New York University Press, p 81-82
- Van Dijk, T. A., (2005). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları” içinde: Medya, İktidar, İdeoloji, Mehmet Küçük (çer. ve der.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,ss. 315-376.

Tezler

- Benol,Aslı Bilgiç (2012). Hürriyet gazetesi Haberlerine Göre Türk Ulusal Kimliği ve Öteki” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Bulut, S.(2007). Hürriyet Gazetesi'nin 1948-1953 Döneminin Yayın Politikası, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Özkır, Y. (2012). Hürriyet Gazetesi, 1948-2012 Kurumsal Kimlik, Mülkiyet Sahipliği ve Genel Yayın Politikası, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı.

Yüce, E. (2007). Simgesel Seçkinler ve Habitus: Hürriyet Gazetesinde Köşe Yazarlığı, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı.

Gazeteler

Akyol, Taha., Amiral Gemisinde”, Hürriyet Gazetesi, 5 Ekim 2011, s.5

Belge, Murat., “Yönetme Başarısı”, Taraf, 29.06.2008,s.12.

Düzel, Neşe., “Üç Yıllı Cehennemde Geçirdi”, Radikal, 23.06.2003, ss.8-9

Hürriyet gazetesi, 1999, 12 Şubat

Hürriyet gazetesi, 1999, 14 Şubat

Hürriyet gazetesi, 1999, 16 Şubat

Hürriyet gazetesi, 1999, 20 Temmuz

Hürriyet gazetesi, 1999, 02 Ağustos

Elektronik Kaynaklar

Aytav, Erkam Tufan 13-09-2011

<http://www.haber7.com/gazeteler/haber/783866-hurriyet-kimin-gazetesi-ne-icin-calisir>

Berberoğlu, Enis., “Hürriyet Erdoğan'a Sessiz Kalınca Ciğerime Oturdu”,

Bugün, 10 Mayıs.2015. <http://www.bugun.com.tr>,

(12.08.2015)

- Bir, Ali Atıf., “Ayıp Ettin Gözüm"ün Kefareti” 06 Mart 2010,
<http://www.bugun.com.tr,-ayip-ettin-gozum-un-kefareti-yazisi-95144>,
(4.04.2015)
- Çakır, Ruşen., “27 Mart 1994 Yerel Seçimleri: “Medyaya Rağmen ve Medya
Sayesinde RP'nin Zaferi”, 21 Şubat 2015, www.rusencakir.com,
(4.5.2015)
- Derin Sabah, Ahmet Kaya Skandalını Unuttu mu”, Oda TV, 17 Kasım 2010,
<http://odatv.com> (13.08.2015)
- Hatem Ete, “Ordu Darbe Yapamayınca” Anlayış, Temmuz, 2009,
<http://www.anlayis.net/> (8.8.2015)
- İnceoğlu, Yasemin., Global Medya ve Uygarlıkların Manipülasyonu:
Karikatür Krizi, 28 Ağustos 2007, <http://www.yasemininceoglu.com>,
(08.04.2014)
- Kalkan, Ersin., "Hürriyet, Nefret Suçlarının Amiral Gemisidir”, Agos, 1
Şubat 2012, <http://www.agos.com.tr> (01.08.2015)
- Kızılkaya, Muhsin., “Ölümünün 14. Yıldönümünde Ahmet Kaya'nın Genç
Bir Sanatçı Olarak Portresi”, Habertürk, 16 Kasım 2014,
<http://www.haberturk.com/>(15.06.2015)
- Kongar, Emre., “Yılın Son Pazartesi'nde Sedat Simavi Vakfı Ödülleri ve
Anlamı.” Medya Notları, 26 Aralık 2011,<http://kongar.org>,
(21.05.2015)
- Koru, Fehmi., “Ahmet Kaya'yı Bırak, Sen Neredeydin, Onu Söyle...”, Star,
21 Kasım 2013,<http://haber.star.com.tr/> (23.09.2014)
- Kürtçeye ağır yasak koyduk ama hataydı, Milliyet, 7 Kasım 2007,
www.milliyet.com.tr (09.08.2015)
- Kütahyalı, R.Ozan., “Ahmet Kaya nasıl katledildi?”, Sabah, 27 Kasım 2011,
www.sabah.com.tr, (12.06.2014)

Odabaşı, Yılmaz., “Muzip, Çocuk ve İnsan Ahmet Kaya” 10 Haziran 2015,
<http://www.yilmazodabasi> (21.07.2015)

Ongun, Ö. "Noam Chomsky: Medya Denetimi ve Propaganda Modeli",
Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu Ağ Sitesi:
<http://bgst.org/dusunce-gundem/noam>, 17.05.2014,

Özgür, Bahadır., “Beni tarihle yargıla: Ahmet Kaya kasetlerinden alternatif
bir siyasi tarih...” Radikal, 16 Kasım 2014, www.radikal.com.tr/
(11.06.2015)

Sancar, Mithat., “Tanımlama İktidarı”, Taraf, 25 Temmuz 2012,
<http://arsiv.taraf.com.tr/> (05.04.2015)

Simavi, Erol., “Üç Defa Teklif Etti, Hürriyet'i almadım”, Aksiyon, 9 Haziran
2003, <http://www.aksiyon.com.tr>, (13.08.2015)

Tatari, Tuğçe., “Ahmet Kaya'dan önce o linç edilirken yaptığımız gazeteler
için yas tutun” <http://t24.com.tr>, 28.05.2015)

The Century Of the Self, “Ben Çağır”, 2002 <https://vimeo.com>,(11.06.2015)

Uskan, Arda., “Ahmet Kaya ve O Gece...”, Takvim, 11 Aralık 2009.
<http://www.takvim.com.tr/> (05.08.2015)

Yalçın, Soner., “Romantik Bir Solcunun Portresi; Ahmet Kaya” , Hürriyet, 21
Kasım 2010,www.hurriyet.com.tr, (12.07.2015)

Yurtdışında konser veren her sanatçı PKK'ya haraç ödedi, Zaman, 9 Aralık
2009,<http://www.zaman.com.tr>, (03.08.2015)

<http://bianet.org/biamag/medya>, 14.06.2015

<http://candundar.com.tr>, 13.08.2015

<http://www.ahmetkaya.com>, 12.05.2015

<http://www.dailymoition.com>, 30.04.2015

<http://www.dyh.com.tr>

<http://www.evrensel.net/haber/91705/rakamlarla-12-eylul-darbesi>

<http://www.haber7.com/gazeteler/haber/783866-hurriyet-kimin-gazetesi-ne-icin-calisir>13.08.2015

<http://www.insanhaklarisavunuculari.org>, 9.09.2014

<http://www.irfanerdogan.com>, 14.06.2015

<http://www.ntv.com.tr>, 12.07.2015

<http://www.tdk.gov.tr>, 13.07.2015

<https://tr.wikipedia.org>, 24.07.2015

<https://www.tbmm.gov.tr>, 5.06.2015

<https://www.youtube.com>, 13.07.2015

www.cumhuriyet.com.tr, 06.08.2015

www.sabah.com.tr, 03.08.2015

www.tbmm.gov.tr, 2012x

Diğer

Adam Curtis (Yapımcı), Adam Curtis (Yönetmen), Century of Self -Ben Çağı (Belgesel), İngiltere, BBC, 2002

Başara, Okan., Keşke Olmasaydı, İstanbul,2007

Can Dündar, Can Dündar- Musa Çözen, Aynalar, İstanbul, BBA,1996

Council of Europe - Committee of Ministers, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on "Hate Speech", (Adopted 30 October 1997 at the 607th meeting of the Ministers' Deputies).

EKLER

Ek-1

Hürriyet gazetesi, 12 Şubat 1999, s:1

a-Ahmet Kaya'ya 10. Yıl Marşı'yla Tepki

MGD ödül töreninde çirkin sözleriyle ortalığı karıştıran Ahmet Kaya, büyük tepki aldı. Gecede yer alan bir grup sanatçı, Kaya'yı sahneden indirip dövmek istedi. Korumalar Ahmet Kaya'yı apar topar kulise kaçırdı.

12 Şubat 1999, s: 3 (devam)

Ahmet Kaya Yuhalandı

Özgün müziğin temsilcilerinden Ahmet Kaya, Magazin Gazetecileri Derneği Ödül Töreni'nde söyledikleri “çirkin” sözlerle bardağı taşırdı. İş, sanat ve politika dünyasından birçok tanınmış ismin katıldığı gecede, ödül aldıktan sonra yaptığı konuşmasıyla şimşekleri üzerine çeken Ahmet Kaya, üzerine yürüyen grubun elinden güvenlik görevlileri tarafından zor kurtarıldı.

Yeni çıkaracağı kasedinde Kürtçe bir şarkı okuyacağını ve bu şarkıya çekeceği klibi yayımlayacak “babayiğit, yürekli” bir TV kanalı aradığını söyleyen Ahmet Kaya, sözlerini şöyle sürdürdü: “Kürtler'i tanımayanların kafasından inmeyeceğim. Ayrıca bu ödülü insan hakları adına, cumartesi anneleri adına alıyorum.” Kaya'nın bu sözleri üzerine salon bir anda karıştı. Davetlilerin bir kısmı Kaya'yı yuhalarken, bir kısmı da “Burası Türkiye” diye bağırarak üzerine yürümek istedi. Ahmet Kaya, bu tepkinin ardından da, “Kürt halkını kabul etmeyenlere böyle bir halkın varlığını kabul ettireceğim. Söylediklerimin arkasında da her zaman dururum” dedi. Bu sözler üzerine öfkesi daha da artan ve aralarında Ayna grubunun da bulunduğu davetliler, Ahmet Kaya'yı sahneden indirmek istedi.

Çatal-kaşıkların havada uçtuğu bu arbede sırasında güvenlik görevlileri de Ahmet Kaya'yı kulise kaçırdı. İhbar üzerine otele gelen polisler, Ahmet Kaya'yı gözaltına almak istediler. Ancak Kaya, polislerin gelmesinden birkaç dakika önce mutfaktan çıkarak, oteli terk etti.

Bu tatsız olaydan hemen sonra sahne alan ve 10'uncu Yıl Marşı'nı söyleyen Ortaç'a ayakta eşlik eden davetliler sanatçıyı çılgınca alkışladı. Daha sonra bütün sanatçılar sahneye çıkarak “Memleketim” adlı şarkıyı hep birlikte söylediler.

(Hürriyet arşiv <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/02/12/95960.asp)

b-Hapiste 1 Saat

PKK'ya yardımdan yargılanan Ahmet Kaya, 5 No'lu DGM tarafından tutuklandı. İtiraz üzerine 4 No'lu DGM, cezaevindeki Kaya'yı serbest bıraktı.

Magazin Gazetecileri Derneği'nin (MGD) ödül töreninde yaptığı konuşmayla büyük tepki toplayan özgün müziğin ünlü ismi Ahmet Kaya, bölücü PKK örgütünün Almanya'da düzenlediği gecede verdiği konser nedeniyle dün çıkarıldığı DGM tarafından tutuklandı. Kaya hakkında ödül töreninde yaptığı konuşma nedeniyle DGM Savcılığı'nın yürüttüğü soruşturmanın ise devam ettiği bildirildi. MGD ödül töreninde yaptığı konuşma nedeniyle hakkında İstanbul DGM'ce soruşturma başlatılan Ahmet Kaya'nın 1993'te PKK'nın Almanya'da düzenlediği gecede sözde Kürdistan haritası ve bölücübaşı Abdullah Öcalan'ın posterini önünde konser verdiği ortaya çıkmıştı.

Konser öncesindeki konuşmasında, ‘‘Dağdaki adamın paraya ihtiyacı var’’ diyen Kaya, bu konuyla ilgili fotoğraf ve haberin yayınlanması üzerine dün sabah DGM Savcılığı'na çağırıldı. Saat 11.00 sıralarında Beşiktaş'ta bulunan İstanbul DGM'ye gelen ve Cumhuriyet Savcısı Hadi Salıhoğlu tarafından yaklaşık 1 saat süreyle sorgulanan Kaya, TCK'nın 169. maddesi uyarınca, ‘Yasadışı terör örgütüne yardım ve yataklık etmek’ suçundan tutuklanması istemiyle nöbetçi mahkemeye sevk edildi.

Tutuklanıp elleri kelepçelendi

Nöbetçi 5 No'lu DGM'ye çıkarılan Ahmet Kaya, bölücü PKK örgütüne yardım ve yataklık ettiği gerekçesiyle tutuklanarak Ümraniye'deki Üsküdar E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Kaya eline kelepçe takılarak cezaevine götürülürken, tutuklanmasıyla ilgili düşünceleri sorulan eşi Gülten Kaya, ‘‘Hukukçular ne diyorsa doğrudur, bununla ilgili söylenecek bir şey yok’’ dedi. Bu arada Kaya'nın avukatı Eren Keskin, 4 No'lu DGM'ye başvurarak, Ahmet Kaya'nın ‘sabit ikamet sahibi, adresi belli, kaçak değil’ gerekçesiyle tutuklanmasına itiraz etti. İtiraz kabul edilince 1 saat cezaevinde kalan Ahmet Kaya DGM'nin yazısıyla 4serbest bırakıldı.

5 No'lu DGM tutukladı, üst mahkeme bıraktı

DGM'ye eşi ve avukatı ile gelen Ahmet Kaya'nın çok gergin ve sıkıntılı olduğu görüldü. Savcıya 1 saat ifade veren Kaya, tutuklanması istemiyle nöbetçi mahkemeye sevk edilirken eşi Gülten Kaya ile avukatı Eren Keskin ise binanın dışında beklemeye başladılar. Kaya, elleri kelepçelenerek cezaevine götürüldü, 1 saat sonra bırakıldı.

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/02/16/96924.asp>)

Ek-2

Hürriyet Gazetesi, 14 Şubat 1999, s:1.

“Ayıp ettin ‘gözüm”

Türkiye'nin bölünmesini istemiyorum” diyen Ahmet Kaya'nın, PKK gecesinde Apo'lu Kürdistan haritası önünde konser verdiği ortaya çıktı.

Zafer işaretleri yaptı

Magazin gazetecilerinin ödül töreninde söylediği sözlerle büyük tepki toplayan Ahmet Kaya, 1993 yılında Almanya'da Apo'nun resmi önünde verdiği konserde etrafa zafer işaretleri yapıyor.

Kürtçe şarkı yasak mı?

Sanki Türkiye'de Kürtçe şarkı söylemek yasakmış gibi “Kürtçe şarkı söylemek” istiyorum diyerek provokasyon yapan Kaya, kasetlerinin en çok Batı bölgelerimizde sattığını bile unutuyor.

Örgüte para lazım

Berlin'deki konserinde PKK'lılara hitap eden Ahmet Kaya, şunları söylüyor: “Orkestrayla gelmedim. Gelseydim bu konser 20-25 bin marka mal olurdu. Dağdaki adamın parayaihtiyacı var.”

Bir TC yaklaşmakta

Konserde söylediği bazı parçaların sözlerini değiştiren Kaya, “Başım belada” şarkısının bir yerinde şöyle diyor: “Şimdilik hoşçakal yaban çiçeğim. Yasal mermisi ile bir TC yaklaşmakta.”

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/02/14/hurriyet.asp>)

devam, s:17

Ona Türk-Kürt diye bakmadık... Türküleriyle ağladık, güldük... TV'lerden evlerimize konuk ettik... Meyhanelerimizde rakı içtik... Sakalı, atkısı ve göbeği ile bizden biriydi çünkü... MEĞER ÖYLE DEĞİLMİŞ AHMET... Bebeğe, kadına, dedeye, askere kurşun sıkanlardanmış... PKK'lı Ahmet... Yazıklar olsun...

Magazin Gazetecileri Derneği ödül töreninde söylediği,“**Çirkin ve tahrik edici**” sözlerle ortalığı karıştıran özgün müziğin temsilcilerinden **Ahmet Kaya**'nın, PKK'nın Almanya'da düzenlediği bir gecede, sözde Kürdistan haritası ve **Apo**'nun resmi önünde konser verdiği ortaya çıktı. Olaylı gecede Türkiye'nin bölünmesine karşı olduğunu söyleyen **Ahmet Kaya**'nın çirkin yüzü, 1993 yılının kasım ayında çekilen fotoğraflarla belgelendi. Türkiye Cumhuriyeti haritası içinde yer alan sözde Kürdistan ve Kürtçe ad verilmiş Türk kentlerinin bulunduğu harita önünde fotoğraf

çektiren **Ahmet Kaya**, **Apo**'yu da başına taç yaptı. Almanya'daki Kürt İşadamları Derneği'nin Berlin'de düzenlediği konserin videoya alınan görüntülerinde, **Kaya**'nın, sözde Kürdistan haritası ve **Apo**'nun fotoğrafı altında zafer işareti yaptığı da görülüyor. Berlin'de yaklaşık 5 bin kişinin katıldığı konser, **Yalçın Küçük**'ün açış konuşmasıyla başlıyor. Daha sonra ise sahneye **Ahmet Kaya** çıkıyor. PKK'lılara hitaben bir konuşma yapan **Kaya**'nın ağzından şu sözler dökülüyor: **“Orkestrayla gelmedim. Gelseydim bu konser 20-25 bin marka mal olurdu. Dağdaki adamın paraya ihtiyacı var.”**

YASAL MERMİSİYLE BİR TC YAKLAŞMAKTA

Bu sözler, dernek yönetimi açış konuşmasının çekilmesini yasakladığı için videoya alınmazken, **Kaya**, çekilen diğer görüntülerde PKK'lılara mesajını veriyor. Konserde söylediği bazı parçaların sözlerini değiştiren **Kaya**'nın, **“Başım belada”** şarkısının bir yerinde, **“Şimdilik hoşçakal yaban çiçeğim. Yasal mermisi ile bir TC yaklaşmakta”** sözleri dikkat çekiyor. **Kaya**, diğer bir şarkısında ise eliyle kalbini göstererek, **“Tam şuramda kirli sakalıyla bir gerilla gezinmekte”** diyor. Katılan herkesin PKK militanları tarafından tek tek arandığı konsere, sadece dernek için çekim yapacak bir video kamera sokuldu. Dernek yöneticileri, sadece **Kaya**'nın yakın plan görüntülerini aldırıldığı bu kasede daha sonra el koydu. Kasette, **Kaya**'nın yakın plan çekilmiş görüntüsü ile sözde Kürdistan haritasının bir bölümü görülüyor.

TÖRENİ MAHVETTİ

Ahmet Kaya, Magazin Gazetecileri Derneği'nin, Maslak Princess Otel'de çarşamba gecesi düzenlediği Altın Objektif Ödülleri töreninde yaptığı konuşmayla, şimşekleri üzerine çekmişti. Kültür Bakanlığı'nın Kürtçe şarkı kasetlerine bandrol vermesine ve Kürtçe şarkı söylemek yasak olmasına rağmen, Kürtçe çekeceği kilibi yayımlayacak, **“babayiğit-yürekli”** bir televizyon kanalı aradığını belirten **Ahmet Kaya**, **“Kürtler'i tanımayanların kafasından inmeyeceğim. Ayrıca, bu ödülü insan hakları adına, Cumartesi Anneleri adına alıyorum”** demişti.

ÜZERİNE YÜRÜDÜLER

Bu sözler üzerine karışan salondan, **“Yuh”** sesleri yükselmeye başlamış, bazı davetliler ise **“Burası Türkiye”** diye bağırarak **Kaya**'nın üzerine yürümek istemişti. Bu tepkilere sinirlenen **Ahmet Kaya**, **“Kürt halkını kabul etmeyenlere, böyle bir halkın varlığını kabul ettireceğim. Söylediklerimin arkasında da her zaman dururum”** dedikten sonra yerine oturmuştu. İyice öfkelenen davetlilerden bazıları çatal-bıçak fırlatınca otelin güvenlik güçleri ile otele çağrılan polis **Kaya**'yı kulise kaçırmış, **Kayada** oteli terk etmişti.

(Hürriyet arşiv <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/02/14/96381.asp

Ek-3

Hürriyet Gazetesi. 20 Temmuz 1999, s: 1

“Vay şerefsiz”

PKK militanı gibi

Münih'te konser veren Ahmet Kaya, Türkiye'ye hakaretler yağdırdı. Türkiye'ye “şerefsizlerin ülkesi” derken bebek katili Abdullah Öcalan'ı kastederek “arслан gibi tavrı koydu” dedi.

Şarkıcı Ahmet Kaya, konser verdiği Münih'te ekmeğini yediği, paralar kazandığı Türkiye'ye yine kin kustu. Şarkıcı, “Arabamı, şerefsizlerin memleketinde bıraktım” diyerek 64 milyonluk ülkeye hakaret etti.

Zafer işaretiyle sahneye çıkan Ahmet Kaya konserde savaş, kavga ve barıştan söz etti. Yaklaşık bin kişinin izlediği konser boyunca PKK yanlısı sloganlar atıldı. Konseri izlemek isteyen Türk gazetecilerin fotoğraf makinelerine el konuldu.

Ahmet Kaya, acı, hüznün, zindan, ölüm ve kavga içerikli türkülerinin arasında yaptığı konuşmalarda şöyle dedi:

“Magazin gazetelerinde boy göstermek, bir Kürt insanının haysiyetini taşımaktan daha önemli değildir. Yeni aldığım arabamı Türkiye'de, şerefsizlerin memleketinde bıraktım. Benim hesabım Türk halkıyla, Türkiye Cumhuriyetiyle değil, benim sorunum kendim gibi ağlayan Kürt ulusuydur. Şöhreti buldum, iyi para kazandım, vergide 42. oldum. Böyle bir vatan hainliğini çok seviyorum. Kimliğimle Kürt realitesini kabul ettirmek, Kürt Ahmet olarak yaşamımı sürdürmek istiyorum. Bu savaş, bu göz yaşının bitmesi lazım.”

RUMLARLA BARIŞTILAR KÜRTLERLE BARIŞAMADILAR

Konserde hem savaş ve kavga hem de barıştan söz eden Ahmet Kaya konuşmasını şöyle sürdürdü:

“Türk aydınları Rumlarla barış yaptı, bin 500 yıldır birlikte olduğu Kürtlerle barış yapamadı. Bana sünnetsiz pezevenk diye bağırıyorlar, bunun senin için ne mahzuru var? Anama küfretseler bir şey demem, ama Kürt yoktur diyemez. Burada Türkiye Cumhuriyeti'nin muhbirleri var, gazeteciler var. Hiç bir şeyden korkmuyoruz. Biz ülkeyi bölmüyoruz. İnsanlar çok rahat 'ben lazım, Çerkezim, Rumum' diyor. Ama biz Kürdüz diyemiyoruz. Eğer bizi bunun için yargılayacaklarsa, yargılasınlar. Sırtını teslimiyete dönmeden, onurunu ayaklar altına almadan bir savaşa hazır mısınız arkadaşlar. Biz bu ülkeyi böldürtmeyeceğiz. Kimliğimizi biz de bir kere şöyle alıp öpelim. Bu yüreğin hesap soracağı saatler yakındır. Bunu kin ve intikam anlamında demiyorum. Yaşama hakkı istedik vermediler, ölme hakkı istiyoruz onu da vermiyorlar. Salozun Mavalı adlı bir tiyatro parçasında bir söz vardır: Ölmek için yaşadık, yaşamak için ölelim birazda...”

APO ARSLAN GİBİ TAVIR KOYDU

Ahmet Kaya, konuşmasında PKK elebaşısı Abdullah Öcalan'a da atıfta bulundu ve şöyle dedi:

“Biz ne insanlar gördük. 3 aydır işkence görmesine rağmen, arslan gibi tavır koydu. Burada gazeteciler var. Bir kere daha söylüyorum. Ben bölünmeyi savunmuyorum, barışı savunuyorum. Korkuyu olaya dönüştürün adlı bir kitap yazıyorum. Yakında çıkacak. Korkuyu olaya dönüştürelim arkadaşlar'. Ahmet Kaya'nın bu sözlerine bir grup 'intikam' sloganıyla eşlik etti.

Polise ‘Sana ne ulan’ dedim

Yurtdışına çıkış yasağının kaldırılması konusunda mahkemeye başvurduğunu ve mahkemenin yasağı kaldırdığını söyleyen Ahmet Kaya, şöyle konuştu:

“Havaalanına geldim. Pasaportumu verdim. Oradaki memur, 'Allah Allah, sen nasıl çıkarsın' diye sordu. Pasaportu alıp gitti. Üstlerine sordu. Çıkabilir denmesine rağmen halen pasaportu eline almış vermiyor. Pasaportsuz geçebilir miyim dedim. Memur bana 'Ne zaman Türkiye'ye döneceksin' diye sordu. Ben de sana ne ulan' dedim.

10.5 yıl hapsi isteniyor

Almanya'da verdiği bir konser sırasında ve Magazin Gazetecileri Derneği'nin ödül töreninde yaptığı konuşmalardan dolayı hakkında TCK. 169 ve 312. maddeleri gereği 10.5 yıla kadar ağır hapis cezası istenen Ahmet Kaya halen İstanbul 6 No'lu DGM'de yargılanıyor.

İfade için DGM Savcılığına geldiğinde çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklanan Kaya, cezaevine konduktan birkaç saat sonra bir üst mahkemeye yapılan itiraz üzerine serbest bırakılmıştı.

İlk celseye gelerek ifade veren Kaya, hakkındaki iddiaları reddederek bölücü örgüt PKK ile bağlantısı olmadığını iddia etmişti. Kaya, ifadesinde Kürtçe bilmediği halde Kürtçe bir kaset doldurmak istediğini söyleyerek Kürt ve Türk halkının kardeş olduğunu belirtmişti. Konser programı nedeniyle yurtdışına çıkış yasağının kaldırılmasını isteyen Ahmet Kaya'nın talebini mahkeme heyeti adresinin belli olması nedeniyle kabul etmişti. Daha sonra adı bölücübaşı Abdullah Öcalan'ın ifadelerinde geçen Kaya için İstanbul DGM'de ikinci kez soruşturma başlatılmıştı.

Eşi: Ahmet asi bir sanatçı

Sanatçının Münih konserinde yanında olan eşi Gülten Kaya, kaldıkları Novotel'de gazetecilerle yaptığı sohbette günah çıkardı. Konserde yaşanan bazı olaylardan sanatçının sorumlu tutulamayacağını belirten Gülten Kaya, “Sanatçının işi sahneye çıkıp türkü söylemek, sanat yapmaktır” dedi. Bir ailede uslu çocukların yanında asilerin de çıktığını ve Ahmet Kaya'nın asi bir sanatçı olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtti. Ahmet Kaya Almanya'da kalırken eşi ve kızı dün Türkiye'ye döndü.

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/07/20/131644.asp)

Ek-4

Hürriyet gazetesi, 02 Ağustos 1999, s:21

Şerefsiz, işbaşında

Arabamı şerefsizlerin ülkesinde bıraktım, dediği için hakkında soruşturma açılan Ahmet Kaya, PKK'nın yeni kanalı Medya TV'nin açılışında bir konser verdi. PKK'nın hain saldırıları okunurken, açılışa katılanlar örgüt lehine sloganlar attı.

ALMANYA'da verdiği konserler nedeniyle hakkında bölücülük suçlamasıyla soruşturma başlatılan özgün müzik sanatçısı **Ahmet Kaya**, PKK'nın yeni televizyon kanalı Medya-TV'nin açılışında konser verdi. PKK, Türkiye'nin başvurusu üzerine ruhsatı veren İngiliz Bağımsız Televizyon Komisyonu (INC) tarafından 22 Mart 1999 tarihinde yayını durdurulan Med TV'nin yerine geçici olarak 29 Mayıs'ta CTV'yi yayına sokmuştu. PKK, 'Üçüncü Kürt TV'si' olarak tanıtılan Medya TV'yi de geçen cuma günü aynı uydu ve frekanstan yayına başlattı. Bir günlük test yayınından sonra cumartesi günü Fransa'nın başkenti Paris'teki bir spor salonunda konser düzenlendi. Salonda, aralarında 'zafer işareti' yapan kadın ve çocukların da bulunduğu kalabalığa, bir çok Kürt şarkıcı konser verirken, canlı yayında ayrıca Türkçe, Kürtçe ve Arapça haberlere yer verildi. PKK'nın hain saldırıları ile ilgili haberler okunurken, salondakiler örgüt lehine slogan attı.

KİRLİ OYUNLARI BOZARIM

Geçen ay Almanya'da PKK yanlıları tarafından düzenlenen konserde "Arabamı şerefsizlerin memleketinde bıraktım" dediği için hakkında DGM tarafından soruşturma başlatılan **Ahmet Kaya** da, Paris'teki bu açılışta konser verirken yaptığı konuşmada şöyle dedi: "Ülkeyi bölmek için değil, birleştirmek için vardık. Bunu anlamakta güçlük çektiler. Benim ülkede yaşayan 64 milyon insana şerefsiz dediğimi söylediler. Ben hiç bir halka, halklara asla şerefsiz lafını kullanmadım. Çünkü ben sadece Kürt kimliğimden dolayı beni linç etmek isteyen namussuzlara, haysiyetsizlere bir kez daha şerefsiz diyorum." Medyanın kendisi üzerinde oyun oynadığını iddia eden **Kaya** şöyle konuştu: "Bunlar soğuk savaş stratejileri. Onların o kanlı savaşını, kirli stratejilerini, oyununu ben bozarım. Daha önce de bozdum, yine bozarım. Bizim istediğimiz küçük bir şeydi, deryada bir damlaydı. Ulusal kimlikten, kültürel kimlikten bahsettik. Onlar bunu nüfus cüzdanı olarak anladılar. Bu kadar acayip ve tuhaf insanlar. Ne yapayım yani."

PKK kanalının açılışında konser verdi

Bölücülük propagandası yaptığı gerekçesiyle başı sık sık derde giren **Ahmet Kaya**, Almanya'dan sonra bu kez Fransa'da ortaya çıktı. Almanya'da PKK yanlıları tarafından düzenlenen konserdeki sözleri nedeniyle hakkında soruşturma açılan **Kaya**, PKK'nın yeni televizyonu Medya TV'nin açılış konserinde görev aldı. Paris'teki bir spor salonunda düzenlenen konsere koruma ordusunun eşliğinde gelen **Kaya**, yine onların eşliğinde salondan ayrıldı.

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/08/02/134220.asp)

Ek-5

Hürriyet gazetesi, Ertuğrul Özkök, 14 Şubat 1999 Güzel Magazinciler, Çirkin Adamlar

Ben magazincileri çok severim. Çünkü siyasetin griliklerini kıran insanlardır onlar. Çoğu kez alan memnun, satan memnundur. Bu tuhaf ortaklık içinde okuyan, seyreden de memnundur. Dozu iyi ayarlandığı, insanın çok özel bölgelerine tecavüz etmediği zaman magazin, tozlanmış hayatlarımızın suluboya fırçasıdır. O yüzden çok iyi bir magazin okuyucusu, çok iyi bir magazin programı izleyicisiyim.

* * *

Dünyanın en etkileyici magazin kuşağı, Akdeniz'in kuzey yakasını bir fay hattı gibi baştan başa geçer.

Daha doğrusu İspanya'da başlayıp, Türkiye'nin Doğu sınırında sona erer.

“Paparazzi” kelimesi bu coğrafyada icat edilmiştir.

Bu coğrafyanın hayat ve renk mühendisleri, entelektüellerin en büyük hedef tahtalarından birisidir.

Magazincilere çok kızarlar.

Ama başka birçok alanda olduğu gibi, onlar da bu renkli dünyanın müdavimleridir.

Tek farkları, başkaları magazinden hoşlandığını açık açık söylerken, onlar gizli kapaklı magazin müşterileridir.

* * *

Peki magazin pespayeleşemez mi? Belden aşağı düşemez mi?

Düşer elbette...

Ama siyaset de düşmez mi?

Sendikacının üçkâğıtçısı, manavın kazıkçısı, edebiyatçının ucuzu yok mudur?

Vardır.

Magazincinin de vardır.

* * *

Geçen perşembe akşamı Magazin Gazetecileri Derneği'nin ödül töreni vardı.

Bana da onur ödülü verildi.

Çok keyifli bir geceydi. Ben, hasta olan bir dostumun ağırlaştığı haberi geldiği için erken ayrıldım.

Benden hemen sonra Ahmet Kaya o malum densizliği yapmış.

Ben, Ahmet Kaya'nın ilk iki kasedini çok sevmiştim. Özellikle “Saza Niye Gelmedin” şarkısını uzun süre dinledim.

O gece böyle bir densizliği yaptığında orada olmayı çok istedim.

O tuhaf provokasyonu yaptığı zaman kalkıp kendisine şunu söyledim:

“Kardeşim, bu ülkede Kürtçe şarkı söylemek yasak mı? Kaset yapmak yasak mı?

Bunu sen de biliyorsun? Öyleyse bunun amacı ne?”

Cevabını ben vermezdim.

Ama kendi kendime sorardım. Acaba bu provokasyonun amacı, Ahmet Kaya'nın son zamanlarda kaybettiği ilgiyi yeniden kazanmak mı?

Eğer öyleyse, çok ucuz bir tutum.

* * *

O gece orada birçok gerçek sanatçı vardı.

Hiçbiri o sahneyi acayip fikirleri, ilginçlik merakı veya sansasyon tutkusu için kullanmadı.

Gençleri vardı, orta yaşlıları vardı.
Her biri aldığı ödülü sonuna kadar hak etmişti.
Her biri Türkiye'nin yüzünün akıydı, Türk halkının hayatının güzelleşmesi için çok
güzel şeyler yapmıştı.
Bütün bunlar içinde bir tek çirkin adam çıktı.
O da ne yazık ki Ahmet Kaya idi.
Ben dikkat ederim. Bir sanatçı güzel şeyler yapma kabiliyetini kaybetmeye başladığı
zaman bir yol ayrımına gelir.
Bir yanda sessiz ve onurlu bir şekilde kenara çekilmek...
Öteki tarafta siyaset batağına çekilmek. Sansasyon lağımına düşmek.
Ahmet Kaya bu ikincisine düştü.

* * *

O gece ayrılmadan önce Muazzez Ersoy'u dinledim.
Gerçek bir sanatçıyı.
Barış Manço'nun o enfes şarkısını söyledi:
“Unutma ki dünya fani
Veren Allah alır canı
Ben nasıl unuturum seni
Can bedenden çıkmayınca...”
Son zamanlarda bu kadar güzel bir şarkı dinlememişim.
Zarif bir Muazzez Ersoy...
Muhteşem bir şarkı...
En az onun kadar muhteşem bir icra...
O gece, magazinci arkadaşlarımı biraz daha fazla sevmeye başladım.

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/02/14/96387.asp

Ek-6

Hürriyet gazetesi, Oktay Ekşi, 14 Şubat 1999, s:29).

Bir Densiz

Ciddiye alsan değmez. Çünkü hançeresinden çıkan sesin ona para kazandırmasından başka, insan olarak hiçbir “**artı**”sı olmadığı fizyonomisinden akan bir tip.

Ara sıra ekrana yansıyan görüntüleri zaten, **türkü söylemeseydi kötü bir bar fedaisi olurdu** dedirtiyor.

Belki de bu gerçeğin farkında olduğu için, **büyüme umudunu** zabıta haberlerine konu teşkil etmeye bağlamış. Ama aklınca akıllı:

Zemzem kuyusuna karanlık bir gecede işemek var, gazetecilerin bol olduğu bir yerde aynı haltı karıştırmak var.

O elbet ikincisini seçmiş:

Magazin Gazetecileri Derneği'nin ödül töreninde, yani herkesin keyifle, mutlulukla bir gece yaşamak için geldiği bir ortamda **yiğitlenmiş**. O kadar yiğitlenmiş ki, tutmuş, “**Kürtçe söylediği türkünün klibini yayımlayacak kadar yürekli bir televizyon kanalı aradığından**” dem vurmüş.

Oysa eğer hafızasını yoklasaydı **İbrahim Tatlıses'in** bundan 6-7 yıl önce, **Efe Özal'ın** düğününde **Kürtçe** türkü söylediğini ve bunun televizyonlarda yayınlandığını anımsardı.

Ama maksadı eğer 3984 sayılı yasanın pratikte “**Kürtçe yayın**”a koyduğu yasağı eleştirmek ise, bunun yolu bir ödül töreninin içine yapmak değil, **medeni bir insan** gibi, o konudaki düşüncelerini söylemektir.

Onun derdi belli ki **reklam** yapmak, yani kendinden söz ettirmek ve bir de aklının erip ermediği belli olmayan sorunlar üzerinde ahkâm

kesip **kahramanlık** taslamaktır.

Şu dediğine bakın:

“**Kürtler'i tanımayanların kafasından inmeyecek**”miş. “**Kürt halkını kabul etmeyenlere, böyle bir halkın varlığını kabul ettirecek**”miş. Kaldı ki kendisi “**Söylediklerinin arkasında da her zaman durur**”muş.

Ağzından çıkan lafların boyundan büyük konulara ilişkin olmasını bir kenara koyun. O gece gelen insanlar siyasi amaçlı bir toplantıya mı katılıyorlardı, yoksa eğlenip hoş vakit geçirmeye mi?

İkincisi için geldiklerini bile bile bu sözleri söylemenin oradaki insanları tahrik edip olay çıkarmaktan başka bir amacı olabilir mi?

Olamazsa bu yaratığın **insan sevgisi'nden kardeşlik'ten** dem vurmaya hakkı kalır mı?

Kaldı ki bu yaratığa, **tavşan yüreği** taşırken **aslan** fiyakası yapmanın kendisine zarar verebileceğini birileri söylerse dostluk etmiş olurlar.

Keza dostları varsa ona bir de, **PKK'ya para toplamak** amacıyla yapılan konserlere gidip sonra da **halkların kardeşliği** nutku ile kamuoyunu uyutmanın mümkün olmadığını anlatmalıdırlar.

Adını anmayı dahi bu sütun için bir zül saydığımız bu yaratık **kardeş** ise **kardeşliğini bilmekle** yükümlüdür.

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/02/14/96388.asp)

Ek-7

Hürriyet gazetesi, Bekir Coşkun, 14 Şubat 1999, s:3.

Magazin gazetecisi olmalıyım...

Doğrusunu isterseniz, **siyasetçilerle** uğraşıyorsa ben her zaman **magazin gazetecisi** olmak istemişimdir.

Söyleyin; yani **Kamer Genç**'le oturup **hayvancılık sektörünün sorunlarını** konuşmak ile **Sibel Can**'la oturup albümlerini konuşmak bir mi?..

Elbetteki bir değil.

Nitekim **Magazin Gazetecileri Derneği**'nin ödül dağıtma gecesini izleyince somurtup **“Siyaset gazetecisi olmak istemiyorum, magazin gazetecisi olmak istiyorum”** dedim.

Ödül alan haber ve eserlere bakınız:

- **Kiboş'u kocasıyla yakaladık...**
- **Gözde Tan fotoğrafları...**
- **Bahamalar'da güzellik yarışmaları...**
- **Hülya külotsuz...**

Niçin **magazin gazetecisi** değilim?..

Gecedan görüntüleri izlemiştinizdir... Ne kadar güzel insan varsa orada. İnanılmaz şıklıkta kostümler-tuvaletler-saçlar-başlar. Onları izleyip haberler yazmalıydım:

“Kilo verdi...”

“Şöhreti yakaladı...”

Dönüp **Meclis**'teki milletvekillerine bakıyorum.

Şimdi ben; **TBMM**'nin kulisinde oturmuş tespihini çevire çevire çay içen, göbekli, badem bıyıklı, baklava dilimli çorapları, geniş tabanlı ucu havada ayakkabıları olan milletvekilinin resmini çekip, altına **“Şöhret basamaklarını tırmanıyor”** diye yazsam...

Ne ilgisi var?..

Ama magazin gazeteciliği başka.

Ödüle bakın:

“Hülya külotsuz...”

Gecedan Ahmet Kaya'yı ise **“bölücülük”** yaptığı için kovdular.

Aslında ben Ahmet Kaya'yı sevmem. Böyle birleştirici-bütünleştirici bir gecede kalkıp bölücülük yaptı diye kovulması da umurumda değil.

Bir sanatçı, halkına kötü mesajlar veriyorsa, topluma kötü örnek oluyorsa kovulur.

Peki **“Hülya külotsuz”** ödülü neyin nesi?..

İyi mesaj mı?..

Magazin gazeteciliği gibisi yok.

Diyelim ki görev olarak neye-nereye dikkat edeceksiniz; altında külotu var mı, yok mu?..

Dönüp bıyıklı-tespihli siyasetçilere bakıyorum.

Ve surat asıp somurtuyorum:

“Magazin gazetecisi olmalıyım...”

(Hürriyet arşiv:<http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/02/14/96523.asp)

Ek-8

Hürriyet gazetesi, Fatih Altaylı, 14 Şubat 1999, s:23.

Fikirsiz adam fikir suçlusu

AHMET Kaya sonunda muradına erdi. Yıllardan beri kendine siyasi bir kimlik bulmaya çalışan Kaya'nın artık siyasi bir kimliği var.

Yıllarca kendini demokrat, sol aydın olarak tanıtmaya çalıştıKaya.

Hapishanelerde yattığına dair palavralar üretti. Devrimci bir sembol olmak için yırtındı.

Oysa Ahmet Kaya'nın hapishaneyle tek tanışıklığı otomobil kaçakçılığından dolayı olmuştu.

Ne siyasi bir tarafı vardı, ne de bu işlere basacak kafası. Kültürsüz, ne dediğini bilmez, solcu olamayacak kadar cahil, siyasi sembol olamayacak kadar sıradan, basit bir adamdı.

Yıllarca yırtındı böyle bir kimlik edinebilmek için.

Sonunda kolayını bulmuş.

Gitti, PKK gecesinde gerilla merilla diye yırtındı. Ve şimdi DGM'lik bir siyasi kişilik haline gelmeyi başardı.

Ahmet Kaya'ya desen ki, “Yahu Ahmet PKK ne demek?”, aval aval bakar.

Sorsan, “İdeoloji nedir?” diye, “Yenir mi?” yanıtını verir.

Ama şimdi o kendince fikir suçlusu.

Hadi be Ahmet Kaya. Fikir suçlusu olmak için önce fikir sahibi olmak gerekir.

Sen kim, fikir kim?

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/02/16/97011.asp)

Ek-9

Hürriyet gazetesi, Fatih Altaylı, 20 Temmuz 1999, s:23.

Parayı veren Ahmet'i alır

Ahmet Kaya demiş ki: “**Otomobilimi şerefsizlerin ülkesinde bırakıp geldim.**”

Para için PKK'lılara konser verince onlara yaranmak için böyle diyecek tabii.

Yarın parasını verin, oğlunuzun sünnetinde söylesin, oğlunuzun erkekliğini över.

Öyle haysiyetsizdir.

Ben şerefsizlerin ülkesinde bıraktığı otomobil meselesine takıldım.

Benim bildiğim bu **Ahmet Kaya** Türkiye'ye kaçak otomobil sokmaktan ve kullanmaktan yargılanmıştı bir zamanlar.

O dönem kullandığı otomobile de el koyulmuştu.

Otomobil kaçakçılığından yargılanan adamın kastettiği otomobil acaba devlet tarafından el konulan bu kaçak sokulmuş otomobil mi?

Bu otomobil kaçakçısını fazla da önemsemeyin aslında.

Yalancı haysiyetsizin biridir.

Avantayı nereden buluyorsa ona göre bağırır.

Bugün PKK'nın para dağıttığını görünce PKK'lı, yarın travestiler dağıtsın onlardan.

Siz paradan haber verin Ahmet'e.

(Hürriyet arşiv: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr>, 1999/07/20/131663.asp)

ÖZGEÇMİŞ

1969 yılında İstanbul'da doğdu. Fatih Ali Kuşcu İlkokulu'nda başlayan eğitim hayatı, 1992 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü (1995) ve Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya ve Kültürel Çalışmalar Ana Bilim Dalı'nda yaptığı Yüksek Lisans (2015) ile devam etmektedir. Staj dönemi de dahil olmak üzere, 2000'e Doğru Dergisi (1989), Tercüman gazetesi (1989), Sabah gazetesi (Ankara-1990) ve Anadolu Ajansı (1991-1994)'ında muhabir olarak görev yaptı. 2006 yılından bu yana ise Beylikdüzü Belediyesi'nde çalışmaktadır.